

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

БИКОВА Т. Б., ГРИНЕВИЧ Л. В.

**УКРАЇНА:
ХРОНІКА ХХ СТОЛІТТЯ**

**Довідкове видання
Рік 1930**

Київ—2011

Редакційна рада

Голова ради — В. М. Литвин

Члени ради: Л. В. Губерський, І. М. Дзюба, Я. Д. Ісаєвич, С. В. Кульчицький, І. Ф. Курас, О. С. Онищенко, М. В. Попович, В. А. Смолій, Ю. С. Шемшученко

Редакційна колегія

Голова колегії — В. А. Смолій

Члени колегії: В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський, В. О. Горбик, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитриєнко, О. О. Ковальчук (відповідальний секретар), Г. В. Касьянов, С. В. Кульчицький (заступник голови колегії, керівник авторського колективу), О. Є. Лисенко, Ю. А. Пінчук, О. П. Реєнт, П. Т. Тронько

Бикова Т. Б., Гриневич Л. В. Україна: Хроніка століття. Довідкове видання. Рік 1930. — К., 2011. — 236 с.

Від 2004 р. Інститут історії України НАН України втілює великий дослідницький проект «Україна: хроніка ХХ століття». Підготовлені до друку рукописи виходять в світ окремими частинами, по роках або групах років. У цих книгах день з днем відтворюються події суспільно-політичного, економічного, культурного, релігійного і повсякденного життя українського суспільства.

БИКОВА Тетяна Борисівна — к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

ГРИНЕВИЧ Людмила Володимирівна — к.і.н., старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України

ISBN 966-02-3607-7 (серія)
ISBN 978-966-02-5993-5

© Інститут історії
України НАН України

ХРОНІКА 1930

1 січня (середа)

1. СРСР. 1 січня — 15 квітня ОДПУ проведено операцію з вилучення «куркулів» 1-ї категорії: заарештовано 140724 осіб, у тому числі «куркулів» — 79330 (56,3%), «церковників» — 5028, колишніх поміщиків, фабрикантів — 4405, «інший антирадянський елемент» — 51961. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 704.*

1, 3. Харків. Секретаріат ЦК КП(б)У затвердив резолюцію ЦК ЛКСМУ від 24 грудня 1929 р. про мобілізацію 10 тис. комсомольців для роботи в Донбасі. Повідомлялося про спрямування в Донбас 6 тис. молодих людей, містилася вказівка посилити вербувальну кампанію, зокрема шляхом розгортання відповідної агітаційної кампанії у пресі. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 7. — Спр. 139. — Арк. 3.*

1. Харків. ДПУ зафіксовані вияви масового незадоволення працівниць Харківського канатного заводу у зв'язку зі зниженням розцінок і підвищенням норм праці: «Досить, обібрали наших рідних на селі при хлібозаготівлях [...], а тепер ми повинні тягнути лямку. На селянстві не виїхали, так тепер хочуть вивезти на робітниках». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 8.*

1. УСРР. 1 січня — 1 березня ДПУ виявлено у різних округах республіки 75 найменувань листівок «контрреволюційного змісту». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 6.*

3. Харків. Народний комісаріат фінансів УСРР повідомив про реалізацію у республіці третьої позики індустріалізації на суму 193,5 млн. руб. (133,4% встановленого плану). Констатувався незадовільний стан реального надходження коштів від населення — 69 млн. руб. (38% встановленого плану). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 січня.*

4. Київ–Одеса: Засновано дві філії Всеукраїнського товариства культурних зв'язків із закордонними організаціями: у Києві — під головуванням керівника кафедри марксизму при ВУАН Камишана, а також в Одесі. Головною метою останнього проголошено зміцнення культурних зв'язків з країнами Близького Сходу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 січня.*

4, 7. Вінниця. Народилася Жанна Юхимівна Колодуб — композитор, заслужений діяч мистецтв України з 1996. Закінчила 1954 Київську

консерваторію (у К. Михайлова). Твори: балети «Пригоди веснянки» (1969), «Снігова королева» (1989), сюїта «Київські ліричні картини» (1976), концерти для фортепіано і симфонічного оркестру (1970), для альта (1995), для струнного оркестру, 2 симфоніети (1966, 1972), сюїти «Малюнки природи» (№ 1, 1990; № 2, 1992), «Зоопарк» (1991), твори для квартету, саксофона, флейти, арфи і труби, романси і пісні для дітей. Лауреат Міжнародного конкурсу творів для духових інструментів (Рівне, 1996). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 310–311.*

2 січня (четвер)

1, 3. Харків. Секретаріат ВУЦВК розглянув питання про стан експертного оподаткування «куркулів»: на 1 жовтня 1929 р. до списків «експертників» внесено лише 2,22%, до 15 грудня «внаслідок категоричних директив НКФ і масових перевірок НК РСІ» — 2,72% господарств України, що дозволило підвищити загальну суму зібраних у республіці податків на 5 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 січня.*

3 січня (п'ятниця)

3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про збільшення суми 3-ї державної виграшної позики індустріалізації народного господарства Союзу РСР на 200 млн. руб. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 3. — Ст. 37.*

4. Харків. Центральна комісія з увічнення пам'яті М. Коцюбинського повідомила про незадовільні результати конкурсу проектів пам'ятника українському письменникові у Вінниці. Ухвалено влаштувати громадське обговорення проектів шляхом організації виставок у Вінниці, Харкові. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 січня.*

4. Луганська окр. Комісія з українознавства підбила підсумки перевірки стану українізації на 36 шахтах Краснолуцького району. Встановлено слабкий рівень знання української мови відповідальними працівниками, нестачу в бібліотеках літератури, газет українською мовою. Повідомлено, що на перевірених шахтах 57% робітників-шахтарів (29613 осіб) становили етнічні українці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 січня.*

4, 7. Тегеран, Іран. Помер Городецький Владислав Лешек Дезидерій (Leszek Dezydery Wiadyslaw Horodecki, народився у травні 1863 р., с. Шолудьки) — відомий архітектор, підприємець, меценат. Автор серії видатних архітектурних споруд у Києві, у тому числі будинку з химерами, Собору святого Миколая, Будинку Національного художнього музею України, костелу Святого Миколая (за іншими даними храм зводив архітектор Валовський, а Городецький лише керував будівництвом), Караїмською

кенафи; за проектами Городецького споруджені також монументальні фасади колишньої меблевої фабрики Й. Кімаєра по вул. Архітектора Городецького 13, колишнього прибуткового будинку по вулиці Великій Васильківській 25. Найбільшу славу архітектору принесла найоригінальніша споруда ХХ ст. у Києві — прибутковий будинок, зведений по вулиці Банковій, 10 у стилі модерн протягом 1901–1903 рр. Раціонально розпланований, технічно досконалий будинок оздоблений зовні і зсередини безліччю скульптурних прикрас; їх виконав талановитий італійський скульптор і близький друг архітектора — Еліо Саля (1864–1920), співавтор усіх архітектурних творів Городецького у Києві. Владислав Городецький також будував гімназії в Умані та Черкасах, в Мошнах — лікарню, в Шпикові — цукровий завод, в Печері — мавзолей Потоцьких, в Євпаторії — власну віллу тощо. З 1920 р. — на еміграції, жив у Польщі, з 1928 — у Тегерані. Похований на римо-католицькому цвинтарі Долаб у Тегерані. На сірому камені викарбували польською мовою епітафію зі словами: «Професор архітектури». Ім'ям архітектора названо вулицю в центрі Києва, яку він проектував, і на якій стоять споруджені за його кресленнями будинки. *Видатні постаті України: Біогр. довід.* / Г. В. Щокін, М. Ф. Головатий, В. А. Гайченко та ін. — К.: МАУП; Книжкова палата України, 2004. — С. 247–250.

6. Харків. Центральна комісія допомоги дітям при ВУЦВК асигнувала 10 тис. руб. на поліпшення харчування, придбання медичного обладнання для Відраднинського дитячого будинку на Харківщині, призначеного для опікування хворими на туберкульоз кісток. Ухвалено розгорнути мережу подібних закладів на Артемівщині, Дніпропетровщині, Київщині, Одещині. Комісія допомоги дітям при ВУЦВК також затвердила план розміщення більше 7 тис. вихованців дитячих будинків на промислових підприємствах та в сільському господарстві УСРР, асигнувавши на цю справу 1 млн. 700 тис. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 січня.*

7. Харків. Секретаріат ВУЦВК звільнив Саулевича від обов'язків заступника голови Центральної комісії національних меншин при ВУЦВК. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 січня.*

4 січня (субота)

4, 7. с. Боеве, тепер м. Цілиноград, Казахстан. Народився Кривоніс Олександр Артемович — український живописець, заслужений діяч мистецтв Узбекської РСР з 1968. Закінчив у 1957 р. Харківський художній інститут (у М. Самокиша, П. Котова). Протягом 1958–1968 рр. — один із організаторів і викладач художнього інституту в Ташкенті. З 1968 р. викладає у Київському художньому інституті (тепер Українській Академії мистецтв, професор з 1983). Твори: серія пейзажів — «Земля узбецька» (1968), «Повінь на Сеймі (1978)», «Березовий гай», «Соняшники цвітуть» (обидві — 1979); портрети Л. Українки (1980), художників О. Басанця, Т. Голембієвської, хірурга Є. Барана (всі — 1990–95), дружини Алевтини

Кривоніс (1996). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 334.*

5 січня (неділя)

1. Москва. ЦК ВКП (б) видав постанову «Про темпи колективізації і заходи допомоги держави колгоспному будівництву». Констатувалася потреба прискорення колективізації сільського господарства, зокрема висувалося завдання її завершення протягом осені 1931 — весни 1932 рр. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 85.*

1. с. Миколаївка, Березанський р-н, Чернігівська окр. Бідняк К. Шульга убив дружину за те, що вона подала заяву про вступ до колгоспу. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 9.*

3. Харків. Секретаріат ВУЦВК для подолання паперової кризи в республіки ухвалив розпочати здавання на макулатуру різними відомствами «непотрібних архівних матеріалів». Зроблено застереження щодо неприпустимості утилізації «архівних матеріалів науково-історичного значення». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 січня.*

4. Харків. Правління ВУФКУ оголошено про початок виробництва в Україні звукового кіно. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 січня.*

4. Харків. 5–7 січня у клубі політемігрантів Західної України ім. І. Франка відбувся II Всеукраїнський з'їзд «Спілки революційних письменників Західної України». Учасники звернулися із закликом «до всіх революційних письменників світу» — «висвітлити у своїй творчості той жахливий соціальний і національний гніт, що його терплять трудящі західноукраїнських земель» і водночас «досягнень соціалістичного будівництва та соціалістичної перебудови сільського господарства на радянській Україні». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 січня; Література й мистецтво. — 12 січня.*

5. Харків. Секретаріат ВУЦВК, зважаючи на «численні прохання єврейських трудящих», затвердив рішення міської влади про передачу синагоги м. Червоноград Полтавської округи під культурно-освітню установу. Враховуючи на «дефіцит приміщень для засипки зерна», ухвалено тимчасово використовувати приміщення синагоги як зсипний пункт. Також, зважаючи на «численні прохання трудящих», затвердив рішення міської влади про закриття римо-католицького костьолу м. Луганська. Церковна рада релігійної громади міста оголосила про самоліквідацію. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 січня.*

6 січня (понеділок)

10. Артемівська окр. На шахті ім. К. Маркса Риківського рудоуправління стався обвал, внаслідок якого постраждало 10 шахтарів. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 101; Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 січня.

7 січня (вівторок)

1, 5. Харків. Під час святкування Різдва Христового відбувся антирелігійний карнавал. Близько 6 тис. осіб спостерігали за ходом фізкультурників, загримованих «під попів, ксьондзів і рабинів», а також фейерверком, у полум'ї якого символічно горіли макети церков. Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 січня.

4, 7. с. Медвин, нині Богуславського р-ну Київської обл. Народився Денисенко Володимир Терентійович (помер 10 червня 1984 р. у Києві) — видатний український кінорежисер, сценарист. У 1956 р. закінчив режисерський факультет Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Після закінчення другого курсу (1949) був заарештований і засуджений на 5 років виправно-трудова робіт (ст. 54 за «український буржуазний націоналізм»). Заслання відбував у місті В'ятка (Росія). Звільнений за амністією 10 грудня 1949. Реабілітований 24 серпня 1956 р. У 1957 р. — асистент режисера при зйомці фільма «Дорогий ціною», з 1959 р. — викладач Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Член КПРС з 1961 р. Режисер фільмів «Солдатка» (1959), «Роман і Франческа» (1960), «Мовчать тільки статуї» (1962), «Сон» (1964), «На Київському напрямку» (1968), «Совість» (1968), «Важкий колос» (1969), «Осяяння» (1971), «Повість про жінку» (1973), «Дніпровський вітер» (1976, т/ф, новела «Чарикомиші»), «Женці» (1978), «Високий перевал» (1981). Лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка (1979, за художній фільм «Женці»), Лауреат Всесоюзного кінофестивалю (1982), Народний артист УРСР (1983). Джерела: Мистецтво України: Біографічний довідник / За редакцією А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 199; Шевченківські лауреати. 1962–2001: Енциклопедичний довідник / Автор-упорядник Микола Лабінський. — К.: Криниця, 2001. — С. 131–132; Кино и время. Вып. 3-й. Режиссеры советского художественного кино. М., 1963. — С. 84; Коваленко М. Дорогою вчителя (В. Т. Денисенко) // Режисери і фільми. — К., 1969. — С. 69–79; Сценаристы советского художественного кино. М., 1972. — С. 112; Кино: Энциклопедический словарь. М., 1986. — С. 17; УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія. К., 1999. — С. 413.

5. Київ. Розпочав діяльність Атеїстичний університет. Прийнято 200 студентів з робітників. Навчальний заклад розрахований для готування «кваліфікованих пропагандистів — антирелігійників». Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 січня.

8 січня (середа)

1. Харків. РНК УСРР виділив 10 тис. руб. для проведення в 1929–1930 р. шефської роботи на Чорноморському флоті. НКО УСРР запропоновано посилити роботу щодо постачання частин флоту україномовною літературою. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 січня.*

1. Харків. 8–10 січня відбувся Всеукраїнський з'їзд політосвітніх працівників на селі. Делегати обговорили доповідь про чергові завдання політосвітньої роботи, ухвалили рішення викликати РСФРР на «соціалістичне змагання за краще політосвітнє обслуговування села». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 січня.*

1. Харків. Відбувся IV Всеукраїнський з'їзд спеціалістів лісового господарства. У центрі уваги делегатів перебувало питання про «накреслення шляхів, які дають змогу найшвидше покрити шкоду, що її заподіяли шкідники». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 січня.*

4. с. Стара Котельня, тепер Житомир. обл. Народився Музичук Василь Опанасович — український художник розпису на фарфорі, заслужений майстер народної творчості УРСР з 1977. Закінчив у 1954 р. Київське училище ужитного мистецтва (у П. Глуценка). Твори: розписи декоративних ваз у традиціях українського народного мистецтва («Ранок», 1975; «Чарівні птахи», 1977). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 425.*

9 січня (четвер)

1. Дніпропетровськ. На одній з вулиць на телеграфному стовпі ДПУ виявлено «антирадянську листівку»: «Товариші! Наша держава поставила за мету зробити жебраків з селян політикою розкуркулення, щоби потім можна було взяти усіх і зробити з них, що їм забажається... Де ж справедливість? У вільній країні не можна жити, як хочеш... Немає порядку. Ленін помер, а при владі залишилися бандити». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 10–11.*

1. с. Червоно-Юратське, Олександрійський р-н, Кременчуцька окр. Натовп селян із 300 осіб жорстоко побив уповноваженого РВК з проведення колективізації сільського господарства. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 43.*

1, 4, 7. Київ. Завідуючий відділом агітації, пропаганди і преси ЦК КП(б)У А. Хвиля підготував проект листа до ЦК ВКП(б) з приводу забезпечення культурного життя московських українців. Впродовж 1920-х рр. ані український театр, ані земляцтво в Москві, незважаючи на неодноразові спроби їх організації, так і не з'явилися через опір московських чиновників. Останні розглядали їх як «петлюрівщину» й чинили всілякі перешкоди (не давали приміщення, не відпускали коштів тощо). «Довкола питання культурного обслуговування українців, — наголошувалося у листі, — виникла

якась стіна ворожості та бюрократизму із суто великодержавними шовіністичними вихватками деяких працівників проти культурної роботи серед українців Москви на українській мові». В остаточному варіанті листа (від 11 січня) цю фразу було вилучено. *Гриневиц В. А., Даниленко В. М., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Радянський проект для України. — К.: Наукова думка, 2004. — С. 112.*

10 січня (п'ятниця)

1, 2. Харків. На урочистих зборах активу міської і районних рад та бакинської делегації, яка протягом десяти днів перебувала у столиці України, підписано договір про «соціалістичне змагання» між Харковом і Баку. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 січня.*

1. УСРР. 1–10 січня ДПУ зафіксовано у республіці 36 терористичних актів: 1 убивство, 4 замаху на життя, 10 випадків поранень та побиття радянських активістів, 21 випадок підпалювання їхнього майна. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 1.*

3. Харків. Колегія наркомату земельних справ УСРР затвердила рішення заснувати навесні 1930 р. машинно-тракторні станції у 117 населених пунктах України. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 січня.*

4, 7. Смоленськ. Народився Слешинський Орест Володимирович — український живописець, заслужений художник України з 1993 р. Закінчив у 1965 р. Інститут живопису, скульптури та архітектури ім. І.С. Рєпіна в Ленінграді. Головні твори: «Судноремонтники» (1966), «Крейсер “Аврора”» (1969), «Пейзаж з білим пароплавом (1984), «1941-й рік» (1987), «Одеса. Спуск Ласточкина» (1989), «Одеса. Приморський бульвар» (1993), «Одеса. Біля опери» (1994). Видання: Орест Слешинський. Каталог (1981). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 545–546.*

6. Харків. Народний комісаріат здоров'я затвердив п'ятирічний план готування медичного персоналу в УСРР. Протягом наступних років передбачалося збільшення загальної кількості лікарів у республіці на 5 тис. осіб. В УСРР у цей час було 15650 лікарів, 18720 працівників середнього медичного персоналу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 січня.*

11 січня (субота)

1. Москва. Рада Праці і Оборони СРСР видала постанову «Про заходи щодо поліпшення і здешевлення житлового та культурно-побутового будівництва у Донецькому басейні». Передбачено забезпечення робітничого населення регіону до кінця п'ятиріччя житловою площею щонайменше 7 кв. м. на особу, будівництво облаштованих централізованих робітничих поселень міського типу, а також шляхів сполучення між населеними пунктами і підприємствами. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского*

правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 9. — Ст. 117.

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ констатував масовий розпродаж та забій худоби в низці регіонів СРСР, у тому числі в Україні. В окремих районах Сумської округи забій досяг 75%; зафіксовано поширення «провокаційних чуток і куркульської агітації» про те, що «уряд відбиратиме усях худобу, накладатиме на неї печатку» тощо. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 75.

1. Москва. Заступник голови ОДПУ Г. Г. Ягода запропонував керівним працівникам ОДПУ розробити репресивно-каральні заходи по відношенню до «куркульства». Основна настанова для дій — «Куркуль як клас має бути знищений». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 103–104.

4. Харків. Відбувся творчий вечір балерини К. Гельцер, організований «Укрфілом». Театральні критики негативно оцінили творчість відомої балерини: «Мистецтво Гельцер — це балетне мистецтво вмерлої доби... Дивитися в наш час на ці «вальси любові і ревності», «умирающих лебедей», ці поцілунки в публіку — просто ніяково...». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 11 січня.

12 січня (неділя)

1. Москва. Народний комісаріат фінансів СРСР видав циркуляр «Про дострокове повернення позик куркульськими та заможними господарствами». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 105.

1. Харків. Відбувся I Всеукраїнський з'їзд молоді колгоспів. 420 делегатів обговорили питання, пов'язані із завданням молоді села у зв'язку з його «соціалістичною перебудовою», активізацією політосвітньої роботи в колгоспах. Перед учасниками виступали П. Любченко і О. Шліхтер. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 12 січня.

4. Харків. РНК УСРР запропонувала ВУФКУ розпочати будівництво в Одесі нового заводу по виробництву кіно-радіоапаратури. Фінансування проекту забезпечували ВУФК (2 млн. руб.) та Одеський виконавчий комітет (800 тис. руб.). *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 12 січня.

4. Харків. РНК УСРР ухвалила рішення розгорнути в Україні мережу трудових шкіл індустріально-технічного напрямку з 10-ти літнім навчанням. Протягом 1929/30 навчального року створювалося 8 таких закладів, у 1930/31 р. — 9, у 1931/32 р. — 10. До кінця 1932 р. вони мали підготувати 1860 випускників. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 12 січня.

4. Харків. Укрнаука запропонувала всім державним музеям республіки якнайшвидше перебудувати експозиції, передбачивши в них існування

відділів «з питань індустріалізації країни, соціалістичної перебудови села і культурної революції». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 січня.*

5. Одеса. Робітники концесійної фабрики «Контроль^{ко}» відмовилися від різдвяної премії, запропонованої директором підприємства. Загальні збори працівників ухвалили резолюцію, оцінивши ініціативу дирекції як «спробу приниження пролетарської самосвідомості радянського службовця». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 січня.*

7. Харків. Президія ВУЦВК ухвалила рішення про виведення зі свого складу І. Акулова та про заміну його М. Чувиріним. Також затверджено постанову президії ВУЦВК, якою передбачено «зважаючи на негідну особисту поведінку» вивести О. Буценка зі складу президії та членів ВУЦВК. Членом ВУЦВК обрано Неживого М. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 січня.*

13 січня (понеділок)

4. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про підготовку технічних кадрів для народного господарства Союзу РСР. Встановлені квоти при прийомі студентів: до вищих індустріально-технічних закладів — робітників і дітей робітництва не менше 70%, до вищих сільськогосподарських навчальних закладів — робітників, наймитів, селян-бідняків, колгоспників та дітей цих категорій щонайменше 75% від загальної кількості абітурієнтів. Запропоновано провести реорганізацію робітничих факультетів, прикріпивши їх до відповідних навчальних закладів, встановивши при прийомі до індустріально-технічних робітничих факультетів — 90% робітників, а на сільськогосподарські — щонайменше 75% робітників, наймитів, селян-бідняків і колгоспників. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 6. — Ст. 65.*

4, 6. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про пільги колишнім червоногвардійцям і червоним партизанам та їхнім сім'ям у вигляді надання переваг при отриманні земель, сільськогосподарських реманенту та техніки для колективних господарств, звільнення на два роки від сплати єдиного сільськогосподарського податку, переваг при вступі дітей до навчальних закладів, отриманні медичних послуг тощо. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1930. — № 6. — Ст. 64.*

6. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про спеціальний військовий податок з громадян, зарахованих до тилового ополчення. Передбачено щорічне стягнення податку з осіб до 27 років, а також разових податків для осіб у віці 33 і 39 років у розмірі річних окладів. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 7. — Ст. 77.*

14 січня (вівторок)

1, 3. Харків. ЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заборону різати худобу». Встановлено покарання для «куркулів, що провадять хижацьке різання худоби, а так само підбурюють до цього інші верстви села» у вигляді позбавлення права на користування землею, конфіскації худоби та сільськогосподарського реманенту та одночасного притягання до відповідальності за ст. 58 Кримінального кодексу УСРР. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 3. — Ст. 27.*

2. Львів. Відбулося урочисте зібрання з нагоди 50-річного ювілею часопису «Діло». *Свобода. — 1930. — 19 січня.*

5. Львів. На честь 30-ти річчя духовного служіння Митрополита А. Шептицького на митрополичому престолі у Львові, в соборі св. Юра відправлено архієрейську службу. Ювіляру асистували чотири владика: Комишин, Коциловський, Будка і Бучок. У якості гостей були присутні католицький Архієпископ Твардовський, вірменський Архієпископ Теодорович, родина Шептицького та ін. *Свобода. — 1930. — 19 січня.*

15 січня (середа)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) організувало спеціальну комісію на чолі з В. Молотовим для вироблення постанови про ліквідацію куркульства. Від України до неї увійшли С. Косіор та секретар ЦК КП(б)У Н. Демченко. *Васильєв В., Віола Л. Колективізація і селянський опір на Україні (листопад 1929 — березень 1930 рр. — Вінниця: «Логос», 1997. — С. 49.*

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про увільнення Всеукраїнського об'єднання сліпих і Всеукраїнського об'єднання глухонімих від місцевих податків і оплат». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 3. — Ст. 31; Вісті ВУЦВК. — 1929. — 4 лютого.*

1. Париж. Президія Головної Еміграційної Ради, маючи на увазі резолюції Першої конференції української еміграції про необхідність підтримувати державний центр УНР, а також тих громадських політичних об'єднань, які стоять на засадах державної незалежності України в їх загальнонаціональних виступах — вирішила всемірно підтримати ініціативу уряду УНР, яка привела до внесення сенатором Копеляндом білю (закону) про визнання Української народної Республіки сенатом Сполучених Штатів Америки. Українська Головна Еміграційна Рада звернулася до еміграційного середовища із закликом організувати збір підписів на підтримку ініціативи американського сенатора від демократичної партії Копелянда щодо визнання сенатом США незалежної України. У внескові сенатора Копелянда було коротко переказано історію України, яка «незважаючи на постійні інвазії, зберегла свою мову, культуру і звичаї». Нагадувалося про те, що Українська республіка була визнана багатьма державами світу (за виключенням Сполучених Штатів), включаючи і Російський уряд, який,

поминаючи визнання, окупував Україну і продовжує панувати над її територією. Відмічено, що законний уряд України примушений був залишити свою країну та переїхати за кордон, де він і продовжує виконувати свої функції. Тому для осудження Російського уряду в його незаконній акція та для виявлення свої симпатії до українського народу сенатор Копелянд пропонує встановити закон про визнання Української Народної Республіки, зовнішньою ознакою чого є асигнування коштів на призначення дипломатичного представника при уряді УНР. Українська громадська думка в США, згідно газети «Діло», розкололася. Одна її частина — нью-йоркські українці і католицька громада — привітали цей акт як надзвичайно корисний для української справи. Інші — комуністи і «Свобода» — засудили його. Сама газета «Діло» підтримало подання зазначивши: «Самозрозуміло, що внесення Копелянда може мати тепер тільки чисто теоретичне, а притім не мале моральне значення. Воно може причинитися без сумніву до актуалізації української проблеми не тільки на американській, але і на світовій політичній арені, якщо його відповідно використали б українські чинники.» *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 382–383.

1, 3. УСРР. 15 січня — 15 лютого згідно з постановою РНК УСРР у республіці проводився «Місячник ліквідації заборгованості і мобілізації коштів», у ході якого вживалися заходи щодо ліквідації заборгованості населення по страхових внесках, сільськогосподарському податку, сільськогосподарській позиці, прискорення збирання промислового податку, коштів по самообкладанню населення, посилення реалізації облігацій 3-ї позики індустріалізації. Попередньо встановлений валютним управлінням наркомату фінансів УСРР план збирання коштів становив 400 млн. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 10 січня.

1, 4. Харків. 15–17 січня відбулася I Всеукраїнська конференція товариств сприяння єврейській культурі — «Гезкульт». Делегати розглянули питання про створення умов для здешевлення та поширення комуністичної літератури серед єврейського населення, а також ухвалили рішення в найближчий час провести «чистки» бібліотек «від шкідливо-ідеологічної книжки». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 14 січня; *Література й мистецтво.* — 1930. — 19 січня.

4. Харків. Композитори Харківської філії Всеукраїнського товариства революційних музикантів (ВУТОРМ) оголосили себе «ударною композиторською бригадою», мета якої — «посилення композиторської роботи, спрямованої на обслуговування заходів пролетаріату, пов'язаних з виконанням п'ятирічки». *Література й мистецтво.* — 1930. — 19 січня.

4, 7. Запоріжжя. Народився Лукашов Владлен Олексійович — український композитор. Закінчив у 1955 р. Київську консерваторію (у Б. Лятошинського). Твори: музичні комедії «Суперники» (1958), «Володимирська гірка» (1959), «Кубинська новела» (1963), «Додому повернулись моряки»

(1964), «Полтавські дівчата» (1965), «Бравий солдат Шейк» (1968, 2-а ред. 1970), «Брехуха» (1976, у співавторстві), «Жіночих справ майстер», за мотивами п'єси М. Старицького «За двома зайцями» (1979, у співавторстві), «Кохання небачене диво» (1983); увертюра на народні теми, романси, пісні. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 376.*

8. Харків. Харківська окружна філія МОДР і харківська окружна рада профспілок виступили з ініціативою оголосити 15 січня день загибелі Р. Люксембург і К. Лібкнехта — днем шефства трудящих СРСР над «політичними в'язнями капіталу». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 січня.*

16 січня (четвер)

1. Харків. Підведені підсумки чистки низового радянського апарату: у 197 районах 26 округ УСРР перевірено 68442 службовці, з них «вичищено» за 3-ю категорією — 8040 осіб: 15,3% — «за викривлення класової лінії», 17,3% — «за зв'язок з глитаями», 13,5% — «за бюрократизм, тяганину», — 9,3% — «за шкідництво». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 січня.*

7. Харків. Президія ВУЦВК затвердила Тура заступником уповноваженого наркомату закордонних справ СРСР при РНК УСРР; також керівника групи переселення наркомату земельних справ України Вишкварку — членом Всесоюзного переселенського комітету. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 січня.*

17 січня (п'ятниця)

1. Букурешт, Румунія. Голова Управи Союзу бувших вояків армії УНР у Румунії полковник Г. Порохівський надіслав лист до Управи Союзу бувших вояків армії УНР у Чехословаччині, в якому виклав стан і внутрішнє життя української еміграції в Румунії. В листі повідомлялося, що від 11 листопаду 1920 р. до 1 вересня 1923 р. вся українська військова еміграція була інтернована у різних таборах. Частина зберігала свою військову організацію, проводила навчання та інше. У внутрішнє життя українських вояків румунське керівництво не втручалось. 1 вересня 1923 р. табори було ліквідовано. 15 вересня 1923 р. утворено «Громадський допомогивий комітет», який опікувався всією українською еміграцією у Румунії (яка мала цивільного елементу не більше як 5%). Для громадсько-культурного життя вояцтво було організовано по групах. Військова організація мала таку структуру: Головний отаман, військовий міністр, комендант всіх українських вояків в Румунії, коменданти по групах та районах, старшини та вояки. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 384–386.*

2. Львів. Розпочався збір коштів громадськості на будівництво львівського шпиталю імені Митрополита А. Шептицького. До виконавчого і почес-

ного комітетів зі збору коштів увійшли представники 60 українських установ. *Свобода*. — 1930. — 6 квітня.

18 січня (субота)

1. Москва. ОДПУ видано директиву про створення у республіках спеціальних оперативних груп і розробці конкретних планів вислання «куркулів». Зокрема пропонувалося «негайно приступити до ліквідації усіх діючих розробок і ударного проведення слідства», «точно врахувати і донести телеграфно, з яких районів і яку кількість куркульсько-білогвардійського елементу намічено до виселення». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 135.*

1. Харків. ДПУ УСРР констатувало масовий забій худоби по селах Вінницької округи: у м. Яново протягом трьох місяців забито 3 тис. коней. «Коней нема чого брати до колгоспів, — говорили між собою селяни, — уседно відбиратимуть». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 1.*

19 січня (неділя)

1. Київ. 19–20 січня на заводі «Більшовик» зафіксовані масові незадоволення робітників у зв'язку з нав'язаним колективу рішенням перерахувати денний заробіток у фонд колективізації. ДПУ зафіксувало такі настрої серед робітників: «... Ми голодні... Не потрібно спекулювати іменем Леніна і примушувати робітників працювати безкоштовно». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 18.*

1. Криворізька окр. 19–22 січня проведено кампанію «розкуркулення» селянських господарств. По деяких селах спецоргани зафіксували опір «куркулів»: у с. Костренке «куркуль» накинувся на уповноваженого з ножом; у с. Братолюбівка Долинського району «куркуль» Геращенко побив трьох членів комісії; у с. Глиняне Волинського району уповноважений Тонкошуров пострілом з револьвера убив «куркуля» Зилевського, який чинив спротив; у с. Гурова Долинського району «куркуль» Кошелєв підпалив сарай і т. ін. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — с. 143.*

20 січня (понеділок)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про посилення «контрреволюційної діяльності куркульства» в Україні у вигляді проведення антирадянської агітації та поширення «небажаних» чуток, поширення листівок, спроби вдатися до розкуркулення й втечі з місць постійного проживання тощо. Встановлено масові виступи жіноцтва проти «лінії партії у колгоспному будівництві». Протягом двох декад січня у Чернігівській,

Кременчуцькій та деяких інших округах виявлено 49 антиколгоспних листівок, зареєстровано 21 випадок «куркульського терору». Тривала тенденція «саморозкуркулення»: розпродажу за безцінь господарств, знищення худоби під приводом того, що, мовляв, «Тепер усе не наше, а народне, то нехай усе пропаде». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 156–158.

1, 4. Харків. 20–25 січня у місті відбувся Всеукраїнський з'їзд спілки письменників «Молодняк». Близько 100 делегатів обговорили актуальні питання організації творчої діяльності митців за умов «соціалістичного будівництва». Учасники з'їзду — поети прийняли «виклик» Шевченківського окружного комітету комсомолу щодо написання пісень про колективізацію сільського господарства. *Література й мистецтво.* — 1930. — 19 січня.

1. УСРР. З 10 по 20 січня ДПУ зафіксовано в Україні 32 терористичних актів: 4 убивства, 5 замахів на життя, 11 випадків поранень та побиття радянських активістів, 12 підпалів їхнього майна. *ЦДАГОУ.* — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 7.

3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про випуск державної внутрішньої дев'ятивідсоткової виграшної позики 1930 р. на суму 50 млн. руб. з 1 лютого 1930 по 1 лютого 1940 р. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 8. — Ст. 96.

8. Москва. Підписано угоду між СРСР та Естонською республікою про правову взаємодопомогу у цивільних справах. *Кен О.Н., Рупасов А.И. Политбюро ЦК ВКП(б) и отношения СССР с западными соседними государствами. Ч. 1, 1928–1934.* — Санкт-Петербург, 2000. — С. 618.

8. Харків. 20–24 січня у Харкові відбувся IV пленум ЦК МОДР України. Учасники заслухали доповіді «про міжнародний стан та соціалістичне будівництво в СРСР», «про чергові завдання МОДР», «про інтернаціональне виховання трудящих», «про організацію товариства юних друзів МОДР». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 15 січня.

21 січня (вівторок)

1. с. Федорівка, Харківської окр. 21–22 січня проведено «розкуркулення» 12 селянських господарств: після загальних зборів натовп селян у кількості 400 осіб з червоними прапорами під керівництвом уповноваженого РВК, голови і членів сільради і СОЗу увірвалися в помешкання «куркулів» та розтягнули їхнє майно *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 144.

1. УСРР. У містах України відбулися жалібні мітинги у зв'язку з роковинами смерті В. Леніна. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 22 січня.

1, 4. м. Костянтинівка, Донбас. Відкрито будинок культури. Присутній на урочистостях голова ВУЦВК Г. І. Петровський висловив побажання, щоб новобудова стала «справжнім вогнищем пролетарської культури, комуністичного виховання широких мас трудящих...». *Культурне будівництво в Українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С. 90–91.

1. Миколаїв. 21–24 січня ДПУ зафіксовані вияви масового незадоволення робітників заводу ім. Марті у зв'язку з впровадженням різних норм продуктового пайку для різних категорій працівників. «І службовці, і робітники, не кажучи вже про їхні сім'ї, хочуть однаково їсти..., — обурювалися люди. — Вже час облишити поділ на білу і чорну кістку...». *ЦДАГОУ.* — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 23.

22 січня (середа)

1. Ізюмська окр. У селах проведено кампанію вилучення посівного зерна у «куркулів». У ряді місцевостей зафіксовано опір селян представникам влади: у с. Грушевахи Петровського району близько 200 жінок перешкодили вилученню комісією зерна у «куркуля» Лотоца; на хут. Водорізовка натовп селян примусив комісію рятуватися втечею. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 143–144.

3. Криворіжжя. Урочисто відкрито нову електростанцію. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 22 січня.

4. Харків. 22–24 січня відбувся Всеукраїнський конкурс піаністів, організований «Укрфілом». Крім грошових премій, переможцям надана можливість організації концертних турів по країні. *Література й мистецтво.* — 1930. — 19 січня.

23 січня (четвер)

1. Москва. ОДПУ видано директиву про підготовчі заходи по виселенню «куркульсько-білогвардійського елементу» з районів суцільної колективізації. Зокрема пропонувалося терміново підготувати відомості, «в яких районах, скільки і які категорії куркульсько-білогвардійського елементу намічені до виселення, і порядок черги районів», «в яких районах, яка кількість військових сил (РСЧА та військ ОДПУ) потрібна для забезпечення операції». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 137.

1. Харків. ДПУ зафіксовані вияви масового незадоволення серед працівників мідно-плавильного цеху Харківського паровозобудівельного заводу у зв'язку зі зниженням розцінок праці. «Якщо б у старі часи встановили такі розцінки, — обурювалися робітники, — то ми б тоді усім хазяям по зубах

надавали, а тут так хитро обставлено, що і бастувати не можна, інакше опинишся за воротами». ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 17.

1. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про заходи проти куркульства. Постанова зобов'язувала партійні організації приступити до розкуркулення у районах суцільної колективізації. До 1 червня 1930 р. розкуркулення було проведене в 450 із 538 районів республіки. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 378.*

1. Луганськ. Відбулися святкування з нагоди 10-ти річчя звільнення міста від «білобандитів»: скликано урочисте засідання міськради, відкрито пам'ятник, перейменовано ряд вулиць. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 січня.*

1. Маріуполь. Відбулися заходи з вшанування пам'яті В. І. Леніна: на підприємствах, в установах міста пройшли траурні засідання; 485 робітників металургійного заводу ім. Ілліча у ході традиційного «ленінського набору» подали заяви щодо вступу до лав ВКП(б). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 січня.*

1. с. Хомутець, Брусилівський р-н, Київська окр. На будівлі церкви виявлено «контрреволюційну листівку: «Брати, годі спати! Колектив — це ярмо. Друга панщина... Просніться... Війна іде!» ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 12.

1, 4. Мінськ. Підписано угоду про «соціалістичне змагання» між ВУАН і Білоруською АН. Подібну угоду підписано також між Інститутом єврейської культури ВУАН і Єврейським сектором Білоруської АН. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 24 січня.*

1. Франція. Голова Управи товариства бувших вояків Армії УНР у Франції генерал-хорунжий О. Удовиченко надіслав листа до голови Управи товариства бувших вояків Армії УНР у Чехословаччині генерал-хорунжого О. Алмазова про акції щодо покладання вінка на могилу шведського короля Карла XII. У листі зазначалося, що Товариство вояків Армії УНР у Франції постановило на честь відзначення 222-ї річниці Полтавського бою покласти вінок на могилу шведського короля. Факт покладання вінка на могилу Карла XII, «спільника Гетьмана Мазепи», мав, на думку українських емігрантів, «нагадати відповідним політичним європейським чинникам про відрубність українського народу від московського та про невпинне продовження боротьби нащадками Гетьмана Мазепи за волю України. У листі містився заклик до українських емігрантів Чехословаччини підтримати акцію бувших вояків Армії УНР у Франції та повідомлялося, що з такою ж пропозицією вони звернулися до вояків у Румунії. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 386–387.*

25 січня (субота)

1. Харків. ЦК ЛКСМУ оприлюднив відозву до комсомольців, мобілізованих на роботу в Донбас. Містився заклик «бути зразковим комсо-

мольцем». «Давати рішучу відсіч дезорганізаторам, рвачам, прогульникам, симулянтам», докласти зусиль для виконання програми видобутку вугілля в 40 млн. тонн, за зниження собівартості продукції на 11%, підвищення продуктивності праці на 25%. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы)*. Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 266–269.

1. Кременчук. Окружний відділ ДПУ ліквідував «куркульсько-петлюрівську» повстанську організацію «Штаб війська українського», яка поширювала свій вплив на Глобицький, Градизький, Кринківський, Семенівський райони. Повстанці готувалися розпочати збройний виступ проти радянської влади, розраховуючи на інтервенцію проти СРСР. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 16–20.

1, 2. Харків. Розпочався розиграш II Всесоюзної ОЗЕТ — лотереї на загальну суму 150 тис. руб. Серед призів-виграшів були передбачені трьохкімнатна квартира, 200 облігацій позики 1927 р., подорож до США, до Західної Європи, путівка на відпочинок в санаторіях Криму, Кавказу, набір кустарних приладь та ін. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 25 січня.

1, 3. Харків. З столиці УСРР виїхав ешелон у складі 500 робітників різних підприємств України, завербованих на роботу в колгоспах Казахстану. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы)*. Сборник документов и материалов. — К., 1966. — С. 270.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про фонди кінофікації УСРР». Створено спеціальні фонди кінофікації: центральний — у віданні та розпорядженні Всеукраїнського центрального виконавчого комітету, фонд кінофікації АМСРР — у віданні та розпорядженні Центрального виконавчого комітету АМСРР, округові фонди — у віданні та розпорядженні окружних виконавчих комітетів і місцеві фонди — у віданні та розпорядженні місцевих рад. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 4. — Ст. 41.

4, 7. с. Устрики, тепер Польща. Народилась Кошарич Галина — український художник, мистецтвознавець. З 1965 р. живе в Канаді (в Едмонтоні). Закінчила у 1987 р. університет Конкордія (Монреаль). Твори: «Тиха ніч», «Ікона Почаївської Божої матері» (обидва — 1987), «Помилилася кроком» (1988), «Щедрик» (1989), «Весілля» (1992), «Гопак» (1993), картини з видами Монреалю. *Мистецтво України. Біографічний довідник. / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський*. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 329.

4, 7. с. Костянтинівка, нині Мар'їнського р-ну Донецької обл. Народився Алфьоров Ігор Олександрович (помер 13 лютого 1978 р. у Києві) — відомий український архітектор. У 1955 р. закінчив Харківський інженерно-будівельний інститут. Головний архітектор Харкова (1965–1975), перший заступник голови Держбуду УРСР (1975–1978). Брав участь у розробці

генеральних планів Котовська (1957), Нового Донбасу (1958), Гуляйполя, Білопiлля, Ворожби (1960), Жовтих Вод (1963), Харкова (1967). Керiвник розробки генеральних планiв Ханоя (В'єтнам) (1961–1962), співавтор: монумента на честь проголошення Радянської влади в Україні (Харків, 1975), Меморіального комплексу Слави (Харків, 1977). Лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка (1977). *Мистецтво України: Біографічний довідник / За редакцією А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 15; Лабiнський М. Г. Алфьоров Игор Олександрович // Енциклопедія сучасної України. — Т. 1. — К., 2001. — С. 400–401; Шевченківські лауреати. — 1962–2001: Енциклопедичний довідник / Автор-упорядник М. Лабiнський. — К.: Криниця, 2001. — С. 17–18.*

4, 7. с. Червоне, тепер смт. Житомирської обл. Народився Цимбаліст Віктор Петрович — український актор, народний артист УРСР з 1982. Закінчив у 1952 р. Київській театральний інститут (у Г. Юри), в 1957 р. — Київську консерваторію (у І. Паторжинського). З 1952 р. — в Київському (тепер Національному) українському драматичному театрі ім. І. Франка. Головні ролі : Зевс («Енеїда» за Котляревським), Гриць, Василь, Степан Безродний («Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Циганка Аза», «Талан» Старицького), Михайло Гурман, Бабич («Украдене щастя» Франка), Андронаті («У неділю рано зілля копала» за Кобилянською), Свічка («Свіччине весілля» Кочерги), архієпископ Реймський («Біла ворона» Рибчинського, Татарченка), Голова («Різдвяна ніч» за Гоголем), Едмунд («Король Лір» Шекспіра), Клебер Карл'є («Блез» Маньє), Лейзер-Вольф («Тев'є-Тевель» за Шолом-Алейхемом). *Мистецтво України. Біографічний довідник. / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабiнський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 623–624.*

26 січня (неділя)

1. Харків. Правлінням Укрсельбанку знято з роботи і притягнуто до судової відповідальності керівників Херсонського, Луганського, Маріупольського кредитних союзів, Волинського сільбанку, керівників Криворізької філії Укрсельбанку, «винних у зриві ліквідації прориву» кампанії мобілізації коштів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 січня.*

7. Харків. Президія ВУЦВК звільнила Горбаня з посади заступника народного комісаріату земельних справ УСРР, призначивши на цю посаду Триліського. С. Зайчика призначено членом найвищого суду УСРР. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 січня.*

27 січня (понеділок)

1, 3. УСРР. 27 січня — 7 лютого в УСРР проводилася «Десятиденка по боротьбі з втратами на підприємствах». Ініціатором кампанії виступив НК РСІ. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 січня.*

1. с. Рижановка, Ладизинський р-н. Спецорганами виявлено написи з «контрреволюційними гаслами»: «Геть СРСР!», «Геть радянську владу!», «Геть колективізацію і кооперацію!», «Геть комуністів!». ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 17.

28 січня (вівторок)

1. Артемівська окр. Відбулися заходи з вшанування пам'яті В. І. Леніна: у ході традиційного «ленінського набору» подано 3580 заяв щодо вступу до лав ВКП(б). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 січня.*

1, 5. Київ. 28–29 січня відбувся негласно ініційований радянськими спецслужбами Надзвичайний собор Української автокефальної православної церкви, який ухвалив рішення про її самоліквідацію. В постанові констатувалося, що Українська автокефальна церква була «націоналістично-політичною контрреволюційною організацією — складовою частиною «Спілки визволення України». *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 378.*

4, 7. с. Захарівні, тепер Хмельницької обл. Народився Ігнащенко Анатолій Федорович — український архітектор. Закінчив у 1953 р. Київський інженерно-будівельний інститут. Спроектвані споруди: станція Київського метрополітену «Дніпро» (1956, у співавторстві); архітектура частини пам'ятників: партизанам-ковпаківцям у Яремчі (1967), В. Порику (1967, Енен-Льєстар, Франція), С. Ковпаку (1971, Путивль), Лесі Українці (1973, Київ; 1974, Саскатун, пров. Саскачеван, Канада), Т. Шевченку (1982, Париж, бул. Сен-Жермен; 1991, м. Білий Бір, Польща), Т. Шевченку, О. Пушкіну, У. Уїтмену, Я. Купалі на алеї діячів культури в Арров-парку (всі — 1970, Нью-Йорк), І. Котляревському (1974, Київ), О. Довженку (1975, Сосниця Чернігівської обл.), А. Малишку (1971, встановлений 1994 у м. Обухові Київської обл.), меморіал «Голодомор-33» (1993, біля Агарського монастиря в Полтав. обл.), Г. Майбороді (1994, Київ). Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1974). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 274.*

29 січня (середа)

1. Харків. Відбулася Всеукраїнська нарада уповноважених УкрКОМЗЕТу. Учасники, констатуючи охоплення колективізацією 70–80% переселенських фондів, ухвалили проведення навесні 1930 р. суцільної колективізації землеробських колоній. Вирішено реалізувати програму укрупнення єврейських сільськогосподарських селищ шляхом утворення суцільних масивів площею 3–4 га. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 січня.*

1. Харків. Центральна комісія національних меншин при ВУЦВК обговорила стан Фрідріх-Енгельського німецького національного району

Одеської округи: близько 85% господарств району колективізовано, річний план хлібозаготівель виконано на 126%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 січня.*

1. Париж. Розвідувально-терористична група ДПУ під керівництвом Серебрянського зробила спробу викрасти колишнього білого генерала О. Кутепова з метою отримання від нього потрібної інформації про російську антирадянську еміграцію. Троє перевдягнених у форму французької поліції радянських агентів під приводом перевірки документів зупинили генерала на набережній Сени, де він зазвичай прогулювався, і силоміць затягли його у авто. Серцевий напад, що стався у жертви, не дозволив вивести генерала до Москви. *Політичний терор і тероризм в Україні. XIX–XX ст. Історичні нариси. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 317.*

1, 4. Харків. Уповноважений наркомату пошт і телеграфів СРСР при РНК УСРР доповів про перспективи розвитку радіофікації республіки: утворення протягом 1929/30 р. у кожній окрузі по кілька радіофікованих районів — в першу чергу у районах суцільної колективізації. Основними завданнями радіомовлення визнано: політичну агітацію й пропаганду, масову виробничу пропаганду, навчально-освітню та художньо-освітню роботу. *Культурне будівництво в Українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С. 91.*

30 січня (четвер)

1. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову «Про заходи по ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації», згідно з якою і рішенням ЦВК і РНК СРСР від 1 лютого 1930 р. місцевим властям дозволялося застосовувати «всі необхідні засоби боротьби з куркульством до повної конфіскації майна куркулів і виселення їх за межі окремих районів в країв (областей)». В УСРР попередньо заплановано направити до концтаборів 15 тис., вислати за межі республіки 30–35 тис. «куркулів». *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 126–130.*

1. Москва. Секретар ЦК ВКП(б) Й. Сталін надіслав місцевим партійним організаціям директиву про неприпустимість «захоплення розкуркуленням» та недооцінку справи колективізації сільського господарства. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 131.*

1. Київ. 660 робітників заводу «Червона Гута» оголосили себе «ударниками». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 січня.*

1. с. Ходорково, Корнинський р-н, Білоцерківська окр. Відбулися масові заворушення селян проти примусової колективізації: натовп із 100–120 селян вигнали з села радянських активістів, співали «Боже, царя бережи». Прибулі підрозділи міліції заарештували найбільш активних учасників повстання. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 21.*

1. Москва. Революційна Військова Рада СРСР видала постанову про підготовку протягом 1930 р. з червоноармійського активу та молодшого командного складу 100 тис. масових робітників для села, у тому числі 75 тис. для колгоспної системи. РВР УВО зобов'язалася підготувати за цей період 24400 «кадрів соціалістичного будівництва», зокрема 3340 керівників та організаторів колгоспів, 5052 трактористів, 1366 рахівників, 4037 рільників, 4451 спеціалістів м'ясо-молочного тваринництва, 1219 працівників буряківництва і т. ін. Заплановано 18060 «кадрів соціалістичного будівництва» розподілити у колгоспах УСРР, 3560 відрядити до Надволжя, 1570 — до Казахської АСРР, 1210 — до Кримської АСРР. *ВУЦВК. — 1930. — 4 квітня.*

1. Прага. Голова Управи товариства бувших вояків Армії УНР у Чехословаччині генерал-хорунжий О. Алмазов направив листа військовому міністру УНР генерал-хорунжому В. Сальському про встановлення зв'язку з українськими громадами в Харбині та стан організації українських вояків в еміграції. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 387–389.*

4. Харків. Харківський окружний виконавчий комітет реорганізував Харківський сільськогосподарський інститут на Харківську сільськогосподарську академію. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 січня.*

4. Харків. Державний театр «Березіль» організував три бригади. Актори з «специфічним репертуаром» відряджені для організації агітаційних концертів на селі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 січня.*

4, 7. Харків. Народився Кармінський Марко Веніамінович — український композитор, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1980. Закінчив у 1953 р. Харківську консерваторію (у Д. Клебанова). Головні твори: опери «Буковинці» (1957), «10 днів, що сколихнули світ» (1970), «Іркутська історія» (1977). «Всього один день» (1987), музична комедія «Робін Гуд» (1983), балет «Рембрандт» (1987); камерно-інструментальні твори; вокальні твори на слова М. Рильського («Вербова гілка»), російських поетів (всі — 1989–1994). Видання: Дорога до храму (1984). *Мистецтво України. Біографічний довідник. / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 288.*

4, 7. м. Бердичів, тепер Житомирської обл. Народився Нестайко Всеволод Зіновійович — український драматург, письменник. Закінчив у 1952 р. Київський університет. Автор повістей «Тореадори з Васюківки» (1963; однойменний телефільм за цим твором одержав 1968 Гран-прі на Міжнародному кінофестивалі в Мюнхені), «Одиниця з обманом» (1976; однойменний фільм). Автор п'єс «Марсіанський жених» (1968), «Робінзон Кукурузо» (1970), «Вітька Магеллан» (1975), «Пересадка серця» (1983), «“Мотря-шоп” і рекетири» (1996); збірки п'єс «Слідство триває» (1989), дитячих п'єс «Перо Жар-Птиці» (1976), «Інопланетяни» (1981), «Таєм-

ничий вершник», «Сонячний зайчик і вовк» (обидві — 1994), «Чорлі» (1996). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 436.*

31 січня (п'ятниця)

1. Москва. ОДПУ затверджено строки операції по виселенню «куркульства»: 50 тис. селянських земель належало виселити з України до Північного краю, починаючи з 15 лютого 1930 р. Ухвалено усіх направлених до концтаборів після відбуття строку ув'язнення також висилати до Північного краю, не припускаючи їх повернення на попередні місця проживання. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 154.*

1. Москва. Таємно-оперативне управління ОДПУ підбило підсумки проведення «операції по куркульству», у тому числі в УСРР: станом на 31 січня у республіці заарештовано 3058 осіб, у тому числі по лінії «контрреволюційних організацій» — 1170. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 104.*

1. Риківський р-н, Артемівська окр. 600 робітників підприємств Артемівської округи взяли участь у «Місячнику ленінського набору ударників»: заплановано створити 4150 нових ударних бригад у складі 40 тис. робітників. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 січня.*

1. Харків. На заводі «Серп і Молот» у Харкові відбулися масові заворушення літників столярного цеху, які протестували проти низької заробітної плати. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 7–8.*

1. Криворізька окр. ДПУ зафіксовано неоднозначні оцінки кампанії ліквідації куркульства як класу робітниками підприємств Криворізької округи. «Партія і радвлда правильно роблять, що знищують куркуля... Нехай куркулі дізнаються, що таке нужда і горе, досить їм жирити», — говорили одні. «Краще бути робітником без землі, бо на селі жити не можна», — відзначали інші. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 1–2.*

1, 4. Харків. Наркомат освіти УСРР видав постанову «Про стан лікнепу на Україні». Констатувалося «загострення класової боротьби навколо справ лікнепу» у вигляді проникнення «куркулів, попів, сектантів» на посади культармійців і ліквідаторів та зривання ними занять з лікнепу. Наводилися приклади знущання над «лікнепівцями»: у Конотопі дівчат обливали сірчаною кислотою та випекли одній з них око, на Харківщині через вікно вбито учителя, на Шепетівщині — «червоного ліквідатора». Пропонувалося активізувати увагу до проблем лікнепу прокуратури та преси. *Культурне*

будівництво в Українській РСР, 1928 – червень 1941. Збірник документів і матеріалів. – К., 1986. – С. 92.

Січень

1. УСРР. ДПУ зафіксовано 45 масових і групових виступів на селі. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 803.*

1. Харківська окр. ДПУ констатувало вияви масового незадоволення робітників Харківської фабрики ім. Тинякова на ґрунті збільшення норм виробітку. «Кажуть, що у нас немає експлуатації, – обурювалися вони, – цим підвищенням норм робітників поставили в такі умови, що вони і слова не можуть сказати, витискають останні соки». ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3197. – Арк. 7–8.

1. Запоріжжя. На заводі «Комунар» спостерігалися масові незадоволення робітників у зв'язку з переглядом норм виробітку і оплати праці. ДПУ фіксувало такі настрої серед робітників: «... Дочекалися свободи... Радянська влада так тисне робітників, що невдовзі зовсім не можна буде жити. У буржуазних країнах нема радянської влади, а робітникам живеться краще. Можливо, що там працюють більше, проте вони краще забезпечені і не страждають так як ми...». ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3197. – Арк. 18.

1. Дніпропетровськ. На території робітничих районів Амура й Воронцовки ДПУ виявлено «антирадянську листівку» наступного змісту: «Товариші робітники! Ваші дружини мерзнуть у чергах, ваші сім'ї і ви не доїдаєте. Влада відправляє ешелонами усе за кордон, а вас, робітників, годує ідеєю соціалізму. Міцні волею, хоробрі серцем, організуйтеся у бойові дружини, докажіть, що ви вмієте постояти за свої права». ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3197. – Арк. 10.

1, 2. УСРР. Після реорганізації партапарату жінвідділи у складі КП(б)У було ліквідовано, а замість них організовано сектори з роботи серед жінок у відділах агітації і масових кампаній. ЦК ВКП(б) звинуватив жінвідділи у перевищенні власних повноважень і намаганні захопити майже всю роботу, пов'язану із вирішенням жіночого питання. Новоствореним секторам рекомендувалося обмежуватися роллю «товкачів», які порушують питання праці і побуту жінок перед державними, профспілковими, кооперативними і комсомольськими органами, а головні зусилля спрямувати на організацію масових кампаній, які партія проводить в місті і на селі. *Політична історія України. XX століття: У 6 т. / Редкол.: І. Ф. Курас (голова) та ін. – Т. 3.: Утвердження радянського ладу в Україні (1921–1938). – К.: Генеза, 2003. – С. 319; Магочій П. Р. Історія України. – К.: Критика. – С. 506.*

3. УСРР. Протягом січня план м'ясозаготівель виконано на 86,1%, у тому числі заготівлі м'яса свиней – на 58,8%. Встановлено зниження темпів

виконання плану по відгодівлі худоби. План відгодівлі великої рогатої худоби виконано лише на 87%, свиней — на 28%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 лютого.*

3. УСРР. Протягом січня промисловість України випустила продукції на 234500 тис. руб. За останні чотири місяці поточного року республіканська промисловість УСРР виконала річний план усього на 29,9%, загальносоюзна — на 31,2%, місцева — на 31%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 лютого.*

3. УСРР. Преса повідомила про низькі виробничі показники ряду промислових підприємств УСРР протягом січня 1930 р. Плужний завод ім. Жовтневої революції виконав план здешевлення собівартості лише наполовину, підвищивши продуктивність праці на 6,9% замість встановлені планом 33%. Працівники заводу у сукупності пропустили без поважних причин 920 робочих днів. На заводі Рудметалторгу кожний робітник у середньому «прогуляв» половину робочого дня, на Джутовій фабриці — 1423. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 лютого.*

3. Підкарпатська Русь, Чехословаччина. Абсолютна більшість русинського/українського населення — 82% на 1930 рік — була зайнята у сільському господарстві чи на роботах, пов'язаних із лісом. Вся торгівля та дрібна індустрія була зосереджена в руках місцевих мадярів і євреїв (відповідно 15,4% та 12,8% підкарпатського населення, або чехів — 2,9%. *Магочій П. Р. Історія України. — К.: Критика. — С. 517.*

6. Харків. Відбулася Всеукраїнська нарада окружних інспектур охорони здоров'я, у ході якого порушено проблему підготовки лікарських кадрів у республіці. В Україні налічувалося 14816 лікарів, проте більшість їх зосереджувалася в окружних містах. Встановлено, що до кінця п'ятирічки брак лікарів в Україні становитиме 2700 осіб. *Медицина й гігієна. — 1930. — 4 травня.*

10. Карпати. Зафіксовано епідемію дифтерії. Внаслідок захворювання по деяких селах померло 20 і більше дітей. В околиці м. Лютовиськ протягом зими щодня помирало по двоє дітей. Причиною поширення епідемії стали, зокрема, високі ціни на сироватку та запізніле звернення хворих до лікарів. *Свобода. — 1930. — 13 квітня.*

1 лютого (субота)

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про заборону самовільного переселення куркульських господарств та розпродажу ними майна». Заборонено без дозволу районного виконавчого комітету переселення і продаж майна селянами, встановлення покарання при порушенні постанови у вигляді негайної конфіскації усього майна та інших репресивних заходів. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 161.*

1. УСРР. За інформацією ДПУ в різних округах республіки посилюється «саморозкуркулення» селян. Встановлено прагнення «куркулів» переселитися до промислових округ, зокрема влаштуватися на шахти Донбасу. Повідомлялося про активну участь «окремих середняцьких і бідняцьких груп» у проведенні кампанії розкуркулення: у Харківській окрузі близько 400 радянських активістів з червоними прапорами провели «розкуркулення». Водночас відзначено «нездорові тенденції» при «розкуркуленні» у вигляді спроби індивідуального присвоєння вилученого у «куркулів» майна. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 162.*

1. УСРР. Розпочався «Місячник збирання утильсировини». Встановлено контрольні цифри збирання утильсировини. Зокрема, Вінниччині належало зібрати близько 100 тонн ганчір'я, 200 тонн кісток, 490 тонн металобрухту, 120 тонн паперової макулатури. Встановлено порядок оплати за здану сировину грошима, а також дефіцитними товарами. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 січня.*

1. Артемівська окр. На підприємствах розпочався «Місячник ленінського набору ударників»: заплановано створити 4150 нових ударних бригад у складі 40 тис. робітників. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 січня.*

1. Харків. До столиці прибула делегація у складі 45 червонофлотців військових кораблів — учасників походу з Балтійського до Чорного морів. У ході зустрічі з представниками ВУЦВК делегати повідомили про значний відсоток серед моряків українців, які виявляють прагнення до вивчення української мови, культури тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 лютого.*

1. Харків. ОДПУ зафіксовано неоднозначні оцінки робітництвом республіки кампанії зняття дзвонів та закриття церков. «Давно би час розправитися з попівським дурманом...», — говорили одні. «На чорта нам ті червоні кутки?... Нас примушують їх відвідувати й розповідають там усякі брехні. Доки ми вірували в Бога, відвідували церкву, то не ходили голяком і не були голодні...», — відзначали інші. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 17–19.*

1. Харків. З 1 лютого по 1 березня ДПУ виявлено в Україні 86 листівок «контрреволюційного характеру» накладом 111 примірників. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 11.*

1. Дніпропетровська окр. ДПУ ліквідувало «куркульсько-повстанську організацію», яка готувала повстання проти радянської влади під гаслом «За народні збори!». Заарештовано 56 осіб. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 01.*

1, 3. УСРР. В Артемівській, Криворізькій, Луганській, Сталінській округах, а також у Харкові, Миколаєві, Маріуполі, Запоріжжі, Одесі, Києві, Зінов'євську встановлено щоденні норми видачі м'яса: для робітників гарячих і підземних виробництв — 200 гр., робітників інших категорій — 150 гр., решти населення — 100 гр. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 січня.*

6. Київ. Розпочав роботу перший в Україні Дієтичний диспансер, у складі якого передбачено й дієтичну їдальню. Новостворений лікувальний заклад засновано при Київській центральній поліклініці й призначено для обслуговування «застрахованих робітників зі шлунковими захворюваннями». *Медицина й гігієна*. — 1930. — 1 лютого.

7. Харків. Постановою Президії ВУЦВК М. Горбаня звільнено з посади заступника наркома земельних справ УСРР; цією ж постановою на посаді поновлено О. Триліського. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 1 лютого.

2 лютого (неділя)

1. Москва. ОДПУ видано наказ «Про заходи по ліквідації куркульства як класу», яким передбачено «негайну ліквідацію контрреволюційного куркульського активу», масове виселення «куркульських сімей» у віддалені північні райони з конфіскацією їхнього майна. В Україні передбачено вилучити по першій категорії (арешт, спрямування до концтабору) 15 тис. осіб, виселити до Північного краю орієнтовно 50 тис. «куркульських сімей». Запропоновано на час проведення операції посилити перлюстрацію кореспонденції, особливо до Червоної армії. Вирішено частини РСЧА до операції залучати у прихованому вигляді лише при виникненні повстань. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 163–167.

1. Москва. Транспортним відділом ОДПУ розроблено план перевезення залізницею «куркульських сімей»: з УСРР — 250 тис. осіб у 142 ешелонах до Північного краю. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 168.

1. с. Ханев, Розважівський р-н, Київська окр. 2–4 лютого відбулися масові заворушення селян проти примусової колективізації: під дзвони набатів натовп 300 жінок розігнав і побив радянських активістів, розбив колгоспні будівлі. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 21.*

1, 3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про заходи щодо зміцнення соціалістичної перебудови сільського господарства у районах суцільної колективізації та по боротьбі з куркульством». Передбачено заборону дії закону щодо оренди землі і застосування найманої праці, а також надання права крайовим (обласним) виконавчим комітетам і урядам автономних республік застосовувати у цих районах усі «необхідні засоби боротьби з куркульством аж до повної конфіскації майна куркулів». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 9. — Ст. 105.*

1. Харків. ЦК КП(б)У надіслав усім окружним і районним комітетам КП(б)У лист «Про заходи ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації». *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф.*

Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 378.

1, 5. Ватикан. У зв'язку із розширенням в СРСР масштабів репресій проти священників Російської православної церкви. Папа Пій XI звернувся до віруючого світу із закликом молитися за спасіння Російської православної церкви. Радянська влада інтерпретувала це як залик до сил міжнародного імперіалізму організувати хрестовий похід проти Країни Рад. *Політичний терор і тероризм в Україні. XIX–XX ст. Історичні нариси.* — К.: Наукова думка, 2002. — С. 310.

4. Москва. РНК СРСР видала постанову про передачу вищих сільськогосподарських навчальних закладів, зокрема Харківського сільськогосподарського інституту, у відання Народного комісаріату землеробства СРСР. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 8. — Ст. 102.

4. Харків–Київ. За ініціативою Відділу мистецтв НКО та Центрального бюро «Гезкульту» до Києва з Харкова прибула на гастролі Єврейська художня робітничка капела «Євоканс» (художній керівник — Є. Шейнін). *Література й мистецтво.* — 1930. — 2 лютого.

3 лютого (понеділок)

1. Харків. 3–9 лютого у столиці України відбувся II всеукраїнський з'їзд ТСО Авіахіму. Делегати заслухали доповіді «Міжнародне і внутрішнє становище та завдання ТСО Авіахіму», «Оборона країни і ТСО Авіахім», «Хімізація сільського господарства і промисловості», «Авіа робота», «Повітряно-хімічна оборона», а також звіти Центральної, Всеукраїнської рад ТСО Авіахіму. Число членів товариств ТСО Авіахіму в Україні протягом трьох років збільшилося з 315 до 1 млн. осіб. На час проведення з'їзду в республіці існувало 3,5 тис. осоавіахімівських стрілецьких гуртків, в яких проходило навчання більше 70 тис. осіб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 28 січня, 5, 7 лютого.

5. Харків. У столиці розпочалася кампанія зняття дзвонів з Михайлівської, Пантелеймонівської, Троїцької, Вознесенської, Дмитрівської церков з метою передачі їх у Фонд індустріалізації. Ухвалене рішення про створення Харківським окравтодором у приміщенні Дмитрівської церкви навчальної авто-тракторної станції. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 5 лютого.

10. Артемівська окр. На шахті ім. Карла Маркса Риківського рудоуправління сталося два вибухи, внаслідок яких загинули 8 робітників, ще 2 були поранені. *ЦДАГОУ.* — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 104–105; *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 5 лютого.

4 лютого (вівторок)

1. Москва. ЦВК СРСР видано постанову «Про надання ОДПУ передавати свої повноваження ПП ОДПУ щодо позасудового розгляду справ у

зв'язку з розкуркуленням». Дозволено під час проведення кампанії по ліквідації куркульства як класу передовіряти повноваження ОДПУ щодо позасудового розгляду справ повноважним представникам ОДПУ з тим, щоби позасудовий розгляд проводився за участі представника облвиконкому і прокуратури. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. — М., 2000. — С. 174.*

1. м. Риково. Знято з роботи завідувача доменного цеху Риківського металургійного заводу інженера Гречухіна, який «ставав на перешкоді заходам заводоуправління, спрямованим на зміцнення трудової дисципліни серед робітників і адміністративно-технічного персоналу й одверто нехтував соцзмаганням». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 лютого.*

4, 7. с. Миколаївка, тепер Дніпропетровської обл. Народився Шкуропат Василь Лук'янович — український скульптор. Закінчив у 1954 р. Дніпропетровське художнє училище, у 1961 р. — Київський художній інститут. Головні твори: «Весна», «Прокляття війнам», «Колискова» (всі — 1967), «Переможці» (1968); монумент «Архангел Михайло» в м. Херсоні (1992, присвячено 500-літтю козацтва). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 655.*

1, 5. Харків. На засіданні ВУЦВК заслухано доповідь Наркомату внутрішніх справ про використання молитовних будинків, закритих «на численні прохання трудящих». Встановлено, що 1924 р. в УСРР було закрито 5, у 1925 — 25, у 1926 — 41, у 1927 — 58, у 1928 — 97, у 1929 — 135 молитовних будинків (всього 364, у тому числі 171 церкву, 178 синагог). За останні три місяці закрито 202 молитовні будинки, в яких організовано 120 сільбудів, 50 шкіл, кілька десятків клубів тощо. Секретаріат ВУЦВК зобов'язав Наркомат внутрішніх справ дати вказівку в округи про необхідність розгляду справ щодо закриття церков не пізніше як у тижневий строк. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 лютого.*

4. Москва. Рада Праці й оборони СРСР виділила з союзного бюджету 50 тис. руб. на спорудження у великих радгоспах України соціально-виховних і культурних установ. РНК УСРР ухвалив видати на ці ж потреби з республіканського бюджету 60 тис. руб. і ще 115 тис. руб. — з місцевих бюджетів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 лютого.*

5 лютого (середа)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про скасування, як самостійних урядових установ, Центрального статистичного управління УСРР, статистичного управління АМ СРР та окружних статистичних бюро і про передачу їхніх функцій плановим комісіям». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 5. — Ст. 47.*

1. Харків. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалене рішення про зміну Положення про сільськогосподарський податок на 1930/31 р. Встановлено додаткові пільги маломіцним колгоспам у вигляді звільнення від сільськогосподарського податку, якщо у середньому на одну особу в колгоспі припадає обкладеного податку не більше 30 руб. Встановлено обкладання в індивідуальному порядку усіх без винятку «куркульських господарств» (орієнтовно 3% господарств по СРСР), відмовившись від існуючого у законодавстві виокремлення «багатих куркулів». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 175–177.

1. Харків. Таємно-оперативне управління ОДПУ підбило чергові підсумки проведенню «операції по куркульству», у тому числі в УСРР: станом на 5 лютого у республіці заарештовано 5171 осіб, у тому числі по лінії «контрреволюційних організацій» — 2149. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 104.

1. Одеса. Відбулися масові заворушення робітників ковальського та котельного цехів судоремонтного заводу ім. Марті у зв'язку з примусовими відрахуваннями коштів у фонд колективізації. У червоному кутку ковальського цеху були зірвані плакати і гасла про п'ятирічку, знищено портрет Леніна. «Ви нас грабуєте, знімаєте останню сорочку... Ви пограбували селян, візьміть і нашу душу», — обурювалися робітники. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 22.*

1, 3. УСРР. Підбиті підсумки проведення «Місячника заощаджень» в Україні, які визнано незадовільними. За інформацією Всеукраїнського управління ошадкас встановлені плани залучення коштів населення виконані у місті — на 14,9%, у селі — на 13,1%. Аутсайдерами «місячника» виявилися Миколаївська, Маріупольська, Кам'янецька, Криворізька, Куп'янська, Глухівська округи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 квітня.*

1, 2. УСРР. Українська преса констатувала незадовільний початок «Місячника збирання утильсировини». Протягом лютого у республіці заплановано зібрати 315 тис. пудів сировини, у тому числі протягом перших днів — 20 тис. пудів. Натомість населенням зібрано лише 5 тис. пудів макулатури, металобрухту та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 лютого.*

1, 3. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про доповнення Кримінального кодексу УСРР арт. 75² та про зміну арт. 2 постанови РНК УСРР «Про заборону різати худобу». «Хижацьке різання або умисне калічення худоби» та підбурювання до цього інших осіб мало каратися позбавленням волі до двох років з можливим висланням з місцевості проживання винуватця. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 4. — Ст. 44.*

1, 3. УСРР. Преса повідомила про реалізацію кампанії колективізації сільського господарства в УСРР. Створено 18887 колгоспів, які об'єднували 900 тис. господарств. Найбільш прискореними темпами колективізація проходила у степовій смузі. Зокрема, у Миколаївській окрузі до цього часу було колективізовано 61% господарств, в Одеській — 43%, Херсонській — 42%. Натомість Полісся, Лівобережна та Правобережна Україна виступали аутсайдерами «руху за прискорену колективізацію»: Конотопська округа — 2,5% колективізованих господарств, Чернігівська — 2,6%, Ніжинська — 2,8%, Київська — 6,3%, Роменська — 2,5%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 лютого.*

2. Харків. 5–6 лютого відбувся Другий пленум Центрального правління товариства «Геть неписьменність!», який підбив попередні підсумки виконання постанови НКО УСРР про ліквідацію протягом 1930 р. неписьменності 1750 тис. осіб. Встановлено, що станом на 1 лютого кількість членів товариства у 30 округах республіки становила 622 тис. осіб; навчальною мережею в УСРР охоплено 2182 тис. неписьменних; у 23 округах навчання проходили 231 тис. малописьменних. Делегати ухвалили до 1 травня поточного року довести кількість членів товариства до писемних. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 лютого.*

6 лютого (четвер)

1. Москва. ОДПУ підбив підсумки проведення «операції по контрреволюційних куркульсько-білогвардійських і бандитських елементах»: станом на 4 лютого в УСРР ліквідовано 78 «контрреволюційних угруповань», заарештовано 5171 осіб. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 144.*

1, 2. Харків. Наркомат робітничо-селянської інспекції УСРР ухвалив рішення провести протягом лютого 1930 р. кампанію перевірки виконання на практиці урядовими організаціями директив щодо «розкріпачення жіноцтва» та висування жінок на відповідальну роботу. Для здійснення перевірок створені спеціальні бригади. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 лютого.*

1. с. Зайцеве, Артемівської окр. ДПУ виявлено «контрреволюційну листівку» під назвою «Народна воля і її правда». «Кляті кати, за що караєте народ, — писалося в ній, — Закликаємо усіх українців йти проти катів... України — мати рідна, за що карають тебе, де ж «січовики», чому вони терплять цю кару? Закликаємо на боротьбу з цією зграєю». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 12.*

7 лютого (п'ятниця)

1. Глухівська окр. 140 працівників земляних робіт Шосткінського заводу з вироблення кіноплівки оголосили страйк, вимагаючи підвищити заробітну плату. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 21.*

1, 3. Харків. Уряд УСРР випустив нову 9% позику 1930 р., яка передбачала «мобілізацію заощаджень організованими трудящими через колективну передплату, причому не тільки відкладених заощаджень, але й майбутніх...». Позика розраховувалася на 10 років і передбачала 40 тиражів вигравшів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 лютого.*

1, 3. Харків. ЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про зміну арт. 8 постанови «Про порядок опису, арешту і продажу з прилюдних торгів майна неплатіїв державних і місцевих податків, оплат і мита» та про доповнення цієї постанови». Зміни стосувалися конкретизації та розширення переліку майна, забороненого для вилучення й продажу. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 3. — Ст. 28.*

8 лютого (субота)

1. Кримська АСРР, РСФРР. Повноважний представник ОДПУ інформував про хід кампанії ліквідації куркульства у Криму, запропонувавши збільшити рознарядку сімей для вислання з 3 до 5 тис. Констатувалися недоліки проведення кампанії: «Голе розкуркулення із застосуванням методів нічних нальотів та обшуків», поширення експропріацій на середняка та ін. Встановлено неоднозначну реакцію населення на конфіскацію майна та виселення «куркулів»: з одного боку — неготовність суспільної думки до експропріацій, випадки співчуття і допомоги «куркулям» з боку бідноти і середняцтва, а з другого боку — «зростаючу активність мас, великий революційний підйом у національному селі, наполегливі вимоги остаточної ліквідації куркуля». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 195–196.*

1, 5. Харків. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило опублікувати в пресі резолюцію Надзвичайного собору представників УАПЦ, ЦДАГОУ. — *Ф. 1. — Оп. 16. — Спр. 7. — Арк. 127.*

4, 7. с. Білоусівка, тепер Черкаської обл. Народилась Петриненко Діана Гнатівна — видатна співачка (лірико-колоратурне сопрано), народна артистка СРСР з 1975. Закінчила у 1955 р. Київську консерваторію (тепер — Національна музична академія, з 1985 р. — її професор). У 1962–1985 рр. — солістка Київської філармонії. В репертуарі — українські народні пісні, твори вітчизняних та зарубіжних композиторів. Державна премія УРСР ім. Т.Г. Шевченка (1972). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 469.*

9 лютого (неділя)

1. УСРР. У республіці розгорнуто кампанію масового надсилення робітників промислових підприємств, установ та організацій республіки на село з метою «надання активної допомоги» проведенню колективізації.

Станом на початок лютого в українські села мобілізовано 3125 окружних (у середньому 107 на округу), 8828 районних робітників, а також 515 агрономів окружних установ. Водночас по 33 округах республіки організовано 2520 робітничих бригад у складі 9225 осіб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 лютого.*

1. Дніпропетровськ. 9–10 лютого на заводі ім. Комінтерну робітники влаштували «італійку», протестуючи проти низької заробітної плати. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 25зв.*

1. с. Вільно, Брусилівський р-н. Відбулися масові виступи селян під гаслом «Геть колективізацію!». Голова сільради був серед учасників повстання. Міліція заарештувала найбільш активних повстанців. Натопи із 300 селян намагався звільнити односельців. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 6.*

4. УСРР. Всеукраїнське товариство культурних зв'язків із закордоном розпочало збирання експонатів для надсилання на виставку радянської фотографії у Парижі; надійшло повідомлення про нагородження Харківського фотоател'є «Червона світопись» дипломом Інтернаціонального салону в Сарагосі (Іспанія). *Література й мистецтво. — 1930. — 9 лютого.*

4, 7. Київ. Народився Литвинчук Юрій Захарович — відомий український графік. Навчався у 1948–1954 рр. у Київському художньому інституті у К. Єлеви та О. Паценка. Працював у галузі станкової та книжкової графіки, плаката. Головні твори: «Біля Дніпра. Останні промені», «На будівництві шлюзу» (обидві — 1955), «Портрет матері» (1956), ілюстрації до повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» (1952–1957). Видання: Виставка творів Юрія Захаровича Литвинчука. 1930–1957. Каталог (1959). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 369.*

10 лютого (понеділок)

1. УСРР. 10–20 лютого ДПУ зафіксовано в Україні 80 терористичних актів: 4 убивства, 20 замахів на життя, 27 поранень, 29 підпалів майна радянського активу. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 25.*

1, 3. УСРР. Преса повідомила про успіхи розгортання кампанії прискореної колективізації сільського господарства України. Якщо на 1 жовтня 1929 р. було колективізовано 8,9% селянської землі, то станом на 1 лютого — 31,6%, зокрема в Степу відповідно з 12,4% до 42,1%, на Лівобережжі — з 5,7% до 22,8%, на Правобережжі з 7,8% до 30,7%, на Поліссі з 2,8% до 8,1%. Оголошене завдання протягом весняної засівної кампанії колективізувати всі степові округи, а протягом осінньої засівної кампанії — в основному завершити суцільну колективізацію сільського господарства всієї України. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 лютого.*

1, 4. Харків. НКО УСРР у Харкові проведено Всеукраїнську нараду, учасники якої обговорили шляхи вдосконалення роботи драматичних театрів і кінотеатрів для дітей. У центрі уваги стояло питання вироблення «політнаставлень» для таких театрів. *Література й мистецтво*. — 1930. — 19 січня.

3. Харків. Відбулася перша Всеукраїнська конференція по газовикористанню і газопостачанню. Учасники заслухали доповіді: про п'ятирічний план розвитку газової промисловості, про природні гази України; про використання газів як енергетичного джерела; про використання газів у металургійній промисловості. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 11 лютого.

11 лютого (вівторок)

1, 3. УСРР. Преса повідомила про занесення на «чорну дошку» заводу «Серп і Молот» за зривання промфінплану та значний відсоток бракованої продукції у виробництві. Протягом 4–6 лютого підприємство недовипустило машин на 130179 руб., збитки від випуску недоброякісної продукції сягнули 107815 руб. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 11 лютого.

1, 4. Харків. Пленум Української Центральної Ради Секції наукових робітників звернувся до всіх наукових робітників республіки із закликом брати найактивнішу участь у «соціалістичному будівництві». «...Стояти осторонь і вичікувати “нейтрально” чи “лояльно” неможливо, — зазначалося у Зверненні. — Наукові робітники повинні влитися у лави пролетаріату — класи будівника, засвоїти собі його філософію, захопившись його ентузіазмом і віддати всі сили та знання справі соціалістичного будівництва». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 11 лютого.

12 лютого (середа)

1. Москва. Колгоспцентр СРСР підбив підсумки початку проведення кампанії ліквідації куркульства як класу. Констатовалося успішне «розкуркулення» у короткі строки: в Червоно-повстанському районі Одеської округи за три доби виселено 100 «куркулів», у Криворізькій окрузі до початку лютого завершилося «розкуркулення» більше 4 тис. господарств. Визнано наявність викривлень при проведенні кампанії у вигляді поширення репресій на середняцтво, присвоєння біднотою вилученого «куркульського майна», «праві прориви у роботі низових партійних організацій». Встановлено факт «загострення класової боротьби», зокрема посилення її на терені України. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 198–203.

5. Харків. Секретаріат ВУЦВК «на численні прохання трудящих» затвердив рішення щодо закриття 34 молитовень на Миколаївщині — Мироносицьку, Вознесенську, Пантелеймонівську, Старообрядницьку, Миколаївську церкви, Миколаївський кафедральний собор та ін. У реквізо-

ваних церковних будівлях вирішено розмістити культурні установи, зокрема музеї робітничо-селянської міліції, революції, радіоцентр тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 лютого.*

13 лютого (четвер)

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР затвердили положення про пенсії та допоміжні виплати згідно з соціальним страхуванням. Встановлено порядок виплати пенсій по інвалідності, на випадок втрати годувальника, по старості, а також видачі допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, у випадку народження дитини, по безробіттю та ін. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 11. — Ст. 131–132.*

4. с. Привілля, тепер Слов'янського р-ну Донецької обл. Народився Полоник Василь Петрович — український скульптор, народний художник УРСР (1982). Закінчив у 1956 р. Київський художній інститут (у М. Лисенка). Головні твори: «В заборі» (1956), «Шахтар Донбасу» (1960), «Весна» (1973), портрет письменника П. Байдебурі (1980), «Камінь скіфського кургану» (1990); пам'ятники — В. І. Леніну в м. Макіївці (1970) та м. Горлівці (1980), художнику А. І. Куїнджі в м. Маріуполі (1984), композитору С. С. Прокоф'єву в с. Красному Донецької обл. (1991), маршалу Ф. Толбухіну в Донецьку (1995). Видання: Михальський Т. Скульптор Василь Полоник. Альбом (1981). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 482.*

14 лютого (п'ятниця)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про центральний фонд допомоги дітям наймитів». Фонд створювався при НКО УСРР за рахунок асигнувань з державного бюджету, грошових надходжень від центральних органів, кооперативних і громадських організацій — Об'єднання радянських господарств на Україні, Українського червоного хреста, товариства «Друзі дітей» та ін. Метою фонду проголошено поліпшення справи забезпечення дітям наймитів та неповнолітнім наймитам «фактичної змоги відвідувати школи». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 5. — Ст. 50.*

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про стипендії і гуртожитки для наймитів і їх дітей, що вчать в старших групах семирічки і школах селянської молоді». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 5. — Ст. 55.*

1. Київ. У зв'язку з дорожнечею та низькими розцінками праці відбувся страйк робітничої бригади верфі. ДПУ зафіксовані «контрреволюційні» розмови страйкуючих: «На ринку усе дороге, так і живеш напівголодний, а тут ще не можна виробити ставку». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 25зв.*

1. УСРР. У республіці розпочалася кампанія «огляду класової боєздатності КНС». У процесі «чистки» на Одещині з КНС виключено 1220 осіб, натомість введено до складу комнезамів 1134 особи. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 14 лютого.

1, 3. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про доповнення Кримінального кодексу УСРР арт. 135³», яким встановлювалося покарання за масовий або систематичний випуск з промислових та торгових підприємств неякісних виробів у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років або примусових робіт. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 5. — Ст. 52.

4. Харків. У будинку Державної опери відкрито Українську філію Промакадемії СРСР ім. Сталіна. На урочистості прибули близько 1,5 тис. гостей, у тому числі 1200 робітників з харківських підприємств, гості з Москви, Ленінграда, Баку. До навчального закладу зараховано 120 осіб — колишніх директорів підприємств, керівників установ. Заплановано до осені 1930 р. збільшити число слухачів в академії до 300 осіб. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 13 лютого.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про утворення в окружних містах самостійних міських фондів ліквідації неписьменників». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 5. — Ст. 58.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про державне видавництво УСРР». Метою ДВУ, як органу НКО УСРР, проголошено здійснення культурно-освітніх та політико-ідеологічних завдань у царині видання і розповсюдження друкованих творів. ДВУ діяло як самостійна господарська організація, що перебуває на господарському розрахунку і має всі права юридичної особи. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 5. — Ст. 60.

4, 7. Харків. Затверджено склад Харківської окружної комісії з українізації, до якої увійшли представники окружного виконавчого комітету, РСІ, міськради, прокуратури, представники заводів — ДЕЗ, ХПЗ, «Серп і Молот» та ін. Головою комісії призначено Неживого, заступником Межуєва. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 14 лютого.

4, 7. Київ. Народився Георгій В'ячеславович Якутович — графік, народний художник УРСР (1990), дійсний член Академії мистецтв СРСР (1988). Закінчив у 1954 р. Київський художній інститут (у І. Плещинського, тепер Українська Академія мистецтв, її професор з 1995). Працює в галузі книжкової і станкової графіки, кінодекораційного мистецтва. Твори: ілюстрації до повістей М. Коцюбинського «Fata morgana» (1959) та «Тіні забутих предків» (1967), українські народні казки «Про бідного парубка і Марка Багатого» (1961), драм І. Кочерги «Ярослав Мудрий» та «Свіччине весілля» (1963), книг М. Пригари «Козак Голота» (1966), М. Рильського «Сонети» (1969), І. Франка «Захар Беркут» (1971), до збірки оповідань В. Стефаника

«Кленові листки», «Слова про Ігорів похід» (обидва — 1977), «Повісті минулих літ» (1981), повісті М. Гоголя «Вій» (1984–1985); станкова серія «Старовинна українська музика» (1959); гравюри «Аркан» та «Бокораші» (обидва — 1960); серія листівок з українськими народними піснями; серія «Люди села Дземброня» (1988), рисунки «Іспанські враження» (1990), серія гравюр «Імпровізації» (1991–1992), цикл рисунків «Весна в Києві» (1993–1994). Оформив на Київській кіностудії художніх фільмів фільми «Тіні забутих предків» (1965), «Захар Беркут» (1971). Автор спогадів про С. Параджанова «Незакінчена сповідь» в книзі «Параджанов Сергій. Злет. Трагедія. Вічність» (1994). Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка, 1983, 1991. Видання: Попова Л. Георгій Якутович. Альбом (1990). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 675–676.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про житлові пільги державним пенсіонерам». За державними пенсіонерами зберігалися усі житлові пільги, що їх вони мали на останньому місці роботи. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 5. — Ст. 54.*

7. Харків. Прибув заступник голови РНК СРСР і голова ЦКК РСІ С. Орджонікідзе. Мета приїзду — ознайомлення зі станом підготовки до весняної засівної кампанії в Україні. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 лютого.*

15 лютого (субота)

1. Харків. Таємно-оперативне управління ОДПУ підбило чергові підсумки проведення «операції по куркульству»: станом на 15 лютого в УСРР заарештовано 11865 осіб, ліквідовано 334 «контрреволюційне угруповання»; у Кримській АСРР — відповідно 2258 і 9. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 109–110.*

1. Харків. Відбулися масові заворушення робітників Харківського паровозобудівельного заводу у зв'язку із зниженням розцінок праці. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 26зв.*

1, 2. Харків. У ході перевірки Наркомату торгівлі УСРР виявлені бюрократичні зловживання, зокрема надмірне захоплення практикою листування. Протягом року НКТ надіслав 83700 примірників «обіжників», 148941 примірників «листів і телеграм» — загалом 232641 примірників паперових документів. За 1928/29 р. на листування витрачено 49227 тис. руб. при кошторисі 11 тис. руб., протягом перших трьох місяців 1929/30 р. — 33759 руб. при передбаченому кошторисі всього 3 тис. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 лютого.*

1, 3. Харків. 15 лютого — 15 березня у республіці проводився «Місячник тваринництва», оголошений з ініціативи наркомату земельних справ УСРР. Метою кампанії декларовано «загострення уваги найширших бідняцько-середняцьких мас і всієї радянської громадськості довкола питань розвитку тваринництва». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 лютого.*

1, 3. Харків. Преса повідомила про слабкий темп залучення наймитів до колективних господарств. Станом на 15 лютого по 31 окрузі УСРР до колгоспів увійшло лише 66 тис. осіб. У Чернігівській окрузі, де за планом мало бути колективізовано 3500 наймитів, до колгоспів записалося лише 200 осіб. Млявим темп залучення наймитів до колгоспів зафіксовано й у Сталінській, Маріупольській, Лубенській, Харківській округах. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 лютого.*

1, 3. Харків. РНК, наркомат фінансів УСРР підвели попередні підсумки «Місячника мобілізації коштів», визнавши їх незадовільними. За 20 днів планові завдання виконано лише на 23%. За недбале ставлення до проведення кампанії оголошено сувору догану Луганському, Херсонському ОВК, а також зроблено зауваження Куп'янському, Миколаївському, Запорізькому, Зінов'євському, Шепетівському, Ізюмському, Кременчуцькому, Криворізькому, Бердичівському, Старобільському окружним виконавчим комітетам. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 лютого.*

1, 5. Митрополита Російської православної церкви Сергія примусили виступити на прес-конференції із заявою про відсутність гонінь на церкву і лояльну політику щодо неї з боку держави. Заява Сергія викликала негативний резонанс більшої частини духовенства. Влітку перервався зв'язок РПЦ з її європейськими приходами. Митрополит Сергій опинився в ізоляції. *Політичний терор і тероризм в Україні. XIX–XX ст. Історичні нариси. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 310.*

1, 6. Харків. РНК УСРР видала постанову «Про заходи до розвитку мережі чайних і робітничих кафе у місцях скупчення робітничої людності та в районах з розвиненим сільським соціалістичним сектором». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 5. — Ст. 61.*

7. Харків. Затверджено склад президії ВРНГ УСРР: Сухомлинов (голова), Свистун, Гавеман (заступники), Гаврилов, Маслов, Заривайко, Тамарін, Таращанський, Корнеєв, Брунько, Ісаєв, Цуцувльківський, Кузнецов, Мишков (члени ВРНГ). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 лютого.*

16 лютого (неділя)

2, 6. Москва. Президією ЦВК СРСР видано постанову «Про підсумки 2-ї всесоюзної наради комісії з поліпшення праці та побуту жіноцтва». Серед інших заходів урядам союзних республік запропоновано при складанні бюджетів республік на 1930/31 р. спеціально передбачити асигнування на поліпшення культурно-побутових потреб робітниць і селянок. *Собрание*

законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 15. — Ст. 163.

4, 7. Самара, Росія. Народилась Потапова Олена Михайлівна — українська артистка балету, народна артистка СРСР (1970). Закінчила у 1948 р. хореографічну студію при Київському театрі опери та балету, відтоді — його солістка, з 1977 — балетмейстер-репетитор. Головні партії: Леся («Маруся Богуславка» Свєчникова), Лілея («Лілея» Данькевича), Мавка («Лісова пісня» Скорульського), головні партії в балетах П. Чайковського, А. Адана. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 488.*

17 лютого (понеділок)

1. Москва. ОДПУ підбило підсумки проведення «операції по контрреволюційних куркульсько-білогвардійських і бандитських елементах»: станом на 17 лютого в УСРР заарештовано 14496 учасників «контрреволюційних угруповань» і «контрреволюційних одиниць», ліквідовано ряд повстанських організацій, у тому числі в Павлоградському і Петропавловському районах Дніпропетровської округи, в Горностаївському районі Херсонської округи, у Калиновському районі Вінницької округи та ін.; у Криму протягом 12–17 лютого заарештовано 205 осіб, ліквідовано «контрреволюційну організацію», що охопила своєю діяльністю гірну частину Південного узбережжя Криму (Карасубазарський, Ялтинський, Феодосійський, Судакський райони). *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 183–184, 187, 191.*

4, 7. Київ. Народився Якутович Георгій В'ячеславович (помер 21 листопада 2000 р. у Києві) — український митець-графік, ілюстратор, майстер ліногравюри, ксилографії та офорту, художник кіно. Заслужений діяч мистецтв України (1968), Народний художник України (1990), член-кореспондент Академії мистецтв СРСР (1988), професор Академії мистецтв України (1995), член Національної спілки художників України, лауреат Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка (1983, 1991). Студіював мистецтво в Київському художньому інституті (1948–1954). Увійшов в українське мистецтво у когорті «шістдесятників». Працював у техніках книжної і станкової графіки, а також у сфері кіномистецтва. Відомий майстерними графіками (переважно дереворитами) до творів «Фата моргана», «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського (1957), «Ярослав Мудрий» і «Свіччине весілля» І. Кочерги (1962), «Козак Голота» М. Пригари (1966), «Захар Беркут» І. Франка (1972), «Кленові листки» В. Стефаніка, «Повість про Ігорів похід» (1977), «Слово минулих літ» (1981) та ін. Автор гравюр «Іван Вишенський», «Олег Гориславич», листівок на мотиви українських народ-

них пісень «Марічка» (1960), «Є у мене топір...» (1963). Брав участь у створенні фільму «Тіні забутих предків» (режисер С. Параджанов, 1965), мистецький радник при створенні фільму «Захар Беркут» (1971). Автор спогадів про С. Параджанова «Незакінчена сповідь». *Митці України*. — К., 1992. — С. 674–675; *Мистецтво України: Біографічний довідник*. — К., 1997. — С. 676–677; *Хто є хто в Україні*. — К., 1997. — С. 601; *Хто є хто в Україні*. — К., 2000. — С. 562; *Шевченківські лауреати: 1962–2001*. — К., 2001. — С. 658–660; *Видатні діячі України минулих століть*. — К., 2001. — С. 604–605.

18 лютого (вівторок)

1. хут. Барановський, Ольшанський р-н, Харківська окр. Скликано збори для прийняття рішення про усупільнення домашньої худоби. Близько 200 озброєних палицями лопатами селян, переважно жінок, зірвали збори, побили уповноваженого ОПК і голову сільради, побили скло і намагалися перевернути автомобіль, в якому намагався утекти з села один із членів РПК. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931*. — М., 2003. — С. 423–424.

19 лютого (середа)

1. Харків. Наркомзем УСРР повідомив про хід виконання республікою хлібозаготівельного плану та проведення кампанії усупільнення худоби. Станом на 15 лютого зібрано 7932 тис. центнерів зернових (110,4% завдань українського уряду), у тому числі пшениці — 1760 тис. центнерів (100,6%). До 10 лютого в УСРР усупільнено 62,6% наявної у колгоспах худоби. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 18 лютого.

1, 3. Калиновський р-н, Вінницька окр. Притягнуто до судової відповідальності 28 осіб, звинувачених у нищенні та сприянні нищенню 3 тис. коней, призначених для передачі в колгоспи. Судовими органами чотири винуватці засуджені до смертної кари, троє — до 10 років позбавлення волі з (суровою ізоляцією та конфіскацією усього майна), п'ятеро — до 5 років, решта — до менших строків ув'язнення. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 19 лютого.

4. Харків. Прибув відомий голландський режисер Іоріс Івенс, який репрезентував глядачеві свої роботи та виступив з рядом лекцій. Крім української столиці голландський гість побував у Києві, Одесі, Дніпропетровську. *Література й мистецтво*. — 1930. — 23 лютого.

20 лютого (четвер)

1. УСРР. 20 лютого — 20 квітня ОДПУ зафіксовано масові селянські хвилювання у 1895 селах (398 районах в 41 окрузі). Встановлено, що більшість виступів проходила під гаслом боротьби з кампаніями колективізації і розкуркулення. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и*

раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 703.

1. Плужанський р-н. 20–27 лютого у багатьох селах району відбулися повстання селян, в яких взяло участь близько 1 тис. селян. Скликані церковним набатом великі натовпи селян почали громити будівлі радянських установ, розбирати усупільнені реманент і худобу, побиття партійно-комсомольського активу. Повстання проходило під виразно антирадянськими і антикомуністичними гаслами. Надіслані війська ДПУ відновили радянську владу в районі, провели масові арешти. *ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3199. – Арк. 26.*

1, 2. УСРР. Оголошено результати кампанії висунення жіноцтва на відповідальні посади. Встановлено, що у складі виконкомів сільрад працювало 44779 жінок (17,4%), у тому числі на посаді голів рад 596 (5,5%), членів ревізійних комісій – 3152 (9,5%). У складі міських рад кількість жіноцтва збільшилася на 5,7% (у тому числі голів міськрад на 4,7%), у складі райвиконкомів – на 9,3%. На посади голів РВК було обрано 423 жінки (10% загальної кількості), до складу районних ревізійних комісій – 298 (14,8%). На посадах голів окружних виконавчих комітетів працювало 3 жінки (із 41 голів ОВК), членів президії окружних виконавчих комітетів – 50 (7,6%), членів ОВК – 329 (13,2%). *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 20 лютого.*

1, 3. УСРР. За ініціативою президії ВУЦВК з 20 лютого до 20 березня в республіці проводився «Місячник тваринництва», метою якого проголошено створення умов для «якнайповнішого усупільнення худоби». *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 18 лютого.*

1, 3. УСРР. Організовано 1134 машинно-кінних станцій, в яких задіяні 196 тис. коней. Планові завдання щодо створення МКС виконано на 37,6%, щодо залучення коней – на 22,1%. У Тульчинській окрузі створено машинно-кінну станцію у складі 1 тис. коней для обслуговування Ладиженського, Дмитренського, Бубнівського созів. Відсталими у справі організації станцій виявилися Глухівська, Конотопська, Чернігівська, Могилівська, Лубенська, Ніжинська, Роменська, Криворізька, Одеська округи, а також АМ СРР. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 27 лютого.*

1, 3. Харків. На заклик ВЦРПС і ЦК ВКЛСМ на терені України тривало створення «ударних бригад». Станом на 20 лютого до складу таких бригад зараховано більше 145 тис. робітників. Лідерами «ударницького руху» виявилися залізничники, які залучили до ударних бригад 53 тис. робітників, аутсайдерами руху – працівники хімічної промисловості (10 тис. «ударників»). *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 22 лютого.*

3. Київ. Введено в дію першу турбину Київської районної електростанції загальною потужністю 11 тис. кВт. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 21 лютого.*

4. Харків. У Державному театрі ім. В. Блакитного відбулася прем'єра п'єси І. Микитенка «Диктатура». Повідомлено, що популярна революційна п'єса також перекладена грузинською мовою для постановки у Грузії. *Література й мистецтво. – 1930. – 16 лютого.*

4, 7. Львів. Помер Червинський Євген Іванович — український архітектор. Закінчив у 1909 р. Львівській політехнічний інститут. До 1914 р. періодично співробітничав з архітектурною майстернею І. Левинського. Споруди: громадські і житлові будинки, пансіонати у Львові, Дрогобичі, Ворохті, Яремчі. Серед споруд у Львові: комплекс гуртожитку № 1 політехнічного інституту, будинки — обласної газетно-журнальної друкарні, АТС, житло на розі вулиці Стефаніка; реконструкція будинку Головопоштамту. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 629.*

21 лютого (п'ятниця)

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про державну позику «П'ятирічку в чотири роки». Нова державна позика оголошувалася єдиною позицією фінансування «соціалістичного будівництва», усі облигації 1, 2 і 3 державного виграшних займів індустріалізації народного господарства СРСР підлягали обміну на нову позику. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 12. — Ст. 136.*

1, 2. Харків. Підведені підсумки масової перевірки НК РСІ урядових директив щодо «розкріпачення» та висування жіноцтва на керівні посади. Бригади констатували формальне або й консервативне ставлення багатьох керівників установ, підприємств до призначення жінок на керівну роботу, значний відсоток безробіття серед жіноцтва (38,7%), а також низьку питому вагу жінок у промисловості. Негативним виявився й стан розгортання в республіці мережі дитячих дошкільних установ: в 11 промислових округах створено усього 129 ясел, розрахованих на 5697 дітей; на селі організовано лише 2021 ясел на 62838 ліжок, у той час як загальна кількість сіл. в Україні сягала 14 тис. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 лютого.*

1, 3. Москва. Центральна комісія сприяння державному кредитуванню та ощадній справі при ЦВК СРСР визнала незадовільними результати проведення «Місячника» та ухвалила продовжити його до 15 березня, розгорнувши разом із тим «рішучу боротьбу проти контрреволюційної агітації капіталістичних елементів». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 лютого.*

10. м. Риково, Артемівська окр. В одному з цехів Риківського металургійного заводу сталося два вибухи, внаслідок яких кілька робітників були поранені. 50 інших працівників цеху відмовилися поновити роботу у небезпечній зоні. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 27зв.*

22 лютого (субота)

1, 2. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «До міжнародного жіночого комуністичного дня». ЦВК союзних республік запропоновано виділити додаткові кошти з місцевих бюджетів, а також залучити кошти професійних, кооперативних і господарських організацій для розгортання

роботи серед жіноцтва з ліквідації неписьменності, підготовки до вступу до навчальних закладів, готування кадрів радянського і колгоспного активу тощо. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 15. — Ст. 164.

1. с. Куликове, Чернігівська окр. Виявлено «контрреволюційну листівку». «Товариші селяни України! — Зазначалося в ній. — Згадайте, коли ми були вільні, згадайте свого захисника Петлюру, котрий хотів вас зробити вільними. Він живе і буде жити!» ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 18.

5. Харків. Секретаріат ВУЦВК затвердив рішення про закриття «за численними проханнями трудящих» іще 68 молитовних будинків у різних округах України та використання їх для соціально-культурних потреб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 21 лютого.

23 лютого (неділя)

1. УСРР. У республіці відбулися урочистості з нагоди 12-ї річниці РСЧА: у містах, селищах пройшли святкові зібрання, мітинги. В Одесі понад 100 підприємств зголосилися взяти шефство над військовими частинами; секція наукових робітників у Києві надіслала групу аспірантів і науковців для виступів із лекціями у Червоноармійському університеті, де навчалося 920 військовослужбовців. У складі навчального закладу існували відділення колгоспних організаторів (на 430 осіб), трактористів (на 340 осіб), кооператорів (на 150 осіб). За інформацією ПУ УВО восени 1929 р. в частинах округи підготовлено більше 25 тис. працівників низового радянського апарату, що пішли на село, у тому числі 5 тис. організаторів колгоспів, 2500 трактористів, понад 5 тис. кооператорів та ін. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 23 лютого.

1. с. Печеськи, Красилівський р-н. 23–28 лютого відбулися масові заворушення селян. 150–200 селян вимагали повернення усупільненого майна та розпуску колгоспу. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 14.

1. с. Ново-Бурлук, Печенізький р-н, Харківська окр. Пострілом у вікно убитий активіст Молочанів, котрий відзначився у проведенні колективізації сільського господарства. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 31.

4. Київ. Київська філія ВУТОРМ заявила про організацію Музею української музичної культури. *Література й мистецтво.* — 1930. — 23 лютого.

4. Одеса. Одеською кінофабрикою ВУФКУ сформовано «ударні знімальні бригади»: група режисерів С. Лазуріна та Г. Стабового приступила до роботи над фільмом «25000»; група режисера К. Томського та оператора Я. Раєвського — до готування короткометражного фільму «Нові рейки» (сценарій С. Комара); група режисера С. Комара — до зйомок фільму «Машинно-тракторні станції». Знімальна група на чолі з оператором П. Радзиховським та асистентом режисера А. Гершаковичем відряджена в Одеську, Миколаївську, Зінов'євську округи для кінозйомок про «підго-

товку до засівної кампанії та проведення колективізації». *Література й мистецтво*. — 1930. — 23 лютого.

3, 6. Харків. Наркомат праці УСРР видав постанову «Про оплату колгоспами робітників, що їх надіслано до колгоспного будівництва». Встановлено розміри оплати праці «25-ти тисячників» на посадах голови правління колгоспу, завідувача сільськогосподарської майстерні колгоспу (від 42 до 48 руб. щомісячно), членів правління колгоспів, механіків і т. ін. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 1 березня.

24 лютого (понеділок)

1. Харків. ЦК КП(б)У надіслав усім окружним і районним комітетам КП(б)У лист «Про хід колективізації і колгоспне будівництво в Україні», в якому висновувався лозунг завершити колективізацію в Україні восени 1930 р. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодні. Хронологічний довідник*. — К., 1995. — С. 378.

1. Артемівська окр. На шахті № 5 «Артемвугілля» відбулися масові виступи робітників під час проведення зборів, де було оголошено про підвищення норм та зниження розцінок праці. «Ніяких переглядів норм ми не визнаємо... — Обурювалися робітники. — Нема чого їздити на нашій спині. Ми і так замучені, а ви хочете забрати останню копійчину... Пішли ви під три чорти!». *ЦДАГОУ*. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 31зв.

1. м. Риково, Артемівська окр. Зірвано загальні збори робітників Риківського металургійного заводу, на яких було поставлено питання про добровільні відрахування у фонд колективізації сільського господарства. «Жодних відрахувань, жодних голосувань, жодних постанов не може бути... Ви примусово влазите до чужої кишені...», — кричали робітники. *ЦДАГОУ*. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 51.

1. Плужанський р-н, Шепетівська окр. 24–25 лютого відбулися масові селянські хвилювання у селах Радище, Шимковка та ін.: натопв селян з 400 осіб, переважно жіноцтва з гаслами «Не треба нам колективів, підемо до Польщі!» намагалися прорватися до польського кордону. Масові хвилювання перекинулися на сусідні Ізяславський і Славутський райони Шепетівської округи. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931*. — М., 2003. — С. 219.

1. с. Нерубайки, Підвисоцький р-н, Уманська окр. Виявлено «контрреволюційну листівку». «Геть комунізм! Геть більшовизм! Беріть граблі та зброю в руки й женіть як собак. Геть грабіжників народних, котрі грабують останню сорочку й останню скибку хліба!». *ЦДАГОУ*. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 25.

1. Український політичний діяч Б. Мартос направив листа редактору українського часопису «Свобода» В. Кедровському з проханням закликати

українську еміграцію в США подати свій голос до Ліги Націй «на захист національної гідності українців». У листі повідомлялося, що розпочато акцію (листування з еміграційними установами у різних країнах, звернення у меморандумах до різних урядів тощо) з вимогою визначати національність українців у так званих «нансеновських паспортів» для біженців, де вона зазначалася як «gusse». Б. Мартос просив Б. Кедровського вмістити у «Свободі» відповідну статтю, яка закликала б американських українців написати і послати до Високого Комісара у справах біженців при Лізі Націй меморандум з домаганням не принижувати національної гідності українців, а також відкрити у «Свободі» збір грошей на цю акцію тощо. Дописувач підкреслив, що така агітація буде дуже корисною бо «вже у Європі почали забувати про українську справу». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 389–390.

3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР обговорив стан колективізації сільського господарства України: станом на 20 лютого в УСРР створено 23790 колгоспів, які об'єднали 54,1% усіх селянських господарств, у тому числі у Степу — 67,3% господарств. У колгоспах об'єднано 56,8% усієї ріллі України (в Степу — 65,4%), 70,1% усієї робочої худоби. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 21 лютого.

25 лютого (вівторок)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про особливі фонди допомоги особам і господарствам, що потерпіли від куркульського насильства». Фонди створювалися при районних виконавчих комітетах. Джерелами їх поповнення мали стати відрахування 25% від штрафних сум, стягнених з окремих господарств за невиконання плану хлібозаготівель, грошових і натуральних внесків селянських товариств взаємодопомоги тощо. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 6. — Ст. 66.

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило рішення про заборону виселення та конфіскації майна бувших червоних партизан і дійсних учасників громадянської війни. Застосування репресивних заходів дозволялося лише у випадках перетворення представників цих категорій населення «на куркулів, які ведуть активну боротьбу з колективізацією чи беруть участь у контрреволюційних угрупованнях». *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 260.

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило рішення «Про куркулів іноземного походження». Встановлено надходження скарг на конфіскацію майна іноземців. Визнано необхідним повернення конфіскованого майна або встановлення компенсації постраждалим у випадках, якщо перше виключено. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Доку-*

менты и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 261.

1, 2. м. Риково, Артємівська окр. Робітники доменного цеху Риківського металургійного заводу здійснили «чистку» «ударних бригад»: виключено 230 «прогульників, рвачів та симулянтів». *Вісті ВУЦВК*. – 1930. – 26 лютого.

26 лютого (середа)

1. Харків. Президія ВУЦВК ухвалила створити на Криворіжжі новий єврейський національний район з адміністративним центром у с. Ізлучисте. *Вісті ВУЦВК*. – 1930. – 27 лютого.

1. Макиївський р-н, Дніпропетровська окр. У ході «ленінського та сталінського наборів» 828 робітників подали заяви про вступ до партії; на Риківському металургійному заводі під час «ленінського набору» поступило 546 заяв щодо вступу до партії. *Вісті ВУЦВК*. – 1930. – 27 лютого.

1. с. Міхнов, Ізяславський р-н. Відбулися масові виступи жіноцтва проти колективізації. Озброєний кийками, сокирами, ножами натовп 200 селянок намагався розібрати сільськогосподарський реманент та посівний матеріал, вимагав проведення зборів та прийняття рішення про повернення примусово усупільненого майна. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3199. – Арк. 11–12.

1. Славутський р-н. 26 лютого – 1 березня відбулися масові заворушення селян. Хлібороби з с. Нетишино розбили склади, розібрали усупільнений реманент, намагалися скликати збори для ухвали рішення про розпуск колгоспів, близько 150 селян написали заяви про вихід з колективів; у с. Солов'є натовп із 300 жінок зірвав проведення пленуму сільради, вимагаючи негайного повернення примусово усупільненого реманенту. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3199. – Арк. 26.

1, 3. Харків. Колегія НКО УСРР обговорила стан Державного видавництва України: протягом 1928/29 р. видано 1863 назв книжково-журнальної продукції загальним обсягом 12181 друкований аркуш. Планові завдання щодо видання політичної літератури та підручників виконано на 233%, натомість план видання технічної літератури – лише на 23%. *Вісті ВУЦВК*. – 1930. – 26 лютого.

4, 7. Харків. РНК УСРР видала постанову «Про надання тов. Юрі Г. П. звання народного артиста республіки». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. – 1930. – № 6. – Ст. 71; *Вісті ВУЦВК*. – 1929. – 27 лютого.

27 лютого (четвер)

1. с. Кибенці, Миргородський р-н, Лубенська окр. Виявлено «контрреволюційну листівку» – «Відозву до селян України». «...Громадяни селяни, доки ми будемо прив'язані до цих знущань..., – йшлося в ній, – Досить

нам бути сліпими... Горе навкруги... Просинайтеся, браття, бо горе і горе наступає. Син батька України». ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 23зв.

10. Дніпропетровська окр. У доменному цеху металургійного заводу ім. Петровського сталася аварія, внаслідок якої дев'ять робітників отримали отруєння. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 108.

28 лютого (п'ятниця)

1, 2. СРСР. Відбулася Всесоюзна радіо-перекличка міст СРСР, організована Головним управлінням ощадбанку та ВЦРПС під гаслом «Усі трудові ощадження — на соціалістичне будівництво!» *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 21 лютого.

1. с. Терновка, Антонівський р-н. 28 лютого — 3 березня відбулися масові виступи жіноцтва проти колективізації. Натовп із 300 селянок розібрав примусово усупільнений сільськогосподарський елемент, блокував приміщення сільради, вимагаючи негайного повернення посівного матеріалу. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 1.

1. с. Кульчинки, Красилівський р-н. Відбулися масові заворушення селян. Натовп із 300 селян вимагав повернення усупільненого посівного матеріалу. Близько 100 хліборобів подали заяви про вихід з колгоспу. У с. Веремієва того ж району жінки розібрали усупільнене зерно, вимагали скликання зборів для вирішення питання про розпуск колгоспу. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 14.

1. Судилківський р-н. Відбулися масові заворушення селян. На одному з польських хуторів натовп із 150 осіб, озброєних вилами, сокирами, палками, розгромив склад з зерном, намагався розправитися з головою сільради та уповноваженим РВК. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 38.

4. Харків. Український науково-дослідний інститут педагогіки заявив протест проти видання Наркоматом праці УСРР дозволу на продаж «дитячих ігорних карт». *Наука й освіта*. — 1930. — 28 лютого.

4,7. Херсон. Народився Бруз Володимир Семенович — український історик, політолог і дипломат. Доктор історичних наук (1970), професор (1972), заслужений діяч науки і техніки України (1995). Здобув освіту у Київському державному університеті на факультеті міжнародних відносин (1953), з 1953 р. працював у Київському університеті, протягом 1983–1990 рр. працював у секретаріаті ООН, директор Центру проти апартеїду. Професор кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби (1990–2000). Автор численних публікацій з проблем теорії миротворчої діяльності ООН, урегулювання міжнародних конфліктів, реформування ООН, ролі міжнародних організацій у зміцненні національної безпеки України, у тому числі монографій «Англія сьогодні» (1958), «ООН і врегулювання міжнародних конфліктів» (1995), та ін. *Шепель Л. Бруз Володимир Семенович // Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник.*

Серія «Українські історики». — Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. — Випуск 2, частина 2. — С. 66–67; Кравченко О. Г. Бруз Володимир Семенович // *Енциклопедія сучасної України*. — Т. 3. — К., 2004. — С. 489.

6. Харків. РНК УСРР видала постанову «Про забезпечення родин військовослужбовців, призваних до кадрів Робітниче-селянської Червоної армії і до перемінного складу територіальних частин Робітниче-селянської Червоної армії». Обов'язок соціального забезпечення родин військовослужбовців покладено на відповідні міські, селищні та сільські ради, а у разі відсутності у сільрад самостійних бюджетів — на районний виконавчий комітет. *Збірник законів і розпоряджень робітниче-селянського уряду України*. — 1930. — № 6. — Ст. 74.

10. Дніпропетровськ. Преса повідомила про те, що на заводі ім. Петровського сталася катастрофа, внаслідок якої державі завдано значної матеріальної шкоди. Створено Комісію, яка визнала причиною аварії «злочинну недбайливість» з боку робітників підприємства. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 21 лютого.

Лютий

1. УСРР. ОДПУ зафіксовано в Україні 200 масових і групових виступів на селі. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 803.

1. УСРР. З лютого по 20 травня ОДПУ проведено операцію по виселенню «куркулів» 2-ї категорії: з УСРР виселено 20761 родина, 99086 осіб; з Кримської АСРР — 3179 родин, 14029 осіб. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 705.

1. Київ. На початку лютого відбулися масові заворушення робітників Посадочної фабрики у зв'язку зі зниженням розцінок праці. «І так не вистачає від зарплати до зарплати, наші діти голодують. — Обурювалися робітники. — М'яса немає, сала немає, а тепер і грошей не буде... Ми не дамо себе образити...». *ЦДАГОУ*. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 26.

1. с. Ново-Олексіївка, Мар'янопольська сільрада. Бригада Мар'янопольської сільради знущала над 65-ти річним селянином Ткаченко, намагаючись «вибити» з нього посівний матеріал: примушувала танцювати, тримати лопату «як рушницю» та марширувати з нею, штовхали з накинутим на голову кожухом, намагалися повістити на реміні і т. ін. *ЦДАГОУ*. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 9зв.

1, 5. с. Катеринівка, Покровський р-н, Запорізька окр. Запорізьким окрвідділом ДПУ ліквідовано «куркульську організацію» на чолі із священником К. Кучеренком, яка проводила серед селян агітацію проти заходів радянської влади. Кучеренка, як «ініціатора створення групи» ув'язнили до концтабору строком на три роки, інших вислали на три роки у Північний край.

Політичний терор і тероризм в Україні. XIX–XX ст. Історичні нариси. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 309.

1. Польща. Відбулася I конференція ОУН, яку провів заступник голови Проводу українських націоналістів (ПУН) М. Сціборський. На конференції обрано крайову езекутиву (КЕ) ОУН в такому складі: провідник — З. Пеленський, секретар КЕ — С. Ленкавський, референт організаційного відділу — З. Коссак, референт політичного відділу — Б. Кравців, фінансовий референт — Мачай, референт юнацтва — І. Габрусевич, керівник військово-вишкільної секції — Є. Врецьона, керівник ідеологічно-політичної секції — С. Охрімович та ін. ЗУЗ спочатку склалися з 6 округ — Львів, Перемишль, Стрий, Станіслав, Тернопіль, Волинь. Потім їх кількість зростає до 10. Округи ділилися на повіти, а далі — на райони і підрайони. Найнижчими організаційними клітинами були «п'ятірки» і «трійки». КЕ ОУН на ЗУЗ на початку 1930-х років об'єднувала в своїх лавах 600–700 членів. *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942.* — К., 2005. — С. 82.

10. УСРР, Артемівська окр. На Костянтинівському хімічному заводі сталася аварія, внаслідок було забруднено сирковою кислотою р. Торець. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 28.

1 березня (субота)

1. Москва. ОДПУ видано директиву усім повноважним представникам ОДПУ «Про вживання заходів по ліквідації перегинів у розкуркуленні». Констатувалися випадки злочинної недбалості при формуванні ешелонів висланих «куркулів»: поширення репресій на бідноту, висилка непрацездатних «куркулів» вельми похилого віку, не забезпечення людей зимовим одягом тощо. Містився наказ про зняття з посад осіб, які припустили вищезазначені перегини. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 271.

1. Харків. У зв'язку з підвищенням норм та зниженням розцінок праці робітники текстильної фабрики почали масово звільнятися з роботи: з 1 січня до 1 березня 1930 р. кількість робітників на підприємстві скоротилася з 1300 до 800 осіб. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 43.

1. с. Рожичне, Грицевський р-н. 1–2 березня відбулися масові виступи жіноцтва проти колективізації. Натовп селянок розібрав усупільнений реманент та посівний матеріал, побив двох представників районного комітету партії. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 9.

1. УСРР. З 1 по 7 березня ДПУ виявлено в республіці 39 «контрреволюційних листівок» накладом 48 примірників. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 19.

1. с. Варивода, Ляховецький р-н. Близько 100 жінок розгромили склад, розібрали усуспільнений сільськогосподарський реманент. Такі ж події сталися у с. Баймаки, с. Калинці. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 19.

1. с. Обуховка, Карло-Марксовський р-н. 1–2 березня відбулися масові виступи селян проти створення ТСОЗу. Селяни, переважно жінки, побили голову ТСОЗа, намагалися розібрати посівний матеріал. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документи и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 425.*

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР на своєму засіданні обговорив стан колективізації сільського господарства. З 20 лютого 1930 р. кількість колгоспів у республіці збільшилася на 1002, сягнувши 24792. Колективізовано 62,8% усіх селянських господарств, 68,5% усієї ріллі УСРР, у колгоспах усуспільнено 77% робочої худоби. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 березня.*

1, 3. Харків. РНК УСРР заслухала доповідь Наркомату фінансів УСРР про стан проведення «Фінансового місячника», визнавши його хід незадовільним. Станом на 1 березня план «мобілізації коштів населення» у республіці виконано всього на 57%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 березня.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято художній фільм «Людина з містечка» («Мрійник», «Давид Горелик»). Сценарій В. Стрєної і С. Рогаль; режисер Г. Рогаль; оператор М. Бельський; художник — Й. Шпінель; у ролях — В. Зускін — Давид Горелик, С. Петров — Шульбрандт, Є. Тимофієв — оперний співак, Ніна Лі — дружина офіцера, Леске — комісар, Б. Шелестов-Заузе — офіцер, І. Франко — робітник, В. Комарецький — матрос, В. Войшвило — хуліган. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято епопею «Перекоп». Сценарій та режисура І. Кавалерідзе; оператор — М. Топчій; художник — Г. Довженко; у ролях: В. Красенко — куркуль, В. Піддубний, Г. Стаф'єв — його сини, І. Твердохліб — незаможник, О. Підлісна — його дружина, С. Шагайда — уповноважений центра, С. Васютинський — робітник. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215–216.*

4. Київ. 1–3 березня відбувся з'їзд об'єднань ВУАРК–КОРЕЛІС. Делегати заслухали доповіді «про консолідацію кіно-мистецьких сил», про перспективи української кінематографії та ін. Було схвалене рішення про злиття організацій у Всеукраїнське об'єднання робітників революційної кінематографії (ВУОРК). До складу правління нової організації увійшли Ахматов (голова), О. Довженко, Копиленко (заступники), О. Досвітній, Вольський, Г. Епik, М. Бажан та ін. *Література й мистецтво. — 1930. — 2 березня.*

4. Запоріжжя. Розпочав роботу Дніпрельстанівський інститут. До навчального закладу вступили 600 робітників Дніпрельстану, які пройшли навчання на чотирьохмісячних підготовчих курсах. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 2 березня.

2 березня (неділя)

1. Харків. У газеті «Вісті ВУЦВК» опубліковано статтю Й. Сталіна «Запаморочення від успіхів (до питань колгоспного руху)», що декларувала принцип добровільності при проведенні колективізації сільського господарства та поклала вину за допущені у попередні місяці «перегини партійної лінії» на низові партійні та радянські органи. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 2 березня.

1. с. Хоняково, Аннопольський р-н. Відбулися масові виступи жіноцтва проти форсованої колективізації. Натовп із 200 селянок зламав замки й розібрав усуспільнений реманент; у с. Ровки того ж району близько 100 жінок скликали збори, вимагаючи знищення примусово складеного списку колгоспників. *ЦДАГОУ*. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3199. — Арк. 6.

1. с. Рясне, Нехворощанський р-н, Полтавська окр. 2—3 березня відбулися масові заворушення. Близько 500 жінок заявили про вихід з ТСОЗу, увірвалися до сільради у пошуках списків колгоспників, намагалися побити голову сільради і члена РВК. Під тиском жінок представникам влади довелось роздати селянам посівний матеріал. *Советская деревня глазами ВЧК—ОГПУ—НКВД. 1918—1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930—1934. Книга 1. 1930—1931. — М., 2003. — С. 424.*

2. Харків. Відбувся VII Всеукраїнський з'їзд незаможного селянства, в якому брали участь 700 делегатів. У порядку денному стояли питання про міжнародний і внутрішній стан країни і завдання КНС, про суцільну колективізацію і комітети незаможних селян та ін. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 16 січня.

3 березня (понеділок)

1, 4. УСРР. Підписано договір про «соціалістичне змагання» між Всесоюзною, Всеукраїнською та Білоруською академіями наук. Проголошено принципові завдання «соцзмагання»: раціоналізація структури академій та академічних установ, запровадження плановості у науково-дослідній роботі, участь у «соціалістичній перебудові народного господарства», «прищеплення марксистського методу в науково-дослідну роботу академій», підвищення кваліфікації співробітників академій і готування наукової зміни, звільнення з академії «малоцінних та антигромадських робітників», робота в царині «культурної революції та зв'язок з масами». Оприлюднено «Відозву академій наук до трудяшого людства» із запевненням готовності науковців сприяти «утворенню нових форм життя». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 5 березня;

Культурне будівництво в Українській РСР, 1928 – червень 1941. Збірник документів і матеріалів. – К., 1986. – С. 92–95.

4 березня (вівторок)

4. Харків. Колегія Наркомату освіти УСРР ухвалила реорганізувати Ново-Полтавський сільськогосподарський єврейський технікум у Єврейський сільськогосподарський інститут. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 березня.*

4, 7. Москва. Народилася Кириліна Галина Семенівна – українська артистка балету, народна артистка УРСР (1965). Закінчила у 1948 р. Московське хореографічне училище, відтоді – в Донецькому театрі опери та балету (з 1972 – педагог-репетитор). Головні партії в балетах С. Прокоф'єва, П. Чайковського, Б. Асафєва. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 294.*

5 березня (середа)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалено таємну постанову «Про польські поселення у прикордонних областях», якою передбачено – з одного боку виселення з Полоцької, Мінської, Бобруйської, Мозирської округ Білорусії, а також Коростенської, Волинської, Шепетівської, Проксурівської, Кам'нець-Подільської, Могилів-Подільської, Тульчинської, Одеської, Бердичівської, Вінницької округ та АМСРР «куркульських господарств усіх трьох категорій», сімей «осіб, які засуджені за бандитизм, шпигунство, активну контрреволюційну та професійну контрабанду», а з іншого – негайне надання матеріальної допомоги (виділення тракторів, посівного матеріалу тощо). *РДАСП. – Ф. 17, – Оп. 162. – Спр. 8. – Арк. 103, 109–110.*

1. Повноважний представник ОДПУ по Північному краю інформував ЦК ВКП(б) про прийом та розміщення «куркульських родин». Ешелонами № 401, 501, 302, 103, 104 прибуло 1790 родин (8501 осіб), у тому числі 44 родини (109 осіб) зовсім непрацездатні. Констатувалися незначні випадки захворювання і смертності серед висланих. Встановлено пригнічений стан «куркулів», поширення скарг на «неправильне виселення», а також «контрреволюційні розмови» серед місцевих мешканців на кшталт «Ось до чого довела Радянська влада – усе пограбували і вигнали на заслання». *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 282–286.*

1, 6. Харків. РНК УСРР видала постанову «Про заходи колективізації й оздоровлення дитячого побуту», що передбачала створення при НКО, Наркоматі здоров'я УСРР, та РНК АМСРР, окружних, районних міських виконавчих комітетах, а також сільських радах «фондів колективізації та дошкільного виховання дітей» та встановлення обов'язкових відрахувань з

державних і кооперативних промислових, комунальних і сільськогосподарських підприємств, торговельних організацій на утримання дитячих дошкільних установ (садків, майданчиків, санаторіїв та ін.) та проведення оздоровчих заходів серед дітей. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 7. — Ст. 83.*

1, 6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову, якою передбачено ряд пільг «бідняцько-середняцьким господарствам німців, що повертаються в місцевості суцільної колективізації» у вигляді надання сільськогосподарського реманенту, насіння, позик тощо. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 7. — Ст. 84.*

6. Одеса. Професор Шварцман винайшов лікувальний засіб проти бронхіальної астми, назвавши його «Міоль». Нарком здоров'я Канторович запропонував Одеській окружній інспектурі здоров'я організувати лабораторію для випробування професором нового препарату та проведення подальшої науково-дослідної праці. *Медицина й гігієна. — 1930. — 5 березня.*

6 березня (четвер)

1. Москва. Наркомат фінансів СРСР видав циркуляр наркомфінам союзних республік про потребу обліку майна, конфіскованого у ході кампанії ліквідації куркульства як класу. Запропоновано спрямовувати конфісковане майно у першу чергу на погашення платежів самих «куркульських господарств», у другу чергу на ліквідацію заборгованості господарств різним державним і кооперативним організаціям (по позикам) і лише у третю чергу передавати до колгоспів у неподільні фонди в якості внесків за бідноту і батраків. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 286–288.*

1, 2. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР ухвалив рішення про надання пільг у вигляді надання розстрочки при отриманні паю, виділення додаткових коштів у рахунок фонду кооперування, видачі насіння в кредит для менонітів, які виявляють бажання повернутися на попередні місця проживання. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 березня.*

1, 3. Харків. Наркомат фінансів УСРР визнав незадовільними результати проведення «місячника заощаджень» в Україні. Протягом лютого ощадні каси республіки поповнилися усього на 2290 тис. руб. У Глухівській, Дніпропетровській, Київській, Кременчуцькій, Харківській та ряді інших округ зафіксовано тенденцію відпливу коштів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 березня.*

7 березня (п'ятниця)

1. Москва. ОДПУ інформувало Й. Сталіна про перегини у ході проведення кампанії ліквідації куркульства як класу у вигляді поширення репресій на середняків та бідноту, брутального поводження бригад та радянських

працівників з «куркулями» (погроз арештом, побиття, інші знущання), тенденції до привласнення конфіскованого майна, а також коливання у частині низового радянського апарату стосовно виявлення жорсткості при реалізації «партійної лінії». «Злочинно-хуліганські та провокаційні випадки з боку бригад» зареєстровані в УСРР: представники Мало-Помошнянського штабу у Ново-Українському районі примушували середняка танцювати, тримали його у холодній кімнаті, згвалтували двох «куркульок», побили 65-ти річного селянина, якого примушували танцювати, співати, обливали водою; у с. Сухини Богодухівського району комсомольці та уповноважений райвиконкому побили «куркуля», після чого обв'язали його шию мотузкою, прив'язали його до оглоблів коня та провели через усе село в районний центр і т. ін. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 292–295.

1. Полковник О. Шаповал написав листа Ю. Колларду, в якому йшлося про завдання українських емігрантів — учасників визвольних змагань та про необхідність критичного переосмислення попереднього досвіду. Серед напрямків діяльності політичних емігрантів дописувач виділив наступні: «1. Не гасити штучно в собі того священного вогню любові до нашої Національної ідеї. 2. Спокійно, розважно і чесно переглянути попереднє наше поступування (в теорії і на практиці). 3. Не згаяти жадної, вільної од праці «для насущного» хвилини і описати, оскільки можливо докладніше, різні моменти із наших визвольних змагань в недавньому минулому та по дорозі чесно признатися, які помилки кожні із нас та всі разом зробили. 4. Поставити тепер ще собі ясний, без жадного вагання наш національно-державницький ідеал, ради якого треба нам далі жити і в міру своїх сил та можливості (хоч би і цілком скромно!), але твердо і методично працювати далі для досягнення цього ідеалу, для втілення ідеї в живім життєв. Тут, брате, залишається для нас і досі ще широчезне поле для нашої продуктивної, може муравлиної, але дійсної чесності». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 390.

6. Москва. Наркомат торгівлі СРСР ухвалив забезпечувати продовольством Північний край протягом наступних шести місяців по нормах (на особу, на добу): хліба — 300 гр., круп — 20 гр., «підболточного борошна» — 2 гр., малосилу замість оселедців — 75 гр., цукру — 6 гр. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 236.

8 березня (субота)

1, 2, 6. УСРР. На підприємствах, в установах республіки відбулися урочисті зібрання з нагоди святкування Міжнародного жіночого дня

8 березня. З нагоди свята чимало робітниць промислових підприємств оголосили про вступ до «ударних бригад». У Харкові жіноча делегація у складі 72 медпрацівників, які щойно закінчили навчання на курсах при Охматдиті, відвідали голову ВУЦВК Г. Петровського. Всеукраїнський староста закликав жіноцтво їхати на село з тим, аби там прилучитися до «перебудови побуту селянської родини, знищенню темних забобонів» та проведення агітації за вступ селянок до колгоспів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 березня.*

1. УСРР. 7–17 березня ДПУ у республіці виявлено 72 «контрреволюційні листівки» тиражем 121 примірник, а також 50 найменувань анонімок, «антирадянських віршів» тощо. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 26.

4. Вороніж, Росія. Народилася Токар Марта Василівна — український художник декоративного мистецтва, заслужений діяч мистецтв України (1992). Закінчила у 1957 р. Львівській інститут прикладного та декоративного мистецтва (тепер Львівська Академія мистецтв). З 1962 р. — його викладач (професор — з 1994). Працює в галузі художнього текстилю. Твори: декоративні тканини: «Олені», «Дерева», «Писанки» (1961), костюми для народних хорів Львівської обл. (1965–1967), хорової капели «Трембіта» (1967–1968); сценічні костюми — Західного Полісся (1990), Наддністрянщини (1991); декоративне панно — триптих «Квіти України» (1992), «Степові марева», «Двуликість» (обидва — 1995–1996); серія акварельних аркушів «По святій землі» (1996). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 586.*

9 березня (неділя)

1. Київ. 9 березня — 19 квітня тривав судовий процес над групою української інтелігенції (С. Єфремов, В. Чеховський, В. Дурдуківський, Й. Гермайзе, А. Ніковський, Л. Старицька-Черняхівська, О. Черняхівський та інші — загалом 45 осіб), яка звинувачувалася у створенні підпільної контрреволюційної організації «Спілка визволення України», підготовці збройного повстання проти радянської влади, зв'язках із закордонними петлюрівськими центрами та інших злочинах, передбачених ст. 54²⁻³⁻⁴⁻⁸⁻¹¹ Карного кодексу УСРР. Усі звинувачені були визнані винними і засуджені до різних строків тюремного ув'язнення і заслання. У серпні 1989 р. пленум Верховного суду УРСР визнав рішення суду необґрунтованим і припинив кримінальну справу стосовно всіх засуджених. *Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 378–379.*

1. Москва. ОДПУ проінформувало про масові селянські виступи проти колективізації та результати їх приборкання. Зафіксовано масові заво-

рушення селян проти заходів радянської влади, зокрема колективізації сільського господарства у Шепетівській, Бердичівській, Сумській, Проскурівській, Дніпропетровській, Ізюмській, Тульчинській, Волинській, Білоцерківській, Кам'янецькій, Могилівській, Кременчуцькій, Полтавській, Вінницькій, Сталінській округах і АМСРР. Внаслідок зіткнень з військами ДПУ у 10 округах за неповними даними вбито 26, поранено 62, побито 103 селян; з боку чекістів втрачено відповідно 35, 37, 314 осіб. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. – М., 2003. – С. 220–221.*

4. Львів. Почала видаватися тижнева газета «Наша земля» — орган Комуністичної партії Західної України. Припинила вихід 25 вересня 1932 р. *Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. – К., 1995. – С. 422.*

4, 7. с. Коровановка, Бурятія. Народилася Хомякова Ганна Софонівна — український майстер декоративно-ужиткового та монументального декоративного мистецтва. Закінчила в 1960 р. Ленінградське вище художньо-промислове училище ім. В.Г. Мухоміної. Твори: сувенірні вази, десертні набори та скульптура малих форм з кераміки і скла. Виконала художнє оформлення «Російська зима» на Всесвітній виставці «Раціо-69» в Лейпцігу. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 619.*

10 березня (понеділок)

1. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову «Про боротьбу з викривленнями партійної лінії у колгоспному будівництві». Встановлено значні розміри «викривлення політики партії»: факти примусу при вступі до колгоспів, випадки усуспільнення дрібної худоби, птиці, поширення репресій проти середняцтва, випадки закриття церков «в адміністративному порядку» та ін. Низовим органам влади, на які покладено відповідальність за перегини, запропоновано у короткі строки виправити помилки. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 303–304.*

1. Запорізька окр. На заводі ім. Ворошилова відбулися масові виступи робітників проти зниження розцінок і підвищення норм праці. «Побудова п'ятирічки в чотири роки, — наполягали робітники, — загоне робітників у труну». *ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3197. – Арк. 41зв.–42.*

1, 3. Харків. Народний комісаріат земельних справ УСРР обговорив на своєму засіданні стан колективізації сільського господарства республіки: до колгоспів увійшли 324900 селянських господарств (64,4% загальної кількості), 19882 тис. гектарів землі (71% загальної площі); колективізовано 80,4% наявної у колгоспах робочої худоби, зокрема кількість усуспільнених

коней з 1 по 10 березня зроста з 574 тис. до 707 тис. голів; організовано 2007 машинно-тракторних станцій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 березня.*

1, 3. Харків. Народний комісаріат фінансів УСРР підбив підсумки проведення «Фінансового місячника» у республіці, які визнані незадовільними. Планові завдання по залученню коштів населення виконано лише на 69,4%. «За час місячника ощадні каси України показали, — наголошувалося в постанові НКФ УСРР, — що іспиту на масову політичну роботу вони не склали». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 березня.*

4. Харків. Відбувся урочистий випуск студентів Харківського Художнього інституту. Мистецьке середовище республіки поповнилося 106 художниками, архітекторами та скульпторами. *Література й мистецтво. — 1930. — 10 березня.*

11 березня (вівторок)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалено таємну постанову «Про Україну і Білорусію». Констатувалася потенційна можливість втручання Польщі у внутрішні справи СРСР «у разі серйозних куркульсько-селянських виступів у Правобережній Україні та Білорусії». Органам ОДПУ пропонувалося посилити каральні дії у прикордонних регіонах республік, зокрема підготувати і провести «організовано і без галасу» заплановану «операцію арешту і вислання куркульсько-польських контрреволюційних елементів». *РДАСШ. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 8. — Арк. 114.*

1, 6, 10. Артемівська окр. Двоє дітей робітника шахти № 8 «Артемвугілля» померли та один шахтар отруївся неякісною рибою, що продавалася у магазині робітничої кооперації «Гірняк». «Продовольчі ускладнення» спричинили поширення «контрреволюційних розмов» серед робітництва. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 59, 61.*

1, 7. Міністр УНР генерал-хорунжий В. Сальський направив лист підполковнику В. Проході з критикою позиції одного з лідерів українських соціал-демократів І. Мазепи і висловленням побоювань щодо негативного впливу розбіжностей в українському еміграційному середовищі на долю української справи. Висловлюючи незадоволення діями І. Мазепи щодо критики останнім постаті Петлюри, Сальський наголошував: «Ми з Вами знаємо, що то значить і яке виховне значення має культ героїв. Коли б навіть героїв не було, то їх треба робити. Так казав старовину один мудрий вождь, що розумів психологію юрби і ті чинники, якими юрбу можна потягати до героїчного чину, а Мазепа хоче нищити героїв, властиво героя, що став навіть уособленням нашої боротьби». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 391.*

4. Харків. У столиці України на майдані ім. Тевелева в урочистій обстановці було закладено пам'ятник великому кобзареві — Тарасу Григоровичу Шевченку. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 березня.*

4. Харків. Завершено реконструкцію приміщення Державного театру «Березіль». Робота театру почалася постановкою п'єси Т. Шевченка «Гайдамаки» (режисер Л. Курбас), десятиріччя прем'єри якої відзначалося у ці дні. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 березня.*

5. Харків. ВУЦВК оприлюднив рішення про неприпустимість втручання місцевих органів влади у життя релігійних громад. Зокрема, обласним виконавчим комітетам рад заборонено закривати молитовні будинки без попередніх постанов щодо цього верховної влади республіки, Генеральній прокуратурі УСРР доручено виявити на місцях випадки перекручень «державної лінії у релігійній справі» та притягнути винних до сурової відповідальності. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 березня.*

12 березня (середа)

1, 2. Харків. ЦК КП(б) У видав постанову про «ленінський набір до ударних бригад». Вказувалося на слабку участь партійців і комсомольців ряду промислових округ в «ударницькому русі» (Луганськ — 25%, Кривий ріг — 39%, Одеса — 54%). Містилася вказівка «перетворення ініціативи і творчої активності мас щодо участі у соцзмаганні і організації ударних бригад на широкий ударницький рух, що охоплює дійсно всю робітничу масу, переходячи від ударних бригад, зразкових дисципліною і продуктивністю праці, до ударних цехів і ударних підприємств». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 березня.*

4. Київ. На екрани кінотеатрів вийшла кінопоема «Симфонія Донбасу» («Українфільм»; сценарій та режисура Д. Вертова, оператор Б. Цейтлін, звукооператори М. Тимарцев, П. Штро). *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 216.*

4. Харків. 12–26 березня у приміщенні Державної книгозбірні ім. Короленка проходила виставка, присвячена життю і творчості українського поета Т. Г. Шевченка. Розміщені у 16 відділах експозиції різноманітні експонати — документи, фотографії і т. ін. були зібрані працівниками Інституту Шевченка та Центрального архіву. *Література й мистецтво. — 1930. — 10 березня.*

14 березня (п'ятниця)

1. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову про боротьбу з викривленнями партлінії в колгоспному будівництві. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 379.*

1, 7. США. Редактор часопису «Свобода» Б. Кедровський доправив лист Б. Мартосу про згоду українців США підтримати акцію української еміграції в Європі за визнання Лігою Націй права українців вказувати в міжнародних паспортах свою національну приналежність. В листі повідомлялося про влаштування у Чикаго і Пітсбургу масових віч-протестів проти «більшовицької розправи з нашими ученими та культурними діячами у

Харкові». Повідомлялося також, що американський уряд погодився вставити у переписний листок з квітня поточного року національну належність «Юкраїнен». В інструкції переписчиків цей термін для означення українців внесено до графи «материнська мова». Досі еміграція послуговувалася термінами «рашен», «рутінієн», «руснак», «літл рашен», і навіть «грік» від греко-католицької віри. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 392.

15 березня (субота)

1, 4. БСРР — УСРР. Підписано договір про «соціалістичне змагання в культурному будівництві» між наркоматами освіти БСРР і УСРР. Проголошено принципіві завдання «соцзмагання»: «боротьба за класово витриману лінію в усій роботі по культурному будівництву», виконання партійних постанов щодо підготовки кадрів, розробка і розсилка на місця програм і навчальних планів, «повне ідеологічне і науково-методологічне керівництво всіма учбовими і науковими закладами», видання і забезпечення шкіл підручниками, зошитами, «своєчасне реагування на політичні події» та ін. *Культурне будівництво в Українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів*. — К., 1986. — С. 95–97.

1. Москва. ЦК і ЦКК ВКП(б) ухвалили постанову про висунення робітників у радянський апарат і масовий робітничий контроль знизу над радянським апаратом (про шефство заводів). *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник*. — К., 1995. — С. 379.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову про відміну рішення Вищої ради народного господарства Союзу РСР щодо будівництва «Маріупольського гіганта» і, відповідно до цього, про відміну рішення ВРНГ щодо асигнування на це будівництво 11 млн. руб. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик*. — 1930. — № 18. — Ст. 205.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову, якою передбачено пільги державній капелі «Думка» у вигляді звільнення від усіх республіканських і місцевих податків та оплат, здобутих від концертної діяльності. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 8. — Ст. 88.

5, 7. Львів. Помер Єловіцький Євстахій (Jelowicki Eustachy; народився 21 серпня 1886 р. у Львові) — католицький релігійний діяч. Доктор теології та філософії (1930). Протягом 1921–1930 рр. очолював Теревовлянську парафію на Тернопільщині. Певний час викладав психологію релігії у Варшавському університеті. Автор численних праць, у тому числі «Студій над американізмом» (т. 1, незакін.), «На порозі суспільної психології релігії» (обидві — 1929) та ін. *С. Ткачов, В. Ханас. Єловіцький Євстахій // Тернопільський енциклопедичний словник*. — Тернопіль, видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», том 1, 2004.

6. Харків. Президія ВУЦВК розглянула питання про стан робітничого постачання та громадського харчування у республіці. Протягом жовтня 1929 — березня 1930 рр. порівняно з аналогічним періодом минулого року постачання робітникам Донбасу і Криворіжжя борошна збільшилося на 45%, м'яса — на 40%, яєць, картоплі та інших овочів, олії на 20-40%. Незважаючи на це, відзначалися перебої з постачанням, причинами яких визнані обмеження заготовлених протягом 1929 р. харчових ресурсів, скорочення окремих галузей тваринництва, а також деякі ускладнення, пов'язані з «бурхливим розвитком колективізації». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 березня.*

16 березня (неділя)

1. Харків. Голова ДПУ УСРР В. Балицький повідомив про масові хвилювання у Тульчинській окрузі: станом на 15 березня у 15 з 17 районів, 153 селах встановлено масові селянські хвилювання і повстання, у 50 селах ліквідовано радянську владу, замість сільрад обрано старост. Основні гасла повстанців «Нам не потрібно влади, котра грабує селян. Геть комуністів, які ведуть країну до загибелі!», у деяких селах зафіксовано гасла «СВУ», в окремих селах повстанці співають «Ще не вмерла Україна». *Советская деревня глазами ВЧК—ОГПУ—НКВД. 1918—1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930—1934. Книга 1. 1930—1931. — М., 2003. — С. 221—222.*

3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про розподіл у 1929—1930 році між бюджетами союзних республік та між місцевими бюджетами надходжень прибуткового податку з державних підприємств, кооперативних організацій та акціонерних товариств за участі державного і кооперативного капіталу». Встановлено відрахування до бюджету союзних республік — 2,6% суми надходжень прибуткового податку, зібраного на території РСФРР. УСРР належало перерахувати 63,75% загальної суми вищезазначеного податку, БСРР — 5,7%, ЗСФРР — 17,6%, Узбецькій СРР — 10,25%, туркменській СРР — 1,6%, Таджикиській СРР — 1,1%. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 18. — Ст. 197.*

6. Підведені підсумки обстеження бригадами ВЦРПС стану торгівлі у Миколаєві, який визнано незадовільним. Встановлено антисанітарні умови ряду підприємств торгівлі, а також численні випадки обману, обважування покупців, приховування дефіцитних товарів тощо. Продавець одного з магазинів намагався продати члену бригади, який видавав себе за покупця, браковане пальто, доводячи, що велика латка на ньому — «для фасону». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 березня.*

17 березня (понеділок)

1. Москва. Голова ОДПУ Г. Ягода розпорядився вжити додаткових заходів для попередження проникнення до Червоної армії відомостей про

стан на селі. Запропоновано заарештовувати та висилати «ходоків» з села, вжити заходів для виправлення випадків несправедливого «розкуркулення» членів родин військовослужбовців з негайним повідомленням результатів в частини РСЧА, продовжити виявлення дітей «куркулів» у лавах Червоної армії, посилити конфіскацію листів. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 310.*

1. Харків. Відбулися збори студентів Сільськогосподарського інституту та спеціалістів сільськогосподарського виробництва, які заслухали доповідь народного комісара земельних справ УСРР Демченка про викриття органами ДПУ «шкідницької організації» у сільському господарстві України. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 18 березня.*

1. УСРР. 17 березня – 7 квітня ДПУ виявлено в Україні 123 «контрреволюційні листівки» загальним тиражем 472 примірники. *ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3198. – Арк. 40.*

8. м. Кадіївка, Луганська окр. На шахті ім. Ілліча стався вибух газу. 3 робітника загинули, кілька осіб поранені. Створено комісію для розслідування причин катастрофи. Ухвалено виплатити сім'ям шахтарів двохмісячну зарплату годувальників, а також встановити пенсію для дітей загиблих до досягнення ними повноліття. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 20 березня.*

18 березня (вівторок)

1. м. Котлас, Північний край. 18–20 березня у таборі відбулися масові заворушення висланих «куркулів»: кілька тисяч осіб блокували місцеву комендатуру, скандуючи «Геть радянську владу, даєш поляків!», «Відправляй назад!», «Геть насильників!». Натовп розігнаний прибулим загоном дивізії особливого призначення, ініціатори заарештовані. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 335–336.*

1, 2. Харків. З нагоди традиційного відзначення Міжнародного дня революційної солідарності Всеукраїнський МОДР оприлюднив Звернення із закликами «посилити модрівську роботу в колгоспах та радгоспах, у районах суцільної колективізації, успішно провести весняну засівну кампанію», а також залучити усіх працюючих на виробництві членів організації до складу «ударних бригад». *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 16 березня.*

3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про організацію кустарно-промислової кооперації у місцевостях суцільної колективізації». Категорично заборонено місцевим органам влади ліквідувати існуючу мережу кустпромкооперації. Укрколгоспцентру та Вукопромкредиту доручено розглянути можливість залучення кустпромкооператорів районів суцільної колективізації до формування неподільних капіталів колективів та опрацювати питання про досвід взаємин між кустарними об'єднаннями та колгоспами. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 26 травня.*

4, 7. Ужгород. Народився Бокшай Йосип Йосипович — живописець-монументаліст. Закінчив у 1955 р. Ужгородське училище прикладного мистецтва, у 1957 р. — Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва, де навчався у батька, Р. Сельського й І. Гуторова. Головні твори: розписи — в актовому залі Ужгородського бюро загсу (1959), на вокзалі дитячої залізниці в Ужгороді (1962), обидва у співавторстві; молодіжне кафе в с. Тячеві Закарпатської обл. та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 75.*

4, 7. м. Ржищів, Київська обл. Народилася Костенко Ліна Василівна — українська поетеса, сценарист. Закінчила в 1956 р. Літературний інститут ім. О. М. Горького в Москві. Автор поетичних збірок, драматичних поем, історичного роману «Маруся Чурай» (1979), інсценізацію якого здійснили: 1989 Львівський (режисер Ф. Стригун), 1992 — Дніпропетровській українські драматичні театри та Запорізький ТЮГ, 1993 — Закарпатській українській драматичній та харківській «Поетичний театр». За мотивами «Казки про Марусю» створена однойменна вистава (1992, Львівська театр-студія). Кіносценарії: «Перевірте свої годинники» (1962, у співавтор.), «Дорогою вітрів» (1963). На слова творів Костенко композиторами написано: Б. Буєвським — кантату «Мандрівки серця» (1964), М. Колессою — хор «Кам'яний сон» (1987), І. Щербиною — кантату «Ознаки вічності», цикл «Зима» (обидві — 1992). Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка, 1987. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 324.*

20 березня (четвер)

1. Москва. ОДПУ підбило чергові підсумки проведення «операції по куркульству»: станом на 20 березня у Криму заарештовано 1458 «куркулів» 1-ї категорії, ліквідовано 160 «антирадянських угруповань» з кількістю учасників — 661. *Советская деревня глазами ВЧК—ОГПУ—НКВД. 1918—1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930—1934. Книга 1. 1930—1931. — М., 2003. — С. 131.*

1. Харків. Інспектори Наркомату здоров'я СРСР і НКВС інформували про медико-санітарний стан «куркулів», висланих до Північного краю. Встановлено загрозу поширення епідемій, різке зниження працездатності населення, колосальний рівень дитячої смертності, вказувалося на те, що «у громадній частині населення може лягти тягарем на державу і вимиратиме». Морально-психологічний стан «куркульських сімей» оцінювався як важкий. «Краще киньте у море, перебийте дітей, ніж заморювати повільною смертю», — такі розмови фіксувалися в їхньому середовищі. Пропонувалася система

заходів, спрямованих на поліпшення умов проживання висланих. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 330–331.

1. УСРР. З 20 березня по 1 квітня ДПУ зафіксовано в республіці 362 терористичних актів: 13 убивства, 48 замахів на життя, 42 випадків поранень та побиття радянських активістів, 259 підпалів їхнього майна. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 43.

1. с. Гута-Заболотна, Радомиський р-н, Волинська окр. На будівлі кооперативу виявлено «контрреволюційну відозву». «Дорогі селяни, прийшов час повстати! — Зазначалося в ній. — Ви бачите, як прокляті комуністи знущаються! Досить терпіти! Як один повстаньте на захист пригнобленого народу! Підіймайтеся на боротьбу і звільнення народу України. Геть клятих комуністів! Нехай живе вільний народ України!...» ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 61зв.

1. с. Белечино, Ялтушевський р-н, Могилів-Подільська окр. На стіні кооперативу виявлено «контрреволюційний вірш» під назвою «Перебудова соціалізму»: Батько в СОзі, мати в СОзі, / Діти плачуть на порозі. / Нема хліба, нема сала / Бо радянська власть забрала. / Ще рік вона побуде, / І картоплі теж не буде». ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 37.

3. Харків. Народний комісаріат торгівлі УСРР на своєму засіданні обговорив стан і перспективи розвитку кролівництва. Протягом 1928/29 р. НКТ у республіці заготовлено 214 тис. кролячих шкірок, протягом другого кварталу 1929/30 р. — 300 тис. Заплановано довести зростання поголів'я кролів до кінця поточного року до 400 тис., передбачивши використання 220 тис. голів для отримання 22 тис. пудів м'яса. Протягом 1930/31 р. «кроликове стадо» заплановано довести до 2430 тис. голів, у тому числі 1470 тис. голів на отримання 2410 тонн м'яса. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 20 березня.

4, 7. Харків. Керівництво ВУАН звернулося до Укрнауки з клопотанням про звільнення М. І. Яворського з посад члена Президії ВУАН і генерального секретаря 1-го відділу академії. Прохання задоволене. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 20 березня.

6. Харків. РНК УСРР видав постанову про розширення мережі пунктів першої допомоги. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С. 379.

6. Харків. ВЦРПС і Наркомат праці УСРР, враховуючи «численні бажання трудящих» встановили дні нових революційних свят: 6 липня — День Конституції, 1 серпня — День індустріалізації, 2 жовтня — День урожаю. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 20 березня.

6. Харків. РНК УСРР видано постанову «Про розширення мережі медичних пунктів першої допомоги». Передбачено відкриття протягом 1929/30 р. медичних пунктів першої необхідності на всіх підприємствах гірничої, металургійної, хімічної й текстильної промисловостей. *Збірник*

законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 8. — Ст. 94.

6. Харків. Колегія НКО УСРР виділила 80 тис. руб. для надання стипендій дітям членів комітетів незаможних селян. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 20 березня.

6. Одеса. Велика черга людей — переважно дружин робітників, які чекали на продаж м'яса, намагалася побити працівника Центрального розподільчого кооперативу. ДПУ фіксувало «контрреволюційні виступи» невдоволених: «Робітники готуються до 1 травня з такими плакатами, або дайте жерти, або владу геть!» ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 48.

21 березня (п'ятниця)

1. Москва. Особливий відділ ОДПУ повідомив про виступи «куркульсько наставлених елементів» у частинах РСЧА у зв'язку з публікацією статті Й. Сталіна «Головокружіння від успіхів»: протягом 15–20 березня в УВО зареєстровано 494 негативних політичних реагування, у тому числі з боку заможних — 132, середняків — 214, бідноти — 71, робітників і батраків — 21, інших — 24. Характерні розмови: «Сталін усвідомив, що треба вдарити відбій, поки не пізно. Нова лінія — це другий НЕП, бо без середняка і куркуля колективізація успіху не матиме». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 267–268.*

1, 3. Харків. Секретаріат ВУЦВК підбив підсумки проведення кампанії самооподаткування в 1929/30 р.: визначена попереднім планом сума оподаткування у 49 млн. руб. станом на 1 березня виконана на 94% (зібрано 46 млн. руб.). Зібрані у селян кошти спрямовані на народну освіту — 38,3 млн. руб., охорону здоров'я — 4,4 млн. руб., сільськогосподарське будівництво — 3,7 млн. руб., комунальне господарство — 4 млн. руб., будівництва та ремонт шляхів — 3,8 млн. руб. Встановлено недоліки у практиці розподілення райвиконкомаами зібраних коштів «на різні потреби, всупереч вимогам селянства». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 22 березня.

1, 5. УСРР. У містах республіках відбулися багатолюдні мітинги-протести під гаслом «Геть з брудними руками від Радянського Союзу» у зв'язку із офіційним засудженням Папою Римським Пієм XI радянської антирелігійної політики: на центральній площі Харкова зібралося 150 тис. робітників, Дніпропетровська — 30 тис. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 22 березня.

10. м. Кадіївка, Луганська окр. Поховано робітників, які загинули під час вибуху на шахті ім. Ілліча. Поховання, на якому були присутніми 10 тис. гірників, пройшло «під знаком червоно зіркового походу за виконання п'ятирічки за 4 роки». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 23 березня.

22 березня (субота)

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про усунення порушень виборчого законодавства Союзу РСР». ЦВК союзних республік запропоновано негайно створити спеціальні комісії для встановлення випадків неправильного позбавлення громадян виборчих прав; заборонено вживати заходів для запобігання надалі застосування до позбавлених виборчих прав та членів їхніх сімей таких додаткових обмежень, як виселення з квартир та міст, позбавлення забірних книжок, права на медичне обслуговування, виключення дітей зі школи та ін. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 19. — Ст. 212.

1. Одеса. Відбулася конференція представників Іллічівського району, на якій обговорювалися проблеми постачання населення харчовими продуктами. Учасники зборів-робітники гостро критикували владу за існуюче становище. «Ми називаємося хазяями, а вони нашими прикажчиками... За що ж ми боролися? Вони пухнуть з жиру, а ми сидимо голодні...». *ЦДАГОУ.* — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 84.

23 березня (неділя)

1, 6. м. Риково. Відбулося сумісне засідання колегії Наркомторгу УСРР і делегатів заводів, шахт Артемівської округи з проблеми продуктового постачання. Учасники зборів-робітники зчинили галас, протестуючи проти постійних «продовольчих ускладнень». «Громадське харчування нікуди не годиться... Все обіцяють, а толку мало. — Кричали делегати. — Усі продукти відправляють за кордон, а ми хоч з голоду помирай...». *ЦДАГОУ.* — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 84.

24 березня (понеділок)

4, 6. Помер Копп Віктор Леонтьович (народився 16 (29) вересня 1880 у Ялті) — радянський дипломат, учасник соціал-демократичного руху в Росії. Член РСДРП з 1903 р. Учасник Першої світової війни. Уповноважений НКЗС РРФСР в Німеччині (1919–1921), заступник голови радянської делегації на Московській конференції по скороченню озброєнь (1922), уповноважений НКЗС СРСР при РНК РРФСР (1923–1925), Повноважний представник СРСР в Японії (1925–1927), Повноважний представник СРСР в Швеції (1927–1930). *Дипломатический словарь / Под ред. А. А. Громыко, А. Г. Ковалева, П. П. Севостьянова, С. Л. Тихвинского в 3-х томах.* — М., «Наука», 1985–1986. — Т. 2. — С. 100–101.

4, 7. с. Оболено, тепер Полтавська обл. Народився Тимофій Андрійович Ляшук — графік і живописець, заслужений діяч мистецтв УРСР (1969). Закічив у 1957 р. Київській художній інститут (у В. Касіяна), протягом 1964–1994 рр. — його викладач, з 1979 р. — професор (тепер — Українська Академія мистецтв). Головні твори: плакати — «Я люблю тебе, життя!»

(1961–1962), «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину» (1968), «Україно, будь преславна...» (1969), «Крути — 1918» (1988), «Україно, воскресни!» (1990); графіка — серії «Седнівські мотиви» (1969–1983), «Болгарський цикл» (1979–1982), «Оксана» (1977); живопис — «Пам'яті невинно убієнних. Вавілов» (1988), «Тріумф-33» (1989), «Воля» (1991), «Тарас Бульба» (1978–1992), «Ветеран УПА» (1988–1991), «Козацькі могили» (1990), «Козак Василь» (1994). Видання: Тимофій Лящук. Каталог (1983). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 383.*

4, 7. м. Бельці, Молдова. Народився Ріхтер Анатолій Петрович — український співак (бас), народний артист УРСР (1973). Закінчив у 1960 р. Київську консерваторію (у І. Паторжинського). З 1960 р. — в Одеському театрі опери та балету. З 1993 — викладач музично-педагогічного факультету Одеського університету. Партії: Карась («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемівського), Тарас («Тарас Бульба» Лисенка), Генерал («Арсенал» Г. Майбороди, Годунов («Борис Годунов» Мусоргського), Мефістофель («Фауст» Гуно). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 509.*

25 березня (вівторок)

1. Харків. ДПУ УСРР підведені підсумки кампанії по виселенню куркульства у республіці. Операція проводилася з 18 лютого протягом наступних 29 днів, виселення проведене по 29 округах, охопило 19531 «куркульське господарство» загальною кількістю 92970 осіб, у тому числі 32436 чоловіків, 28480 жінок, 32054 дітей. Констатувалося неоднозначне ставлення населення до репресій проти «куркулів»: з одного боку — «висока активність батрацько-бідняцької частини селянства, спрямована на надання всебічної допомоги заходам по виселенню куркульства», з іншого боку — випадки протидії «розкуркуленню». У томасівському районі Запорізької округи натовп із 400 осіб вимагав повернення висланих, у с. Бодаква Лохвицького району Роменської округи натовп жінок до 800 осіб вимагав негайного звільнення «куркулів». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 336–342.*

1, 2. Артемівська окр. На будівлі Півного заводу харчотресту ДПУ виявлено «контрреволюційну листівку» такого змісту: «Радянська влада знущається над селянством, розорює та спалює цілі села. Виступайте проти більшовицького терору!». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 48.*

1, 2. Харків. Президія ВУЦВК і РНК УСРР на сумісному засіданні ухвалили рішення звернутися до ЦВК СРСР з проханням про нагородження Незаможного селянства України з нагоди десятилітнього існування орденом Червоного прапора. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 березня.*

4. Харків. РНК УСРР ухвалив передати заповідник «Чаплі» (Мелітопольська округа) у відання Наркомату земельних справ України. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 березня.*

4. Харків. РНК УСРР асигнував 800 тис. руб. на будівництво приміщення на майдані Дзержинського у Харкові для Інституту раціоналізації управління при НК РСІ (колишній Інститут праці). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 березня.*

6. Харків. РНК УСРР видав постанову про початок будівництва у Харкові великої дитячої лікарні ім. Крупської, розрахованої на 350 ліжок. Вартість новобудови визначено у 1, 2 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 березня.*

6. Харків. РНК УСРР затвердив план житлового будівництва у колгоспах і радгоспах України на 1929/30 р. Передбачено суму на реалізацію програми у 11200 тис. руб. Встановлено джерела покриття витрат: з державного бюджету — 2,8 млн. руб. на житло у радгоспах і 3,8 млн. руб. — на житло у колгоспах, 4,6 млн. руб. — за рахунок «самомобілізації коштів». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 березня.*

27 березня (четвер)

1, 2. Харків. 2–31 березня відбувся VII Всеукраїнський з'їзд незаможних селян. У форумі взяли участь 770 делегатів, які представляли 1400 тис. «незаможників» республіки (станом на кінець 1929 р.). На з'їзді ставилося питання про недостатнє залучення членів КНС до колгоспного будівництва: по 25 округах УСРР під час перевиборів до колгоспів залучено 117072 осіб, колективізовано лише 297032 селянських господарств «незаможників» (38,3% загальної кількості). Учасники з'їзду ухвалили низку резолюцій, зокрема щодо більш активної участі членів КНС у реалізації «партійної лінії» в справі колективізації сільського господарства. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27, 28 березня.*

1, 3. Харків. ДПУ зафіксоване неоднозначне ставлення робітництва України до реалізації позики «П'ятирічку в чотири роки». «Треба підтримувати державу, бо нам чекати допомоги від інших країн не доводиться», — говорили робітники в Києві. «...Ці займи нас зведуть з розуму, абсолютно не хочуть рахуватися з тим, що нам важко, що ми не можемо. З'являються замітки в газеті — а наступного дня вже ходять з підписними листами. Невже держава не може знайти інших джерел, щоб мати гроші», — відзначали робітники Дніпропетровська. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3192. — Арк. 29, 37.*

1, 5. УСРР. У містах республіки тривали багатолюдні мітинги-протести у зв'язку з виступом Папи Римського проти тиску на релігійні організації в СРСР: численні демонстрації пройшли у Мархлевському польському районі на Волині; у Дніпропетровську на мітинг зібралося 60 тис. робітників підприємств міста, які протестували проти організованого Папою «хрестового походу». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 березня.*

28 березня (п'ятниця)

1, 6. Москва. ОДПУ інформувало про стан «куркулів» у Північному Краю. Станом на 26 березня прибуло 95 ешелонів «куркульських сімей», 169901 особа, у тому числі 54447 чоловіків, 51967 жінок, 63487 дітей. В Архангельський округ спрямовано 41900 осіб, у Няндормський — 23359, Вологодський — 55705, Північно-Двинський — 45937. Серед висланих встановлено 124288 непрацездатних. Розселення «куркулів» проводилося почасти за рахунок існуючих місцевих ресурсів (близько 60 тис. осіб) та шляхом будівництва тимчасових бараків. Для харчування «куркульських сімей» встановлено «голодну норму в 1300 калорій» (для тих, хто влаштувався у якості робітників — 2027 калорій). Констатувалося, що з 26 лютого по 28 березня захворіло 5283 осіб, у тому числі померло 200. Надійшло 3203 письмові скарги про несправедливе «розкуркулення», розібрано 989 заяв, у тому числі 340 від сімей червоноармійців, червоних партизан, іноземних громадян, бідняцтва, середняків та ін. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 345–351.*

1. Москва. Керівництво ОДПУ видало директиву № 12850 своїм місцевим організаціям «Про перевірку заяв неправильно висланих осіб і сімей». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 268.*

1, 3. Харків. Центральна комісія сприяння ощадній справі повідомила про продовження «Місячника заощаджень» до 1 квітня поточного року, а діяльності Штабу — до 15 квітня. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 березня.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про скасування виданого Укрколгоспцентром і затвердженого Наркоматом земельних справ УСРР 7 грудня 1929 р. Статуту ТСОЗу «як такого, що порушує лінію партії в колективізації». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 березня.*

1, 6. Харків. Наркомат торгівлі повідомив про забезпечення промислових центрів України протягом першої половини березня м'ясом на 34%, ковбасними виробами — на 25%. ДПУ зафіксовано «продовольчі ускладнення» в Артемівській, Миколаївській, Одеській, Сталінській округах. Серед частини робітників відзначалося поширення «контрреволюційних розмов»: «Раніше, бувало, ми носили книжки у кишені, а продукти в корзині, а тепер навпаки... Ми працюємо голодні, а наші дружини стоять по чергах». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 57–58.*

29 березня (субота)

10. Криворізька окр. На рудні ім. Леніна сталася аварія, внаслідок якої загинуло 4 робітники. На похованні були присутні близько до 2 тис. шахтарів. Представники окружних партійних і профспілкових організацій висловили співчуття родинам загиблих та закликали присутніх «щільніше

з'єднати свої лави, не послаблювати боротьби за промфінплан, що за нього боролися загиблі товариші». Сім'ям померлих шахтарів встановлено виплату пенсій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 квітня.*

30 березня (неділя)

2. Львів. Товариство українців м. Львова влаштувало у залі музичного товариства ім. Лисенка велике віче у справах самоврядування. Зібрання висловило рішучий протест проти скасування самоуправління м. Львова та подовження комісарського правління в місті. *Свобода. — 1930. — 6 квітня.*

31 березня (понеділок)

1. с. Качанівка, Скалатський повіт. Відбулися масові заворушення. Місцеве населення виступило проти призначення нового ксьондза. Внаслідок зіткнення з поліцією загинуло 4 особи. *Свобода. — 1930. — 13 квітня.*

1, 7 Український громадський і політичний діяч Б. Мартос доправив листа О. Скоропис-Йолтуховському про необхідність єднання політичних осередків української еміграції у справі захисту права українців на внесення до міжнародних паспортів біженців своєї етнічної належності. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 393–394.*

Березень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано 2945 масових «контрреволюційних виступів» в українському селі. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 803.*

1, 6. Північний край. Повноважний представник ОДПУ по Північному краю інформував про постачання продуктами харчування непрацевдатних членів сімей висланих «куркулів». Встановлено наступні щоденні норми харчування на одну особу: хліба — 300 гр., крупи — 30 гр., підболточної муки — 2 гр., оселедців — 75 гр., картоплі — 195 гр., луку — 15 гр., цукру — 6 гр., сурогату чаю — 3 гр., солі — 7 гр., перцю — 0,5 гр., капусти — 100 гр., лаврового листа — 0,25 гр. Для дитячого харчування додатково: цукру — 6 гр., рослинної олії — 7 гр. Загальна встановлена норма — 1300 калорій. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 353–354.*

4. УСРР. Товариство «Геть неписьменність», а пізніше — Всеукраїнська Рада профспілок, Наркомат освіти УРСР заявили про встановлення шефства Радянської України над Чечено-Інгуською автономною областю РСФРР. Протягом 1930-1932 рр. з УСРР до підшефної області виїжджали 12 бригад освітян, відправлено понад 100 тис. зошитів, 15 тис. олівців, діапозитиви, глобуси, кінопересувки, радіоапаратура, піаніно, вагон скла для

фабрично-заводських семирічок, навчальне обладнання для шкільних майстерень. За участі українського товариства «Геть неписьменність» побудовано університет у Грозному. *Культурне будівництво в Українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С. 351.

1 квітня (вівторок)

1. Харків. РНК СРСР видала постанову «Про створення спеціальної таємної комісії при уряді для влаштування виселених куркулів» у складі В. Шмідта (голова), Мессинга, Толмачева, Гринька, Муратова (із заміною Клірінгом), Ольського, Лобова (із заміною Пастуховим), Грядинського. Комісії запропоновано протягом десяти діб опрацювати питання щодо забезпечення осілості висланих — відведення землі, лісу для будівництва шляхом використання самих «куркулів» у якості робочої сили. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 354.

1, 2. УСРР. 1 квітня — 1 травня в Україні проходив ініційований ВУЦВК «Всеукраїнський дошкільний похід». Завданням походу проголошено залучення 40% дітей робітництва постійними дошкільними установами (дитячими садками) та більш широке розгортання у республіці мережі дошкільних установ. Кампанія також передбачала організацію концертів, творчих вечорів, вистав, інших заходів з метою зібрання коштів на поліпшення оздоровчої та культурно-виховної роботи серед дітей. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 12, 23 березня.

9. Москва. Президією ЦВК видано постанову «Про заснування Всесоюзної ради фізичної культури при Центральному виконавчому комітеті Союзу РСР». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 21. — Ст. 233.

2 квітня (середа)

1. Харків. Газетою «Вісті ВУЦВК» оприлюднено статтю Й. Сталіна «Відповідь товаришам-колгоспникам», в якій декларувався принцип добровільності при проведенні колективізації сільського господарства. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 3 квітня.

1. Москва. ЦК ВКП(б) видано таємного листа «Про завдання колгоспного руху у зв'язку з боротьбою з викривленнями партійної лінії». Містилася вимога забезпечення «дійсного, а не на словах, на практиці, проведення директив партії по боротьбі з викривленнями». Місцевих працівників, які «підірвали до себе довіру» пропонувалося переміщати на роботу в інші райони. порушників з лав партії. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 370.

4. Харків. Уповноважений Укрнауки А. М. Левицький доповів про результати обслідування роботи архівів ВУАН, зокрема виявлені недоліки: встановлено наявність в архівах оригіналів Універсалів Центральної Ради, архівів різноманітних українських партій, не більшовицьких пресових видань, а також золотих годинників, монет, грошових знаків УНР. Скомплектовано 200 архівних справ для передачі на постійне зберігання у державному архіві, розпочалося слідство по виявленню винуватців. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 квітня.*

4, 7. м. Канів, тепер Черкаської обл. Народився Толок Віталій Павлович — український режисер, народний артист УРСР з 1981. Закінчив у 1955 р. Київській театральний інститут. У 1969–1988 рр. — головний режисер Житомирського українського музично-драматичного театру. Вистави: «Камінний господар» Лесі Українки (1971), «Ярослав Мудрий» І. Кочерги (1979), «Видавали батька в прийми» В. Канівця (1988), «Титарівна» за Т. Шевченком (1989). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 587.*

4 квітня (п'ятниця)

4. Харків. Очолюване М. Скрипником Центральне бюро у справі увічнення пам'яті М. Коцюбинського затвердило проект пам'ятника українському письменникові «Чорний трикутник», виконаний студентами Одеського інституту Д. А. Межизовським і І. С. Бородіним. Встановлено премію для переможців у сумі 500 руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 квітня; Література й мистецтво. — 1930. — 6 квітня.*

5 квітня (субота)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалено таємну постанову «Про процес СВУ». Схвалені пропозиції ЦК КП(б)У щодо вироку у справі СВУ. Відхилено пропозицію щодо зниження вироку «головним винуватцям». Доручено П. Любченко написати кілька гуморесок, в яких висвітлити «питання про «незалежність України», про те, як її продавали націоналісти України полякам і т. ін., з перекладом цих гуморесок на іноземні мови». *РДАСП. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 8. — Арк. 129.*

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалено таємну постанову, якою припускалося тимчасове, на період проведення посівної кампанії, припинення вислання «куркулів» третьої категорії. Приймати до колгоспів такі «куркульські господарства» заборонялося. *РДАСП. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 8. — Арк. 131.*

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило рішення про створення Комісії з перевірки неправильно висланих до Північного краю середняків та бідноти у складі Бергавинова (голова), Толмачева, Тучкова (ОДПУ), Яремина (Наркомат юстиції). *Трагедия советской деревни. Коллективизация и*

раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 380.

1, 2. Харків. В урочистій обстановці підписано договір про «соціалістичне змагання» між працівниками НКО УСРР і НКО БСРР. З доповіддю про перспективи співпраці між республіками виступив народний комісар освіти М. Скрипник. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 5 квітня.*

1, 3. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заборону оренди землі та використання найманої праці в індивідуальних селянських господарствах у районах суцільної колективізації». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1930. – № 11. – Ст. 108.*

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР повідомив про засів на терені України та АМ СРР 4437 тис. га землі (27,2% встановленого плану). *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 8 квітня.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про єдиний державний архівний фонд УСРР», до якого віднесені документи й листування всіх державних та громадських установ, підприємств та організацій, діючих на терені УСРР; архівні матеріали ліквідованих як до, так і після Жовтневої революції державних та громадських установ, підприємств, організацій; документи промислових, кредитових, транспортних та інших підприємств; фамільні архівні матеріали, зокрема ті, що стосуються діяльності й життя осіб, які до революції та під час громадянської війни брали активну участь в діяльності «революційних та контрреволюційних урядів»; матеріали ліквідованих і існуючих релігійних громад та установ; негативи фотознімків, кінофільми до та післяреволюційного періоду; рукописи літературних, наукових та інших творів періодичної і неперіодичної преси та ін. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1930. – № 10. – Ст. 105.*

4. УСРР–РСФРР. Комісії представників УСРР та РСФРР з обміну культурними і музикальними цінностями дійшли згоди про передачу з Росії до Всеукраїнського інституту шевченкознавства в Україні портрету Жуковського роботи К. Брюллова, який послужив платою за звільнення Т. Шевченка з кріпацтва. Ухвалено принципове рішення про передачу картини Рєпіна «Запорожці пишуть лист турецькому султану» для експонування у новостворюваному музеї на Дніпрелістані. У стадії обговорення залишилися питання про можливість повернення в Україну з Оружейної палати цінних експонатів, зокрема запорізьких прапорів та ін. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 5 квітня.*

4. Харків. Народний комісаріат освіти УСРР видав розпорядження про заборону видачі випускникам дипломів про вищу освіту у разі не складання ними іспиту на знання української мови за першою категорією (вільно писати, розмовляти). *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 5 квітня*

4, 7. м. Любачев (тепер Польща). Народилася Жук Люба (Любомира) Семенівна – піаністка і педагог. Закінчила у 1957 р. музичний факультет

університету Мекгілл у Монреалі (з 1966 — його викладач, з 1983 — професор), у 1960 р. — консерваторію у Квебеку (у Л. Колесси). З 1988 р. — професор Українського вільного університету у Мюнхені. З 1960 р. — концертна діяльність (в Україні — з 1991). З 1971 р. виступає у фортепіанному дуеті з братом Іринеем. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 242–243.*

6. Харків. Президія ВУЦВК заслухала доповідь Наркомату праці УСРР про перехід підприємств республіки на безперервний робочий тиждень. До 1 березня на новий режим роботи перейшли 400 тис. робітників, у тому числі по на підприємствах загальносоюзного підпорядкування 322 тис. (82,1% загальної кількості), республіканського підпорядкування — 58 тис. (52,6%), місцевого підпорядкування — 18400 (34,2%). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 квітня.*

6 квітня (неділя)

1. Москва. ЦВК СРСР заснував орден Леніна і орден Червоної Зірки. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 379.*

1. УСРР. 7 квітня — 7 травня ДПУ виявлено в Україні 65 анонімних записок, плакатів, віршів «контрреволюційного змісту». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 52.*

1. Артемівська окр. На паркані за артемівської сільради ДПУ виявлено «контрреволюційний напис»: «Геть Леніна з кониною, давай царя зі свининою!». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 49.*

1. Тагільська окр., Урал. 6–16 квітня на Туринських руднях відбулися масові хвилювання «куркулів», висланих з Криму. Близько 1 тис. чоловіків відмовилися їхати на лісозаготівлі, вимагаючи повернення «до теплих районів» з наданням землі, забезпечення продовольством. Натовп селян мітингував біля місцевої сільради, звільнив заарештованих ініціаторів виступу. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 428.*

3, 6. УСРР. Підведені підсумки стану громадського харчування в Україні, які визнані незадовільними. У Сталінській окрузі на 92 підприємствах (заводах, шахтах), де працює від 1 до 3 тис. осіб, робітничі їдальні зовсім відсутні. Такою ж є ситуація у Криворізькій окрузі, зокрема на руднях «Шварц» (1453 робітників), «ім. Чубаря» (813 робітників). У Запоріжжі на заводах «Комунар» (15 тис. робітників) та «Інтернаціонал» (1 тис. робітників) побудовані їдальні, розраховані на 250 осіб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 квітня.*

7 квітня (понеділок)

1. Москва. ОДПУ видано директиву № 12886 «Про усунення перегинів при проведенні операції по куркульству». Ухвалено звільнити з ув'язнення після «відповідної політобробки» усіх середняків і бідняків, «спровокованих і залучених куркулями до контрреволюційних угруповань», запропоновано застосовувати вищу міру покарання лише по «куркульським контрреволюційним і білогвардійським елементам», замінюючи для середняків і бідняків — активних учасників антирадянських виступів вищу міру покарання засудженням до ув'язнення строком на 10 років. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 217–218.*

1. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про виправно-трудоі табори», основним завданням яких проголошено «охорону суспільства від особливо соціально-небезпечних правопорушників шляхом ізоляції їх, поєднаної з суспільно-корисною працею». Встановлено порядок керівництва таборами, визначено основні положення щодо порядку утримання ув'язнених. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 22. — Ст. 248.*

1. Харків. Відбулася Всеукраїнська нарада голів міських рад, 98 учасників якої заслухали доповіді про роботу міських рад в умовах суцільної колективізації, про відрядження членів міських рад та робітничих бригад для роботи на селі, обговорили бюджетні та фінансові справи, питання поліпшення робітничого постачання, перспективи будівництва нових «соціалістичних міст» та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 квітня.*

1. Військовий міністр УНР генерал-хорунжий В. Сальський надіслав голові управи союзу організацій бувших вояків Армії УНР у Чехословаччині генерал-хорунжому О. Алмазову інформацію про судовий процес у Харкові над Спілкою визволення України для ознайомлення з нею української еміграції. «Московський червоний окупант, — йшлося у повідомленні, — хоче досягти подвійної цілі — знищити представників української незалежницької думки, а разом із тим нинішнім показовим процесом, здискредитувати й саму національну ідею в очах української народної маси». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 395–398.*

4. Харків. У помешканні «Союзвугілля» на майдані Тевелева відкрито другу Всеукраїнську художню виставку образотворчих гуртків союзу гірників. Надійшло більше 700 експонатів, проте через брак площі виставлено лише половину. В експонованих картинах переважали «індустріальні мотиви». 35 експонатів виставки вирішено відправити на паризьку виставку робітничого самодіяльного мистецтва. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 квітня.*

8 квітня (вівторок)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заходи сприяння винахідництву». При трестах, об'єднаннях для управління окремими галузями державної промисловості, акційних товариствах, при кооперативних спілках, на окремих виробничих, комунальних і транспортних підприємствах тощо утворювалися Бюро винахідництва, а також Комісії сприяння винахідництву, до завдань яких входило подавання винахідникам наукової і технічної допомоги, проведення обліку, організацій реалізації винаходів, допомагати винахідникам використовувати надані їм пільги тощо. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 9. — Ст. 101.*

4. УСРР. На екрани кінотеатрів вийшла драматична кінопоема «Земля» («Українфільм», Київ; сценарій та режисура О. Довженка, оператор Д. Демущий; художник В. Кричевський; у головних ролях Є. Болдіна, В. Красенко, П. Петрик, С. Свашенко, Ю. Солнцева, Л. Ляшенко, О. Максимова, П. Масоха, М. Надемський, П. Уманець, І. Франко, С. Шкурат). *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1959. — С. 215.*

9 квітня (середа)

4. Харків. До столиці прибула велика група акторів Грузинського державного театру з Кутаїсі під керівництвом Марджанішвілі. В день приїзду у Будинку літератури відбувся «вечір змички грузинських та українських митців», на якому виступали Л. Курбас, Марджанішвілі та ін. Під час гастролей столичному глядачеві запропоновано вісім театральних постановок, у тому числі п'єси К. Каладзе «Як це було», Шенгелая «Білі», Шалва Задіяні «В саме серце» та ін. *Література й мистецтво. — 1930. — 6 квітня; Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 квітня.*

10 квітня (четвер)

1. Москва. РНК РСФРР видав постанову «Про заходи по упорядкуванню тимчасового та постійного розселення висланих куркульських сімей». Враховуючи на «невпинні заразні захворювання у Північному краї», вирішено асигнувати додатково 300 тис. руб. для проведення протиепідемологічних операцій. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 382.*

1, 7. Діяч української еміграції Є. Онацький надіслав листа редактору газети «Український голос» і члену ОУН З. Пеленському про суперечності в політичному середовищі української еміграції між наддніпрянцями та наддністрянцями. «...Мене страшенно болить, писав Є. Онацький, — те фактичне розходження межі наддніпрянцями і наддністрянцями, що намічається особливо на еміграції, і що є плодом, з одного боку, вузьколобої петлюрівської отаманії, а, зіншого боку, не менш вузьколобого і амбітного

панейківства з табору Петрушевича. Тим більше болить, що я цілком ясно собі усвідомлюю необхідність якнайкращого співробітництва цих двох галузів нашого народу, власне в інтересах не лише соборництва, але й взагалі нашої державності. Роля галицької інтелігенції і галицького свідомого та твердого селянства в будівництві нової української держави має бути величезна і перед лицем нашої національної історії надзвичайно відповідальна. Тим часом я боюся, ясно бачу, що в фактичній щоденній політичній роботі наддніпрянці і наддністрянці працюють окремо, мають різні ідеали і різні розуміння політичного моменту. Зокрема дописувач нагадав слова Пеленського про «ненависть західноукраїнської молоді, цілої і без виїмку до унерівщини». Пропонувалося знайти якнайбільший контакт межи ними. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 399.

4. Харків. Відбулися урочистості у зв'язку з річницею заснування Харківської робітничої консерваторії, в якій у цей час навчалося 400 осіб. Констатуючи велике значення консерваторії, створеної метою «музично виховати робітника, не відриваючи його від виробництва», організатори нарікали на відсутність власного помешкання та матеріальної допомоги. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 10 квітня.

11 квітня (п'ятниця)

1, 7. Харків. ЦК і ЦКК КП(б)У видали постанову про звільнення з посад секретаря Шепетівського ОКП Г. Г. Пилипенка, голову окружної контрольної комісії П. Х. Абметса, голову ОВК Г. П. Сукачева, заворгінстра ОПК Д. Г. Присяжнюка, окружного прокурора К. Ф. Базенбу, які «не тільки не впоралися з роботою щодо керування організацією, а й допустилися низки серйозних перекручень політичної лінії». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 13 квітня.

12 квітня (субота)

1, 7. Військовий міністр УНР генерал-хорунжий В. Сальський надіслав лист голові управи союзу організацій бувших вояків Армії УНР у Чехословаччині генерал-хорунжому О. Алмазову, в якому поінформував про тенденційний характер радіоповідомлень стосовно суду над членами Спілки визволення України у Харкові та недоцільність їх розповсюдження в середовищі української еміграції. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 399–400.

14 квітня (понеділок)

4, 7. м. Новогеоргіївськ, Дніпропетровська обл. (тепер затоплений Кременчуцьким водосховищем). Народився Боровський Микола Степанович — український живописець, заслужений художник УРСР з 1980. Закінчив у 1953 р. Дніпропетровське художнє училище (1960–1968 — його викладач), у 1960 — Київський художній інститут (у Г. Меліхова). Головні твори: «Мрії

(Т. Шевченко в Києві») (1961), «Наші Катерини» (1964), «Земля» (1967), «Солдати» (1970), «Початок шляху» (1979). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 81.*

15 квітня (вівторок)

1. Харків. Транспортний відділ ОДПУ підбив підсумки перевезення «куркулів і контрреволюційних елементів»: станом на 15 квітня з УСРР відправлено 52 ешелони «з куркулями 1-ї черги» (19659 сімей, 93461 «куркулів», у тому числі 31956 чоловіків, 28014 жінок, 33491 дітей), 3 ешелони з «куркулями 2-ї черги», а також 8 ешелонів «з контрреволюційним елементом особливого призначення». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 241–242.*

1. СРСР. 15 квітня — 1 жовтня проведено другий етап операції ОДПУ по вилученню «куркулів» 1-ї категорії: всього заарештовано 142993 особи, у тому числі «куркулів» — 45559 (31,9%), «інший антирадянський елемент» — 97434. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 704.*

1. Харків. ЦК КП(б)У видано постанову «Про наймицько-незаможні групи при колгоспах». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 квітня.*

1, 2. УСРР. 15 квітня — 15 травня в республіці проходив «Місячник науково-технічних товариств», метою якого проголошено сприяння розвитку товариств як кузні готування нових пролетарських кадрів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 квітня.*

16 квітня (середа)

1, 4. Москва. Постановою Головного Мистецтва СРСР тимчасово знято з прокату фільм О. Довженка «Земля». Режисерові запропоновано «усунути кадри з голою жінкою та пуском трактора» (сюжет, де актор розповідає анекдот). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 квітня.*

17 квітня (четвер)

1. УСРР. 17 квітня — 7 травня ДПУ виявлено в Україні 90 «контрреволюційних листівок» тиражем 300 примірників. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3198. — Арк. 59 зв.*

1, 3. Харків. Відбулися збори Харківського партактиву, учасники якого заслухали доповідь секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора про стан колективізації сільського господарства в Україні, в якій звинуватив місцевих керівників у «колективізаторському запалі» та заперечив будь-яку відповідаль-

ність вищого партійного керівництва республіки за «перекручення» у справі колективізації. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 квітня.*

1, 4. Харків. Колегія НКО УСРР обговорила стан українізації шкіл соцвиху, встановивши тенденцію до їх постійного зростання: якщо у 1922 р. в республіці було 6100 шкіл із викладанням української мови, то в 1928/29 р. — 16800 (80,8% загальної кількості). Протягом 1930 р. заплановано відкрити іще 8500 шкіл, з них 80% українських. У 1922 р. в школах соцвиху навчалося 540 тис. дітей, у 1930 — понад 2 млн., при цьому на 100 дітей віком від 8 до 11 р. національною школою охоплено 81,5% дітей (українців — 77,4%). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 квітня.*

1, 7. Москва. Поховано радянського поета В. В. Маяковського, який скінчив життя самогубством. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 квітня.*

18 квітня (п'ятниця)

1, 4. Харків. Всеукраїнська Федерація радянських письменників видала Відозву у зв'язку зі смертю В. Маяковського, в якій зазначалося: «Революційні письменники України глибоко вражені цією несподіваною трагічною звісткою, висловлюють свій глибокий жаль братній російській радянській культурі, що втратила одного з найбільших, з найяскравіших, найпопулярніших творців сучасної поезії...». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 квітня.*

19 квітня (субота)

4, 8. Стокгольм. Розпочала роботу велика виставка радянського мистецтва, в якій взяли участь митці УСРР Касіян, Падалка, Довгаль та ін., запропонувавши відвідувачам власні твори мистецтва, переважно на «революційну тематику». Організатори спланували показати виставку також глядачам Осло, Берліну та Венеції. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 квітня.*

20 квітня (неділя)

1, 3. Харків. Укрпапїртрест та ВРНГ УСРР ухвалили розпочати будівництво великого паперово-целюлозного комбінату в республіці, розрахованого на щорічний випуск 14 тис. тонн паперу. Новобудову, вартістю у 12,2 млн. руб., заплановано будувати на межі Полтавської і Лубенської округ. Констатувалося, що виробництво паперу в СРСР протягом наступних п'яти років зросте на 184%, целюлози — на 300%, проте стосовно України ці плани складала відповідно 18% та 56%. Встановлено, що за наступні п'ять років підприємства республіки мали виробити 170,9 тис. тонн паперу, натомість потреби України за цей період мали складати 444 тис. тонн паперу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 квітня.*

1, 4. Харків. Відбулася ініційована ЦК КП(б)У Всеукраїнська партійна нарада в справі народної освіти. Перед учасниками виступали нарком освіти М. Скрипник, секретар ЦК КП(б)У А. Хвиля та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 квітня.*

2. Польща. Рада Міністрів Польщі ухвалила рішення про входження до м. Львова приміських громад: Знесіння, Замирстиків, Клепарів, Левандівки, Сизнівки, Козільників, Ялівець. *Свобода*. — 1930. — 20 квітня.

21 квітня (понеділок)

1, 4. Харків. Відбулася зустріч голови ВРНГ УСРР Сухомлина та делегації українських письменників у складі О. Вишні, О. Ясного, П. Іванова, Чернова, В. Поліщука, П. Панча, О. Головка та ін., у ході якої обговорювалося широке коло питань, пов'язаних з «перспективами соціалістичного будівництва». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 22 квітня.

22 квітня (вівторок)

1,7. Подєбради. Голова управи союзу організацій бувших вояків Армії УНР у Чехословаччині генерал-хорунжий О. Алмазов надіслав рапорт Військовому міністру УНР генерал-хорунжому В. Сальському про зустріч з представниками російської незалежної козацької групи «Союз вільних козаків». Повідомлялося, що двоє донців приїхали з метою знайомства з українською військовою групою, яка видалася їм найбільш політично близькою. Козаки поінформували про свою діяльність і свої устремління до виборення незалежної козацької держави. Союз вільних козаків існує у Чехії з 1923 р. Нараховує він у своїх рядах пару десятків членів і крім того мають одноступців у Бразилії і Алжирі. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 400–401.

23 квітня (середа)

1. Чигиринський р-н, Черкащина. Звільнено з роботи секретаря РПК Марченка, голову РВК Дяченка за «злочинне перекидання лінії партії під час проведення суцільної колективізації». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 24 квітня.

1, 6. Москва. ЦВК і РНК СРСР затверджено «Кодекс про пільги для військовослужбовців та військовозобов'язаних Робітничо-селянської Червоної армії та їхніх сімей». Система пільг торкалася сфер сільського господарства, праці та соціального страхування, податків та зборів, державного страхування, житла, охорони здоров'я, освіти, пошти, перевезень залізницею та по водних шляхах сполучення, грошових допомог, а також служби у віддалених місцевостях СРСР. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик*. — 1930. — № 23. — Ст. 252–253.

1, 9. Москва. Відбулася Всесоюзна радіо-переключка, присвячена перспективам розвитку фізкультурної справи в СРСР. Її стратегічну мету окреслив голова ВРФК СРСР Антіпов: «Не рекордсменство, не утворення «чемпіонів» повинно бути радянською системою фізкультури, а оздоров-

лення пролетарських мас, виховання їх в душі інтернаціоналізму, прилучення їх до завдань соціалістичного будівництва». Голова ВРФК УСРР Василенко доповів про участь у фізкультурному русі в Україні 800 тис. осіб, у тому числі 300 тис. осіб — на виробництві, кампанію збирання коштів на будівництво танку «Фізкультурник України». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 квітня.*

24 квітня (четвер)

1. Москва. ОДПУ підбило чергові підсумки проведення «операції по куркульству»: станом на 24 квітня в УСРР вилучено «куркулів» 1-ї категорії — 18605, знешкоджено 34 «контрреволюційних організацій», 1012 «антирадянських угруповань»; у Кримській АСРР — відповідно 1458, 1, 160. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 140.*

1. с. Благовещенське, Первомайський р-н, Маріупольська окр. 24–30 квітня відбулися масові заворушення селян. Натовп 300 жінок увірвався до сільради з вимогами видати ключі від церкви, в якій було влаштовано сільбуд. Заарештовано голову сільради Науменка та секретаря партійного осередку Філімонова за переслідування колишнього голови церковної ради. До 29 квітня селяни мітингували біля сільради, вимагаючи повернення майна «куркулям», ліквідації комун, виголошуючи антирадянські гасла. Прибулий загін ДПУ заарештував ініціаторів. 30 квітня близько 600 озброєних палицями селян, у тому числі 200 чоловіків, домагалися їх звільнення. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 424.*

1. Київ. Відбулися масові заворушення на Солом'янському ринку у зв'язку з продажем недоброякісного м'яса: натовп із 1,5 тис. жінок обливали гасом із банок, пляшок підводу з тухлим м'ясом, кричали: «Знищуй цю падаль... Треба цю підводу відвезти на «Ленінську кузню» та показати нашим робітникам, чим їх кормлять». Заворушення довкола «продовольчих ускладнень» відбулися також у робкоопів Артемівської, Миколаївської, Одеської округ. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 83.*

25 квітня (п'ятниця)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про школи фабрично-заводського учеництва». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 11. — Ст. 113.*

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалено таємну постанову «Про заходи по господарському і культурному підйому прикордонної смуги в 1929/30 р.». Наркомату торгівлі СРСР запропоновано збільшити фонди

постачання у цих регіонах на 25%. Ухвалене рішення виділити 1 млн. руб. на посилення в цих районах житлового будівництва для начскладу Червоної армії та прикордонної охорони ОДПУ. *РДАСПІ. — Ф. 17, — Оп. 162. — Спр. 8. — Арк. 141–142.*

1, 8. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалено таємну постанову «Про КПЗУ і КПЗБ». Всупереч з прийнятим наприкінці 1929 р. рішенням про ліквідацію таємних фондів ухвалено виділити у валюті з резервного фонду РНК 45 тис. руб. для Комуністичної партії Західної України і 15 тис. руб. для Комуністичної партії Західної Білорусії. *РДАСПІ. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 8. — Арк. 138.*

26 квітня (субота)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про поліпшення умов навчання для робітників, що працюють безпосередньо на виробництві й одночасно вчаться у вищих школах і технікумах, робітничих факультетах, робітничих університетах, а також на курсах по підготовці до вищих і середніх шкіл». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 11. — Ст. 120.*

27 квітня (неділя)

1, 6. Харків. РСІ підведені підсумки перевірки виконання урядових постанов про пільги родинам червоноармійців та червоним партизанам, червоногвардійцям, начальницького складу запасу і демобілізованим військовослужбовцям. Встановлені численні недоліки у цій справі, зокрема недостатність та порушення строків асигнувань вищезазначених витрат з місцевих бюджетів, випадки витрат кредитів пільговиків не за призначенням і т. ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 квітня.*

4. Харків. Харківське окружне відділення народної освіти сформувало першу робітничо-селянську капелу для роботи на селі. У ході першого «культпоходу» учасники капели провели 43 концерти у 24 селах Вовчанського та Лозовського районів. Актори також виступали з музбесідами та музлекціями на теми «Класова боротьба на музичному фронті», «Якої пісні нам потрібно», «Революційна пісня й боротьба з церквою» та ін. *Література й мистецтво. — 1930. — 27 квітня.*

4, 7. м. Бучач. Народився Байрок Любослав-Антін Антонович — видатний український геолог. З 1947 р. проживав у Канаді. Закінчив Альбертський університет в Едмонтоні (1954). Працював у Дослідницькій раді провінції Альберта (1957–1972). Доктор геології (1960). Викладав у Альбертському університеті (1962–1968). З 1972 р. — президент фірми «Байрок-Поверхнева геологія ЛТД». Автор і співавтор більше 80 наукових праць і 50 геологічних карт. Член Археологічного товариства, Асоціації інженерів і геологів Альберти. *Х. Весна, Б. Мельничук. Байрок Любослав-Антін Антонович // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль,*

видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», том 1, 2004; «Журавлина» книга. Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. — Т., 1999. — Ч. 1.

10. Скалатський повіт. Пронеслася буря, після зливного дощу впродовж майже години падав град, який знищив дві третини посівів в районах Саджавки, Красного, Волиці, Крутиліва. Буря позривала дахи, повалила дерева, повибивала шибки, пошкодила сади. *Свобода*. — 1930. — 11 травня.

28 квітня (понеділок)

4, 7. Київ. Народився Сулименко Анатолій Сергійович (помер у Києві 1 грудня 1980 р.) — український театральний критик. Закінчив у 1953 р. Київській університет, у 1964 р. — Київській театральний інститут. Протягом 1953–1970 рр. працював в Державному комітеті УРСР з радіомовлення і телебачення, у 1970–1980 рр. — у журналі «Український театр». Автор п'єс «Матрос Железняк» (1970, у співавторстві), «Справжні люди» (1975), «Фіолетова мрія» (1977). Серед театрознавчих праць: «Уроки Островського» (1972), «Олександр Пушкін і наші проблеми» (1974), «Класична п'єса і авторська праця», «Думки про сучасного актора» (обидві — 1976), «Вечори української класики» (1977), «Романтика на котурнах» (1980) та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський*. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 570.

30 квітня (середа)

1. Москва. Постановою ЦВК і РНК СРСР затверджено «Загальне положення про ордени Союзу РСР». У відповідності зі статтею 1 документу засновувалися ордени: «Орден Леніна», «Червоного Прапора», «Трудового Червоного Прапора» та «Червоної Зірки». Встановлювався порядок нагородження орденами окремих громадян, військових частин РСЧА, колективів, установ, підприємств та громадських організацій як за бойові подвиги, так і за особливі заслуги перед СРСР. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик*. — 1930. — № 26. — Ст. 286–287.

Квітень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 169 масових і групових виступів на селі. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 803.

1, 7. Харків. ДПУ УСРР викрито Народну революційну соціалістичну партію (НРСП), кваліфіковану як бойову повстанську організацію, що діяла з листопада 1929 р. у Кіровоградській, Полтавській та Сумській областях. У справі НРСР було репресовано 128 осіб, у тому числі мешканці Полтавської області П. П. Тараненко, П. Г. Шульга, І. Я. Якуба, М. Л. Цебро,

М. І. Степаненко, М. Я. Романенко, І. М. Перчик, І. П. Скиба, М. В. Павленко, І. К. Онищенко, П. М. Панченко, С. І. Назарець, С. І. Симоненко, Ф. З. Левенко, О. К. Писаренко, В. П. Тараненко, С. А. Кондратенко, О. П. Тищенко, Л. К. Дузь-Крятченко, І. І. Бондар, П. М. Васько, Л. С. Підпалій, П. К. Іраклієнко, В. Д. Ступка, М. С. Автюх, А. Г. Багієвський, В. С. Бугрим, В. С. Писаренко та ін.; мешканці Сумської області М. Я. Лисенко, І. Я. М'який, С. К. Найда, Д. І. Горовий, М. П. Летик, Я. А. Летик, І. К. Найда, П. М. Угольков, М. П. Панченко, І. Г. Мацкевія та ін.; мешканці Київської області І. З. Савченко, Й. З. Савченко та ін. Усі вони 1989 р. були реабілітовані. *Шановал Л. І. Україна 20–50-х років: сторінки ненаписаної історії.* — К., 1993. — С. 57–58.

1. Київ. 1,5 тис. натовп жінок, протестуючи проти продажу недоброякісних продуктів, намагався спалити підводу з зіпсованим м'ясом. *Осокина Е. За фасадом «сталінського изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941.* — М., 1999. — С. 83.

1. Прага. Остаточно визначено місце розташування членів ПУН. Голова проводу і його канцелярія на чолі з О. Бойківим знаходилися в Женеві (Швейцарія), разом з ними перебувало Центральне пресове бюро ОУН (М. Кушнір). Секретар ПУН В. Мартинець з редакцією часопису «Розбудова нації», а також референти преси і пропаганди, економічний, зв'язок, фінансів та головний контролер ОУН розмістилися у Празі. Місцем осідку організаційного референта і заступника голови ПУН М. Сціборського та військового референта М. Капустянського був Париж. Політичний референт ПУН Д. Андрієвський проживав у Брюсселі (Бельгія). Голова ПУН Є. Коновалець, який залишався водночас Верховним командантом УВО, був змушений навесні 1930 р. переїхати до Швейцарії з Берліну, щоб відвести звинувачування у германофільстві, про що постійно нагадувала польська преса та деякі інші іноземні засоби масової інформації. *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942.* — К, 2005. — С. 84

1 травня (четвер)

1, 4. Москва. Відкрито Заочний інститут журналістики у складі двох відділів: для готування робітників низової преси (працівників фабрично-заводських, колгоспних, радгоспних газет), а також для підготовки працівників партійно-радянської преси. ЦК КП(б)У зарезервував по 150 місць на кожному з факультетів Інституту для навчання у московському вузі журналістських кадрів з УСРР. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 23 квітня.

4. м. Самбір, нині Львівська обл. Народився Васік Волтер (Володимир Йосипович) — відомий кінорежисер. З 1948 р. проживав у Канаді. Навчався в Інститутах фотографії у м. Санта-Барбара (1955–1956) та Нью-Йорк

(1961–1963). Стажувався на кіностудіях в Голлівуді. На початку 50-х рр. розпочав самостійну діяльність як оператор і продюсер документальних стрічок, а створивши кіностудію «Васік-фільмз» — постановником-продюсером повнометражних художніх стрічок. Брав участь у створенні понад 30 фільмів. Першим із діячів кіно звернувся до теми УПА — у фільмах «Жорстокі світанки» (1966, режисер О. Наконечний, І. Красний), «Ніколи не забуду» (1969, режисер Б. Паздрей, В. Бачинський), «Марічка» (1975, режисер В. Бачинський), «Зашуміла Верховина» (1977, режисер О. Ковальський). Копії фільмів зберігаються у Національній бібліотеці та архіві Канади. Засновник і голова Українського кіноклубу (1962–1967), голова КУК в Ошаві (1975–1980), активний діяч Українського національного об'єднання. *А. Макух Енциклопедія сучасної України. — Т. 4. — Київ, 2005. — С. 144–145.*

4, 7. Київ. Народився Лев Миколайович Колодуб — український композитор, педагог, народний артист України (1993). Закінчив у 1954 р. Харківську консерваторію (у М. Тіца). З 1966 р. — викладач Київської консерваторії (з 1985 — професор, тепер Національна музична академія). Головні твори: опери «Пробудження» (1976), «Незраджена любов» (1985), «Поет» (1988), балет «Жовтнева легенда» (1967), мюзикл «Веселі дівчата» (1968), «Пригоди на Міссісіпі» (1971), обидва — у співавторстві з Ж. Колодуб, «Я люблю тебе» (1975), 5 симфоній (1964, 1980, 1986, 1988, 1990), 12 інструментальних концертів, 10 сюїт, романси, хоріві твори, музика до драматичних вистав, кінофільмів. Здійснив редакцію та інструментування опери А. Рудницького «Анна Ярославна — королева Франції» (1995; Національна опера України). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 310–311.*

2 травня (п'ятниця)

1, 2. УСРР. Дислоковані в УВО частини військово-повітряних сил отримали 15 літаків, побудованих на кошти трудящих: 10 — від Центральної комісії селянської взаємодопомоги, 2 — від ДПУ УСРР, 1 — від Укрбу-рякспілки, 1 — від жіноцтва республіки. У наказі РВР СРСР з цього приводу відзначалося, що передані армії літаки «зайвий раз підтверджують безмежну любов трудящих України до своєї дитини — РСЧА». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 травня.*

3 травня (субота)

1. Харків. До столиці України на урочистості з нагоди Дня міжнародної солідарності трудящих прибули делегації селян з Шевченківської округи та робітників з Донбасу. Гості зустрілися з головою ВУЦВК Г. Петровським. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 травня.*

4. Донбас. У робітничих клубах розпочала роботу виставка «Культпохід на Донбас», організована Центральною президією Асоціації художників Червоної України за згодою ВУКа гірників та залізничників. Експонувалося близько 300 творів живопису, скульптури, графіки. Представлені твори мистецтва демонстрували «досягнення трудящих на господарському та культурному фронтах». *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 – червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* – К., 1986. – С. 348.

4 травня (неділя)

1. Москва. ОДПУ підвели попередні підсумки виселення «куркулів 2-ї категорії» та «особливого призначення»: станом на 4 травня з УСРР виселено 29793 сім'ї, 113637 осіб, у тому числі 19658 сімей, 93461 особа в Північний край, 1103 сім'ї, 5282 осіб – до Сибіру, 32 сім'ї, 14894 осіб – «особливого призначення» до Сибіру. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* – М., 2003. – С. 333.

1, 8. Москва-Харків. З Москви до столиці УСРР прибула делегація німецьких робітників. Гості відвідали ряд підприємств та ознайомилися з життям столиці УСРР. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 7 травня.

2. м. Борислав. Місцева українська громада приступила до будівництва Народного дому для розміщення в ньому численних українських установ. Будівництво проводилося на земельній ділянці у передмісті Адамівці, подарованій громаді М. Кізимовою. *Свобода.* – 1930. – 1 червня.

4,7. Дніпропетровськ. Народилася Дерев'янка Тетяна Тимофіївна – український кінознавець, заслужений працівник культури УРСР з 1985. Закінчила у 1954 р. Київській університет. З 1957 р. – директор музею ім. О. П. Довженка на Київській кіностудії художніх фільмів. Автор книги «Олександр Довженко. Літопис життя. Фільми. Малюнки. Задуми» (1994, в співавторстві); досліджень «Невідома сторінка його біографії. Довженко – художник ВУФКУ» (у співавторстві), «Біографія фільму триває» (обидва – 1984); «Невідомий Довженко» (1992); співупорядник зібрання творів митця в 5-ти томах (1983–1985), збірки «Щорс» (1984), консультант фільмів, присвячених творчості О. Довженка. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького.* – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 200.

5 травня (понеділок)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про забезпечення членів родин робітників і службовців, відряджених до радянсько-партійних шкіл і комуністичних університетів». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* – 1930. – № 12. – Ст. 130.

1. Харків. Відбулося засідання Президії ВУЦВК з нагоди 10-ти річчя радянської виправно-трудової системи. Народний комісар внутрішніх справ доповів про проведення культурно-освітньої роботи у радянських в'язницях: 1923 р. у місцях позбавлення волі існувало 13 майстерень, 17 сільсько-господарських колоній, у 1930 р. — 23 промислових підприємств, 34 майстерні, 56 сільськогосподарських колоній. Протягом чотирьох років 25 тис. ув'язнених пройшли через систему лікнепу. Видано постанову ВУЦВК з нагоди святкування, в якій зазначалося: «Радянська влада не будувала і не будуватиме в'язниць... Режим у виправно-трудовах установах для робітників і трудящих селян сприяє освоєнню ними завдань соціалістичного будівництва і зміцнення їхнього зв'язку зі всією масою трудящих...». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 травня.*

1, 4. УСРР. На підприємствах, в установах республіці відбулися мітинги, збори, присвячені Дню преси. В УСРР нараховувалося 103 найменувань газет із разовим накладом 4,5 млн. примірників, а також 328 найменувань журналів із річним тиражем 22457600 примірників. Частка україномовної газетної періодики сягала 90%, кількість журналів на українській мові — 328. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 травня.*

6 травня (вівторок)

1. Москва. ОДПУ підведені підсумки «операції по виселенню куркулів 2-ї категорії». З території УСРР планувалося виселити 20761 сім'я, 98743 осіб, з Криму — 3179 сімей, 14029 осіб. Загалом по СРСР виселено 66445 сімей, 342545 осіб. До Північного краю прибуло з України 19658 сімей, 93461 особа, з Криму — 407 сімей, 1745 осіб. Поселено в Уральській області 2772 сім'ї, 12284 осіб з Криму; в Сибірському краї — 1103 «куркульські сім'ї другої категорії», 5282 осіб, а також 32 сім'ї, 14894 осіб «одинаків особливого призначення». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 409–430.*

1, 4. Харків. Відбувся V з'їзд Спілки пролетарських письменників «Плуг». Делегати заслухали «політдоповідь» представника Культпропвідділу ЦК КП(б)У, доповіді представника Наркомату земельних справ «про соціалістичну реконструкцію сільського господарства», представника Всеросійського товариства селянських письменників, обговорили звіти ЦК «Плуг» та редакції журналу «Плуг», а також низку проблем, пов'язаних з перспективами літературної творчості членів спілки. Затверджено новий статут спілки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 квітня.*

7 травня (середа)

1, 6. Артемівська окр. 7–8 травня робітники нічної зміни домни № 8 Артемівської округи припинили на годину роботу, протестуючи проти нестачі продуктів харчування; робітники мартенівського цеху з цієї ж

причини не працювали дві години; 40 робітників доменного цеху взагалі подали заяви про звільнення. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 113.*

10. мм. Борислав, Микуличині, Унгенів, Рава-Руський повіт. 7–8 травня пройшли великі пожежі. Згоріло чимало приватних і державних будівель, кілька десятків родин залишилися без домівки. *Свобода. — 1930. — 18 травня.*

8 травня (четвер)

1. Москва. Комісія ЦК ВКП(б) з перевірки заяв селян щодо неправильності їх вислання до Північного краю встановила: подано заяви від 10495 «куркульських сімей», висланих з України. Встановлено неправильність вислання 943 сімей (9% загальної кількості), підтверджено правильність вислання 8644 сімей (82,4%), встановлено «сумнівність рішення про вислання» стосовно 908 сімей (8,6%). Загалом по Північному краю розглянуто заяви 23360 сімей, з яких віднесено до неправильно розкуркулених 2341 сім'ї (10%), «сумнівних» — 2863 сім'ї (12,3%). *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 436.*

1. Харків. Відбулася VII партконференція УВО. 204 делегати з вирішальним і 179 з дорадчим голосом обговорили широке коло питань, пов'язаних з активізацією участі червоноармійців і командирів у процесі «соціалістичного будівництва». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 травня.*

1, 2, 6. Харків. Урядова комісія у справі соціалістичної перебудови побуту жіноцтва обговорила ситуацію із залученням жінок до виробничої праці, визнавши її незадовільною. На 1 березня 1929 р. серед зареєстрованих на біржах праці безробітних жіноцтво складало 39%, станом на 1 січня 1930 р. — 47, 2%. Наркомат праці УСРР розробив програму перекурваліфікації жіноцтва, у тому числі 11 тис. — на будівників, 2 тис. — на металістів, 3 тис. — на працівниць торговельного апарату, 1 тис. — на робітниць установ народного харчування та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 травня.*

1. Павлоград. Відбувся судовий процес над 210 учасниками антирадянського повстання — селянами з села Богданівка та сусідніх з ним сіл, віком від 19 до 50 років. Серед обвинувачених у організації повстання селяни Шопен і Глібів, начальник міліції, діловод міліції з Павлограду та ін. В останньому слові деякі підсудні покаялися і просили помилування (міліціонери), але були й такі, які казали: «Ми знаємо, що ми робили, і, коли нас не стане, розпочате діло продовжуватимуть інші. Нам совітська влада не подобається й ми хотіли її знищити». Засуджених на смерть — загалом 33 осіб — стратили у Дніпропетровську невдовзі після закінчення процесу. Майже половину звільнили, інші отримали строк від одного до 15 років таборів. Плановане повстання прокурор охарактеризував як «петлюрівщину». *Корчак-Городиський О. Спогади з життя. Східний фронт. 1941–1943 рр. — Частина 2. — Львів, 2003. — С. 144.*

4, 7. с. Нижнє Селище, Хустський р-н. Народився Довганич Омелян Дмитрович (помер 31 жовтня 2009 р.) — український історик, краєзнавець, журналіст, видавець, педагог вищої школи, літературознавець, громадський діяч. Член Національної спілки журналістів України (1957), Лауреат обласних премій: ім. О. Борканюка (1986), ім. М. Бабидорича (2004), ім. А. Волошина (2005). Редактор великобerezнянської районної газети «Радянське село» (до 1961), на партійній роботі в Ужгороді (1961–1968), головний редактор республіканського видавництва «Карпати» в Ужгороді (1968–1972), керівник штатного науково-редакційного відділу (робочої групи) обласної книги «Реабілітовані історією» (з 1993). Кандидат (1970), доктор (1997) історичних наук, доцент (1978). З 1972 р. перейшов на викладацьку роботу до Ужгородського університету. Автор численних праць з проблем історії Закарпаття періоду Другої світової війни, Карпатської України, возз'єднання Закарпаття з Українською РСР, історії університету, села Нижнє Селище та репресованих громадян області, у тому числі монографій «Роки лихоліття: невідомі сторінки і трагічні долі» (1995), «Закарпатські добровольці» (1998), «У сутінках забуття» (2000), «Коли історія, як незагойна рана...» (2000), «У тенетах “Смершу”» (2002), «Трагічний фінал» (2004), «Шляхами пошуків і знахідок» (2005), «Возз'єднання Закарпаття з Україною очима сучасника» (2006), «Карпатська Україна в боротьбі за незалежність: репресії проти її оборонців та керівних діячів» (2007), «Університет у нашому житті» (2007), «Так ламалися долі репресованих закарпатців» (2008), «Голгофа жертв політичних репресій» (2009), «До Бузулука через табори ГУЛАГу» (2009) та ін. *Олашин М. Його покликання — служити народу і знаходити істину // Довганич О. Д. Коли історія, як незагойна рана... — Ужгород, 2000. — С. 42–53; Хланта І. Все життя в наукових пошуках // Довганич О. Д. Роки лихоліття: невідомі сторінки і трагічні долі. — Ужгород, 1995. — С. 3–23; Віднянський С., Олашин М. Довганич Омелян Дмитрович // Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник. Вип. 2, част. 1. — Київ; Львів, 2003. — С. 104; Хланта І. Омелян Довганич. Бібліографічний довідник. — Ужгород: Гражда, 2005; Історики та журналісти Омеляну Довганичу — 75. — Ужгород: Гражда, 2006.*

9 травня (п'ятниця)

1, 2. УСРР. По містах і селищах республіки пройшли урочисті мітинги, зібрання з нагоди 10-тирічного ювілею КНС. Активістам-незаможникам вручалися похвальні грамоти, а їхнім дітям — державні стипендії для здобуття освіти. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 травня.*

10 травня (субота)

1. УСРР. 10-20 травня ДПУ зафіксовано в Україні 75 терористичних актів: 3 убивства, 3 поранення, 3 побиття, 63 підпала будівель радянського активу тощо. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 86.*

2. Львів. Видавництво «Рідна школа» відкрило нову українську книгарню у будинку Народної Гостинниці. Колишню книгарню у Домі Ставропігії «відібрано москвофілами» для організації російської книгарні. *Свобода. — 1930. — 25 травня.*

11 травня (неділя)

1, 2, 6. Харків. Урядова комісія у справі соціалістичної перебудови побуту жіноцтва обговорила проблему подолання проституції в Україні. 75% опитаних комісією жінок підтвердили, що стали повіями «внаслідок тривалого безробіття і злиднів». Органам наркомату праці запропоновано «додержуватися максимальної обережності при скороченні штатів та звільненні самотніх і безпритульних жінок з малолітніми дітьми». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 травня.*

2. Митрополит А. Шептицький передав у дарунок українським робітницям товариства «Будучність» великий дім з городом біля Стрийської Рогачки. Будівля, що отримала назву «Захист святого Андрія», перейшла під управу сестер милосердя й призначена для обслуговування найбідніших верств українського жіноцтва. *Свобода. — 1930. — 18 травня.*

12 травня (понеділок)

1, 7. Голова Проводу ОУН Є. Коновалець доправив листа секретарю Проводу В. Мартинцю щодо контактів українських націоналістів з генерал-поручиком М. Омеляновичем-Павленком та представниками гетьманського середовища. У Директивах, підготовлених з цього приводу, Є. Коновалець визначив основні позиції щодо ставлення ОУН до акції Павленка відносно утворення військового центру. Ця акція розцінювалася як «у найвищій степені нелояльною» до націоналістів. Пропонувалося всім націоналістичним установам у Празі «скінчити раз і навсігди всякі балачки» з Павленком на тему співпраці і політики. Павленко називався хитруном, який хоче використати націоналістів тільки для своїх особистих справ та інтриганом. Він також характеризувався як людина, яка не шанується у гетьманському центрі, яку «вважають людиною непевною і просто сміються з нього». Натомість Коновалець пропонував підтримувати стосунки з Гомзиним, який, на його думку, був людиною «чистих рук і чесною», який «відає більш вірно погляди і настрої гетьманського центру». Лідер українських націоналістів пропонував не вести переговори з «політичними спекулянтами» та кшталт Павленка. Водночас він вказував на потребу на ігнорувати і не легковажити намаганнями Павленко підірвати базу націоналістів у США. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 402–403.*

13 травня (вівторок)

1, 3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про порядок обміну облігацій позик індустріалізації та позик зміцнення сільського господарства на облігації позики «П'ятирічку в чотири роки»». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 33. — Ст. 353.

1, 6. Київ. На ґрунті «продовольчих ускладнень» відбулися масові заворушення робітниць Джутової фабрики, які намагалися розгромити приміщення виконкому. «Геть комуністів, недовго іще поцарюєте, — кричали жінки, — ми вас виженемо». За інформацією ДПУ у Києві з початку травня припинився продаж м'яса, зросли величезні черги за продуктами, стали поширюватися «панічні чутки» про можливий голод. *ЦДАГОУ.* — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 111.

1, 7. Група членів УСДРП направила листа до Закордонної делегації УСДРП про створення ними фракції у складі партії через критичне ставлення Закордонної організації до Уряду УНР. Ще 19 квітня група виступила з заявою, в якій зазначила, що між нею і Закордонною делегацією існує глибоке тактичне розходження. Члени групи зазначили, що «виходили з розуміння політичного становища та ближчої фази революції в Україні, в інтересах організації широких народних мас, насамперед пролетарських»; за кінечне для УСДРП уважалося «послідовне принципіально-революційне відношення до совітської окупаційної влади на Україні»; визнавалася потреба дійсного перевидання вжиття коаліції, чи щонайменше, контакту та співпраці усіх українських республікансько-демократичних сил. Група вважала за кінечне «визнання Уряду Української Народної Республіки, що перебуває на еміграції, за єдине законне правительство України». З огляду на це, засуджувалося як ігнорування Закордонною делегацією Державного центру УНР, так і спроби підготовки ґрунту для утворення іншого керуючого національного центру. Цим пояснювалося заснування членами УСДРП у складі Г. Драченко, М. Ковальського, Л. Панасенко, П. Сікори, Л. Чикаленко, О. Чубенко, М. Таранович, К. Голобродського окремої Фракції. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 404–405.

7. Осло (Люсакере). Пішов з життя Фрїтьйоф Нансен (народився 10 жовтня 1861 р.) — норвезький полярний дослідник, вчений зоолог, засновник нової науки фізична океанографія, політичний діяч, гуманіст, філантроп, лауреат Нобелівської премії миру (1922). Протягом 1920–1922 рр. займав посаду верховного комісара у справа репатріації військовополонених з Росії. У 1921 за дорученням Міжнародного Червоного хреста створив комітет «Допомога Нансена» для врятування голодуючих Поволжя. Знаходячись на посаді комісара у справах біженців, утворив Нансеновське паспортне бюро. За його ініціативою були запроваджені посвідчення особи (т. зв. нансеновський паспорт). До вересня 1923 р. проект паспортів був

визнаний 31 державою. Проте записи в цих паспортах про належність до громадянства велись як «gusse». Українські політичні емігранти упродовж 20-х рр. доклали чимало зусиль, щоб українці мали право визначати свою національність. Після довгих дискусій у 1928 р. комітет у справах біженців Ліги Націй пішов на певний компроміс: за кожною державою лишився власний вибір зазначати українським біженцям в нансеновських паспортах їхню національність. *Таланов. А. Нансен. Серія: ЖЗЛ. М.: Молодая гвардия, 1960.*

15 травня (четвер)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) заслухало доповідь Комісії Бергавинова, що вивчала стан 23360 «куркульських сімей», висланих до Північного краю. Встановлено, що 6% з них, як бідняки, були вислані невірно, іще 8% — віднесені до категорії «сумнівних». Ухвалено повернути до рідних домівок з неправильно висланих лише учасників громадянської війни, які мають революційні заслуги, червоних партизанів та сім'ї, члени яких проходять службу в РСЧА. *РДАСПІ. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 8. — Арк. 153.*

1. Північний край. 15–25 травня ОДПУ зафіксовано більше 2 тис. проявів незадоволення «куркулів», висланих до Північного краю. Встановлено характерні скарги «куркулів» у листах на батьківщину: «Нас розміщують, як тварин, у сирі і холодні бараки, і, напевно, збираються заморити, як собак», «Живемо в бараках без підлоги, без стелі — як будки, в кожному бараку — 200–250 осіб, життя дуже і дуже важке, вже гірше цього нічого не може бути, жахливо навіть згадувати, можна втратити розум». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 376.*

1, 3. Керч. Запущено 2 домну Керченського металургійного заводу ім. Войкова із добовою потужністю 400 тонн сталі. Протягом року нова домна мала дати 26 тис. тонн ливарного та 22 тис. тонн переробного чавуну. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 травня.*

1, 6. УСРР. У містах республіки пройшла кампанія масової перевірки громадськістю стану підприємств громадського харчування, зокрема їдальень. Для висвітлення результатів «громадського рейду» до складу бригад контролерів введено робкорів центральних та міських газет. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 травня.*

1. Дніпропетровська окр. На заводі ім. Комінтерна звільнилося 50 робітників у зв'язку з підвищенням норм та зниженням розцінок праці. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 94.*

4. УСРР. На екрани кінотеатрів вийшла «революційна епопея» «Чорні дні» («Сорочинська трагедія») («Українфільм», Київ; сценарій О. Корнійчука, П. Долини, В. Фальського; режисер П. Долина; оператори Ю. Вовченко і В. Філіпов; художник В. Баллюзек. У ролях знімалися В. Сокирко,

І. Бакаєв, С. Смирнова, Б. Шелестов-Заузе, О. Харламов, В. Комарецький, І. Скуратов, А. Куц та ін. *Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941.* — К., 1959. — С. 217.

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про порядок призначення академічних пенсій». Призначення пенсій викладачам вищих шкіл, робітничих факультетів, а також науковим працівникам покладалося на народний комісаріат соціального забезпечення УСРР. Створено спеціальну комісію для призначення персональних пенсій особам, які мають виключні заслуги перед республікою. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* — 1930. — № 12. — Ст. 128.

16 травня (п'ятниця)

1, 4. УСРР. Засновано Факультет журналістики при Комуністичному університеті ім. Артема, до якого зараховано 80 слухачів. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 16 травня.

4. Київ. На Київській кінофабриці споруджено лабораторію для виробництва звукового кіно. ВУФК приступив до зйомок першого звукового фільму «Симфонія Донбасу» (режисер Д. Вертов). *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 16 травня.

17 травня (субота)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ підсумував дані про перегини, допущені в процесі колективізації сільського господарства: у 9908 сільрадах 37 округ УСРР «урадженими пережинами» названо 3327 сільрад; у Кримській АСРР незаконно «розкуркулени» 1420 з 4984 селянських господарств. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 348–349.

1, 4. Харків. Відбулися урочистості з нагоди 5-ти річного ювілею єврейської газети «Штерн» (органу ЦК КП(б)У і ВЦРПС). Редакційному колективу видання направлені вітання від урядових та громадянських організацій республіки. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 травня.

9. УСРР. На підприємствах республіки розпочалося проведення заводських спартакіад, якими передбачені змагання з легкої атлетики, шахів, дамок та ін. Уперше «до системи оцінки заведено цілком новий для фізкультури чинник — виробничі досягнення». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 травня.

18 травня (неділя)

1, 3. с. Шидлівці, Слов'янський р-н, Артемівська окр. Засновано перший в Україні «Колгоспний університет 10-ти річчя КНС». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 18 травня.

1, 4. Харків. Урочисто відкрито Всеукраїнську виставку преси під гаслом «Українська преса в соціалістичному будівництві». На виставку направлено 12 тис. найменувань книжок, 3 тис. з них представлено в експозиції. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 14, 16 травня.

1, 9. Харків. Відбулася спартакиада Харківського паровозо-будівельного заводу, учасники якої змагалися у гімнастичних у грі в футбол, з легкої атлетики, гімнастики. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 18 травня.

4, 7. с. Максимково, тепер Смоленської обл. Народилась Василенко Олена Михайлівна — українська вишивальниця, заслужений майстер народної творчості УРСР (1976). Закінчила у 1948 р. Решетилівське професійно-технічне училище. Працює на Решетилівській фабриці художніх виробів. Вироби майстрині: жіночі блузи, чоловічі сорочки («Чумачка», 1992; «Українка», 1995), рушники («Український», 1991; «Орнаментальний», 1993–1994), скатерті тощо. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський*. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 100.

20 травня (вівторок)

1. 20 травня — 1 червня ДПУ зафіксовано в Україні 91 терористичний акт: 8 убивств, 10 замахів на життя, 10 поранень, 3 побиття, 60 підпалів майна радянського активу. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 91.

4,7. м. Коломия, тепер Івано-Франківської обл. Народилась Павлишин Стефанія Стефанівна — український музикознавець, доктор мистецтвознавства (1981). Закінчила у 1952 р. Львівську консерваторію (у А. Котляревського), з 1955 р. — її викладач (з 1983 р. — професор, тепер Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка). З 1993 р. — голова секції мистецтвознавства Західного наукового центру НАН України. Головні праці: «Д. В. Січинський» (1956, 1980), «С. Людкевич» (1974), «Зарубіжна музика 20 століття. Шляхи розвитку. Тенденції» (1980), «Про шляхи розвитку сучасної західної музики» (1981), «В. Сільвестров» (1989), «В. Барвінський» (1990), «Мар'ян Кузан» (1993), «Історія однієї кар'єри» (1994; про І. Маланюк), «Ігор Соневицький» (1995). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський*. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 457.

8. Харків. Прибула американська робітнича делегація. Мета візиту — ознайомлення зі станом колективізації в Україні. Гості відвідали ряд колгоспів Лозівського району. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 17 травня.

9. Харків. На стадіоні «Металіст» відбулося фізкультурне свято, приурочене до 10-ти річчя Міжнародного дитячого тижня. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 22 травня.

10. повіт Барановичи. Пройшов дощ з великим градом. Загинула худоба на полях, значних ушкоджень зазнали будівлі 10 населених пунктів. *Свобода*. — 1930. — 1 червня.

21 травня (середа)

1, 2. м. Сталіно. Відбулося судове засідання по обвинуваченню працівників Сталінського і Рутченського робітничих кооперативів у зловживаннях. На лаві підсудних опинилося 36 осіб, іще 70 були притягнуті до інших форм відповідальності. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 травня.*

1, 2. Харків. ЦКК і ЦК КП(б)У видали постанову «Про шефство підприємств над радянськими установами», яка поклала на громадськість завдання по боротьбі з проявами бюрократизму у радянському апараті. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 травня.*

1, 9. Харків. Відбулася спартакіада Харківського паровозо-будівельного заводу, учасники якої змагалися у гімнастичних у грі в футбол, з легкої атлетики, гімнастики. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 травня.*

22 травня (четвер)

1, 3. Харків. Українська економічна нарада ухвалила рішення про реорганізацію Бірж праці в Планово-економічні управління постачання та підготовки робочої сили у складі 10 бюро: планового, підготовки робітничих кадрів, реєстрації безробітних, надання безробітним роботи, регулювання сезонного ринку праці, експертний, підлітків, жіночої праці, допомоги безробітним, довідкове. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 травня.*

1, 6. Одеса. Відбулися масові заворушення на Слобідському базарі у зв'язку з продажем населенню недоброякісної риби. Жіночий натовп у 1 тис. осіб з «гаслами та портретами» рушив вулицями міста, намагаючись залучити до «волинки» робітників підприємств. За інформацією ДПУ у травні 1930 р. постачання м'яса в Одесі, а також Києві зменшилося порівняно з квітнем у два рази. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3193. — Арк. 110.*

1, 3, 6. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про пільги кооперативним об'єднанням інвалідів щодо оренди дрібних торгових приміщень, що ними видають органи місцевого (комунального) господарства». Місцеві і селищні ради зобов'язані надавати 50% знижку при оплаті оренди такими кооперативами торгових приміщень (кіосків, лавок, місць для торгівлі) тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 травня.*

6. Харків. Відбувся пленум Всеукраїнського товариства боротьби з алкоголізмом. Учасники обговорили перспективи роботи осередків товариства «у соціалістичному секторі» на селі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 травня.*

8. Харків. 22–24 травня у столиці УСРР перебувала американська робітнича делегація у складі 140 осіб. Гости, які попередньо побували у Москві, Сталіно, Донбасі, знайомилися з життям української столиці. Делегати були запрошені на об'єднане засідання пленумів ВЦРПС і ВРНГ, де оспівували переваги «соціалістичного способу життя» та розповідали про голодування та безробіття робітників капіталістичних країн. На знак солідарності з СРСР гости передали в дарунок Україні 15 тракторів, зібрані на добровільні пожертви. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 травня.*

23 травня (п'ятниця)

1. Борислав. Під час відзначення польським населенням роковин звільнення міста від українців у вікно приміщення польського товариства «Сокіл» кинута вибухівку, яка, втім, не спрацювала. Польською поліцією проведені обшуки і арешти українців, запідозрених у причетності до терористичного акту. Заарештовано 8 осіб. Влада розпорядилася на будівлі читальні місцевої «Просвіти» зафарбувати зображення тризубу на вивісці, заборонила співи українських гімнів «Ще не вмерла Україна», «Не пора» та запропонувала усім українським організаціям надалі друкувати оголошення про проведення зборів лише польською мовою. *Свобода*. — 1930. — 23 травня, 8 червня.

4, 7. Київ. Народилась Жоголь Людмила Євгенівна — український художник тканин і килимів, народний художник України (1994). Закінчила у 1954 р. Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва у В. Манастирського. Автор вибивних і жаккардових тканин («Київські каштани», 1961), покривал, верет, ліжників, килимів, панно, виконаних у техніці батик («Оранта», 1969; «Квіти», 1970), тематичних килимів («Весна», 1971; «Весняний сад», 1971; «Вічний вогонь», 1975; «Планета», 1976; «Журавлі Гамзатова», 1978), gobеленів («Земле моя, всеплодющая мати», 1979; Болдінська осінь», 1985; триптих «Як не любити таку землю», 1986; «Весна» (1993), «Зимовий ранок», триптих «Симфонія квітів», обидва — 1994). Автор книг: «Тканини в інтер'єрі» (1968), «Декоративне мистецтво в інтер'єрі житла» (1973), «Декоративно-прикладне мистецтво Української РСР» (у співавторстві, 1986). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького*. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 241.

6. Харків. Президія ВУЦВК ухвалила створити новий німецький національний район у Пулінському районі на Волині у складі 33 сільрад. *Радянське будівництво*. — 1930. — 23 травня.

10. Станіславське воєводство, Львівщина. Пройшли великі зливи, які обернулися людськими жертвами, руйнуванням кількох мостів, затопленням 300 будинків. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 24 травня.

24 травня (субота)

1. Харків. 24–26 травня відбулася Всеукраїнська конференція юних піонерів. Учасники заслухали доповіді «про X-й міжнародний дитячий тиждень та перевірку угоди на соцзмагання піонерських організацій України, Москви і Ленінграда», рапорти «юних піонерів». Піонери взяли на себе зобов'язання зібрати 1 млн. руб. у фонд 3-ї позики індустріалізації, очистити 700 тис. пудів насіння, зібрати по 2 кг. брукхту на особу. В урочистій обстановці відбулася передача РСЧА збудованого на зібрані дітьми кошти літака «ім. Першого Всеукраїнського зльоту юних піонерів». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 24, 25 травня.

1, 4. Варшава. Вищий суд звільнив від покарання трьох православних священиків, звинувачених у писанні метрик українською мовою. Визнано право громадян переписуватися з державними та іншими адміністративними органами Польщі українською мовою. *Свобода*. — 1930. — 8 червня.

1, 3. Харків. Відбулася скликана Наркомземом УСРР та Укрколгоспцентром Всеукраїнська нарада колгоспників, учасники якої обговорили питання підготовки до жнив і молотби, організації праці у колгоспах. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 25 травня.

6. Харків. Нарком праці УСРР видав постанову «Про спеціальні квартирні надлишки та відпустки робітникам, що їх надіслано на колгоспне будівництво в рахунок 25 тисяч». Встановлено потребу виплати різницею між зарплатою працівника на підприємстві та в селі, а також збереження житлової пільги за робітниками, чії сім'ї залишилися проживати у місті. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 13 червня.

25 травня (неділя)

1. Харків. Відбулося урочисте засідання президії ВУЦВК і РНК УСРР, приурочене до 5-ти річчя Мархлевського польського національного району. Зі звітною доповіддю про досягнення району виступив голова РВК Штейнберзький. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 24 травня.

1. Чехословаччина. Товариство бувших вояків Армії УНР у Чехо-Словаччині звернулося із листом до своїх членів в якому закликала вшанувати пам'ять С. Петлюри та бути готовими до боротьби за звільнення України від радянської влади. «В цей день національного свята, — говорилося у листі, — в день смерті нашого Вождя, але разом із тим і в день ясного викристалізування тих ідей, за які він сам і десятки тисяч кращих синів нації життя своє віддали, ми звертаємося до Вас, панове старшини, з закликом до непомітного упертого й тривалого руху вперед по тому шляху, що указав нам Симон Петлюра. Доля судила нам бути борцями за волю батьківщини під проводом того, ім'я кого буде записано першим на сторінках всієї української історії». Управа товариства розіслала також брошуру «Українська армія та Головний Отаман С. Петлюра». «Не забуваймо, — говорилося у листі, — що нам дана висока освіта не для того лише, щоб вірно служити чужинцям для свого шлунка, але для вищих цілей. Ми не маємо жадного права ховати свою культурну зброю в той час, як наша нація б'ється окривавлена в обіймах червоних московських пазурів. Тому до національної праці, панове старшини! Цим ми належно вшануємо пам'ять нашого найбільшого Борця Симона Петлюри». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 408–409.

3. Київ. Міська рибацька спілка почала весняну ловлю риби. Заплановано протягом літа виловити 13 тис. центнерів риби з річок, а також 6 тис. центнерів — зі ставків. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 1 червня.

26 травня (понеділок)

4, 7. с. Коваликів, тепер Польща. Народився Гринів Іван Михайлович (помер 1 березня 1994 р. у Івано-Франківську) — український архітектор. Закінчив Львівський політехнічний інститут. Основні роботи: готель-ресторан «Беркут» у с. Яблунівці на Рухівському перевалі (1969), турбази «Гуцульщина» в Яремчі (1963, у співавторстві) і «Карпати» в Косові (1970), клуб в с. Дзвенячі (1981), база відпочинку в с. Старій Гуті (1983), реконструкція центра м. Коломиї (1985–93), всі — Івано-Франківська обл. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 177.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР затвердили Статут Всеукраїнського управління аптеками і аптечними установами (Всеукраптекоуправління). Метою медично-санітарної установи, переданої у відання Народного комісаріату здоров'я УСРР, визначено продаж ліків населенню, безкоштовне постачання медикаментів та медичного обладнання медико-санітарним установам республіки, виготовлення фармацевтичних матеріалів, розповсюдження засобів санітарії та гігієни. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 травня.*

27 травня (вівторок)

1. Київ. На околиці Києва міліція влаштувала облаву на приватних торговців м'ясом. Операцію зірвано натовпом жінок, які оточили міліціонерів, надавши можливість продавцям зникнути. *Осокіна Е. За фасадом «сталінського изобилія». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М., 1999. — С. 83.*

4, 7. с. Опішні (тепер смт Полтавської обл.). Народився Микола Гаврилович Пошивайл — український скульптор. Автор тематичних скульптурних композицій («Хлібороб», «Наталка і Петро», обидві — 1974; «Ой орав мужик край дороги», 1976) тощо. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 488.*

28 травня (середа)

1. Харків. Відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя виходу газети «Вісті ВУЦВК». До редакційного колективу газети надійшли привітання від ЦК КП(б)У, численних громадських організацій, підприємств та установ республіки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 травня.*

1, 4, 7. Харків. РНК УСРР обговорив стан українізації в республіці. Перевірками встановлено небажання службовців послуговуватися українською мовою, а також зменшення питомої ваги осіб із знанням української мови. У Донбасі в 1928 р. українською мовою володіло 16,9% службовців, до 1930 р. цей показник знизився до 8,5%. РНК УСРР запропонував НК РСІ

дати вказівки відповідним комісіям у ході «чистки» радянського апарату «енергійно боротися з пасивністю і зловмисно-ворожим відношенням до українізації». Обрано новий склад Центральної комісії з українізації у складі В. Затонського (голова), Горлинського (заступник), В. Порайка, М. Яворського, Полоцького, Виросткова, Фесенка. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 28 травня.

29 травня (четвер)

1, 2. Харків. Президія ВУЦВК обговорила питання про поліпшення стану обслуговування національних меншин судовими установами. Станом на квітень 1930 р. в Україні налічувалося 90 національних судових камер, у тому числі 46 єврейських, 23 російські, 7 польських, 9 німецьких, 3 болгарські, 2 грецькі. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 29 травня.

4, 7. Туапсе, тепер Краснодарський край. Народився Коваленко Віктор Карпович — український живописець, заслужений художник УРСР з 1983. Закінчив Харківській художній інститут (у О.Любимського). Твори: «В дозорі» (1964–66), «Присяга» (1967), «На південному кордоні» (1970), «Про волю» (Т. Шевченко в Орській фортеці», 1991), «Запорожці в Царграді» (1992), «Херсонес в снігу» (1995), пейзажі Балаклави, Гурзуфа, Севастополя (1993–1995). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького*. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 301.

4, 7. Київ. Помер Сафонов Тимофій Олексійович (народився 23 січня (4 лютого) 1873) — український живописець. Закінчив у 1897 р. Петербурзьку Академію мистецтв. 1919–1930 — викладач Київського педагогічного інституту. Твори: «Бурелом» (1905), «Думи мої» (1911), «Болгарин з мавпочкою» (1912). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького*. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 526.

Травень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано 208 «контрреволюційних виступів» у селах України, у тому числі 65 проти розселення «куркулів» третьої категорії з вимогою повернення висланих та видачі їм майна, конфіскованого під час кампанії розкуркулення. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 495, 709, 803.

1. УСРР–БСРР. ОДПУ проведено операцію по виселенню «контрреволюційного елементу» з прикордонних районів УСРР і БСРР: з української території виселено 14894 осіб. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 706.

1. Одеса. Відбулися масові хвилювання на ґрунті перебоїв у харчовому постачанні міста. Близько 1 тис. жінок влаштували демонстрацію з портретами Леніна під гаслом «Дайте їсти!» З натовпу лунали крики: «Миколай полетів через продовольство, вже час громити лавки». *Осокина Е. За фасадом «сталінського изобилія». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М., 1999. — С. 83.*

1. Козова (повіт Бережани), Поморяни, Білобожниці (повіт Золочів). Невідомі зруйнували й спаплюжили стрілецькі могили. *Свобода. — 1930. — 25 травня.*

3. Польська преса повідомила про початок будівництва 110 кілометрової гірської залізниці над Черемошом. Визначено вартість новобудови у 9 млн. злотих. *Свобода. — 1930. — 11 травня.*

10. На Підкарпатті у Стрийському, Долинському, Калузькому повітах, а також на Покутті на Косівщині, Коломийщині та Снятинщині внаслідок тривалих дощів сталася повінь, яка обернулася людськими жертвами. Затоплено значні площі землі, зруйновано будівлі, дороги, мости. *Свобода. — 1930. — 25 травня.*

1 червня (неділя)

1. Москва. ОДПУ підведені підсумки стану колгоспного руху в Україні: з 10 березня до 10 квітня кількість колективізованих господарств у республіці знизилася з 64,4% до 44,3%, з 10 квітня до 10 травня — з 44,3% до 37,3%, до 1 червня у колгоспах залишилося 36,1% селян. Загалом з 10 березня по 1 червня кількість колгоспів знизилася з 64,4% до 36,1%, а число колективізованих господарств — з 3248 тис. до 1883 тис. Особливо широкий розмах антиколгоспний рух набув у Тульчинській, Шепетовській, Коростенській, Харківській, Миколаївській округах. Відзначено характерні «антиколгоспні настрої» селян: «Восени треба йти з колгоспу, врожай збирати на своїй ділянці, не здавати до колективу» (Київська округа), «Доживу до осені в колгоспі, а потім вийду. Я згоден індивідуально брати участь у хлібозаготівлях, проте не бути в колгоспі» (Роменська округа). *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 469.*

1, 7. Харків. Надзвичайна сесія Верховного суду УСРР розглянула справу про так звану контрреволюційну організацію у сільському господарстві України і засудила на різні строки (від двох до десяти років) 29 висококваліфікованих фахівців сільського господарства, звинувачених у прагненні відродити капіталістичний устрій, сприянні одноосібному господарству, шкідницьких діяч. Серед засуджених — член Колегії Наркомзему УСРР, директор Всесоюзного інституту землеробства М. З. Рєзников, старший інспектор Агрогрупи Наркомзему УСРР А. Я. Воронін, заступник директора Київської сільськогосподарської станції Е. Й. Заславський, співробітник Наркомзему УСРР А. С. Іоффе, член правління Укрсільгоспбанку,

професор Харківського геодезичного інституту К. С. Кононенко, член Президії Держплану УСРР, керівник сільгоспсекції Держплану К. Г. Маньківський, завідуючий Переяславським радгоспом Київської сільськогосподарської дослідної станції Й. Г. Мацкевич, член сільськогоспсекції Держплану УСРР Г. І. Підгорний, старший інспектор Наркомзему УСРР, заступник завідувача відділом тваринництва В. К. Подольський, агроном Житомирського обласного земельного управління А. Д. Степаненко, директор Київської сільськогосподарської дослідної станції, професор Кооперативного інституту О. К. Філіпповський, професор Харківського сільгоспінституту В. П. Шелекета, працівник Наркомзему УСРР В. Г. Батиренко, керівник кабінету фінансування Інституту сільгоспеконіміки А. Ф. Дідусенько, завідуючий курсами Наркомзему УСРР І. І. Доленко, директор сільськогосподарської дослідної станції у Синельниковському районі Дніпропетровської області Б. О. Овсянников, член торговельно-кооперативної секції Держплану УСРР В. О. Онуфрієв, референт Земплану Наркомзему УСРР і професор Геодезичного інституту В. М. Соловейчик та ін. Реабілітовані 1989 р. *Шаповал Л. І. Україна 20–50-х років: сторінки ненаписаної історії.* — К., 1993. — С. 59.

1. Артемівська окр. На Часовярських кар'єрах робітники масово пішли з роботи, протестуючи проти перебоїв у продовольчому постачанні. «Їсти нема чого, — обурювалися вони, — при такому постачанні працювати не можемо». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 90.*

1. З 1 по 12 червня ДПУ зафіксовано в Україні 65 терористичних актів: 2 убивства, 5 замахів на життя (2 отруєння), 5 випадків поранень та побиття радянських активістів, 53 підпали їхнього майна. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3196. — Арк. 97.*

1, 3. Єврейський сільськогосподарський колектив у Києві (район Куренівки) надіслав телеграму Г. І. Петровському про дострокове завершення та перевиконання планових завдань засівної кампанії на 20%, приурочивши ці досягнення до річниці з дня заснування колективного господарства. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 червня.*

1, 3. Харків. Завершено кампанію самоперевірки соціалістичного змагання. Кращим ударником визнано робітника Харківського паровозобудівельного заводу Попова. ВУРПС і Харківська окрпрофрада преміювали переможця, відрядивши його на екскурсію по промислових підприємствах Північно-Американських Сполучених Штатів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 червня.*

2. УСРР. 1 червня — 1 вересня у республіці проходив широкий огляд художньої роботи профспілок, ініційований ВЦРПС. Завданням кампанії проголошено «підвищення якості художньої роботи, допомога в боротьбі з класово-ворожими проявами, сприяння зростанню нових кадрів робітників на культурному фронті». Проведено серію культурних заходів: у Луганському організовано виставку самодіяльного образотворчого мистецтва, у

Києві — музичну олімпіаду, у Харкові — конференцію, у Дніпропетровську — зліт хорових Гурків. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 червня.*

3,6. Харків. Президія ВУЦВК і РНК УСРР ухвалили організувати районні інспектури торгівлі на Артемівщині, Дніпропетровщині, Запоріжжі, Київщині, Криворіжжі, Луганщині, Маріупольщині, Мелітопольщині, Миколаївщині, Одещині, Первомайщині, Сталінщині, Сумщині, Харківщині, Шевченківщині та у АМ СРР. На інспектури покладено спостереження за виконанням планів контрактації та заготівлі сільськогосподарської продукції і сировини, догляд за виконанням планів робітничого постачання і хлібозаготівель. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 червня.*

4. Видавництво «Книгоспілка» приступило до видання трьох томів вибраних творів поета В. Маяковського. *Література й мистецтво. — 1930. — 1 червня.*

6. Харків. Президія ВЦКНС видала постанову «Про організацію громадського харчування в колгоспах, зокрема під час жнив, та про кредитування наймитів і бідняків — колгоспників на харчування». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 червня.*

6. Харків. Вукоопспілка повідомила про початок розгортання у кущових об'єднаннях колгоспів мережі з 300 зразкових їдалень. До останнього часу у колгоспах організовано 175 таких об'єктів. Сплановано завершити формування більш широкої мережі громадських їдалень до вересня 1930 р. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 червня.*

9. Харків — Ленінград. 1–15 червня відбувся велопробіг, організований Харківським спортивним товариством «Динамо». Сім учасників на 5 велосипедах марки заводу ім. Петровського та по одному марок «Латвело» і «БССА» проїхали маршрутом Харків–Ленінград, зупиняючись у населених пунктах для ведення агітаційної роботи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 червня.*

2 червня (понеділок)

1. Москва. ОДПУ констатувалися «продовольчі ускладнення» в різних регіонах СРСР, зокрема у 12 округах України. Найгостріше «продовольча проблема» існувала в Артемівській, Луганській, Сталінській округах. Встановлено, що для задоволення 1,8 млн. бідняцьких господарств потрібно 3 млн. пудів муки, проте наявні запаси дозволяли задовольнити потреби 0,9 млн. господарств. На ґрунті «продовольчих ускладнень» реєструвалися випадки невиходу на роботу, тенденція до виходу з колгоспів. У с. Яремочка Ізюмської округи з комуни вийшло 92 господарства; у с. Орельки Харківської округи подано 70 заяв про вихід з колгоспу; у с. Богданівна Барвенківського району відбулася «волинка» жінок, які вимагали хліба. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 474.*

1. м. Рутченкове, Сталінська окр. 130 робітників будівельного тресту в оголосили страйк, вимагаючи підвищення заробітної плати та поліпшення справи продовольчого постачання. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 89.*

1, 10. с. Модилевка, Радомишльський р-н. Зафіксовано масове отруєння людей і робочої худоби. Будинок голови колгоспу підпалений невідомими. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 131.*

3 червня (вівторок)

3. м. Костянтинівка, Артемівська окр. Почав працювати великий механізований хлібозавод, практично завершено будівництво фабрики-кухні з щоденною пропускною спроможністю 3 тис. обідів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 червня.*

4. Київ. Помер Тутковський Павло Аполлонович (народився 1 березня 1858 р. у с. Липовець, тепер селище Вінницької області) — український геолог, географ і педагог. Один з основоположників геології й географії України, дійсний член Української (з 1919 р.) і Білоруської (з 1928 р.) Академій Наук та НТШ (з 1923 р.). Автор понад 300 наукових праць, присвячених проблемам мінералогії, петрографії, палеонтології, стратиграфії, ґрунтознавству, регіональній і динамічній геології, четвертинним відкладам і проблемам четвертинного періоду, геоморфології, фізичній географії, етнографії та етнології, гідрогеології, корисним копалинам, крає- і ландшафтознавству, у тому числі праць «Краткий географический очерк истории центрального и южного Полесья» (1910), «Зональность ландшафтов и почв в Волынской губернии» («Почвоведение», 1910, ч. 3), «Природна районізація України» (1922), «Словник геологічної термінології» (1923), «Словечано-Овруцький кряж та узбережжя ріки Словечни» (1923), «Краєвиди України в зв'язку з природою та людністю» (1924), «Загальне землезнавство» (1927), «До питань про вік поверхів лесу та похованих ґрунтів України» («Праці Українського Науково-Дослідного Геологічного Інституту», 1931, т. 4). *Народжені Україною. Меморіальний альманах. — У 2-х тт. — Т. 2. — К., 2002. — С. 650.*

4. Київ. Помер Богомазов Олександр Костянтинівич (народився 26 березня (7 квітня) 1880 р. у м. Ямпіль Харківської губ., нині смт Сумської обл.) — український графік, живописець, педагог, теоретик мистецтва. Представник українського й світового авангарду. В 1914 р. написав трактат «Живопис та Елементи» у якому розглянув взаємодію Об'єкту, Митця, Картини та Глядача, а також теоретично обґрунтував пошуки художнього авангарду. Пройшов у своїй творчості кілька творчих періодів, у тому числі кубофутуризм (1913–1917), спектралізм (1920–1930). Організатор мистецького об'єднання «Кільце» (Київ, 1914), співробітник Всеукраїнського відділу мистецтва Народного комісаріату освіти УРСР, керував оформленням революційних свят у Києві (1919), професор Київського художнього інсти-

туту (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури; 1922–1930). 1918 р. брав участь у виготовленні ескізів українських грошових знаків, автор творів «Базар» (1914), «Львівська вулиця в Києві» (1914), «Тюрма» (1914), «Пляшки» (1915), «Паровоз» (1916), «Спогади про Кавказ» (1916), «Пилярі» (1927), «Київський пейзаж» (1928), «Праця малярів» (1929), автор теоретичних праць «Живопис та елементи» (1914). *Українська радянська енциклопедія. — 2-е видання. — Т. 1. — Київ, 1977. — С. 502; Митці України: Енциклопедичний довідник / За редакцією А. В. Кудрицького. — К., 1992. — С. 77; Мистецтво України: Біографічний довідник / За редакцією А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 71; Кашуба О. Д. Богомазов Олександр Костянтинович // Енциклопедія сучасної України. — Т. 3. — К., 2004. — С. 143; Шудря Микола. Філософія точки на площині // Рукопис. — Т. 1. — К., 2004. — С. 363–364; Горбачев Д. На карті українського авангарда / Д. Горбачев; Предисл. М. Колесникова // Наше Наследие. Историко-культурный журнал. 1991. — № 2 (20). — С. 138–143.*

4 червня (середа)

1. Харків. Секретаріат ВУЦВК, констатувавши «опір низових органів поновленню громадян, незаконно позбавлених виборчих прав», запропонував окружним виконавчим комітетам негайно виправити допущені. *Радянське будівництво. — 1930. — 4 червня.*

3. Харків. Наркомзем УСРР повідомив про хід засівної кампанії у республіці: засіяно 17281 тис. га ярових культур, встановлений план виконано на 96,7%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 червня.*

3, 6. Харків. Секретаріат ВУЦВК обговорив питання про зменшення безробіття серед жінок шляхом залучення їх до виробничої праці. Нарком праці УСРР запропоновано розпочати реєстрацію на біржі праці жінок з родин робітників і службовців, які в минулому працювали в наймах щонайменше два роки, а також удів, розлучених та покинутих чоловіками. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 червня.*

4. Київ. 8–18 червня проходила виставка наукового та наочного приладдя фізики. Свої досягнення демонстрували провідні трести і заводи СРСР, а також ряд закордонних фірм. Уперше на виставці представлено й виробы українських підприємств. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 червня.*

7. Москва. РНК СРСР ухвалив призначити Й. Е. Якіра членом Реввійськради СРСР. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 червня.*

8. Запоріжжя. Прибула робітнича делегація Західної України. Гості побували на Дніпрелістані, відвідали провідні підприємства міста та округи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 червня.*

5 червня (четвер)

1. Харків. 5–15 червня відбувся XI з'їзд Комуністичної партії України. 760 делегатів з вирішальним і 254 з дорадчим голосом представляли

210105 членів і 109437 кандидатів у члени партії. У порядку дня з'їзду були доповіді: про роботу ЦК ВКП(б); про роботу ЦКК ВКП(б); політичний, організаційний звіти ЦК КП(б)У; звіт Центральної ревізійної комісії; про виконання п'ятирічного плану промисловості України; про колгоспний рух та підйом сільського господарства України; про завдання профспілок та реконструктивний період. З'їзд підбив підсумки проведення національної політики в Україні, відзначивши, що «за звітний період партія до кінця викрила і розгромила в своїх рядах шумкізм, волобуївщину, хвильовизм...». Проведені вибори керівних органів КП(б)У: Центральний комітет у кількості 75 членів і 45 кандидатів, Центральну ревізійну комісію у складі 9 осіб, Центральну контрольну комісію у складі 106 осіб. *Комуністична партія України у резолюціях, рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Т. 1. — К., 1976. — С. 679–726.*

1. Харків. Завершився розгляд судової справи про «Контрреволюційну організацію в сільському господарстві УСРР». 29 «винуватців» — професори, викладачі, працівники системи Наркомзему, Укрсільбанку та ін. засуджені до 6–10 років позбавлення волі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 червня.*

6 червня (п'ятниця)

1, 9. Харків. Прибула делегація фізкультурників Москви і Ленінграда для підведення підсумків виконання угоди про соціалістичне змагання з фізкультурниками української столиці. На столичному стадіоні «Металіст» організовано урочистий мітинг фізкультурників. Сформовано сім бригад для перевірки стану фізкультурної роботи на підприємствах Харкова. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 червня.*

7 червня (субота)

1. Артемівська окр. 53 робітники рудні № 8 Горлівської групи оголосили страйк, вимагаючи підвищення заробітної плати та поліпшення продовольчого постачання. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 89зв.*

1, 5. с. Магдалівка, Скалацький повіт. Відділ польської поліції зруйнував поховання хорунжого війська УНР Івана Білецького — уродженця с. Валки на Харківщині, якій загинув у бою з більшовиками 1920 р. Знищення сталося напередодні освячення встановленого на могилі залізного хреста з написом «Борцєві за волю». Панахїду в церкві було заборонено. *Свобода. — 1930. — 6 липня.*

4. Київ. 7–11 червня відбувся з'їзд Української асоціації фізиків. Учасники обговорили форми організації наукової роботи, спрямовані на більш широке залучення спеціалістів-фізиків до вирішення завдань індустріалізації промисловості країни. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 червня.*

4, 7. Варшава. Помер Петро Іванович Холодній (народився 18 грудня 1876 р. у Переяславі) — український живописець. З 1921 р. мешкав у Львові. Твори: картини — «Княжий похід», «Похід Ігоря», «Похід Ігоря на Цар-

город», «Чернець», «Катерина» (1908), «Колядка про дівчину і паву» (1916), «Ой у полі жито» (1921); в галузі монументального живопису — вітражі в Успенській церкві, 1924; розписи в каплиці духовної семінарії; обидва — у Львові. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 617.*

6, 10. Артемівська окр. У Горлівській лікарні помер від отруєння секретар відділу капітального будівництва Артемвугілля Баранников. Причиною трагедії стала купівля у робітничому кооперативі зіпсованого («чорного») оселедця. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 95.*

7. Помер академік ВУАН П. А. Тутківський — один із провідних фахівців з геології, директор науково-дослідного геологічного інституту ВУАН, Національного геологічного музею республіки (народився 1 березня 1858). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 червня.*

8 червня (неділя)

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР повідомив про хід засівної кампанії у республіці. Засіяно 17647600 га ярових культур, 98,8% встановленого плану. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 червня.*

1, 3. Харків. Комітет у справах друку ухвалив провести в УСРР широку кампанію збирання макулатури із залученням книготорговельних організацій, пресових видань, а також широкої громадськості. Мета акції — забезпечити успіх виконання рішення Всесоюзної конференції робітників паперової промисловості видати понад плану 50 тис. тонн паперу «культурних сортів». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 червня.*

1. Прага. 8–11 червня відбувся з'їзд членів Ради Верховного команданта Української військової організації (УВО). В документах організації зазначалося, що з'їзд «прийняв з приємністю до відома факт зв'язку Спілки [мається на увазі УВО. — Упоряд.] з революційними організаціями на Великій Україні і висловив побажання, щоб той зв'язок Верховна команда поширила та належно закріпила». *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. — К, 2005. — С. 135.*

4. Запоріжжя. Бригада письменників літературної організації «Плуг» у складі С. Божка, А. Головка, П. Хутірського, В. Зайця, П. Загоруйко, О. Шеманського, Ю. Лавриненко, О. Богданова провела дев'ятиденний «культпохід» у радгосп № 20 на Дніпрельстані та у Запоріжжі. 28 виступів письменників відвідало близько 20 тис. осіб. *Література й мистецтво. — 1930. — 8 червня.*

4. Москва. Комісія ЦВК СРСР у справі обміну науковими і культурними цінностями ухвалила передати у Дніпропетровський державний

музей усі запорізькі клейноди, прапори, гармати, що зберігаються в Оружейній Палаті та в Ермітажі, а також картину А. Репіна «Запорозьці пишуть листа турецькому султанові». Вирішено передати в УСРР гармати глухівського виробництва 1705 р. з гербом гетьмана А. Мазепи, запорізький прапор голянських майстрів, колекцію з церкви князя Меншикова, вивезену з Батурина, булаву миргородського полковника П. Апостола, шаблю І. Мазепи, портрети гетьманів Дорошенка, Богдана Хмельницького, ряд полотен художників Боровиковського, Врубеля, Нарбута, Левітана, колекцію І.М. Терещенка — загалом 2547 художніх творів та ін. Спірними залишилися питання про передачу Україні скарбів — скіфських з кургану Солоха та ін., Бородинського часів бронзового віку та ін. *Література й мистецтво. — 1930. — 8 червня.*

4, 8. УСРР. Організовано «Укркнигу», основне завдання якої — розгортання експорту українських книжок за кордон. Комітет у справі друку при наркоматі торгівлі встановив також премію для відзначення успіхів у розповсюдженні книжок у зарубіжних країнах, де проживає українське населення. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 червня.*

4, 8. Харків. Прибули німецькі пролетарські письменники Отто Біга і Ділі Гарцгайм. У Будинку ім. Блакитного відбувся творчий вечір гостей, делегація також відвідала ряд підприємств та установ української столиці, знайомившись з культурним життям столиці. *Література й мистецтво. — 1930. — 8 червня.*

8 червня (неділя)

10. Харків. Під час кіносеансу у 14-й трудовій школі, на якому були присутні 400 дітей віком від 6 до 11 років, сталася пожежа. Загинуло 28, поранено 11 дітей. По факту пожежі розпочате слідство. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 червня.*

9 червня (понеділок)

1, 4. 9 червня — 3 липня діяла Друга Всеукраїнська художня виставка Наркомату освіти УСРР. Мистецькі твори експонувалися спочатку в Одесі, а пізніше в Луганську, Горлівці, Донецьку, Маріуполі, Дніпропетровську, Кам'янці, Харкові. У виставці взяли участь 203 художники. Експонувалося 735 творів живопису, графіки, скульптури, театрального оформлення, фотокіномистецтва. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С. 346.*

10. Харків. Відбулося об'єднане засідання президії окрвиконкому та міськкому партії з приводу пожежі у 14-й трудовій школі. Знято з роботи ряд чиновників, зокрема окружної інспектури народної освіти та секції народної освіти при міськраді. Для розслідування обставин і причин пожежі створено комісію на чолі з головою ОВК. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 червня.*

10 червня (вівторок)

1. с. Бахмутовка, Петровський р-н, Луганська окр. 10–11 червня у відбулося масове заворушення селян на ґрунті продовольчих ускладнень: натовп з 300 осіб біля сільради вимагали хліба з криками «Необхідно зробити повстання і забрати хліб»; близько 100 осіб блокували помешкання секретаря місцевої партланки з вимогою негайно вирішити продовольче питання. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 370–371.*

3, 6. Харків. Правління «Союзм'ясо» ухвалило збудувати у столиці УСРР м'ясокомбінат пропускною потужністю 750 голів великої рогатої худоби, 2 тис. овець, 1 тис. свиней. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 червня.*

4. Харків. Організовано курси для підготовки 400 колгоспників до вступу на робаки і 200 до ВИШів. Харківськи окружний фінансовий відділ асигнував на цю роботу 76 тис. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 червня.*

4, 7. м. Тростянець, Сумщина. Народився Татаренко Леонід Сергійович — український поет-пісняр. Закінчив у 1953 р. Харківській гірничий інститут. На слова поета створили пісні композитори: А. Горчинський («Здрастуй, чужа кохана», «Я не третій, я не зайвий», «Червона троянда», «Київ вечірній»), О. Мішустов («Боромля»), О. Семенов («Горицвіт»), В. Тилик та ін. Автор лібретто опери «Грім з Путивля» В. Ільїна, книги пісень «Криниця» (1981) та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 692.*

9. Харків. Відбувся футбольний матч на першість СРСР між збірними командами Росії та України. За грою, яка закінчилася в нічию з рахунком 2:2 спостерігало 25 тис. болільників. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 червня.*

11 червня (середа)

1. Київ. Пройшли урочистості з нагоди 10-ти річчя звільнення міста від білополяків. На підприємствах, в установах, освітніх закладах відбулися збори, мітинги, вечори спогадів учасників подій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 червня.*

1, 3. Харків. Генеральний секретар ЦК КП(б)У С. Косіор надіслав телеграму блискавку до ЦК ВКП(б), Наркомзему СРСР та редакції газети «Правда», повідомивши про засів 17926 тис. га зернових культур — 100% планового завдання. «Україна своїм засівом, — ішлося в телеграмі, — дає свою більшовицьку відповідь правим і лівим ухильникам, підтверджуючи правильність політики партії й її ленінського керівництва». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 червня.*

4. Харків. Головмистецтво ухвалило організувати в Києві великий польський театр Всесоюзного значення. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 червня.*

6. Харків. Українська комісія в справі соціалістичної перебудови побуту при ВУЦВК обговорила перспективи масового залучення жіноцтва до праці в промисловості. Встановлено, що згідно розробленого ВРНГ п'ятирічного плану питома вага жіноцтва на підприємствах зросте з 7 до 20% і становитиме приблизно 32,5%. Запропоновано залучити жіноцтво до виконання нетрадиційних до цього часу робіт, досягнувши їх представництва серед слюсарів — до 44%, токарів — до 40,5%, електриків — до 44%, свердлильниць — до 50%, фрезеровщиць — до 44,2%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 червня.*

12 червня (четвер)

1. Москва. ОДПУ констатувало масові випадки утечі «куркулів» з місць заслання та повернення сім'ями на батьківщину: у Миколаївські окрузі «куркулі»-втікачі висунули перед сільрадами вимоги про повернення з місць заслання членів їхніх сімей; з с. Деркачі Харківської округи вислано 16 осіб, повернулися всі; у с. Вєськовки Дергачевського району з 59 висланих повернулися 52, у Золочівському районі — 114. З 14123 «куркулів», які утекли з Північного краю станом на 1 червня, додому повернулися близько 6 тис. осіб, інші — з місць роботи і постійного поселення до своїх сімей. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 387.*

1, 2. Харків. Прибула бригада ВЦРПС для перевірки доведення промфінплану до бригад і окремих робітників, обслідування стану самоперевірки соціалістичного змагання підприємствами та установами столиці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 червня.*

4, 8. Харків. 14 червня — 4 липня на запрошення Товариства культурних зв'язків з закордоном перебував на гастрольх берлінський «Театр молодого актора». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 червня, 4 липня.*

13 червня (п'ятниця)

1. Москва. Постановою ЦВК і РНК СРСР затверджено «Положення про громадянство Союзу РСР». Встановлювалося належність мешканців усіх союзних республік до громадянства Союзу РСР та водночас до громадянства тієї союзної республіки, в межах якої особа мешкала. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 34. — Ст. 366–367.*

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про реорганізацію округ УСРР». Передбачені зміни до 1 липня 1930 р. в адміністративно-територіальному поділі республіки, зокрема щодо розформування Кам'янецької, Шепетівської, Коростенської, Ніженської, Глухівської, Прилуцької, Ізюмської, Куп'янської, Старобільської, Тульчинської, Первомайської, Ро-

менської, Могилівської округ з переданням їх територій, відповідно, до Проскурівської, Бердичівської, Волинської, Чернігівської, Конотопської, Лубенської, Харківської, Луганської округ. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 14. — Ст. 141.*

1. Москва. ОДПУ підведені підсумки кампанії розкуркулення та вислання куркулів другої категорії. В УСРР «розкуркулено» 73820 господарств, вислано за межі України 20793 господарства (28%), залишені в Україні — 50027 господарств; у Криму «розкуркулені» 4984 господарств, у тому числі вислано 3179 (64%), залишилося на місцях — 1805 господарств. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 485–486.*

1, 2. Харків. Відбулася нарада профспілок, де заслухано доповідь бригади ВЦРПС про стан самоперевірки соціалістичного змагання. Встановлено незадовільний стан роботи, запропоновано розгорнути кампанію самоперевірки на наступних підприємствах: ХПЗ, «Серп і Молот» у Харкові, «Комунар» у Запоріжжі, металургійному заводі ім. Томського Рикова, ремонтному заводі в Одесі, машинобудівельному заводі у Горлівці, на Ясинуватському залізничному вузлі, шахтах ім. Карла Маркса на Луганщині, «Смолянка» на Сталінщині. Для контролю проведення рішення у життя на місця відряджені 30 відповідальних працівників ВЦРПС, ВУКів союзів та ВРНГ. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 червня.*

1, 6. АМ СРР, Тирасполь. 13–14 червня у черзі біля Центрального розподільчого кооперативу відбулися масові заворушення. Близько 250 людей вимагали негайного продажу риби. «... Геть, кровопивці-комісари, голодом заморюєте..., — кричали люди, — Нехай румуни дивляться як ви знущаетесь над жінками і голодними дітьми». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 95.*

2, 6. ВЦРПС розглянуто питання про випадки затримання на 2–3 місяці виплати зарплати учителям на селі. Ухвально запропонувати відповідним органам притягнути до відповідальності винуватців. Встановлено незадовільний стан соціально-культурної праці у сільських районів, вирішено вжити заходів для подолання «прориву». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 червня.*

3. Москва. РПО СРСР ухвалив розпочати будівництво великого комбінату по переробці 400 тис. тонн кукурудзи. Українська економічна нарада порушила перед РПО питання про розміщення підприємства на терені України в районі Дніпропетровська. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 червня.*

4. Харків. Комітет у справах друку при РНК УСРР запропонував НКО включити у мережу навчальних закладів на 1930/31 р. новий літературний ВИШ у складі факультетів журналістики і літератури та книгознавчого (з двоохрічним навчанням, на 220 студентів), двох технікумів у Харкові і Києві (на 180 слухачів), 3 профшкіл у Києві, Дніпропетровську, Одесі, розрахованих на підготовку фахівців книговидавничої справи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 червня.*

10. Дніпропетровськ. У приміщенні ЦРК № 305 під час продажу м'яса обвалилася підлога. 42 особи провалилися у підвал, 8 важко поранені. ОВК створено комісію по розслідуванню обставин трагедії. Заарештовано працівника господарського відділу ЦРК, відповідального за технічний стан будови. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 червня.*

14 червня (субота)

4, 7. Москва. Помер Маяковський Володимир Володимирович (народився 7(19) липня 1893 р. у с. Багдаді, тепер м. Багдаді, Грузія) — російській поет і художник. Навчався у Московському училищі живопису, скульптури та архітектури (1911–14). Для Всеукраїнського фотокіноуправління написав 8 сценаріїв, за двома з яких («Трое», «Декабрюхов та Октябрюхов», обидва — 1928) поставлено фільми. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 405.*

6. Харків. Центральна комісія допомоги дітям при ВУЦВК ухвалила витрати на оздоровлення дітей у 1929/30 р. 230 тис. руб. Центральним дитячим установам виділено 6700 руб., спеціалізованим — 3 тис., усім іншим — 71300 руб., 100 тис. руб. передбачено на санаторно-курортне лікування. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 червня.*

15 червня (неділя)

1. Харків. ОДПУ зареєструвало в Україні протягом першої половини червня 1930 р. 26 масових виступів проти розселення «куркулів третьої категорії», з вимогами повернення «куркулів» із заслання. Встановлено спроби втечі «куркулів» з місця вислання: по 27 округам УСРР затримано близько 1 тис. біженців. На ділянці Солонці — Кардашинов — Олешки Херсонської округи відбувся масовий виступ селян під гаслами «роз'ягнати колективи», «повернути землю куркулям та відновити їх у виборчих правах», «оголошення хрестового походу жидам та розгром радянських установ»: озброєний сокирами, вилами натовп розігнав Солонцовський колектив і сільраду, вигнав з села надіслану ОПК конфлікту комісію. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 495–496.*

1, 2. Маріупольська окр. Робітники заводу ім. Ілліча встановили новий рекорд, завершивши капітальне перебудування домни за 40 замість 90 діб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 червня.*

1,6. Дніпропетровська окр. 200 сезонних робітників заводу ім. Дзержинського оголосили страйк, протестуючи проти низьких розцінок праці. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 100.*

1, 4. УСРР. 15 червня — 15 липня відбувся «Місячник святкування 10-тиріччя сільбудів». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 травня.*

1, 7. Харків. Пленум ЦК КП(б)У обрав політбюро ЦК КП(б)У у складі В. Балицького, Картешвілі (Лаврентія), С. Косіора, Г. Петровського, П. Постишева, Б. Семенова, М. Скрипника, К. Сухомлина, В. Чубаря, М. Чувиріна, Й. Якіра; кандидатів у члени політбюро — В. Демченка, Ф. Зайцева, П. Любченка, Р. Терехова, В. Сербиченко, М. Строганова, В. Чернявського, А. Шліхтера; оргбюро у складі Т. Виросткова, Н. Голода, К. Гулого, Я. Дудника, Картешвілі (Лаврентія), С. Косіора, П. Любченка, О. Пілацької, В. Полякова, В. Поразка, П. Постишева, Хаханьяна, А. Хвилі; кандидатів у члени оргбюро А. Бойченка, Т. Зеленського, К. Коваля, К. Окоркова, Н. Шкадінова. Генеральним секретарем ЦК КП(б)у обрано С. В. Косіора. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 червня.*

4. Москва. Відбулася олімпіада мистецтв народів СРСР. Близько 1 тис. учасників представляли 18 національних театрів, 10 ансамблів, 9 кінопідприємств різних регіонів країни. УСРР репрезентували кіномитці ВУФКУ, які представили художні фільми «Арсенал», «Земля», «Нічний візник», «Людина з кіноапаратом», «Безпритульник». *Література й мистецтво. — 1930. — 22 червня.*

10. Київ. Над містом пройшла величезна злива з градом. Залито міську цегельну, зруйновано будівлі консервного заводу, пошкоджено 12 будинків. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 червня.*

16 червня (понеділок)

1, 10. Луганська окр. На шахті «Марія» стався вибух газу. Внаслідок катастрофи загинуло 38 шахтарів, 29 були поранені. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3197. — Арк. 136–137.*

2, 9. с. Карачайвіці, Харківська окр. В урочистій обновці відкрилася велика водна станція. На урочистому мітингу були присутні представники партійних, радянських установ, громадських організацій. Для учасників заходу організоване змагання на воді, катання на човнах, масові ігри, перегляд кінофільму. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 червня.*

4, 7. с. Критий Берег, тепер Полтавської обл. Народився Вицько Іван Михайлович — український майстер декоративного мистецтва, заслужений художник УРСР з 1982. Закінчив у 1951 р. Миргородський керамічний технікум, у 1959 р. — Львівській інститут прикладного і декоративного мистецтва. Працює на Полтавському фарфоровому заводі. Твори: чайні сервізи «Плахта» (1960), «Паморозь» (1981), «Набір для кумису» (1986), декоративні вази «Гуцули» (1960), «Карпати» (1962); декоративні тарелі «Т. Г. Шевченко» (1963), вироби для Миргородської міської лікарні (1989). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 115.*

10. Луганськ. Наркомат праці повідомив про вибух на шахті «Марія». Загинуло 35, поранено 29 шахтарів. Створена для розслідування обставин

катастрофи комісія у складі представників ОПК, ОВК, ОРПС звернулася до шахтарів з відозвою, закликавши «дати рішучу відсіч глитайським контрреволюційним і шкідницьким елементам, які намагатимуться, граючи на труднощах і тяжкій втраті, внести замішання до наших лав». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17, 18 червня.

17 червня (вівторок)

1, 4. УСРР. 17 червня — 17 липня пройшов ініційований ВЦРПС «Місячник української пролетарської культури». Метою кампанії оголошено поліпшення стану українізації у промислових округах та більш широка участь профспілок у пропаганді досягнень української радянської культури. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 29 травня, 4 червня.

4. Харків. НКО порушив пере РНК питання про видання Української радянської енциклопедії. Ухвалено створити при НКО акційне товариство для видання енциклопедії у складі НКО, ВРНГ, Наркомзему, ВУАН, Держвидаву. Виготовлені акції товариства на 300 тис. руб. запропоновано придбати також усім наркоматам, центральним установам республіки. З резервного фонду РНК на підготовку видання асигновано 10 тис. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 червня.

4. Запоріжжя. У контексті місячника української пролетарської культури проведено лекції на підприємствах і установах, видано тематичний випуск газети «Червоне Запоріжжя», організовано культпоходи робітників підприємств на вистави театру «Березіль»; в Одесі спеціальні бригади обслідували стан національно-культурної роботи бібліотек, клубів, гуртків, проведено конкурс на кращу культурну установу, для виступів перед трудящими міста запрошено українських письменників з Харкова. *Література й мистецтво.* — 1930. — 22 червня.

18 червня (середа)

1. Харків. Секретаріат ВУЦВК видав постанову про реорганізацію існуючих при сільських радах комісій на наступні секції: сільського господарства, фінансово-торговельні, культурно-соціальні, адміністративних справ, шляхів та впорядкування. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 18 червня.

19 червня (четвер)

1. Луганськ. Відбулося поховання 35 жертв катастрофи на копальні «Марія». Президія ВУЦВК ухвалила виділити 3500 руб. для надання одноразової допомоги сім'ям загиблих. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 19 червня.

9. Харків. Відбулися міжреспубліканські змагання з спортивної гімнастики. 32 гімнаста з Ленінграда, Харкова, Києва, Ростова, Дніпропетровська змагалися у вправах на спортивних знаряддях, плаванні та воєнізованому бігу. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 19 червня.

20 червня (п'ятниця)

1, 7. Головний редактор «Літературно-наукового вісника» Д. Донцов направив листа до редакції часопису ОУН «Розбудова нації» з приводу характеру стосунків між редакціями обох видань. У відповідь на критичні зауваги до редакції «ЛНВ» зроблені у «недопустимому тоні» Д. Донцов назвав «Провід» організацією, яка не може претендувати на титул такої, що морально підтримує «Літературно-науковий вісник». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 410.

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про адміністративне виселення з житлових приміщень на території Державного Дніпровського будівництва «Дніпрельстан», осіб, що не працюють на цьому будівництві». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. — 1930. — № 14. — Ст. 143; *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 22 червня.

10. Луганськ. Притягнуто до відповідальності ряд відповідальних працівників за недбайливе ставлення до стану охорони праці, що спричинило аварію на шахті «Марія». Президія ЦК союзу гірників асигнувала 6 тис. руб. на допомогу сім'ям загиблих і постраждалим під час аварії. Понад 40 робітників з родинами спрямовані на відпочинок та лікування на курорти. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 22 червня.

21 червня (субота)

1, 2. Президія ВЦРПС визнала недостатнім хід виконання прийнятого у січні 1930 р. завдання про спрямування 5 тис. робітників від верстату на відповідальні посади у радянському апараті і в господарські організації. Проведене висування 4500 робітників (90% встановленого плану): 1100 — до радгоспів, 1400 — до кооперативних установ, 1180 — на відповідальну господарську роботу. 71% висуванців мали робітничий стаж щонайменше 10 років. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 21 червня.

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про мобілізацію партійців і комсомольців на будівельні роботи. Запропоновано Артемівському, Сталінському, Луганському, Дніпропетровському ОПК мобілізувати для зміцнення будівельних організацій по 50–100, Криворізькому, Маріупольському — по 25–30 відповідальних працівників. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 26 червня.

1, 4. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про підсумки ліквідації неписьменності на Україні за 1929/30 р. та завдання на 1930/31 р.». Встановлено, що протягом 1929/30 р. плани ліквідації неписьменності не виконано в Артемівській, Маріупольській, Миколаївській, Луганській, Сталінській, Херсонській округах, проте загалом по республіці мережа лікнепу охопила 2274 тис. неписьменних і малописьменних при встановленому плані 1759500 осіб. Навчити протягом 1930/31 р. близько 2,5 млн. неписьменних і 1,5 млн. малописьменних запропоновано наступним організаціям: органам народосвіти — 30% неписьменних і 55% малописьменних, товариству

«Геть неписьменність», Кооперації, ЛКСМУ — кожній відповідно 15% і 10%, Спілці РОБОС — 12% і т. д. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 червня.*

3. Харків. Колегія НК РСІ УСРР обговорила стан роботи Торгової кооперативної групи у справі утилізації відходів. Констатована значущість утилізації, запропоновано розглядати її як «боротьбу зі втратами у народному господарстві». Визнано за потрібне активізувати роботу по популяризації справи збирання відходів, зокрема запропонувати ВУФКУ зняти певну кількість фільмів, радіокомітету провести передачі на цю тему, Держвидаву випустити популярні брошури, листівки, видавництву «Радянський селянин» — плакати відповідної тематики. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 червня.*

4, 7. Луганськ. Народився Калабухін Анатолій Васильович (справжнє — Балабуха) — український диригент і педагог, народний артист України з 1991. Закінчив у 1953 р. Харківську консерваторію. 1954–1968 — диригент (1973–1978 — головний) Харківського театру опери та балету, 1968–1973 — головний диригент симфонічного оркестру Харківської філармонії. З 1953 — викладач Харківського інституту мистецтв (з 1982 — професор). Вистави: «Наталка-Полтавка» М. Лисенка, Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Євгеній Онегін» П. Чайковського, «Спартак» А. Хачатуряна, «Севільській цирульник» Дж. Россіні. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 282.*

22 червня (неділя)

1, 3. Харків. РНК поінформував про результати посівної кампанії в Україні. Загальний клин озимих і ярових засівів склав 27758900 га і став найбільшим за всі роки (порівняно з 1929 р. площа засівів зросла на 3018100 га, тобто на 12,1%). Під час посівної на допомогу селу спрямовано 20 тис. робітників промислових підприємств, організовано 4900 робітничих бригад, мобілізовано 7900 відповідальних працівників окружного, 15500 районного рівнів, а також 1520 агрономів з окружних установ. Навесні 1930 р. створено 8140 агрономічних курсів, які відвідало 600 тис. осіб. Успіх кампанії також забезпечили 5 тис. нових тракторів та сільськогосподарських машин вартістю 61 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 червня.*

1, 4. Київ. Прошли святкування з нагоди 5-ти річчя українізації газети «Пролетарська правда». Скликано збори, проведено урочистий вечір, в якому взяли участь понад 7 тис. робітників підприємств міста. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 червня.*

2, 6. Харків. Відбувся Всеукраїнський з'їзд у справі охорони дитинства, скликаний за ініціативою НКО, Центральної комісії в справі охорони дитинства, товариства «Друзі дітей». Учасники обговорили питання, пов'язані з вдосконаленням справи охорони дитинства в республіці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 червня.*

3. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про реорганізацію Українсько-східної торгової палати в Українську зовнішньоторгову палату». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 18 липня.

4. Харків. В Управління мистецтв при НКО відбулася нарада директорів оперних драматичних театрів України. Констатувалися помітні успіхи у розвитку театральної справи в Україні, зокрема у контексті українізації. Констатувалося насичення репертуарів російських театрів творами української тематики, визнано потрібним продовжити роботу по «просуванню» в театрах оригінального українського оперного репертуару, особливо сучасної тематики. Керівництву театру «Березіль» рекомендовано звернути більшу увагу на сучасні українські п'єси. *Література й мистецтво*. — 1930. — 22 червня.

4, 7. с. Опішня, тепер смт Полтавської обл. Народилась Білик (Білик-Пошивайло) Анастасія Савівна — український майстер художньої кераміки, заслужений майстер народної творчості УРСР з 1989. У 1954–1989 — працювала на опішнянському заводі «Художній керамік». Твори: іграшки-свищики «Олень», «Вершник» та ін.; скульптури малих форм — «Парубок» (1969), «Чорти-музики» (1971), «Партизани» (1985). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького*. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 62.

10. Харків. Відбулося судове засідання у справі пожежі в 14-й трудовій школі. До відповідальності притягнуто 5 осіб — завідувача, помічника завідувача школи, інспектора соцвиху секції народної освіти та ін. Встановлено основну причиною трагедії — порушення відповідальними працівниками техніки безпеки. Комісія ОВК і МВК ухвалила вжити ряд заходів для запобігання повторення трагедії: після перевірки закрито 16 видовищних місць, вилучено з експлуатації 17 кіноустановок, здійснено перевірку стану пожежної безпеки в установах української столиці. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 19, 24 червня.

23 червня (понеділок)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про продовольчі ускладнення в районах України, в Сибіру і Казахстані. В Ізюмській окрузі УСРР зареєстровані «вкрай напружений стан» з продовольством, осадження бідняками і середняками сільрад і РВК з вимогами хліба і погрозами розгрому складів з зерном для насіння. «У нас забрали весь хліб в хлібозаготівлю, ми вивезли поверх плану, а тепер голодуємо», — говорили селяни. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931*. — М., 2003. — С. 370.

24 червня (вівторок)

1. Харків. ЦКК КП(б)У видав постанову «Про роботу «легкої кавалерії» — руху по залученню комсомольців і позапартійної молоді до роботи в органах РСІ для подолання бюрократичних перекозів у роботі радянських, господарських, кооперативних апаратів. Визнана ефективність «легкої кавалерії» як однієї з форм масового неформального контролю влади. Встановлено недоліки справи організації «легких кавалеристів» — невинувато широке коло учасників організацій або обмеження їх активістами. Запропоновано залучити осередки «легкої кавалерії» до боротьби за промфінплан, проведення колективізації сільського господарства, чистки апарата, шефському русі, запровадити соціалістичне змагання між ними. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 червня.*

1, 4. Дніпропетровськ. Металургійний інститут повідомив телеграмою голову ВУЦВК Г. Петровського про дотерміновий випуск з інституту 100 інженерів та приурочення цієї події до XVI з'їзду ВКП(б). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 24 червня.*

4, 8. Харків. 24–26 червня на запрошення Всеукраїнського товариства культурних зв'язків з закордоном перебував японський журналіст і кінорежисер Іппей Фукуро. Гість представив на перегляд української громадськості чотири кінокартини — фільм «Що змусило її так зробити», знятий за п'єсою Фудзіморі, мультиплікат «Дивна історія про замок Іосіда», хронікальні фільми «Японські свята» і «Відбудова Токіо після землетрусу». І. Фукуро також побував в Одесі, Києві, Дніпропетровську. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 24 червня.*

8. Київ. У місті перебувала група фінляндських робітників. Гості побували на підприємствах і в установах, знайомилися з культурним життям міста. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 червня.*

25 червня (середа)

1. Харків. Відбулося зібрання ударників піонерської роботи — учасників всесоюзної екскурсії Харків — Москва — Сталінград. Розбиті на два загони 108 учасників оглянули промислові підприємства, музеї столиці, організували ряд «вечорів змички», відвідали піонерські табори. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 червня.*

1, 2. Харків. Відбулася розширена нарада у справі призову громадян 1908 року народження до РСЧА. Представник окружного військкомату висунув завдання організації на підприємствах міста комісій для сприяння призову. Ухвалено «пильнувати, щоб жодного ворожого елемента не пройшло до лав Червоної армії». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 червня.*

1, 3. УСРР. Розпочався переліт по Україні аероплану «К-5» системи радянського конструктора Калініна, організований редакцією газети «Комуніст» під гаслами «За дальший розвиток радянського аеропланобудування», «За збудування авіамоторного заводу на Україні», «За масовий авіаспорт»,

«За густу сітку повітряних шляхів на Україні». В Києві влаштовано урочистий вечір на честь екіпажу аероплану «К-5». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 25 червня.

3. Дніпропетровськ. На честь XVI з'їзду ВКП(б) у місті запущено один із найпотужніших елеваторів Союзхліба СРСР місткістю 1 млн. пудів; в Артемівському 600 робітників подали заяви для вступу до партії, ще 150 виявили бажання вступити до лав ЛКСМУ. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 26 червня.

26 червня (четвер)

1. Москва. 26 червня — 13 липня відбувся XVI з'їзд ВКП(б). 1268 делегатів з вирішальним і 891 з дорадчим голосом представляли 1260874 членів і 711609 кандидатів у члени ВКП(б). Учасники заслухали політичний звіт ЦК ВКП(б), звіти Центральної ревізійної комісії, Центральної контрольної комісії, делегації ВКП(б) у Комінтерні, розглянув хід виконання першого п'ятирічного плану, накреслив напрями розвитку промисловості й сільського господарства. *Соловьев А. А. Съезды и конференции КПСС. Справочник*. — М., 1986. — С. 225–230.

4. Завершено реорганізацію ВИШів. До переданих у відання ВРНГ вищих учбових закладів на навчання мають перейти близько 15,3 тис. студентів: 112000 осіб — до промислових ВИШів, 3100 — до промислово-економічних. В Українській столиці розпочато створення машинобудівельного, сільськогосподарського машинобудування, хімічний, електротехнічний, будівельний, автотранспортний, авіаційний, у Києві — машинобудівельний, хімічний, електричний, цукровий, будівельний, у Донбасі — гірничий, металургійний, хімічний, у Сталіно — гірничий, хімічний ВТИШі. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 25 червня.

27 червня (п'ятниця)

1. Львівський суд присяжних оголосив вирок у справі 17 учасників УВО, звинувачених 1929 р. у вибухах бомб під час Східних Торгів у Львові. Р. Бібу засуджено до смертної кари, Крушельницького, Терещука, Вацика, Качмарського, Кирилюка, Михницького — до ув'язнення строком від 2 до 4 років, решту звільнено. *Свобода*. — 1930. — 6 липня.

2. Харків. РНК УСРР ухвалив просити президію ВУЦВК створити Центральну урядову комісію в справах червоних партизан, запропонувавши очолити її голові ВУЦВК. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 27 червня.

3. Харків. Відбулася Всесоюзна конференція у справі кадрів поліграфічної промисловості. Обговорювалося питання про мережу закладів освіти для підготовки фахових кадрів. Всупереч ухваленим Комісією на чолі з Шмідтом та ВРНГ СРСР і РНК УСРР рішенням учасники конференції визнали непотрібним організацію Поліграфічного інституту в Україні. Затверджена УСРР мережа передбачала існування в УСРР інституту, тех-

нікому та 4 об'єднані ФЗУ, підготовку у Харкові до кінця п'ятирічки 1500 спеціалістів, у Києві — 1000, в Одесі — 500, у Дніпропетровську — 400. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 червня.*

4. Харків. РНК УСРР ухвалив реорганізувати НКО. Затверджено нову структуру наркомату у складі 9 секторів: методичного; планування; науково-дослідної роботи; кадрів; соціального виховання; масової комуністичної освіти; мистецтва; літ контролю; обслуговування. На НКО покладене завдання загально ідеологічного, навчального, методичного керівництва всією системою народної освіти, в тому числі і тими навчальними закладами, що перебувають у системі інших наркоматів, а також здійснення централізованого планування діяльності всієї культосвітньої системи в Україні, керування справою «комуністичного виховання», науково-дослідною роботою, розвитком літератури і мистецтва, видавничою справою, українізацією всіх навчальних закладів, забезпеченням культурно-освітніх потреб представників національних меншин. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 червня.*

4. УСРР. На екрани кінотеатрів вийшов художньо-документальний фільм «Червінці» («Червоне козацтво») («Українфільм», Одеса; сценарій М. Олійниченка (М. Макотинського), режисери П. Чардинін і М. Шор; оператори Я. Раєвський, Г. Дробін і Р. Пташний, художник С. Худяков). *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 216.*

28 червня (субота)

1, 4. Харків. РНК УСРР ухвалив асигнувати НКО 53 тис. руб. для культосвітнього обслуговування «соціалістичного сектору» німецьких і польських селищ України. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

1, 4. Київ. Приїхав відомий молдавський музичний етнограф М. С. Невенев. Науковець привіз у дарунок Україні понад 300 записів народних молдавських пісень, виступив доповідями про музичне життя в АМ СРР. Українські композитори Л. Ревуцький, В. Золотарьов, М. Радзівський, М. Гозенпуд, В. Смекалін, В. Грудін зголосилися допомогти художньо обробити народні молдавські пісні для виконання їх хорами та інструментальними ансамблями. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С. 110.*

2, 3. Харків. Наркомат фінансів УСРР підсумував хід реалізації 3-ї позики індустріалізації в Україні. Загальна сума передплати трудящими позики сягнула 195,8 млн. руб., у тому числі на селі — 52,1 млн. руб. Встановлено млявий темп надходження коштів. Станом на 1 червня Наркомфін УСРР отримав усього 133,7 млн. руб. (75% загальної суми передплати). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

4. Харків. РНК СРСР видав постанову «Про прийом до вищих шкіл у 1930/31 р.» Ухвалено прийняти до вищих навчальних закладів 120 тис. студентів. Встановлено рознарядку для студентів з індустріальних робіт-

ників і наймитів, а також їхніх дітей в індустріальних ВИШах — щонайменше 70%, у сільськогосподарських — 30%, в економічних — 50% , педагогічних — 40%, медичних — 40%; для селян-бідняків і середняків та їхніх дітей — відповідно 15%, 50%, 20%, 30%, 20%; для службовців та їхніх дітей — відповідно 15%, 20%, 30%, 30%, 40%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

4. Харків. РНК УСРР ухвалив організувати в Харкові, Києві, Дніпропетровську, Одесі чотирьохмісячні курси з підготовки 500 осіб до вступу в аспірантуру. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

4. Харків. Державна хорова капела «Думка» офіційно запрошена на гастролі у країни Західної Європи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

6. Харків. Округна торговельна нарада з метою припинення спекуляції тютюном ухвалила ліквідувати спеціалізовані ларки на вулицях столиці та реалізовувати надалі цигарки населенню через закриті розподільники — буфети, їдальні та ларки при підприємствах, установах. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

9. 28 червня — 9 липня відбувся Всеукраїнський авто-мотопробіг, організований Всеукраїнською радою фізкультури УСРР разом з ВЦРПС, Автодром і товариством «Динамо» за маршрутом Харків–Москва–Харків. Мета акції — «мобілізувати маси фізкультурників і членів Автодору довкола XVI з'їзду ВКП(б)», популяризація фізкультурної справи та автодорожнього руху серед трудящих. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 червня, 10 липня.*

9. Харків. РНК УСРР ухвалив виділити з резервного фонду Вищій раді фізичної культури 20 тис. руб. на будівництво в Одесі Всеукраїнської водної спортивної станції. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 червня.*

29 червня (неділя)

3. Фінансово-економічне управління ВРНГ затвердило план постачання української промисловості робітниками. Встановлено потребу у кваліфікованій робочій силі до кінця п'ятирічки у 400 тис. осіб, визначено ФЗУ як основне джерело задоволення такої потреби, прогнозовано питому вагу жіноцтва серед кваліфікованих кадрів у 25%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 червня.*

30 червня (понеділок)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про поширення негативних політичних настроїв бідняків і середняків в Україні довкола хлібозаготівельної кампанії. Характерні розмови: «У нових хлібозаготівлях влада нічого не отримає. Ми хліба не дамо — нехай самі приходять і забирають» (середняки с. Гоголево Київської округи); «Якщо до нас прийдуть за хлібом, то ми його не дамо. Краще увесь підпалимо — нехай нікому не дістанеться» (середняк с. Серокотехи Білоцерківської округи). У 32 округах республіки також зафіксовано рух за повернення висланих «куркулів».

Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 493–496.

Червень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 83 масових і групових виступів на селі. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 803.*

1 липня (вівторок)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про перлюстрацію 16790 листів «куркулів», висланих до Північного краю: 10504 (63%) повідомлень містили інформацію негативного, 143 (0,9%) позитивного характеру, 6143 (36,1%) нейтральних повідомлень, 8871 (53%) конфісковані. Характерні скарги: «У дорозі нам довелося пережити невимовні картини: смерть дітей, матерів, роди у вагонах і на підводах, смерть породіллі, втрата дітей у лісі, а тепер нас наздоганяє справжній голод»; «Наша робота жахлива, багато людей повбивало соснами, багато померло, і багато людей пухне з голоду, і багато втрачають розум, так що страшно дивитись»; «Напевно, нам невдовзі буде загибель, хліба немає, картоплі теж, пшоно закінчується, і їсти нема чого. Ми стали чорніші за землю від важкого і гіркого життя, діти просять їсти, а їсти нема чого, вони мене зведуть зі світу, говориш – нема чого дати, а вони плачуть». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 521–522.*

1, 3. Москва. Наркомат земельних справ СРСР, Колгоспцентр, Держплан СРСР підбили підсумки колективізації сільського господарства. В УСРР колективізовано 38,8% господарств, 45 районів суцільно колективізовані, усупільнено 1356,4 тис. голів робочої худоби. Забезпеченість колгоспів тракторами становила 15,2%, локомотивами 16,5%, вбиральними машинами 77,4%, молотильними 52,5%. 91,4% колгоспів не мали агрономів, 38,1% – рахівників, у тому числі 30,4% ані перших, ані других. Партійний прошарок у колгоспах УСРР становив 1%, комсомольський – 3%. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 502–520.*

2. Харків. Відбувся Всеукраїнський з'їзд селян-дослідників. 190 делегатів обговорили стан і перспективи подальшої роботи. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 15 червня.*

2. Зінов'євськ. До міста прилетів аероплан «К-5». Влаштовано мітинг на честь екіпажу за участю місцевої влади, представників підприємств і установ міста. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 3 липня.*

2. УСРР. 1–15 липня у республіці відбувся двотижневик Українського Червоного Хреста. Мета акції — зміцнення існуючих осередків організації. З дозволу ВУЦВК проводився збір коштів на підтримку осередків Червоного хреста, зокрема шляхом підняття на 2 коп. вартості проїзду у транспорті, встановлення 5% надбавок на вартість квитків у театри. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 червня.*

3, 8. Москва. Нарком зовнішньої і внутрішньої торгівлі СРСР А. Мікоян поінформував Й. Сталіна про експорт з СРСР 13 млн. пудів хліба (половини від встановленого плану) у період з 1 липня по 4 серпня 1930 р. та визначення експортного плану на серпень у 30 млн. пудів. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 576.*

4. м. Нероновиці, Лубенська окр. Розпочав роботу музей ім. М. В. Гоголя. Виставлені в експозиції 150 експонатів. У відділі М. В. Гоголя представлено фотознімки про життя і творчість письменника, фото пам'ятників Гоголя у різних містах СРСР, модель пам'ятника у Великих Сорочинцах, примірники деяких творів М. Гоголя; у Револуційному відділі — матеріали про повстання селян у с. Великі Сорочинці в 1905 р.; у Краєзнавчому відділі — експонати про побут населення, фауну і геологію місцевості, де народився письменник. *Культурне будівництво в Українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С. 112.*

4. УСРР. Оголошено конкурс на проект будівництва Державного універсального театру у Харкові, призначеного для постановок драматичних, музикальних, циркових вистав і т. д. Харківська міська рада ухвалила завершити будівництво театру до XV річниці Жовтневої революції. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 серпня.*

6. УСРР. 1–7 липня за ініціативою РНК УСРР проведено всеукраїнський «Тиждень рятування на воді». Мета акції — мобілізація уваги громадськості до потреби дотримання правил на воді, добродійна підтримка рятувальних організацій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 червня.*

8. Київ. Прибув голова німецького товариства друзів СРСР Вальден з наміром зібрати матеріали для написання книжки про життя УСРР. Гість ознайомився з життям української столиці, відвідав Дніпрельстан. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 липня.*

2 липня (середа)

1. Москва. Президією ЦВК СРСР видано постанову «Про святкування дня прийняття конституції (основного закону) Союзу РСР». Встановлене щорічне святкування 6 липня, роз'яснено, що цей день залишається робочим. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 36. — Ст. 391.*

3, 6. Харків. РНК УСРР видав постанову про державне унормування заробітної плати. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодні. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 380.*

3. Запоріжжя. Завод «Комунар» випустив перші 10 комбайнів. Направлено телеграму на ім'я голови ВУЦВК Г. Петровського з повідомленням про цю подію та приурочення її колективом підприємства до XVI з'їзду ВКП(б). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 липня.*

4. Москва. Постановою Президії ЦВК СРСР затверджено «Положення про Центральне видавництво народів Союзу РСР». Видавництво засновувалося з метою «сприяння громадсько-політичному і культурному розвитку трудящих усіх національностей Союзу РСР». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 37. — Ст. 402.*

3 липня (четвер)

1, 3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про випуск державного внутрішнього виграшного займу «П'ятирічка у чотири роки». Встановлено випуск облігацій позики для обміну позик індустріалізації та позик зміцнення сільського господарства на загальну суму 500 млн. руб. терміном з 1 грудня 1930 р. до 1 грудня 1940 р. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 35. — Ст. 379.*

2. Кривий Ріг. Здійснив посадку літак «К-5». На урочистому мітингу екіпаж вітало 4 тис. робітників. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 липня.*

6. Харків. Комісія в справі соціалістичної перебудови побуту при ВУЦВК розглянула стан виконання постанов щодо поліпшення культурно-побутових умов роботи на селі. Встановлено невиконання ряду завдань, зокрема щодо поширення соціалістичного змагання між колгоспниками України. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 липня.*

4 липня (п'ятниця)

1. Харків. РНК УСРР ухвалив збільшити з 1 липня на 5 руб. щомісяця дотації для виплати заробітної плати головам сільських комнезамів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 липня.*

1. Москва. ЦК ВКП(б) ухвалив мобілізувати 600 відповідальних працівників Москви і Ленінграду не нижче центрального і обласного рівнів для проведення хлібозаготівельної кампанії. Відповідне рішення затвердив і ЦК КП(б)У. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 липня.*

1. Харків. Відбувся десятий випуск курсантів Школи червоних старшин ім. ВУЦВК. Серед 96 молодих командирів 59% — члени і кандидатів ВКП(б), 30% — комсомольці, 39% походили з батрацтва і робітників, 52% — з селян-бідняків. «Молоді командири, — характеризувала випускників армійська преса, — виховані в душі цілковитою відданістю пролетарській диктатурі. Вірні ленінські партії, добру розуміючи її генеральну лінію, уперто відстоюють її у боротьбі з ухилами». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 липня.*

1, 3. Харків. Управління державними доходами Наркомату фінансів СРСР підбило «матеріальні підсумки» кампанії розкуркулення: конфіско-

вано майно 191035 селянських господарств загальною вартістю 111364,4 тис. руб. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 524.*

3. Харків. Відбулася нарада зернової кооперації окрторгів та представників Союзхлібу степових районів України з питань хлібозаготівлі. Говорилося про численні технічні і політичні недоліки в організації кампанії – брак рахівників, інших спеціалістів, нестачу мішків, «недостатню політично-пояснювальну кампанію» серед колгоспників, вказувалося на потребу завершення хлібозаготівельної кампанії протягом 2–2,5 наступних місяців, прогнозувалася рішуча готовність «політично зліквідованого, економічно до останнього знесиленого куркуля» до боротьби «різними методами» з хлібозаготівлями. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 3 липня.*

4. Харків. НКО ухвалив реорганізувати у 1930/31 р. сільські семирічки районів колективізації на школи колгоспної молоді. Встановлено загальне число учнів таких шкіл у 80 тис. осіб. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 липня.*

4, 6. Харків. РНК УСРР ухвалив організувати Всеукраїнське товариство пролетарського туризму та екскурсій на засадах добровільного членства кооперативних, промислових підприємств і трудящих. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 липня.*

6. Харків. Наркомат торгівлі УСРР заслухав доповідь Уцербсекції про ситуацію зі зниженням цін на промислові товари та продукти харчування. Констатувалося, що «споживач не відчуває зниження цін», вказувалося на численні проблеми у продуктовому постачанні, зокрема овочевому. Запропоновано звернутися до ВУРПС організувати робітничі бригади для перевірки справи робітничого постачання, притягати безвідповідальних працівників до суворої кари. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 липня.*

6. Харків. Наркомат здоров'я УСРР інформував про незадовільний стан медичного обслуговування населення у 38 округах та про цілком незадовільний – у 1038 радгоспах. Встановлено наявність амбулаторної допомоги у 22%, стаціонарних лікарень у 93 радгоспах. Заплановано протягом 1930–1931 р. розгорнути у радгоспах щонайменше 240 великих амбулаторій, розрахованих на 1060 стаціонарних ліжок, збудувати 40 стаціонарних лікарень. На реалізацію проекту виділено 8,5 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 липня.*

6. Харків. Центральна комісія у справі соціалістичної перебудови побуту при ВУЦВК запропонувала робітничій кооперації організувати до 1 квітня 1931 р. систему закритих розподільників при всіх комунальних будинках та при 25% укрупнених житлокооперативах. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 липня.*

8. Харків. Прибула німецька делегація громадських діячів у складі голови «Товариства друзів СРСР», редактора журналу «Дер Штерн». Гості ознайомилися з життям столиці, відвідали Дніпрельстан з метою збирання матеріалів про минуле і сьогодення України. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 4 липня.*

5 липня (субота)

1. Москва. Відбулася нарада СОУ ОДПУ з повноважними представниками ОДПУ по Уралу, Сибіру та Північному краю по виробленню заходів для боротьби з утечею «куркулів» з місць вислання. Встановлено, що з Північного краю з моменту прибуття на місце заслання втекло 15580 «куркулів», з них затримано 9038; відправлено додому 2225 рідних висланих, у яких вилучено 376 фальшивих документів. Ухвалено максимально посилити заходи по боротьбі з втечею «куркулів», залучаючи до їх затримки міліцію, комсомол та місцеве населення; встановити премію населенню за затримання «куркулів», що її вираховувати з заробітку упійманого; скарги висланих «куркулів» на невірне їх розкуркулення та вислання, як загальне правило, не розглядати; до 1 вересня 1930 р. не допускати приїзду до висланих рідних і знайомих. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 527–528.

1. Москва. ОДПУ інформувало про продовольчі ускладнення в ряді регіонів СРСР, у тому числі в 17 населених пунктах України та Криму. Зафіксовано зростання негативних політичних настроїв серед бідняцтва і середняцтва. В ТСОЗі с. Широкого під час роботи знепритомнів від голоду тракторист, його товариші оголосили страйк і не працювали 12 годин; у с. Воїнка Джанкойського району в Криму натовп 60 жінок вимагав видачі хліба з кооперативу, скандуючи при цьому «Геть радянську владу і компартію», «Дайте нам царя-батюшку, котрий нас накормить». *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 533, 536.

6 липня (неділя)

1. Станіслав. Трибунал присяжних суддів засудив Самуїла Спербора з Підгаєць до 4 років ув'язнення за комуністичну агітацію і пропаганду. *Свобода.* — 1930. — 6 липня.

1, 2. м. Книжничі, Рогатинський повіт. Польська поліція намагалася розігнати 300 учасників «Свята української кооперації». Проведено арешти серед українців. *Свобода.* — 1930. — 6 липня.

2, 4. Бережани. Відбувся організований місцевою владою банкет на честь 400-ліття заснування міста і 125 річчя відкриття гімназії. *Свобода.* — 1930. — 6 липня.

6. Харків. Комісія кінофікації при ВУЦВК інформувала про стан справ та перспективи діяльності. Побудовано 110 державних кінотеатрів, розгорнуто 1031 кіноустановку в робітничих клубах, 186 — у шкільних установах, 1614 стаціонарних, 828 пересувних кіноустановок на селі. Визнано потребу збільшення кількості кіноустановок у «соціалістичному секторі села», де працювало лише 285 стаціонарних і 474 пересувних апарати. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 6 липня.

8 липня (вівторок)

1. Бердянськ, Маріупольська окр. Спалахнув «голодний бунт»: натовп розбив вікна у приміщенні міськради, примусивши голову рятуватися втечею. На фоні вкрай поганого державного постачання різко зросли ціни на продукти харчування на ринку: пляшка соняшникового масла — до 6 руб. 50 коп., пучок луку — до 35 коп. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 582.*

3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про пільги по сільськогосподарському податку маломісним сільськогосподарським артілям і товариствам по суспільній обробці землі». Районним податковим комісіям дозволено знижувати сільськогосподарський податок наполовину. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 537.*

4. Харків. Колегія НКО ухвалила збудувати в Україні нову велику обсерваторію. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 липня.*

4. Харків. 8 липня — 8 серпня демонструвалася пересувна Всесоюзна виставка хімічної літератури. 50 відділів експозиції репрезентували 5,5 тис. експонатів, у тому числі наданих зарубіжними організаціями. Пізніше виставку було представлено також у Донбасі, Дніпропетровську, Києві, Одесі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 липня.*

9. Харків. Відбулися Всеукраїнські кінні перегони, організовані окружною радою ТДС Авіахіму з метою популяризації розвитку конярства в Україні. У перегонах взяли участь кінні частини дислокованих на українському терені частин РСЧА. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 липня.*

9. Харків. Оприлюднено звернення «обуреної громадськості» до ВРФК з вимогою перевірити списки футбольних команд і виключити з їхнього складу неповнолітніх. Мотивація — чисельні травми та пропуски навчання дітей у школі. «Інструктори фізкультури, — наголошувалося у зверненні, — повинні проводити пояснювальну роботу про шкідливість футболу для дітей. Футбол поміж дітей слід заборонити раз і назавжди». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 липня.*

10. ст. Мерефа. Швидкий пасажирський поїзд № 27, що прямував з Ленінграда до Мінеральних Вод, зіткнувся з іншим потягом. Залізнична катастрофа призвела до людських жертв. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8, 9 липня.*

9 липня (середа)

1. Харків. Секретаріат ВУЦВК ухвалив замовити в революційних художніх організаціях зразки нового українського ордену Трудового червоного прапора. До конкурсу залучено представників Асоціації революційних митців України (АРМУ), Асоціації художників Червоної України (АХЧУ), АСМУ, товариства «Жовтень». Запропоновано підготувати варіанти ордену у формі п'ятикутної зірки з написами «Пролетарі усіх країн, єднайтеся»,

«УСРР». Встановлено першу і другу премії у розмірі відповідно 500 і 300 руб. за краще виконання проекту. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8, 9 липня.*

1. Український політичний і військовий діяч, генерал-хорунжий Армії міністр військових справ УНР В. Сальський направив листа голові Союзу організації бувших вояків у Чехословацькій республіці Армії УНР про завдання української військової еміграції в Чехословаччині. Він поздоровив членів «Товариства бувших старшин у Чехах» з нагоди скликання Установчих зборів Союзу Вояків Армії УНР в Чехії і охарактеризував політичну ситуацію в Україні. «Московська окупантська влада, йшлося у листі, допровадила нашу батьківщину до руїни, населення — до розпуки. Відомості з України говорять про те, що на осінь окупантська влада має остаточно ограбувати наше селянство. Вже зараз кинуто на села пролетаріат з міст, переважно московський, який взяв на себе підготовку до збору врожаю й остаточно зломлення будь-якої проакції, навіть найбільш пасивної, з боку населення. В селах повно жебраків селян, які, сплативши всі примусові податки, буквально не мають на себе шматка хліба. На Україну насувається голод, хвороби і остаточна руїна. Європейські країни ніби занедбали всі ті принципи моральні ідеї, в ім'я яких провадили Світову війну й на зреалізування яких так надіялися покривджені народи. Всю свою увагу європейські країни ніби скерували зараз на полагдження власних інтересів й доброго співжиття з сусідами, в рамках Версальського трактату. Більшовики комуністи використовують цю ситуацію для своїх цілей, явно порушуючи міжнародні звичаї та в найбільшій мірі суверенітет європейських країн. Хоч Європа огородилася муром від Совдепії й ніби нехтує безпеку з боку московського інтернаціоналу, однак, через внутрішній стан у комуністів, яким для власного порятунку залишається лише піти у Європу, щоб відвернути увагу населення від безнадійного внутрішнього розвалу, не в стані вона буде далі закривати очі на небезпеку з боку III інтернаціоналу й прийме рішення, з початку може лише для захисту, далі для повалення московського комунізму. Цілком можливо, що наш народ повстанням попередить ці всі події — в першій і другій випадках на нас лежить обов'язок допомогти йому й позискати для нього підтримку з боку Європи. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 410–412.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про відпуск з резервного фонду РНК СРСР 1 млн. руб. на купівлю коней для спецпереселенців Північного краю». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 538.*

4. Харків. Наркомат освіти УСРР інформував Президію ВУЦВК про підсумки роботи з ліквідації неписьменності в зимовий період 1929/30 учбового року. Кількість осіб, охоплених лікнепівською роботою зросла з 800 тис. осіб у 1928/29 навчальному році до 2,5 млн. осіб у 1929/30

навчальному році. Встановлено значне перевищення планових показників по ліквідації неписьменності у ряді округ: у Шевченківській — 112 тис. осіб замість 41600 за планом; у Київській — 142951 осіб замість 110 тис. за планом; у Кременчуцькій — 87436 осіб замість 49600 за планом. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С. 111.

10 липня (четвер)

1, 3. Харків. Секретаріат ВУРПС ухвалив провести вербування 900 робітників підприємств для роботи протягом двох-трьох місяців на селі під час жнив та хлібозаготівельної кампанії. Ухвалено спрямувати з Харкова і Дніпропетровська — по 150 робітників, з Києва, Одеси — по 100, Луганська, Сталіно, Артемівського — по 75, Миколаєва, Запоріжжя — по 35. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 10 липня.

1. Лідер ОУН Євген Коновалець направив листа одному із чільних членів ОУН В. Мартинцю про характер контактів українських націоналістів з представниками різних політичних груп української еміграції. Зокрема Є. Коновалець зазначив, що для нього був цікавим і дещо незрозумілим той факт, що п. Андрієвський під час переговорів був проти акції щодо «об'єднання соборницької еміграції і в її висліді творення одного соборницького центру». Серед «ворожих» до ОУН груп називалися УНР, гетьманці, УНДО. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 412–413.

4. Харків. РНК УСРР видав постанову про створення Ради робітничої освіти при Президії ВРНГ УСРР. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* — 1930. — № 16. — Ст. 154.

4, 7. с. Джулинка, тепер Вінницької обл. Народився Печений Степан Хомич — український скульптор, заслужений майстер народної творчості УРСР з 1960. Твори: «Богдан Хмельницький» (1954), «Тарас Шевченка» (1965), «Павка Корчагін» (1970), «Рідне поле» (1980); керамічні вироби: «Закохані», «Соловейко» та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького.* — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 472.

11 липня (п'ятниця)

3. Харків. НК РСІ обговорив питання про капітальне будівництво будівель ВИШів, ВТИШів та студентських гуртків. Констатовалося, що витрати на капітальне будівництво зросли з 7 млн. руб. у 1929 р. до 29 млн. руб. у 1930 р., проте вирішити нагальні питання не вдалося, вказувалося на плачливий стан справи будівництва гуртожитків, забезпечення студентства житлом лише на 50%. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 12 липня.

1. Варшава. У польській газеті «Кур'єр Поранній» була вміщена наступна інформація: «Виїзд Коновальця з Берліна не був тотожним із зірванням стислого контакту з рейхсвером. В Берліні залишився шеф штабу

УВО, права рука Коновальця, бувший старшина української армії, німець з походження, п. Яри, який гідно заступає на тім терені свого команданта. З Берліна йдуть інструкції, звітди плыве бібула, там друкується «Сурма». Кентій А. *Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України – Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. – К., 2005. – С. 84.*

12 липня (субота)

1, 3. Харків. На будівництві Харківського тракторного заводу проведено суботник для «ліквідації прориву, утвореного внаслідок гострого браку некваліфікованої робочої сили»: близько 1,5 тис. робітників рили котловани для ливарного, ковальського й складально-механічного цехів, працювали над спорудженням фундаментів на будівництві міста. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. – С. 315.*

4. Харків. Прибув Перший державний національний театр Грузії ім. Руставелі (головний режисер – Сандро Амхметелі). Протягом 15–10 липня у приміщенні театру «Березіль» автори представили глядачеві оригінальні театральні постановки «Ангор» («Бронепоезд»), «Ламара», «Розлом». *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 12 липня.*

6. Харків. Секретаріат ВУРПС обговорив стан двадцятип'ятитисячників, відряджених на постійну роботу в селі. Констатувалися складні умови їх роботи, запропоновано уважно слідкувати за збереженням пілг, зокрема щодо виплати суми різниці між зарплатнею на підприємстві і на селі. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 10 липня.*

13 липня (неділя)

1. с. Талаковка, Сартанський р-н, Маріупольська окр. Відбулися масові заворушення проти тиску радянської влади на релігію. Близько 100 селян перешкождали комісії, що приїхала «перевіряти» місцеву церкву. Селяни кричали: «Ви приїжджаєте роз'яснювати, а потім посилаєте на Соловки», «Пограбували усе, відправили за кордон, а тепер добираєтеся до церков», «Селяни, робітники дохнуть з голоду, ви усе обіцяли, а нічого не даєте». «Ви отримаєте з врожаю кукіш...» *ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3191. – Арк. 156.*

1. с. Соснівці. Відбулася демонстрація протесту проти засудження комуністів у Львові. Відбулися сутички маніфестантів з поліцією, убито двох, заарештовано 10 осіб. *Свобода. – 1930. – 13 липня.*

14 липня (понеділок)

1. Москва. Постановою президії ЦВК СРСР затверджено «Звернення до всього трудящого населення Союзу РСР», головна ідея якого у заклику «Не має бути жодного трудящого — жодного робітника, жодного селянина, жодного службовця — без облігацій позики «П'ятирічка в чотири роки»». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 35. — Ст. 380.*

1. Харків. В урочистій обстановці відбулося передання літака «Воєнізований міліціонер України», побудованого на кошти української міліції, військово-повітряним силам. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 липня.*

15 липня (вівторок)

3. Харків. РНК УСРР обговорив питання забезпечення студентства житлом. Запропоновано рекомендувати окружним виконавчим комітетам звернути більшу увагу на цю справу. Забезпечення житлом студентів інститутів чергового прийому сягало 65%, робітфаків — 75%, технікумів — 30%, аспірантів — 50%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 липня.*

4, 7. с. Балутянка на Лемківщині, тепер Польща. Народився Кіщак Василь Іванович (помер 28 січня 1962 р. у Львові) — український народний різьбяр по дереву. З 1945 р. працював у Львові. Вироби: декоративні тарілки, таці, фруктів ниці у вигляді листків винограду і каштана, скриньки, невеликі скульптури птахів і тварин — «Лань» (1951), «Боротьба ведмеда з диким кабаном», «Боротьба турів» (обидві — 1954), «Ведмідь», «Голуб миру» (обидві — 1957). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 297.*

6, 8. Харків. На запрошення Наркомату здоров'я УСРР та Всеукраїнського товариства культурних зв'язків з закордоном прибула турецька санітарно-медична делегація у складі відомих медиків. Гості знайомилися зі станом охорони здоров'я в українській столиці, відвідали Одесу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 липня.*

8. Харків. Прибула чехословацька робітничка делегація. Гості відвідали електромеханічний завод, ознайомилися з життям української столиці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 липня.*

9. 15 липня — 7 серпня відбувся великий Всеукраїнський автотопробіг за маршрутом Харків–Курськ–Орел–Тула–Москва–Ленінград–Мінськ–Вітебськ–Гомель–Київ–Харків. Основною метою акції було пропагування ідеї автомобілізації та шляхобудівництва. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 серпня.*

16 липня (середа)

3, 6. Запоріжжя. На Дніпрельстані встановлено велику плинність робочої сили. Протягом декади з будівництва пішли більше 1600 робітників.

Створено оперативний штаб, ударні загони і бригади для ліквідації «проривів» на проблемних ділянках будівництва. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 липня.

3. Запоріжжя. Почалося будівництво великого коксового заводу. Встановлена вартість об'єкту — 200 млн. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 липня.

17 липня (четвер)

4. Харків. НКО, ВУКу, РОБМИС ухвалили ліквідувати пересувні російські театри, що гастролювали республікою, зважаючи на наявність в УСРР 6 стаціонарних російських театрів, «які цілком забезпечують обслуговування руської меншості». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 липня.

4. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про Раду робітничої освіти при президії ВРНГ УСРР». Мета новостворюваної структури — попередня експертна оцінка розроблених ВРНГ планів, оцінка ефективності заходів, що вживаються у напрямі розвитку робітничої освіти. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 17 липня.

8, 9. Харків. На стадіоні «Металіст» відбувся футбольний матч між робітничою командою Австрії та збірною командою металістів України. Гра закінчилася перевагою української сторони з рахунком 2:1. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 19 липня.

18 липня (п'ятниця)

1. Харків. В урочистій обстановці відбулося відкриття всеукраїнських курсів по підготовці жіночого активу. Навчання розпочали слухачок. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 19 липня.

1, 2. Москва. Видано Постанову Наркомату торгівлі СРСР про утворення «Спеціальної контори по торгівлі з іноземцями на території СРСР», скорочено «Торгсин». На момент утворення Торгсин являв собою лише декілька відділів у системі столичної торгівлі, яким завідував Мосміськторг. *Осокіна Е.А. Золото для індустріалізації: Торгсин.* — М.: РОССПЭН, 2009. — С. 19.

4, 6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про право відтворювати художні твори та про мінімальний розмір авторського гонорару за це відтворення». Право відтворення картин, малюнків, скульптурних творів надано авторам цих творів та за згодою з ними іншим особам та установам; право відтворення художніх творів з фондів державних музеїв — державним музеям. Мінімальні розміри авторського гонорару за відтворення художніх творів встановлювалося у розмірі 3% з продажної ціни кожного відбитку; мінімальні розміри авторського гонорару за виконання політичних, рекламних, кінографічних плакатів та за художнє оформлення книг, журналів тощо встановлювалося НКО УСРР за згодою з Всеукраїнським комітетом професійного союзу працівників мистецтва та Всеукраїнського комітету професійного союзу друкарів. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* — 1930. — № 16. — Ст. 155.

4. Сесією Всеукраїнської академії наук затверджено Статут ВУАН. Президентов ВУАН обрано академіка О. Богомольця. Сесією Всеукраїнської академії наук академіків С. Єфремова і М. Слабченка виключено зі складу ВУАН. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 липня.*

6. Харків. Окружна РСІ перевірила виконання підприємствами міста постанови НК РСІ УСРР про усунення обрахувань робітників на підприємствах. Встановлено численні негаразди зі справою виплати заробітної плати робітникам: на заводі «Серп і Молот» виявлено 812 «помилкок» при нарахуванні заробітку, з них 603 кваліфіковані як пряме обрахування. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 липня.*

19 липня (субота)

1, 3. Харків. Всеукраїнська нарада валютних інспекторів окружних фінвідділів ухвалила забезпечити перше надходження коштів населення за передплатою позики «П'ятирічка в чотири роки» до 15 серпня 1930 р., одночасно з ліквідацією заборгованості за «Третьою позикою індустріалізації». Станом на 1 липня в УСРР надійшло 140,6 млн. руб. замість 179 млн. руб. (80% вартості передплачених облігацій). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 липня.*

20 липня (неділя)

1. УСРР. На підприємствах, в установах УСРР відбулися партійні збори, учасники яких гнівно засудили «правий ухил»: пленум Одеського ОПК сумісно з партактивом району затвердив резолюцію про повну підтримку рішень XVI з'їзду ВКП(б) щодо опозиції; збори партійного активу Риківського району звернулися до ЦК «від імені 6000 більшовиків» з призовом «повного роззброєння правої опозиції»; партактив спецвійськ Київського гарнізону висловився за цілковите приєднання до рішень з'їзду, що «остаточно розбив опортуністичну, куркульську ідеологію правих опортуністів». *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 315–316.*

1. УСРР. На радянсько-польському кордоні та у м. Володимирі польською поліцією затримано трьох осіб, яким інкриміновано комуністичну пропаганду і шпигунство на користь СРСР. *Свобода. — 1930. — 20 липня.*

3. Харків. Відбулася нарада всеукраїнських комітетів спілки радторгслужбовців і спілки сільськогосподарських і лісових робітників. Вказувалося на численні прогалини у підготовці до хлібозаготівельної кампанії, у тому числі щодо нестачі кадрів. В органах зернової кооперації бракувало більше 2 тис. робітників, низові пункти кооперації забезпечено кадрами лише на 70%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 липня.*

3, 6. Харків. ВУРПС ухвалив провести вербування 15 тис. наймитів для постійної роботи у шахтах Донбасу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 липня.*

4. Харків. РНК обговорив стан кінофікації України. Встановлено, що хоча у селах налагоджено роботу 10 тис. кіноустановок, проте ця мережа «не забезпечує мінімум культурних вимог села», колгоспний сектор забезпечений кіноустановками лише на 5,5%. Вказувалося на значну популярність справи кіно у містах: харківське відділення ВУФКУ протягом 9 місяців відвідало більше 2 тис. глядачів. Констатувалася «ідеологічна невитриманість і навіть шкідливість» частини кінофільмів у прокаті. Ухвалено до мінімуму скоротити демонстрацію закордонних «халтурних» фільмів та «дати радянській громадськості фільми соціалістичної доби». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 липня.*

4, 7. Запоріжжя. Народилася Лисак Зінаїда Петрівна — українська співачка (меццо-сопрано), народна артистка УРСР з 1978. Закінчила в 1953 р. Одеську консерваторію, відтоді — в Одеському театрі опери та балету. Партії: Любаша («Царева наречена» Римського-Корсакова), Марина Мнішек («Борис Годунов» Мусоргського), Амнеріс, Еболі («Аїда», «Дон Карлос» Верді). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 364–365.*

7. Пішов з життя граф Михайло Тишкевич — український політичний діяч і меценат, посол при Ватикані за часів Української держави і голова української делегації на мирних переговорах у Парижі, спонсор НТШ у Львові. *Свобода. — 1930. — 10 серпня.*

21 липня (понеділок)

1. Харків. ВУЦВК обговорив роботу місцевих органів влади по розгляду скарг громадян на неправильне позбавлення їх виборчих прав. У Шевченківській окрузі відновлено у правах 30% скаржників, Харківській — 34%, Маріупольській — 38%, Криворізькій — 36,5. Ухвалено звершити роботу на місцях по розгляду скарг протягом наступних десяти діб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 липня.*

1, 6. Харків. ВУЦВК обговорив хід формування місцевих фондів допомоги матері-селянці. Встановлено негаразди у цій справі, зокрема невиконання директив про потребу виділення коштів селянкам під час пологів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 липня.*

22 липня (вівторок)

6. Харків. ВУРПС затвердив план постачання робітників і службовців картоплею та овочами восени поточного року. Встановлено потребу заготівлі 800 тис. тонн картоплі і 400 тис. тонн свіжих овочів для забезпечення 5412 тис. осіб. Затверджено норми розподілення продуктів: у Донбасі й Криворіжжі робітникам по 200 кг. картоплі, службовцям та членам їхніх сімей — по 150 кг.; в інших промислових районах — відповідно 180 і 135 кг. Встановлено одну овочеву норму для промислових регіонів: 150 кг для

робітників і 100 кг для службовців та членів їхніх сімей. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 22 липня.

23 липня (середа)

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про ліквідацію округ». Встановлено порядок передання матеріальних засобів і культурних сил ліквідованих округ районним виконавчим комітетами. Кінцевим терміном проведення змін визначено 1 жовтня 1930 р. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 37. — Ст. 400.

1. Харків. ВУРПС підбив підсумки кампанії висування 5000 робітників для роботи в радянському апараті. Планові завдання виконано на 92,5%. У складі висуванців 94,5% робітників з виробництва, у тому числі 71,2% зі стажем більше десяти років. Встановлено недоліки кампанії: невиконання плану мобілізації до органів влади позапартійних робітників (25% замість встановлених планом 40%), молоді (5% замість 10%), жіноцтва (13% замість 30%). *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 23 липня.

1. Харків. РНК УСРР ухвалив організувати у м. Велике Запоріжжя музей Дніпровського будівництва. На реалізацію проекту з резервного фонду урядом асигновано 16 тис. руб. ВРНГ, наркоматам освіти, земельних справ, здоров'я запропоновано перерахувати на будівництво музею 35 тис. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 23 липня.

3. Харків. Прибула група 230 гірників з м. Рур, що зголосилися на постійну роботу у Донбасі. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 19, 24 липня.

3, 4. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про стан і перспективи радіофікації та радіомовлення на Україні». Визначено, що попередньо встановлений план встановлення 461 тис. радіоточок «є недійсним і не відповідає темпам індустріалізації і завданням культурної революції». Встановлено млявий темп розгортання справи радіофікації у республіці (зростання з 69 тис. радіоточок у 1929 р. до 115 тис. станом на 1 квітня 1930 р.). Ухвалено повідомити РПО СРСР про зрив плану радіофікації республіки, зокрема внаслідок відсутності твердої фінансової бази для реалізації проектів. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 22 липня.

4. Харків. ВЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про реорганізацію вищих учбових закладів, технікумів і робітничих факультетів». Ухвалено реорганізувати багатофакультетні ВИШі на ВТИШі, затверджено перелік новостворюваних галузевих інститутів, у тому числі на терені УСРР. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 38. — Ст. 411; *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 11 червня.

24 липня (четвер)

1, 4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про поліпшення політично-освітньої роботи на селі». Окружним і районним виконавчим комітетам запропоновано організувати в кожному адміністративному районі політично-освітній центр: у радгоспах і на підприємствах — робітничі клуби, у районах суцільної колективізації, на МТС, у комунах, сільськогосподарських артільях — будинки колективіста, у містах зі скупченням наймитів — будинки наймитів, в районах мешкання одноосібників — селянські будинки. Містилося розпорядження забезпечити політично-освітні центри бібліотеками з пересувним фондом, кіно, радіо, кваліфікованими працівниками. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 19. — Ст. 182.*

4. УСРР. У контексті місячника української пролетарської культури до Сталіно приїхали працівники ВУАН поет і літературознавець Драй-Хмара і професор гігієни Майдзельс для читання лекцій у робітничих клубах; у Винниці зафіксовані випадки недбалого ставлення відповідальних осіб до передбачених «місячником» заходів: на вечір української культури за участі українських письменників з Харкова зібралося всього 68 осіб; у ряді регіонів встановлено «ганебний стан з розповсюдженням української книжки»: у 15 крамницях Чорнобаївського району Шевченківської округи українських книжок реалізовано на 100 руб. замість встановленого плану у 1600 руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 24 липня.*

4. Харків. ЦК національних меншин при ВУЦВК заслухала доповідь НКО УСРР про обслуговування культурно-національних потреб представників національних меншостей. Вказувалося на поступальний розвиток національної освіти: мережа національних шкіл 1-го концерну збільшилася на 20%, 2-го концерну — на 10–15%. Констатувалися успіхи політосвітньої роботи, розвиток видавничої справи мовами національних меншин. Визначено труднощі у справі більш повного забезпечення культурних потреб національних меншин, зокрема у матеріальній площині. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 24 липня.*

4, 6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про пільги робітникам соціально-культурних установ». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 17. — Ст. 165.*

6. Харків. ВУЦВК видав постанову «Про встановлення періодичних надлишок до основного розміру заробітної плати політичного, муштрового і активно-розшукового складу робітничо-селянської міліції УСРР та адміністративно-муштрового складу виправно-трудоустанов УСРР». Ухвалено доплачувати політичному і старшому командному, активові розшукового, адміністративно-муштровому складові — по 100 руб., молодшому командному — по 75 руб., старшому і молодшому складові кінної і пішої міліції, відділенням і молодшим наглядачам — по 60 руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 серпня.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про умови праці домових робітників (робітниць)». Встановлювалися правила, відповідно до яких наймачі зобов'язувалися укладати письмові трудові угоди з робітниками з реєстрацією таких угод у місцевих профспілках. Заборонялося приймати на роботу осіб, молодше 14 років, а також осіб від 14 до 16 років без попередньої згоди батьків. Встановлювалися норми навантаження хатніх працівників, а також розмір, строк і форми заробітної плати. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — № 16. — Ст. 158.*

25 липня (п'ятниця)

1, 2, 3. Харків. Всеукраїнська Рада профспілок видала відозву до гірників і інженерно-технічних працівників Донбасу з призовом ліквідувати «ганебний прорив» у Донбасі. Протягом 10 місяців Донбас недодав 1151884 тонн вугілля. Гаслами дня проголошено «Жодних перебоїв у виконанні промфінплану», «Жодної перерви у транспортному русі», «Рвачам, дезертирам, порушникам трудової дисципліни — не може бути місця в лавах будівників соціалізму». На ліквідацію «прориву» мобілізовано 15 працівників президії ВУРПС. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 липня.*

1, 3. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про заходи боротьби з хижацьким нищенням худоби». Заборонено різати худобу не на різницях та без попереднього дозволу ветеринарно-санітарної служби. З метою збереження поголів'я молодняку місцевим органам влади запропоновано негайно видати розпорядження про заборону приватним особам, державним і кооперативним організаціям продавати м'ясо телятини і поросятини. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 липня.*

3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) затверджений річний план хлібозаготівель для України (без сортового насіння) у 440 млн. пуд. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 549.*

3, 6. Фабрика Укрхімтресту налагодила масове виробництво олівців. Низька собівартість продукції (1 руб., 61 коп.) дозволила витіснити з радянського ринку концесію «Гамера». Успіх справи забезпечило виявлення родовищ потрібної для виробництва грифелів глини у Часов-Ярському покладі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 липня.*

3. Харків. Центральна комісія сприяння держкредитові повідомила про незадовільний хід реалізації в Україні позики «П'ятирічку в чотири роки». У Дніпропетровській окрузі передплата облігацій досягла 3 млн. руб. (31,7% встановленого плану), у Харківській — 2750 тис. руб. (15%), Київській — 2 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 липня.*

4. Харків. РНК УСРР і Укрдержплан ухвалили реорганізувати мережу науково-дослідних установ республіки, поклавши в її основу принцип найщільнішого ув'язування науки з виробництвом і народним господарством. Керівництво усіх науково-дослідних установ зобов'язано встановити безпо-

середній зв'язок із заводськими лабораторіями, органами технічного контролю та раціоналізації на промислових підприємствах відповідної галузі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 липня.*

7. Харків. Пленум ЦК КП(б)У ухвалив звільнити П. Постишева від обов'язків члена політбюро, оргбюро і секретаріату ЦК КП(б)У у зв'язку з його обранням секретарем ЦК ВКП(б). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 липня.*

8. Харків. 25–26 липня у місті перебувала скандинавська делегація у складі 28 робітниць і дружин робітників. Гості цікавилися станом культурно-побутового обслуговування робітниць України, відвідали промислові підприємства, навчальні заклади, поліклініку, ясла столиці, колонію ім. Дзержинського. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 липня.*

26 липня (субота)

1, 3. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову «Про заходи і мобілізацію мас довкола хлібозаготівель». Запропоновано усім партійним і хлібозаготівельним організаціям «рішуче припинити хлібну спекуляцію глита я й непмана, що прагнуть зірвати державні хлібні ціни і загальне виконання хлібозаготівельного плану». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 липня.*

9. Харків. На стадіоні «Металіст» відбулося Всеукраїнське фізкультурне свято робітників промкооперації. Майстерність демонстрували фізкультурники з Києва, Одеси, Дніпропетровська, Херсону, Полтави, Сталіно, Кременчука та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 липня.*

10. Харків. 26–28 липня у Харківському окружному суді відбувся розгляд обставин катастрофи 7 липня 1930 р. на ст. Мерефа. Троє працівників залізниці звинувачені у недбальстві та засуджені відповідно на 1, 3, 5 років позбавлення волі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 липня.*

27 липня (неділя)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про недоліки у підготовці і проведенні хлібозаготівельної кампанії станом на 20 липня. Встановлено нестачу зерносховищ, тари та приймального реманенту, проблеми з ремонтом і будівництвом складів та елеваторів, слабку комплектацію кадрами заготівельних пунктів. У Криворізькій, Харківській, Полтавській, Дніпропетровській, Луганській, Київській, Чернігівській та інших округах УСРР стан з контрактацією посівів визнано загрозливим. Вказувалося на слабкий рівень постачання промтоварами Криму та південних округ України: у Криму реалізовано промтоварів на 3,610 млн. руб. замість запланованих 6, 350 млн. руб. Зафіксовано характерні негативні політичні настрої хліборобів. У с. Пришивальня Білоцерківської округи середняки говорили: «Хліба не дамо, нехай спробують забрати — ми візьмемося за коси і сокири»; у с. Остров тієї ж округи закликали «хліба не давати, посівів не контракувати, на збори не з'являтися і бойкотувати всі пропозиції по хлібозаготівля». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскула-*

чывание. *Документи и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* – М., 2000. – С. 556–566.

1. Париж. Заступник голови Проводу ОУН М. Сціборський доправив листа діячу ОУН М. Кушніру, в якому повідомив про українську еміграцію, її партії та політичні організації й ставлення до них ОУН. «Просто здивував мене Ваш заміт, відзначав дописувач, що ОУН мусить прислухатись до інших «груп» в лоні Нації... Цю ж саму річ сказав мені недавно Андрівський ... Оглядаюсь навколо, але жадних «груп в лоні Нації», не бачу... Бачу лише купку людей на еміграції, яка зачала свою діяльність «за здоров'є», а кінчає «за упокой», яка існує і «працює» лише власно тому, що не є «в лоні Нації», бо наколи б в тому «лоні» перебувала, то та сама Нація дала б їй такого «штурпака» у відоме Вам місце, що і сліду її не лишилося. Отже існує безвідповідальна група людей, яка якраз внаслідок своєї безвідповідальності та відірваності від «лона Нації» і веде свою, стократ повторяю, хоч би мені вибили всі зуби, зрадницьку роботу. Чи ж маємо орієнтувати зміст нашої роботи, прислухаючись до неї? Ви можете сказати, а чи ж далеко пішла ОУН і чи дуже більше у неї цієї відповідальності? Правда, і ми не можемо наразі претендувати на це «лоно» і бути його представником, але... між ними і нами «дистанція огромного размера»... Хоч ми і не є, повторюю, повноправним виразником цього «лона», але ми його духова, моральна і політична «плоть і кров». Ми цьому «лонові» служимо і воно єдине є для нас святошею, визначаючою кожний наш практичний крок ... Вони ж ... це гнійний налив на духовому естві нашої нації... Ви говорити про якусь «консолідацію українських сил», якій можуть пошкодити наші виступи. Не знаю, або ми інакше розуміємо цю «консолідацію», або ці «сили» кожен з нас бачить не там, де треба. Я сам стою на визнанні консолідації національних сил, але абсолютно не бачу представників цієї сили Лівичкому, Шулгинові, Лотоцькому, братах Шаповалах, Мандриках, галаганах і т. д. Це скорше є шумовиння, «стрижка» цих сил, але ніяк не самі сили... І кепсько ми виглядаємо, коли справді думаємо робити цю консолідацію з особами, які в своїй істоті є запереченням всякої консолідації та порядку, які натомість є уособленням найгірших традицій недавнього минулого і носіями аосу. Консолідацію я розумію як акцію, звернену до приєднання до нас найактивніших елементів Нації, отой процес збирання провідної верстви, нової в своїх сентенціях, свіжої в своїх силах, продуктивної в своїх змаганнях, принципової в своїх шуканнях... Отже не збирання отреп'єв старого партійного смітника вважаю я консолідацією але поєднання нових сил сучасності і майбутнього. *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали.* – К.: Парламентське вид-во, 2008. – С. 413–414.

4, 7. Львів. Народився Кипріян Мирон Володимирович – український художник театру, народний художник УРСР з 1988. Закінчив 1954 Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва. З 1957 – головний художник Львівського українського драматичного театру ім. М. Занько-

вещької. Вистави: «Гайдамаки» за Т. Шевченком (1964, 1988), «Украдене щастя» І. Франка (1976), «Маруся Чурай» за Л. Костенко, «Танго» С. Мрожека (обидві — 1989), «Народний Малахій» М. Куліша, «Павло Полуботок» К. Буревія (обидві — 1990), трилогію Б. Лепкого «Мазепа», «Не убий» (обидві — 1992), «Батурина» (1993), «Ісус, Син Бога живого» В. Босовича (1994). Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка, 1978. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 294.*

28 липня (вівторок)

1, 7. Діяч гетьманського середовища О. Скоропис-Йолтухоський направив листа секретарю Проводу ОУН В. Мартинцю про можливість умови співпраці гетьманців і націоналістів. Наголошувалося на конструктивному моменті щодо спільних виступів «з огляду на їх головну репрезентаційну ціль... виходячи не з егоїстичних і організаційних, а з патріотичних інтересів доцільності чи не доцільності їх в загальних інтересах нашої гнобленої Батьківщини». Водночас дописувач відзначав, «що ж до праці в краю, де ходить про зорганізування й виховання до бою кадрів організації для поставлених нею цілей, то зрозуміло, що там може бути дуже мало моментів, на які ви покликаєтесь, оперуючи фактами з еміграційного життя, бо коли ми підготовляємо людей для конструктивної громадської праці, то Ваша організація підбирає людський матеріал для деструктивного громадського життя в Польщі, як Ви були свого часу висловилися, для «балканізації» Галичини. Ця діаметральна розбіжність основних тактичних і практичних завдань при спробі проводу обох організацій до заключення якогось пакту щодо спільності виступів і тактики, як Ви самі слушно зауважили, було б явищем неприродним й користі обом організаціям не принесло б». Натомість автор листа наголосив на спільному критичному підході до тактики «парламентського товчення води у ступі» і запропонував націоналістам підтримати ідею визнання правління Гетьмана-монарха, і то з роду Скоропадських, який право своє на стіл українських в 1918 р. відновив». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 414–415.*

29 липня (вівторок)

1. Харків. РВР УВО видано наказ «Про призов на військову службу громадян 1908 року народження та відстрочного старшого віку». Запропоновано провести призовну кампанію у період з 15 вересня до 31 жовтня поточного року. Вказувалося на потребу активної участі місцевих партійних, радянських, профспілкових організацій та «пролетарської громадськості» з тим, щоб «забезпечити військові частини цілком перевіреним та соціально, політично, морально, психологічно і фізично придатним» контингентом. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 серпня.*

3, 6. Харків. Колегія Наркомату торгівлі УСРР ухвалила виділити поверх планової кількості дефіцитного промислового краму продукції на 10 млн. руб. для заохочення хлібоздачі селянами. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 29 липня.

30 липня (середа)

1, 3. Харків. Центральна Всеукраїнська комісія сприяння держкредитові та ощадній справі запропонувала окружним комісіям, головам міських і районних рад завершити кампанію мобілізації коштів серед населення у містах до 1 жовтня, на селі — до 1 листопада 1930 р. *Вісті ВУЦВК* — 1930. — 29 липня.

1, 3. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову «Про реорганізацію колгоспно-кооперативної системи». Усе організаційне і виробниче керівництво колгоспним будівництвом у районі зосереджувалося надалі в єдиному райколгоспсоюзі; виробниче кооперування та обслуговуванню одноосібних господарств, а також заготівельно-збутові та постачальні функції стосовно усіх колгоспів, кооперованих господарств та одноосібників зосереджувалися в єдиному райкоопсоюзі. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 566–568.

3, 4. Харків. ВУЦВК обговорив стан і перспективи підготовки кваліфікованих кадрів для народного господарства республіки. Встановлено тенденцію збільшення спеціалістів в українській промисловості з 40% у 1927 р. до 46% у 1929 р. Констатувалася потреба республіки у 458 тис. нових кадрах спеціалістів, у тому числі для комунального господарства — 31 тис., будівництва — 391 тис., залізничного і водного транспорту — 50 тис., сільського господарства — понад 500 тис. осіб. Вирахувана «щоденна норма» потреби готування фахівців в УСРР — 1500 спеціалістів. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 30 липня.

3, 6. Харків. РНК УСРР ухвалив поширити систему державного нормування заробітної плати (встановлення сталих посадових окладів) на ряд нових категорій робітників і службовців державних установ і підприємств та кооперативних організацій, зокрема на всіх службовців адміністративно-управлінського та адміністративно-технічного персоналу, що працює на виробничих підприємствах; на всіх робітників і службовців управлінського і оперативного апарату кооперативних організацій всіх видів та ступенів, крім вантажників на складах кооперативних підприємств; на всіх спеціалістів сільського й лісового господарства, на всіх постійних і тимчасових працівників бюджетних установ. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 30 липня.

31 липня (четвер)

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР інформував про хід жнив в Україні. Станом на 25 липня у 29 округах республіки зжато 12135600 га

(66,8% встановленого плану) площі засівів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 липня.*

1. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про підтримку ініціативи профспілок СГЛР про організацію походу наймитів на Донбас. Містилася настанова протягом серпня відрядити на роботу 10 тис. наймитів, довівши поступово чисельність до 20 тис. осіб. Повідомлялося про спрямування на постійну роботу у Донбас 200 членів партії — низових робітників спілки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

1. м. Березне, Березневський р-н, Чернігівська окр. Підпалено майно колгоспника. Прибулі на місце події голова колгоспу з батьком були обстріляні «куркулями». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 467.*

4, 6. Харків. 21 липня — 21 серпня демонструвалася виставка медичної літератури, присвячена 16 річниці з початку Першої світової війни. Організаторами заходу стали Українська державна медична бібліотека, Військово-санітарна управа УВО, ТСО Авіахім, Український Червоний Хрест, кафедра військовізації Харківського медичного інституту, Державна бібліотека ім. Короленка. Література в експозиції виставки сформована по розділах: війна 1914–1918 р.; Червона армія; військово-хімічна оборона; військово-санітарна справа; військово-польова хірургія; військова гігієна; Червоний Хрест; лікар і шпиталь на війні у художній літературі; бібліографія військової медицини. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 липня.*

6, 9. Наркомат праці УСРР видав постанову «Про збереження пересічного заробітку для учасників II Всеукраїнських стрілецьких змагань у 1930 р.». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 серпня.*

Липень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 83 масових і групових виступів на селі, 154 терактів, у тому числі на ґрунті колективізації 109, підпалів — 36, убивств — 6, поранень та побиття активістів — 7. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 722, 803.*

3, 6. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) офіційно ввело карткову систему на м'ясо. Всесоюзною, хоч вона і визначала принципи постачання міського населення всієї країни, ця карткова система не стала, адже лише 14 млн. осіб з 160 млн. населення СРСР отримували м'ясо за картками із державних центральних фондів. В найкращому стані знаходилися робітники Москви і Ленінграду, а також шахтарі і робітники гарячих металургійних цехів. Їм видавалося по 200 г впродовж 20–22 днів на місяць, службовцям тих самих підприємств — 100 г. Інші міста далі поділялися за ступенем індустріальної важливості. М'ясні норми для робітників у них становили від

150 г, що видавалися 15 днів на місяць, до 100 г на протязі 10 днів, норми службовців — від 100 до 75 г впродовж 10 днів на місяць. Запровадивши всесоюзну карткову систему на м'ясо, як це було і у випадку з хлібом (лютий 1929), Політбюро лише упорядкувало практику нормування м'ясного постачання, яка широко використовувалася у країні. *Осокина Е. За фасадом «сталінського изобилія». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. — С. 76.*

6. Львів. Протягом липня у місті зафіксовано 9 убивств, 29 самогубств, 22 нещасних випадків, 66 бійок, які скінчилися пораненнями. *Свобода. — 1930. — 17 серпня.*

1 серпня (п'ятниця)

1. УСРР. В республіці, як і в усьому СРСР, відзначався міжнародний антивоєнний день. На підприємствах, в установах відбулися урочисті збори, мітинги, прийняття робітниками підвищених зобов'язань по виробничому плану. По селах проведено кампанію складання «червоних валок»: артіль «Шлях до соціалізму» Старобільської округи Попівської сільради надіслала у подарунок ВУЦВК «червону валку» з 200 пудів пшениці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1, 3 серпня.*

1, 2. Харків. Всеукраїнською Радою ТСО Авіахім, деякими іншими громадськими організаціями України РСЧА передано 5 аеропланів «Незможник України», «ТСО Авіахім України», «П'ятирічка за чотири роки», «ТСО Авіахім Харківщини», «Житло кооператор України», «ВУСМІР», а також 10 бойових аеропланів від Центральної комісії селянської обопільної допомоги, 2 — від спілки ДПУ УСРР, 1 — від редакції журналу «Комунарка України», 2 — від Укрбурякспілки. «Передача аеропланів, збудованих за кошти багатомільйонної маси трудящих України, об'єднаних у громадські організації, — вказувалося у виданому з цього приводу наказі РВР УВО, — це один з показників великої уваги трудящих до зміцнення бойової могутності Червоної армії та Червоно повітряної флоти». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 серпня.*

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ СРСР підбив підсумки ходу колективізації сільського господарства за період 1 січня — 1 серпня 1930 р. У степових округах України, на Правобережжі та Лівобережжі кількість колективізованих господарств збільшилася з 794, 7 тис. до 1413, 5 тис., на Поліссі — з 4,4 тис. до 73, 5 тис.; у Криму — з 26, 4 тис. до 37,8 тис. Загальний рівень колективізації в УСРР досяг 28,5%. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 570–575.*

3, 6. Харків. Наркомат земельних справ УСРР та президія Всеукраїнської спілки сільськогосподарських працівників лісового господарства видали постанову «Про мобілізацію спеціалістів сільського господарства на час

осінньої сільськогосподарської кампанії». Ухвалено направити на роботу в колгоспи 70% працівників спілки з центральних установ і організацій, близько 80% — з окружних, 30% — з науково-дослідних установ. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 1 серпня.*

2 серпня (субота)

2, 4. Харків. Постановою РНК УСРР затверджено Положення про Всеукраїнське радіоуправління. Останнє організувалося при уповноваженому народного комісаріату пошт і телеграфів СРСР при уряді УСРР з метою організації та керування справою радіомовлення і радіофікації в республіці, розроблення республіканських перспективних і річних планів радіомовлення, розробку заходів сприяння радіоаматорському рухові, керівництво будівництвом усіх видів радіозв'язку та радіомовлення, здійснення контролю за радіотехнічними установками приватного користування, керівництво, за згодою з НКО УСРР, організацією політично-освітньої, художньої та учбової радіо-роботи тощо. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 17. — Ст. 167.*

3 серпня (неділя)

1, 2. Робітництво Баку викликало Харків на соціалістичне змагання на краще проведення кампанії реалізації позики «П'ятирічку в чотири роки». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про масову роботу та організаційно-господарчі заходи щодо здійснення хлібозаготівельного плану 1930/31 р.». Містилися вказівки на потребу посиленого збирання хліба на селі, пропонувалося рішуче тиснути на «куркуля», позиції якого проголошувалися усе ще міцними. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

3. Москва. Наркомат фінансів СРСР надіслав директивного листа до відповідних наркоматів союзних республік з вимогою дотерміново стягнути усі належні платежі з села. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

3. Преса повідомила про хронічне невиконання виробничих планів шахтами Донбасу. Протягом липня — «місяця ганьби і провалів» борг державі по видобутку вугілля збільшився на 450 тонн. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

6. Москва. НКТ СРСР видав розпорядження про посилення постачання Донбасу. Ухвалено спрямувати в регіон поза планом дефіцитних товарів на 5 млн. руб. Безпосереднє виконання завдання покладено на Наркомат торгівлі УСРР. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

9. Харків. Президія ВУЦВК затвердила постанову «Про дальші шляхи розвитку фізичної культури в УСРР та Статут про Всеукраїнську, міські та районні ради фізичної культури УСРР». НКО УСРР запропоновано завершити в 1930/31 р. введення фізкультури до навчальних планів і програм усіх учбових нижчих, середніх і вищих закладів, як окремої дисципліни,

обов'язкової для всього контингенту слухачів, включаючи робаки, радпартшколи, комвузи. Для підготовки кваліфікованих кадрів планувалося створення мережі навчальних закладів, у тому числі Інституту, трьох технікумів, а також чотирьох-шестимісячних курсів у системі НКО УСРР. Відповідно до Статуту на Всеукраїнську раду фізичної культури при ВУЦВК, а також її місцеві комітети покладалися завдання керівництва, об'єднання, планування й контролю над роботою з фізичної культури, здійснюваної державними органами та громадськими організаціями. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 20. — Ст. 197; Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 серпня.*

5 серпня (вівторок)

1, 3. Москва. Секретаріат ВУЦВК обговорив стан і перспективи зміцнення червоноармійських колгоспів. Всеукраїнській конторі Колгоспбанку запропоновано передбачити відповідні кредитні суми, порушене питання про постачання колгоспів будівельними матеріалами, технікою. Наркомату земельних справ доручено порушити перед союзними органами питання про визначення переселенського контингенту у 1931 р. для 20 тис. червоноармійців і членів їхніх родин. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 липня.*

1, 3. Харків. Наркомат торгівлі УСРР інформував про незадовільний хід хлібозаготівель у низці регіонів республіки. Протягом 26 липня — 31 серпня зібрано 48457 тонн зернових культур. В Артемівській окрузі план виконано на 115,8%, у Сталінській — лише на 7,1%, АМ СРР — на 12,8%, у Криворізькій — на 13,4%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 серпня.*

3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) висловило незадоволення ЦК КП(б)У у зв'язку з низьким темпом хлібозаготівель: липневий план УСРР виконала на 21%. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 576.*

3, 4. Харків. ВРНГ УСРР підбило підсумки травневого прийому учнів до шкіл ФЗУ. Прийнято 14100 осіб (89,5% встановленого плану). Загальна кількість слухачів ФЗУ становила 42 тис. осіб. Вказувалося на нестачу навчальних будівель: існуючі були здатні вмістити лише 19 тис. студентів. На капітальне будівництво навчальних корпусів асигновано 14,5 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 серпня.*

9. Київ. Відбулася Всеукраїнська спартакіада робітників союзу харчової промисловості. 625 учасників — представники 11 округ демонстрували свою майстерність у грі в футбол, водних змаганнях, стрілянні, легкій атлетиці тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 липня.*

6 серпня (середа)

1, 3. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про звільнення сільськогосподарських колективів від сплати заборгованості з переданого майна, конфіскованого у куркулів». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6, 9 серпня.*

6. Харків. РНК УСРР ухвалив організувати в Харкові «лікарсько-педагогічний інститут фізичної дефективності» з метою наукового опрацювання та практичного застосування найновіших методів навчання і виховання дітей з особливими потребами. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 серпня.*

8. Харків. До міста прибула делегація американських економістів у складі 28 осіб, у тому числі професорів Генрі Р. Сігера — декану факультету економіки Колумбійського університету, Льюїса Аббота — декана Колорадського університету, Дж. Кларка, Дж. Грея. Гості цікавилися ходом реалізації п'ятирічного плану розвитку радянської промисловості. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 серпня.*

7 серпня (четвер)

3, 6. Запоріжжя. Керівництво Дніпрельстану звернулося до Наркомату праці УСРР з вимогою направити на будівництво робочу силу у зв'язку з її значною плінністю У серпні 1930 р. не вистачало 7182 робітників і 2150 грабарів, місцеві органи праці спромоглися відправити до Дніпрельстану лише 60 теслярів і 100 чорноробів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 серпня.*

3, 6. Харків. Всеукраїнський комітет сільськогосподарських і лісових робітників підбив підсумки мобілізації працівників на роботу у Донбас і визнав їх незадовільними. З Білої Церкви направлено 115 осіб, з Черкас — 154, з Бердичева — 160, протягом серпня у Кременчуці завербовано 89 осіб. Місцевим осередкам запропоновано посилити роботу в цьому напрямі, виходячи з того, що протягом серпня профспілки зобов'язувалися забезпечити Донбас 10 тис. робітниками з тим, щоб надалі довести цю кількість до 20 тис. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 серпня.*

8 серпня (п'ятниця)

4. Харків. Центральне правління Товариства друзів радянського фото і кіно України (ТДРФКУ) виступило з критикою ВУФКУ за пасивну участь у проведенні місячника української пролетарської культури. Містився заклик «терміново, ударним порядком» виготовити гасла, мультиплікаційні фільми, спеціальні збірники номерів хроніки про досягнення національно-культурного будівництва в УСРР та «участі в ньому пролетарських мас». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 серпня.*

9 серпня (субота)

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видано постанову «Про збиральну кампанію цукрових буряків». Встановлено термін проведення вибирання з 25 серпня по 25 жовтня, наперед визначалися планові показники збирання у республіці 120–125 млн. центнерів цукрового буряку. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 серпня.*

4. Харків. Центральна комісія у справах національних меншин при ВУЦВК заслухала доповідь наркоматів освіти і земельних справ про стан національно-культурного та господарського розвитку в Україні. Вказу-

валося на значні досягнення у справі задоволення освітньо-культурних потреб національностей. У національних районах республіки сформовано мережу національних шкіл, у Києві створено польський Інститут народної освіти, ухвалено організувати при Харківському ІНО єврейське відділення для підготовки викладачів профшкіл і технікумів, організовано Всеукраїнську німецьку драматичну студію та ні. Наркомат земельних справ повідомив про хід ліквідації у національних районах «куркульського землеволодіння» та про успіхи колективізації сільського господарства, зокрема земля єврейських колоній усупільнена на 87%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 серпня.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заходи забезпечення житлом робітників кам'яно-вугільної та металеві промисловості Донецького басейну». Запропоновано сільським радам робітничих селищ виділяти приміщення з житлового фонду лише особам, які працюють безпосередньо на виробництві. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 серпня.*

10 серпня (неділя)

1. с. Вольне, Велико-Писаревський р-н, Харківська окр. Відбулися масові хвилювання: близько 300 селян розгромили сільраду, убили одного з активістів, чинили спротив заgonу ДПУ. Заарештовано 25 ініціаторів «бунту». ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 158–159.

1. с. Степановка, Красноокнянський р-н. Відбулися масові хвилювання на ґрунті невдоволення системою контракції: селяни вчинили опір вивезенню тварин за контракцією, погрожували представникам влади побиттям. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 162.

1, 2. УСРР. Відбувся всеукраїнський радіомітинг-переклик, організований Всеукраїнським управлінням Держтрудошадкас з метою популяризації та огляду просування кампанії реалізації позики «П'ятирічку в чотири роки». Перед мікрофоном виступали представники Харкова, Дніпропетровська, Києва, Артемівського. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

1, 3. УСРР. 10-20 серпня в республіці проводилася Декада індустріалізації. Сформований у Харкові Штаб з організації декади надіслав для тимчасової роботи на Тракторобуді — більше 10 тис. осіб, для очистки і сортування городини у ХЦРК — 1,4 тис. осіб, для розвантаження вагонів на ст. Основа — 550. Крім того, кілька тисяч робітників для ліквідації «проривів» на різних ділянках «трудового фронту» мобілізувала міська комсомольська організація, близько 5 тис. — союз Радторгслужбовців. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 серпня.*

4. Харків. Наркомат освіти УСРР затвердив план прийому студентів до педагогічних технікумів і ВИШів у 1930/31 р. Ухвалено прийняти до педтехнікумів 6615 осіб, у тому числі на відділення дошкільного виховання 3115; до педагогічних ВИШів — 7290, у тому числі до інститутів фізично-хімічних — 990, соціального виховання — 4620, народної освіти — 780.

Запропоновано охопити навчанням у школах системи НКО понад 800 тис. дітей 1920–1922 рр. народження. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 серпня.*

8. Харків. До міста прибула робітничка делегація з Німеччини у складі 30 гірників, металістів, портових робітників, текстильників. Гості ознайомилися з господарським і культурним життям столиці, відвідали Донбас, після чого «присягнули боротися зі всіма соціал-фашистськими і буржуазними наклепами на країну рад». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10, 12 серпня.*

9. Харків. 1–10 у Харкові відбулися Всеукраїнські стрілецькі змагання, організовані ТДС Авіахімом. 112 учасників фізкультурників представляли підприємства 17 округ України. Перше місце здобула харківська команда, здобувши 3161 з 4250 очок; друге місце — київська (3018 очок), третє — дніпропетровська (2978 очок). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 серпня.*

10. Київ. Над містом пронісся великий ураган: вирвано з корінням вікові дерева, зірвані дахи з деяких домів, на пляжу у районі Чортківа потонуло 9 осіб, робітників на полях, за свідченнями очевидців, вітром «відкинуло на 50–100 м». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 серпня.*

11 серпня (понеділок)

1. Ленінград. Представники Академії наук у Ленінграді викликали своїх колег з ВУАН і Білоруської АН на соціалістичне змагання на кращу передплату позики «П'ятирічку в чотири роки». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 серпня.*

4. Москва. ЦК ВКП(б) видано постанову «Про реорганізацію сітки газет у зв'язку з ліквідацією округ». Ухвалено ліквідувати окружні газети та розгорнути мережу газет у районах; організувати у великих містах — Москві, Ленінграді, Харкові, Одесі, Дніпропетровську, Києві міські газети, надавши їм статус видань «подвійного підпорядкування» (органів міськкомів партії та міських виконавчих комітетів рад). *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 серпня.*

12 серпня (вівторок)

3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР повідомив про хід жнив в Україні. Станом на 5 серпня 1930 р. зжато 16473,3 тис. га площі озимих і ярових — 90% встановленого плану. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 серпня.*

3. Харків. Наркомат фінансів УСРР підбив попередні підсумки реалізації позики «П'ятирічку — в чотири роки». Станом на 1 серпня реалізовано облігацій на 46135755 руб. (31,8% встановленого плану). Найгірше справа поширення позики обстоювала на селі, де було виконано лише 2,9% контрольних цифр. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 серпня.*

3, 6. Харків. Центральна комісія соціалістичної перебудови побуту при ВУЦВК обговорила розроблений Наркоматом праці УСРР перспективний план залучення жіноцтва до роботи на виробництві. 1926 р. в українській промисловості працювало 65008 жінок, у 1929 — 82631, до 1 жовтня 1933 р. заплановано довести кількість жінок на виробництві до 200 тис. осіб, збіль-

шивши, зокрема, їх питому вагу у «гарячій» і гірничозаводській промисловості з 0,2% у 1927 до 2,83% у 1933 р., хімічній — відповідно з 2,7% до 11,5%, шкіряно-хутрянній — з 1, 12% до 48,9%, паперовій — з 1,63 до 30,7%, машинобудівельній — з 3% до 22,5%, деревообробній — з 7,28% до 26,8%, комунальному господарстві — з 0,45% до 29%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 серпня.*

13 серпня (середа)

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР введено у дію новий «Закон про обов'язкову військову службу». Стаття перша Закону наголошувала: «Захист Союзу РСР є обов'язком усіх громадян Союзу РСР. Оборона Союзу РСР зі зброєю в руках здійснюється лише трудящими. На нетрудові елементи покладається виконання інших обов'язків по обслуговуванню оборони Союзу РСР». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 40. — Ст. 423–424.*

1. Харків. Президія ВУЦВК затвердила Статут про Комісію земельного впорядження трудящих євреїв. Основним завданням Укркомзету проголошено визначення, спільно з відповідними органами, районів оселень і земельних ділянок з вільних земель Державного фонду республіканського і місцевого значення для земельного впорядження трудящих євреїв, сприяння організації переселення та розселення трудящих євреїв, допомога щодо впорядкування ними господарств, вживання через відповідні органи заходів до забезпечення господарського розвитку рільників-євреїв на місцях оселення, розроблення справи і вживання через належні центральні органи заходів до притягнення єврейської бідноти до кустарної та інших видів промисловості. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 20. — Ст. 199.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про підготовку до осінньої засівної кампанії 1930 року». Встановлено строки, визначено планові завдання засівної в Україні. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 серпня.*

1, 3, 4. Харків. Президія ВУЦВК обговорила доповідь голови Мархлевського РВК про розвиток польського національного району. Відзначалися успіхи у розвитку освітньої справи для поляків: введено у дію 42 польські школи, 3 семирічки, розгорнуто мережу національних сільбудів, хат-читалень тощо. Недостатнім визнано темп колективізації сільського господарства: станом на 1 травня створено 22 колгоспи, усупільнено 1024 га землі — 15,5% загальної площі району. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14, 15 серпня.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про реорганізацію Народного комісаріату освіти УСРР». На центральний апарат НКО поклалися функції, пов'язані з просуванням справи «культурної революції», зокрема керівництво запровадженням українізації в усіх учбових закладах і

культурно-освітній роботі, забезпечення культурно-освітніх потреб національних меншостей, здійснення методичного керівництва українізації державного апарату й громадських організацій. У структур НКО створювалися сектори: методичний, планування, науково-дослідної роботи, кадрів, соціального виховання, масової комуністичної освіти, мистецтва, літературного контролю, обслуговування. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 19. — Ст. 183.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видано постанову про створення при Центральному архівному управлінні УСРР Всеукраїнського центрального державного архіву у м. Харкові. В ньому належало зберігати архівні матеріали про діяльність усіх центральних державних і громадських установ після завершення громадянської війни. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 18. — Ст. 172.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР затвердили Статут про державні театри та їх об'єднання. Вказувалося, що вони мають проводити роботу в царині ідеологічній, художній та політичній під загальним керівництвом НКО УСРР, здійснюваним через його місцеві органи. У господарському та організаційному відношеннях державні театри та їхні об'єднання проводили свою роботу під контролем і загальним керівництвом районних виконавчих комітетів і міських рад. Список державних театрів затверджувався НКО УСРР. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 18. — Ст. 190.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про збільшення розміру допомог родинам осіб, відряджених до радянсько-партійних шкіл» *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 19. — Ст. 186.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про збільшення розміру пенсій і допомог для інвалідів воєн, родин інвалідів воєн у разі їхньої смерті або безвісної відсутності, родин військових службовців, що втратили годувальників, і родин осіб, що перебувають у лавах Робітничо-селянської Червоної армії». Встановлено пенсії для інвалідів війни, що живуть у містах і селищах міського типу: за першою групою інвалідності — 30 руб. щомісяця, за другою — 20 руб., за третьою — 15 руб.; для інвалідів, що мешкають у сільській місцевості відповідно 12, 8 та 6 руб. щомісяця. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 19. — Ст. 184.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР затвердили Статут товариств допомоги нужденним громадянам у містах і селищах міського типу УСРР. У кожному населеному пункті припускалося створення лише одного товариства допомоги. Їх завданнями було забезпечення матеріально нужденних громадян у випадку їхньої тимчасової або постійної втрати працездатності, допомога особам у випадку народження дітей, при проведенні поховання, підтримка трудових промислів, надання лікувальної допомоги, а також забезпечення

роботою нужденних громадян у порядку трудової допомоги тощо. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 19. — Ст. 191–192.*

14 серпня (четвер)

1. с. Бензари, Балтський р-н. Натопи 200 «куркулів» не допустив ліквідації пожежі помешкання одноосібника Бондарчука, протестуючи у такий спосіб проти зняття дзвонів з церков. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 162.*

4. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про загальне обов'язкове початкове навчання». Встановлене введення з 1930/31 р. загального обов'язкового навчання дітей віком 8, 9, 10 років в обсязі не менше чотирьохлітнього курсу початкової школи. Обов'язок надсилати дітей до школи покладений на батьків. Урядам союзних республік запропоновано видати постанови про використання за прямим призначенням шкільних будівель, а також про використання під школи загального навчання колишніх садиб поміщиків, конфіскованих «куркульських домів» і т. ін. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 39. — Ст. 420.*

6. Харків. Наркомат праці УСРР видав постанову «Про збереження заробітної плати за особами, що їх командировано організаціями ТДС Авіахім і Червоний Хрест для участі в маневрах 1930 р.». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 серпня.*

15 серпня (п'ятниця)

1, 8. УСРР. 15–20 серпня в Україні перебувала делегація міжнародного зльоту юних піонерів у складі 15 осіб. Юні американці і англійці ознайомилися з господарським і культурним життям столиці, побували на Дніпрельстані, у Дніпропетровську, Одесі, Сталіно, Артемівському, в Луганську. На скликаному 18 серпня у Харкові інтернаціональному мітингу піонери дали урочисту обіцянку «розвіювати в Америці всі наклепи на СРСР, що їх ширять буржуазні газети». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 серпня.*

1. Москва. ОДПУ зареєстровано в Україні діяльність 28 банд, 176 учасників, у тому числі 116 з числа «куркулів», які втекли з місць вислання. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 708.*

1. с. Червоно-Виселянче, Виговський р-н. Відбулися масові заворушення селян на ґрунті хлібозаготівель. Надісланий в село загін міліції заарештував 16 ініціаторів виступу, натопи селян намагався їх звільнити. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 160.*

1. с. Витиця, Сумський р-н. Відбулися заворушення на ґрунті вилучення міліцією у священнослужителя Приходька 15 руб. срібної «розмінної

монети». Обурений натовп перешкодив проведенню обшуку в церкві, вимагав від міліції покинути село. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 160.

1, 3. УСРР. У містах і селах республіки проведено День індустріалізації: у Запоріжжі робітники заводу «Комунар» працювали у вихідний день для ліквідації «прориву» на відсталих ділянках виробництва; у Києві на паровозоремонтному заводі «Ленінська кузня» взяли участь у суботнику близько 3 тис. робітників; у с. Врублівка Дзержинського району на Житомирщині рішенням загальних зборів колгоспники перерахували у фонд колективізації денний заробіток, а селяни-одноосібники — передали у дарунок державі по 5 кращих снопів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 серпня.*

3. Харків. Наркомат фінансів УСРР повідомив про незадовільний стан реалізації позики «П'ятирічку в чотири роки». Станом на 1 серпня передплачено облігацій на суму 66234,4 тис. руб — 45,7% встановленого плану. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 серпня.*

4. Харків. Наркомат освіти УСРР ухвалив прийняти 780 нових аспірантів до 35 науково-дослідних інститутів, 3 біологічних станцій, 4 ботаничних садів, 2 астрономічних обсерваторій республіки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 серпня.*

4, 7. с. Поляни, Новосанчівський повіт, Польща. Народився Полянський Ярослав (помер 15 березня 1994 р. у м. Отвоцьк біля Варшави) — український диригент, фольклорист і композитор. Закінчив у 1966 р. Варшавську музичну академію. З 1956 — організатор і керівник українських хорів у Польщі — лемківського хору «Дума» (1960–70) і «Журавлі» (1972–82). З 1977 керував українським церковним хором (Варшава), 1987 — хором української молоді «Тисячоліття». Записав понад 5 тис. українських народних пісень, автор 200 хорових творів, наукових досліджень, присвячених лемківським пісням. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 484.*

16 серпня (субота)

1, 3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про самообкладання населення». Розмір самообкладання встановлено в обсязі не більше 50% загальної суми сільськогосподарського податку. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 44. — Ст. 451.*

4. Харків. ВРНГ УСРР обговорила стан справ з організацією Українського історичного музею техніки. Директор музею Стрельбицький окреслив головне завдання новостворюваного музею — «технічне виховання робітництва і популяризація серед нього марксистського розуміння розвитку техніки», повідомив про відведення Харківською міською радою 110 га землі, початок розробки проекту будівництва музею. Ухвалено

завершити підготовчі роботи з тим, щоб з початку 1931 р. безпосередньо приступити до спорудження музею. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 серпня.*

4. Харків. НКО УСРР затвердив «Положення про організацію спеціальних шкіл підлітків при трудшколах». Ухвалено здійснювати загальне початкове навчання юнаків і дівчат у віці 11–13 років через систему установ соціального виховання шляхом створення спеціальних двохрічних шкіл. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 серпня.*

6. Харків. Наркомат здоров'я УСРР видав розпорядження про порядок тимчасового звільнення колгоспників від роботи у зв'язку із захворюванням. Ухвалено звільнювати селян від роботи у разі гострих інфекційних захворювань, загострення хронічних хвороб, у зв'язку з вагітністю, родами та абортами, проте лише з дозволу лікаря з виданням лікарняного не більше як на 7 днів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 серпня.*

17 серпня (неділя)

1. На залізничних станціях Львів–Перемишль, Львів–Стрий, Львів–Станіслав невідомими вночі перерізано усі телефонні і телеграфні дроти, до полудня ушкодження відремонтовано. *Свобода. — 1930. — 17 серпня.*

4. Харків. У місті створено Українське літературне об'єднання Червоної армії і флоту УКРЛОЧАФ). *Література й мистецтво. — 1930. — 17 серпня.*

6. Харків. Колегія Харківської окружної РСІ обговорила попередні підсумки чистки апарату правління харківського Цербкоопу «від ворожих, шкідливих і розкладницьких елементів». Знято з роботи 632 особи (17,9% загальної кількості), у тому числі 16,4% — колишніх крамарів, 12,5% — шкідників, 11,1% — за пияцтво і розтрата, 10,9% — «за самопостачання». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 серпня.*

6. Львів. Накладом українського протиалкогольного товариства «Відродження» видано працю І. Герасимовича «Як боротися з алкоголем і корчмами?». «Це є дуже цінна книжка, яка повинна бути у кожного свідомого українця для полегшення йому боротьби з найбільшим ворогом нашого народу — алкоголем», — писала газета. *Свобода. — 1930. — 17 серпня.*

18 серпня (понеділок)

1. с. Нова Рябина, Кириковський р-н. Відбулися заворушення селян-одноосібників: натовп 80 селян чинили опір спробам обробки їхньої землі як колгоспної, зламали трактор. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 161.*

1. До редакції газети «Правда» надійшов лист сількора Бойко з с. Ульянівка Виговського району Сумської округи: «Чи припустимо знущання над середняком через те, що він не вступив до колгоспу, і бити його так, що ребра вилітають і людина лежить при смерті. Секретар партланки на це — нуль уваги, хоча і педагог. А голова сільради, він же і член партії, наганом ребра людям вибиває. Прошу вислати з ЦК комісію для роз-

слідування усіх перегинів, бо тут до того було доведено, що було повстання селян». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 584.*

19 серпня (вівторок)

1, 3. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову «Про роботу Шевченківської машинно-тракторної станції». Визначено роль МТС як «могутньої підйоми соціалістичної перебудови». Ухвалено заходи для подальшого вдосконалення роботи МТС, зокрема шляхом розгортання «соціалістичного змагання і ударництва», невтручання місцевих органів влади в оперативно-господарську діяльність станції (затвердження принципу єдиноначалля), поступового перетворення МТС на навчально-показову, об'єднання в єдиний сільськогосподарський університет усіх створених у районі діяльності МТС навчальних закладів та ін. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 19 серпня.*

3. Преса повідомила про поглиблення «прориву» у Донбасі, зокрема внаслідок хронічної нестачі та плинності кадрів. Станом на 1 серпня на вугільних шахтах працювало 192560 робітників, у тому числі 29537 вибійників; станом на 11 серпня – відповідно 186929 і 28341. Загальний дефіцит робочої сили визначено у 44,6 тис. осіб, у тому числі відбірників – понад 14,3 тис. осіб. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 19 серпня.*

20 серпня (середа)

1. с. Домена, Диканський р-н, Полтавська окр. Підпалено до 1 тис. необмолоченого хліба, що належав ТСОЗу «Нове життя». Група «куркулів, кримінальних елементів і хуліганів» не допустила команду пожежників до рятування хліба. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. – М., 2003. – С. 467.*

1, 3. Харків. Президія ВУЦВК обговорила питання про незадовільний темп хлібозаготівель у республіці. Ухвалено завершити кампанію збирання хліба у степових округах України до 1, в інших районах – до 15 грудня. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 20 серпня.*

4, 7. с. Красний Кут, тепер Білгородська обл., Росія. Народився Лаврик Геннадій Іванович – український архітектор, доктор архітектури з 1980 р. Закінчив у 1955 р. Харківський інженерно-будівничий інститут. З 1975 р. викладає в Київському інженерно-будівничому інституті (професор з 1982; тепер Київський технічний університет будівництва і архітектури). З 1988 р. – директор інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки архітекторів. Споруди: музична школа в м. Лисичанську Луганської обл. (1956–1958), комплекс Будинку інвалідів у м. Слов'янську Донецької обл. (1958–1963), Палац культури в Донецьку (1978–1985). Твори: «Якість проектування

житла» (1975), «Методологічні засади районного планування» (1975, у спів-авторстві). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 352.*

10. Сталінська окр. На шахті «Капітальна» Сталінської округи стався вибух. Загинуло 10 шахтарів, 5 пропали без вісти. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 серпня.*

21 серпня (четвер)

1. с. Манаєве, Зборівський повіт. Вибухнула бомба під читальнею «Просвіти». Знищено частину будинку. Злочинцями, які верхи прибули з Олієва, застрелено українця В. Прощанецького. *Свобода. — 1930. — 21 серпня.*

1. с. Данилівці, Зборівський повіт. Уночі вибухнула бомба під крамницею, прибудованою українським кооперативом. *Свобода. — 1930. — 21 серпня.*

1. с. Воютичі, Самбірський повіт. Уночі підпалено будинок читальні «Просвіти» і українського кооперативу. Будинок згорів. *Свобода. — 1930. — 21 серпня.*

10. Харків. ВУЦВК видав постанову про створення урядової комісії для з'ясування обставин вибуху на шахті «Капітальна» Сталінської округи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 серпня.*

22 серпня (п'ятниця)

1, 3. Харків. ЛКСМУ звернувся з відозвою до всіх комсомольських організацій організувати Всеукраїнську хлібну естафету, приурочивши її до IX з'їзду ВЛКСМ і VIII з'їзду ЛКСМУ. Запропоновано силами комсомольців республіки зібрати 150 млн. пудів хліба. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 22 серпня.*

1, 7. Женева. Лідер Організації українських націоналістів полковник Євген Коновалець направив листа діячу ОУН М. Сциборському про ставлення українських націоналістів до різних політичних груп української еміграції. Висловлювалася думка, що всі члени Проводу ОУН вважають, що «концепція, яку заступає УНР, є для української нації шкідливою і що її треба поборювати». Є. Коновалець зауважив, що на останній Женевській конференції було прийняте рішення про потребу організації соборницької еміграції, про потребу створення єдиного національного проводу на засадах великодержавності. З цією метою політичний референт мав увійти у зв'язок із іншими угрупованнями та зібрав відповідні матеріали, які дали б можливість зорієнтуватися про відношення інших політичних угруповань до ОУН. Зазначалося, що у позиції відносно УНР є розходження між Є. Коновальцем, М. Сциборським та інж. Андрієвським. Воно полягає в оцінці ролі, яку відіграє в даний момент група УНР в українській національній

політиці. На думку дописувача М. Сциборський вважав її зрадницькою групою. Натомість Є. Коновалець наголошував, що «доки Україна буде мати як сусідів москалів, а, з другого боку, як сусідів поляків, так довго в українській політиці будуть виступати групи будь-то репрезентувати нашого помиріння з поляками, будь-то з москалями. І коли ці групи будуть мати за собою певну часть нації і не ради «миски сочевиці», а тільки з чистими намірами для виведення української нації з цього важкого положення, в якому вона опинилася, будуть заступати одну чи другу концепцію, то це ні в якому разі не буде ще зрада, а тільки реальна політика». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 416–418.

4, 7. Черкаси. Народилась Ржимовська Лариса Костянтинівна — український музикознавець, заслужений діяч мистецтв України з 1992. Закінчила у 1959 р. Київську консерваторію. Автор музично-критичних статей, лібрето музичних казок і дитячих п'єс-мюзиклів. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького*. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 506.

4, 6. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про штатно-окладну систему оплати викладацького персоналу вищих учбових закладів Союзу РСР». Нова система оплати праці вводилася з 1 жовтня 1930 р. Встановлено три посади викладачів вищих учбових закладів: професор, доцент та асистент. Визначено коло зобов'язань, а також норми навантажень для кожної з категорій викладачів. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик*. — 1930. — № 44. — Ст. 455.

8. Харків. 22–23 серпня у місті перебувала делегація у складі 7 канадських робітниць. Гості знайомилися з культурним і господарським життям української столиці, умовами праці жінок на виробництві. Вони побували на фабриці ім. Тинякова, Тракторобуді, у дитячій комуні ім. Горького. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 23 серпня.

10. Сталіно. Відбулося поховання загиблих під час вибуху на шахті «Капітальна». Від імені робітників шахти видано відозву такого змісту: «Сталося велике нещастя в наших лавах, але як за часів громадянської війни, так і в період жорстокої боротьби за виконання наших завдань — лави наші не похитнуться. Ми напружимо всі зусилля, щоб виконати план видобутку другого року п'ятирічки для безперебійного постачання чорного золота соціалістичній індустрії». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 23 серпня.

23 серпня (субота)

1. Харків. ЦК КП(б)У видано постанову «Про підсумки зростання партії за перше півріччя 1930 року». Відзначалося зростання кількості членів партії порівняно з 1927 р. на 100%, порівняно з першим півріччям 1929 р. —

на 35%, збільшення питомої ваги українців у складі парторганізацій з 53,7% у 1929 р. до 57,2%, проте невиконання директив щодо збільшення кількості робітників, зокрема забезпечення 40% наймитів у складі сільськогосподарських парторганізацій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 серпня.*

1, 2. Харків. Голова ЦКНС Г. Петровський звернувся з листом до всіх організацій комітетів незаможних селян з приводу незадовільного стану хлібозаготівель. Вказувалося на недбале ставлення частини комнезамів до проведення кампаній, підкреслювалася потреба активної мобілізації селянського активу для виконання планових завдань, протистояння «лютії агітації куркуля і спекуляції хлібом». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 серпня.*

1, 7. Громадський діяч С. Шелухин доправив листа члену Проводу ОУН Д. Андрієвському про необхідність української еміграції виступати на міжнародній арені єдиним фронтом та про полонофільську позицію керівного середовища УНР. «Очевидно, що петлюрівців в Україні не має, відзначав дописувач, — коли судили тільки 45 спровокованих і обдурених людей. Інспірація виходила, розуміється, від якогось агента од пана, зацікавленого в нищенні української інтелігенції. Така ж рука командувала і в процесі Шварцбарда, щоб скомпрометувати українську націю та дати цим полякам можливість виправдовувати свою асиміляційну і терористичну політику проти українців їх дикунством! Щоб досягти цього, не було допущено н одного українського криміналіста і взагалі солідного правника, а зате приставлено було польського адвоката». *Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С. 419–421.*

4. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про запровадження обов'язкового загального початкового навчання на Україні». Ухвалено забезпечити навчання у початкових школах та на одно і двохрічних курсах усіх дітей віком з 8 до 15 років, додатково охопити протягом поточного навчального року 1400000 дітей, у тому числі 500 тис. підлітків віком з 11 до 15 років. ЦК ЛКСМУ запропоновано мобілізувати на педагогічну роботу в початкову школу 3 тис. осіб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 серпня.*

4. Харків. У місті відбулися ініціативні збори зі створення нової літературної організації — ЛОЧАФ. Для вироблення Декларації сформовано Організаційний комітет у складі В. Затонського, І. Щербини, Г. Пателя, І. Кулика, С. Пилипенка, І. Дубинського, П. Панча та ін. Група Всеукраїнської спілки пролетарсько-селянських письменників «Плуг» у складі С. Пилипенка, В. Штангея, А. Паніва, А. Шимановського, К. Гайдара, М. Михнєвича, С. Добровольського, П. Вільхового, П. Загоруйко оголосила про вступ до ЛОЧАФ, зголосившись взяти участь у «відображенні героїчного минулого Червоної армії та її творчо-бойової роботи в сьгоднішніх умовах напруженої класової боротьби». *Література й мистецтво. — 1930. — 24 серпня.*

24 серпня (неділя)

1, 5. Луцьк. Магістрат міста організував польський театр для гастролей по Волині. На утримання театру владою асигновано 50 тис. злотих на рік. *Свобода*. — 1930. — 24 серпня.

4. Харків. НКО УСРР асигнував 1 тис. руб. на проведення в УВО конкурсу на кращі постановку пісенної справи у кадрових частинах та поширення української революційної пісні серед призовників і перемінників. *Література й мистецтво*. — 1930. — 24 серпня.

4. Харків. Державне видавництво України повідомило про початок видання фундаментальної праці «Українське мистецтво». *Література й мистецтво*. — 1930. — 24 серпня.

8. Харків. До міста прибула німецька делегація у складі 20 мотоциклістів. Гостей зустрічала спеціально сформована колона харківського окравтодора. Гості ознайомились з господарським і культурним життям столиці, після чого відбули до Криму. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 26 серпня.

10. УСРР. На польсько-радянському кордоні біля Новгородка (лісництво Мутвиця) радянськими прикордонниками вбито селянку, яка йшла на жнива. З метою приховання злочину тіло закопали. *Свобода*. — 1930. — 24 серпня.

25 серпня (понеділок)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалив таємну постанову про збільшення контингенту співробітників ОДПУ на 3165 осіб, чисельності внутрішніх військ ОДПУ на 3,5 тис. осіб, прикордонної охорони ОДПУ на 2,5 тис. осіб. Затверджено кошторис ОДПУ на 1930/31 р. у 88014000 руб. *РДАСП*. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 20.

1. В частинах 2-ї червонокозачої дивізії ім. Німецької компартії відбулися урочисті зібрання з нагоди 10-ти річчя з'єднання. Представники партійних, радянських, профспілкових організацій, командування округи направили вітальні телеграми особовому складу дивізії. 125 курсантів-ударників дотерміново склали іспити на звання молодших командирів, кількість комуністів у з'єднання протягом півріччя зросла на 300, комсомольців — на 513 осіб. Околиці села приурочили до свята формування з 15 тис. пудів хліба «червоних валок». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 26 серпня; *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 30 серпня.

1. УСРР. 25–30 серпня в УСРР зафіксовано 36 терактів, 6 вбивств, 4 замаху на убивства, 1 поранення, 2 побиття, 23 підпали майна «куркулями». У 9 округах республіки зареєстровано 13 «волинок», в яких взяло участь 4690 осіб. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 451.*

1. Польша. Уряд країни очолив Ю. Пілсудський (до 4 грудня 1930 р.), який, будиши противником будь-якого сепаратизму, віддав наказ на здійснення репресивно-каральних акцій щодо цивільного населення Галичини. *Україна: політична історія. XX — поч. XXI ст. / Редрада: В. М. Литвин (голова) та ін. Редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2007. — С. 590.*

26 серпня (вівторок)

4. Харків. РНК УСРР ухвалив реорганізувати видавничу справу в республіці, створивши на базі ДВУ об'єднання видавництв під назвою «Державне видавниче об'єднання України». Крім «ДВУ» ліквідовані видавництва «Радянський селянин», «Пролетарій», «Український робітник», «Наукова думка», «Культура», «Вісник фізичної культури», юридичне видавництво, театральне-кіно видавництво з переданням їх майна та обов'язків до ДВОУ. Визначено мету нової структури — організація, загальне керівництво та планування державною видавничою справою в Україні, розповсюдженням друкованих творів, торгівлею канцтоварами і наочним приладдям тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 серпня.*

4. Харків. Укрдержплан ухвалив організувати у найближчий час в Україні 573 робітничих факультетів, з них 183 безпосередньо на підприємствах, 23 — при колгоспах, 50 — у районах, а також прийняти на навчання до них 64460 осіб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 серпня.*

27 серпня (середа)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про виявлені недоліки при проведенні хлібозаготівель, у тому числі в Україні. Серпневий план збирання хліба республікою виконано на 51%. Встановлено бездіяльність низового радянського апарату, «засміченість окремих ланок заготівельного апарату соціально-чужим елементом», погане обладнання зсипних пунктів та зерносховищ, «нездорові настрої» працівників у зв'язку із заходами по ліквідації округ, зловживання у постачанні промтоварами, пожвавлення у ряді округ південної смуги діяльності приватника. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 590.*

1, 3. Москва. Уповноважений наркомату пошт СРСР надіслав рапорт ЦК КП(б)У, ВУЦВК і РНК УСРР про завершення встановлення у всіх районних центрах України приймальних радіостанцій. Поінформовано про те, що 25 серпня пробну радіограму з української столиці прийнято всіма районами республіки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 серпня.*

6. Харків. Харківська міська рада ухвалила виселити з приміщень Наркомату праці усіх приватних мешканців, створивши на його сонові нічліжний будинок для демобілізованих червоноармійців. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 серпня.*

28 серпня (четвер)

1. Москва. ОДПУ підбив попередні підсумки вислання «куркулів» 2-ї і 3-ї категорій. Внаслідок проведеної спецоперації до 20 травня з УСРР було вислано в інші області 20793 сім'ї, 113637 осіб. З прикордонних районів республіки вислано до Сибіру та на прііскі «Союз золота» Далекосхідного краю 14500 чоловіків-«одинаків». Поставлене питання про скоріше вислання сімей до висланих «одинаків». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* – М., 2000. – С. 593, 596.

1, 7. Харків. ОВК ухвалив порушити перед ВУЦВК питання про перейменування Олексіївського району на Харківщині на район ім. Г. І. Петровського. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 28 серпня.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заведення загального обов'язкового початкового навчання». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* – 1930. – № 20. – Ст. 201.

6. Харків. Народний комісаріат здоров'я УСРР ухвалив розпочати у Харкові будівництво Інституту охорони здоров'я, поклавши на нього опрацювання комплексу питань щодо охорони здоров'я населення та об'єднання у цьому напрямі роботи різних установ. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 28 серпня.

29 серпня (п'ятниця)

1. Москва. Командування РСЧА запропонувало штабу УВО забезпечити проходження військової служби 14 тис. призовників з Донбасу за місцем їхньої основної роботи. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 28 серпня.

6. Харків. У місті в урочистій обстановці відбувся випуск 200 сільських активісток, які проходили навчання на Всеукраїнських курсах жіночого активу. Випускниці спрямовані на роботу до районних і сільських рад. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 29 серпня.

30 серпня (субота)

2, 3. Москва. Центральна комісія сприяння поширенню позики поінформувала про млявий темп передплати позики «П'ятирічку в чотири роки». Станом на 22 серпня на селі передплачено лише 8,3% встановленого плану, у тому числі на Вінничині – 8,3%, у Фастівському районі на Київщині – 6% і т. д. Місцевим осередкам комісії запропоновано охопити 100% населення передплатою позики. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 30 серпня.

3, 6. Сталінська окр. 189 з 319 наймитів, прибулих до Петровського шахтоуправління Сталінської округи, повернулися додому внаслідок побутової не влаштованості на новому місці роботи. *Вісті ВУЦВК.* – 1930. – 31 серпня.

4. Харків. Відбулося засідання Організаційного бюро УКРЛОЧАФ. Затверджено текст Декларації, ухвалено розгорнути філії літературної організації в Києві, Дніпропетровську, Полтаві, Одесі, Вінниці, Житомирі,

Севастополі, видавати літературний журнал. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 10 серпня.

4. Полтава. Дирекція Полтавського сільськогосподарського інституту повідомила про створення на базі факультету сільськогосподарського будівництва Полтавського інституту сільськогосподарського будівництва. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С. 111.

31 серпня (неділя)

1, 3, 6. Харків. Всеукраїнська спілка сільськогосподарських і лісових працівників підвела підсумки кампанії відрядження 10 тис. наймитів на роботу у шахти Донбасу. Мобілізовано 11112 осіб, з них відправлено у Донбас — 10162. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 31 серпня.

4. Харків. Завершилися п'ятимісячні гастролі Московського державного єврейського театру в Україні. У Харкові театральна група представила глядачеві 23 вистави, у тому числі постановки відомих п'єс «200 тисяч», «Ворожка», «Ніч на старому ринку» та ін. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 31 серпня.

4, 7. с. Звиняч, тепер Тернопільській обл. Народився Федик Михайло Миронович — український архітектор. Закінчив у 1972 р. архітектурний факультет Львівського політехнічного інституту. Твори: реконструкція проспекту Свободи (1989, Львів), архітектурна частина пам'ятників М. Шашкевичу (1989, Львів; 1993, м. Золочів Львівської обл.; скульптори Д. Кравич та М. Посікіра), В. Івасюку (1990, Львів), П. Сагайдачному (1992, с. Кульчиці Львівська обл., обидва — скульптори М. Посікіра та Л. Яремчук); проекти — реконструкції міст Коломиї, Галича, Золочева, Самбора, Мостиська, Яворова, Жовкви (1990–94), всі — Львівська обл. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького.* — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 601.

Серпень

1. ОДПУ зафіксовано в Україні 55 масових і групових виступів на селі, 151 теракт, у тому числі на ґрунті колективізації 93, підпалів — 63, убивств — 2, поранень та побиття активістів — 2. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 722.

1. Протягом серпня-вересня відбулися повстання селян Львівського, Станіславського, Тернопільського й Волинського воєводств. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Реприццев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С. 422.

3, 6, 7. Дніпропетровськ. Голова Всеукраїнського ЦВК Г. І. Петровський прибув у місто з метою зустрітися із робітниками заводу ім. Г. І. Пет-

ровського і висловити незадоволення з приводу невиконання ними плану. Місцеве керівництво, боячись подання колективних скарг, вирішило попередньо робітників про прибуття високого гостя не сповіщати. Проте і сам Петровський, знаючи про незадоволення робітників продовольчим станом, побоювся збирати загальні збори і спілкувався з невеличкими групами людей. Розмови на виробничі теми так і не вийшло, позаяк робітники постійно поверталися до наболілого: «Скажіть про сало... Нехай попробує пшону кашу і нехай знає, що нас годують оселедцем». «Тов. Петровський користується поміж нас великою повагою. Якщо б приїхав інший вождь, він би мав великі неприємності, позаяк робітники тепер розлючені. Навіть ті, які добре ставляться до радвледи, тепер проти всіх озлоблені і шукають, на кому злобу вимістити». *Осокина Е. За фасадом «сталінського изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. — С. 80.*

1 вересня (понеділок)

1. Проскурів. Виїзна сесія Проскурівського окружного суду розглянула справу «глитая» с. Струги Ново-Ушицького Р. Стрілецького, який переховував срібні монети «для спекуляції». Під час обшуку в оселі підсудного знайдено 313 руб. сріблом по 20 коп. і 220 руб. — по 15 коп. Р. Стрілецького засуджено на 3 роки вислання до концтаборів. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 1 вересня.*

1. Москва. РНК СРСР видав постанову про реорганізацію художніх і музичних профшкіл у художньо-музичні і музично-театральні технікуми. Встановлено квоту прийому до навчальних закладів студентів: 40% — дітей робітників, 30% з селян, 25% з службовців. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 1 вересня.*

2, 3. Харків. ВУРПС затвердив п'ятирічний план радіофікації профспілок України. Ухвалено розгорнути 230 тис. радіоточок, у тому числі 50 тис. — на підприємствах, у цехах, клубах, решту — у житлових помешканнях робітництва. На реалізацію проекту асигновано 16500 тис. руб. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 1 вересня.*

6. УСРР. 1 вересня — 1 жовтня в Україні проходив «Місячник чистоти», ініційований Наркоматом здоров'я УСРР з метою «активізації громадської санітарної самодіяльності». На підприємствах, в установах міст і сіл проводився «громадський огляд», здійснювалися заходи у напрямі поліпшення санітарного стану. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 27 серпня.*

6. Харків. У місті відбулася Всеукраїнська нарада директорів інститутів системи Наркомату здоров'я УСРР. Присутні 60 керівників ухвалили покласти на інститути відповідальність за розвиток медико-санітарної справи в республіці, спрямувати в Донбас експедицію для вивчення стану охорони здоров'я, організувати при інститутах масові університети у складі

лекційного, лабораторного, музейного відділень для навчання робітників-висуванців. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 1 вересня.*

9. УСРР. 1–6 вересня відбулася Всеукраїнська селянська спартакіада, організована за ініціативою Вищої Ради фізкультури України. Близько 500 учасників змагалися у бігу, плаванні, стрілецькій справі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 липня.*

2 вересня (вівторок)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про ліквідацію округ та перехід на двоступеневу систему управління». З 15 вересня 1930 р. на території УСРР встановлювалося 503 окремі автономні адміністративні одиниці, у тому числі автономну Молдавську соціалістичну республіку в складі 11 районів; 18 міст, вилучених на окремі адміністративно-господарські одиниці, підпорядковані безпосередньо центрові: Харків, Київ, Одеса, Дніпропетровськ, Миколаїв, Сталіно, Полтава, Житомир, Луганськ, Зінов'євськ, Кременчук, Херсон, Вінниця, Запоріжжя, Бердичів, Дмитрівське, Суми, Маріуполь; 484 райони, розподілені за кількістю населення, можливостями інтенсифікації господарства на три категорії: до першої — 322 райони, до другої — 112, до третьої — 50. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 23. — Ст. 225.*

1, 2, 3. Харків. Президія ВЦРПС видала постанову «Про організацію зустрічі нового господарського року», запропонувавши 1 жовтня 1930 р. провести «День ударника». *Вісті ВУЦВК — 1930. — 3 вересня.*

1, 3. УСРР. 1–15 вересня в Україні проводився Двотижневик хлібозаготівель, ініційований правлінням Укрзернотресту для посилення темпів збирання хліба в республіці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 серпня.*

3. Харків. Наркомат торгівлі УСРР поінформував про невиконання республікою серпневого плану хлібозаготівель. Встановлений план виконано на 77,7%, у тому числі по харчових культурах — на 81%. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 3 вересня.*

3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР поінформував про хід посівної в Україні. Станом на 1 вересня посівна кампанія почалася у 18 округах, засіяно 150100 га озимих культур (колгоспами — 61000 га, індивідуальним сектором — 89100 га), у тому числі 90400 га пшениці — 1,4% встановленого плану. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 3 вересня.*

4, 7. Львів. Народився Добрянський Андрій — американській співак (бас-баритон). За походженням українець. У 1949 р. емігрував до США. Вокальну освіту здобув приватно (у Ю. Дубровського і Дж. Дробнера) в Нью-Йорку. З 1969 р. був солістом «Метрополітен-опера» (Нью-Йорк). Партії: князь Ярослав («Анна Ярославна — королева Франції» Рудницького), Микита («Відьма» Печеніги-Углицького), Борич Годунов (однойменна опера Мусоргського), Філіп («Дон Карлос» Верді), Волан («Валькірія» Вагнера). Був солістом українського хору «Думка» (Нью-Йорк). *Мистецтво*

України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 211–212.

3 вересня (середа)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видав постанову про реорганізацію Головліту. Центральний апарат Головліту звільнявся від оперативних робіт щодо попереднього перегляду друкованого матеріалу з передачею цих завдань інститут уповноважених. За центральним апаратом Головліту зберігалися функції загального об'єднання усіх видів цензури, контроль за виданою літературою «як з політико-ідеологічної, так і з військово-економічної точок зору», дозвіл і заборона видань і видавництв та ін. *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б)–ВКП(б), ВЧК–ОГПУ–НКВД о культурной политике. 1917–1953.* — М., 2002. — С. 128–129.

4 вересня (четвер)

1. Харків. Керівництво ДПУ УСРР повідомило в Москву про виконання Україною серпневого плану хлібозаготівель на 77%. Названі причини «прориву»: наявність демобілізаційних тенденцій у працівників окружних апаратів, надії на «самоплив» надходження хліба, «недостатня мобілізація громадськості». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931.* — М., 2003. — С. 451.

3, 8. Запоріжжя. Відбулося урочисте закладання алюмінієвого заводу. На мітингу присутні близько 10 тис. робітників Дніпробуду. Від редакції газети «Правда» учасників свята привітав поет Л. Безименський. Право закладання першого каміння під фундамент будівлі надано німецькому революціонеру Вінтеру. Стратегічною метою створення комбінату проголошено звільнення СРСР від іноземної залежності у постачанні алюмінію, потребу в якому на 1930/31 р. встановлено у 18 940 тонн, у 1931/32 — 52 тис. тонн, 1932/33 р. — 72 тис. тонн. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 6, 30 вересня.

1. Польща. Під Бібркою вбито при спробі втечі Ю. Головинського — колишнього старшини УГА, краєвого команданта УВО. Його було арештовано у Львові за підозрою у нападі на поштовий віз на дорозі між Бібркою і Глебовичами і вивезено в Бібрку для судово-слідчого експерименту. *Свобода.* — 1930. — 5 жовтня.

8. Київ. Прибула молодіжна делегація з Бельгії і Швеції. Гості знайомилися з господарським і культурним життям української столиці, взяли участь у святкуванні міжнародного юнацького дня. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 5 вересня.

5 вересня (п'ятниця)

1, 3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видано постанову «Про хлібозаготівлі». Хід кампанії збирання хліба характеризувався як абсолютно незадовільний, місцевим партійним організаціям пропонувалося добитися негайного перелому в хлібозаготівлях шляхом організації «ударної кампанії перемелу хліба», відкликання з відпусток і відрядження на село усіх керівних працівників крайових (обласних, республіканських) і районних організацій. Містилося попередження про намір ЦК розглядати будь-яку млявість у перебудові хлібозаготівельної роботи як «відсутність у місцевих парторганізацій більшовицької рішучості у боротьбі за генеральну лінію партії». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 598–600.

1, 3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видано постанову «Про мобілізацію грошових коштів населення». Відзначався неприпустимо слабкий хід вилучення грошей з села, містилися вимоги: Наркомату фінансів завершити до 1 грудня збирання податку і страхових платежів, а також забезпечити реалізацію позики на суму 200 млн. руб., місцевим партійним і радянським організаціям розпочати проведення кампанії самообкладання на 1930/31 р., Наркомату земельних справ і Держбанку до 1 жовтня забезпечити надходження 100 млн. руб. у рахунок повернення коштів за видані позики. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 600–601.

6 вересня (субота)

1. УСРР. В різних районах України зафіксовано випадки саботування працівниками низової ланки наказів виїхати на постійну роботу в село: в Артемівському з 101 мобілізованого секретаріатом ОПК працівника дезертирувало 40; бюро Ново-Ушицького РПК виключило з партії голову районного КНС Салатановського за відмову виїхати в село «для зміцнення низових органів влади»; правління «Зерноспілки» в Умані повідомило про «хникання» агронома Рядова: «Я ще молодий, щоб їхати туди сохнути, нехай їдуть старі»; на Херсонщині інструктор Цюрупінської районної комсомольської спілки Головкін з метою уникнення відрядження подав заяву «контреволюційного змісту»: «Було б краще, якби п'ятирічку індустріалізації країни розтягти щонайменше на 10 років. Ліквідація глитайства як класу на основі суцільної колективізації невірна тому, що Ленін ніде не говорить про потребу ліквідації глитаю». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 7 вересня.

1. Москва. ОДПУ поінформував про стан «куркулів», виселених до Північного краю. Йшлося про використання виселених для будівництва поселень, констатувався високий рівень втеч «куркулів»: з початку розселення до 20 серпня затримано 14377 осіб, які частково (жінки з дітьми,

непрацевдатні) повернуті на місце заслання і близько 3 тис. відправлені до таборів. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 602.

3, 6. Москва. НКП РСФРР, НКП СРСР, ВРНГ СРСР, Колгоспцентр, об'єднання «Вугіль», ЦК ВЛКСМ, ЦК спілок сільськогосподарських та лісових робітників запропонували своїм місцевим організаціям негайно розгорнути кампанію по залученню робітників для роботи в Донбасі. Ухвалено мобілізувати до 1 жовтня 1930 р. 55 тис. робітників. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 7 вересня.

3, 6. Москва. ЦК ВЛКСМ ухвалив мобілізувати до 1 жовтня 1930 р. на постійну роботу в шахти Донбасу 30 тис. робітників, забезпечивши щонайменше 25% представників комсомольського активу. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 7 вересня.

6. Харків. 6–10 у місті відбувся Всеукраїнський з'їзд хірургів. Г. І. Петровський доповів про успіхи медичної справи за часів радянської влади: кількість медичних інститутів в Україні зросла з 2 до 50, консультацій у справі охорони здоров'я матері і дитини — з 7 до 600. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 20 серпня, 11 вересня.

7 вересня (неділя)

1. УСРР. Відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя 1-го кінного корпусу Червоного козацтва ім. ВУЦВК та ЛКСМУ. У військових частинах відбулися святкові збори; вітальні телеграми особовому складу червонців надіслали представники партійних, державних, профспілкових організацій. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 3, 7 вересня.

8 вересня (понеділок)

4, 7. Львів. Народився Олег Романович Криштальській — піаніст і педагог, народний артист УРСР з 1990. Гри на фортепіано навчався у В. Барвінського та Р. Савицького. Закінчив 1952 Львівську консерваторію (у Л. Уманської); з 1956 — її викладач (тепер Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка, з 1977 — професор). Перший виконавець ряду творів М. Колесси, А. Кос-Анатольського, М. Дремлюги, О. Тактакішвілі. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького.* — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 337.

9 вересня (вівторок)

1, 2, 3. Харків. Президія ВУРПС ухвалила підтримати директиви ЦК ВКП(б) і рішення ВЦРПС про зустріч третього року п'ятирічки. Ухвалено до 1 жовтня розгорнути кампанії переукладання соціалістичних угод, організації бригад ударників, боротьбу з «прогульниками і рвачами», встановити

перехідний прапор ім. ВУРПС, асигнувати 10 тис. руб. для преміювання передовиків виробництва. *Вісті ВУЦВК — 1930. — 3 вересня.*

1. Брест (Польща). В ніч з 9 на 10 вересня у Брестській фортеці були ув'язнені лідери опозиції, в тому числі і п'ятеро українських послів до сейму, що напередодні передвиборчої кампанії слугувало елементом залякування політичних противників. *Україна: політична історія. XX — поч. XXI ст. / Редрада: В. М. Литвин (голова) та ін. Редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2007. — С. 590.*

4, 7. Тюмень, Росія. Народився Гуляєв Юрій Олександрович (помер 24 квітня 1986 р. у Москві) — російській і українській співак (баритон), народний артист СРСР з 1968. Закінчив 1954 Уральську консерваторію (Свердловськ). Соліст Донецького (1956–1960), Київського (1960–1974) театрів опери та балету, з 1974 — Великого театру (Москва). Партії: Султан («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського), Щорс (однойменна опера Лятошинського), Роберт («Юланта» Чайковського), Фігаро («Севільський цирюльник» Россіні). Автор пісень («Бережіть друзів», «Бажаю Вам»). Концертна діяльність. Державна премія СРСР, 1975. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 185.*

6. Харків. Наркомат торгівлі УСРР повідомив про поліпшення постачання Донбасу. Серпневий план поставок м'яса виконано на 100%, коров'ячого масла — на 91%, видавалося 80% білого, 20% житнього хліба; ухвалено збільшити у вересні питому вагу Донбасу в централізованих поставках: по м'ясу на 75%, коров'ячому маслу — на 90%, яйця — на 87%, олії — на 66,5%, овочах — на 60%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 серпня.*

10 вересня (середа)

1. Львів. Поліція заарештувала трьох українських послів, водночас у різних містах Польщі заарештовано 27 польських послів — представників опозиційних партій (соціалістів і п'ястівців), що належали до Центроліву. Всіх заарештованих перевезено до Берестя над Бугом. *Свобода. — 1930. — 21 вересня.*

1, 3, 4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про самообкладання людності в 1930/31 рр. на задоволення її громадських потреб». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 20. — Ст. 203.*

3. Харків. Наркомат земельних справ поінформував про незадовільний стан засівів в Україні. Станом на 5 вересня засіяно 608000 га (5,8% встановленого плану) озимого клину. Причиною негараздів названо «злочинне пропущення строків підготовки з боку окружних і районних організацій, сільрад та колгоспів». Ухвалено протягом другої декади вересня повністю завершити посівну на Поліссі й Правобережжі, на три чверті — на Лівобережжі і в Степу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 серпня.*

3. Москва. ВРНГ СРСР видала наказ про встановлення особливого догляду за будівництвом та роботою українських підприємств, що «являють собою вирішальну дільницю соціалістичного будівництва в п'ятирічному плані розвитку країни», зокрема Краматорського машинобудівельного, Харківського тракторного заводів, турбінного корпусу ХЕМЗ, заводу «Комунар» у Запоріжжі, шахтного житлового будівництва, коксової печі у Горлівці, заводів ім. Ворошилова і Дзержинського, сталеливарного заводу ім. Петровського, Дні пробуду та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 серпня.*

4. Москва. ВЦРПС ухвалив асигнувати в 1930/31 р. з культфондів ВУРПС 4 млн. 300 тис. руб. на загальне обов'язкове навчання дітей, у тому числі 1 млн. 100 тис. руб. — з спілки металістів, 800 тис. — гірників, 380 тис. — будівельників, 355 тис. — залізничників, 200 тис. руб. — спілки сільськогосподарських і лісових робітників. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 серпня.*

8. Харків. 10–12 вересня у місті перебували 30 делегатів V-го конгресу Профінтерну, що прибули з Німеччини, Чехословаччини та ін. Гості відвідали 25 підприємств, ознайомилися з культурним життям української столиці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 вересня.*

11 вересня (четвер)

1, 8. Проскуров. Організовано урочистості з нагоди 10-ти річчя Першого кінного корпусу ім. Червоного козацтва: відбувся військовий парад, урочистий мітинг. На святкування прибули зарубіжні гості — представники Французької комуністичної партії Монмусо, Фашон і Бонфо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 вересня.*

3. Харків. Наркомат фінансів УСРР повідомив про недостатній темп реалізації в Україні позики «П'ятирічку в чотири роки». Станом на 1 вересня на селі рівень реалізації облігацій склав 6% встановленого плану. Для «піднесення темпів роботи» на місця відряджені 100 працівників наркомату. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 вересня.*

4, 7. Харків. У місті відбувся концерт піаніста А. Луфера — лауреата Першого Всеукраїнського конкурсу піаністів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 серпня.*

12 вересня (п'ятниця)

1, 4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про зміну арт. 7 Устави про єдиний державний архівний фонд УСРР». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 20. — Ст. 204.*

2. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про Союз товариств червоного хреста і червоного на півмісяця радянських соціалістичних республік». Метою Союзу товариств визнано «оздоровлення умов праці і побуту та надання допомоги особам, які постраждали від військових дій та стихійного лиха». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского*

правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 47. — Ст. 494–495.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР затвердили Статут про державний інституту проектування міст «Дніпромост». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 21. — Ст. 206.*

4, 7. с. Виженка, тепер Чернігівської обл. Народилась Гушул Олімпія Іванівна — українська вишивальниця, заслужений майстер народної творчості УРСР з 1984. Твори: картини «Велика дружба» (1952), «Портрет Івана Франка» (1956); ескізи для вишивок масового виробництва (рушників, сорочок тощо). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 188.*

13 вересня (субота)

1. УСРР. ДПУ зафіксовані негативні випадки примушування селян купувати облигації позики «П'ятирічку в чотири роки» під загрозою «знищення як негідного елемента», доведення плану хлібозаготівель «до двору», вислання до Сибіру та ін., а також негативне ставлення селян до кампанії реалізації позики. «Не треба нам ніяких займів, — казали селяни, — нехай дадуть нам сорочки, тоді підписуватимемося, а дарма давати не будемо», «Якби ви дали нам мануфактуру, цвяхів, залізо, шкіру, ми б не відмовлялися від займу». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3185. — Арк. 85, 90.*

1, 3, 4. УСРР, Мархлевський р-н. У селах відбулися урочистості з нагоди 5-ти річчя польського національного району. Президія ВУЦВК асигнувала 200 тис. руб. для господарського і культурного розвитку району. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 серпня.*

3, 6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видано постанову «Про державні протезні заводи». Визначено статус заводів як державних, науково-практичних підприємств у підпорядкуванні Наркомату здоров'я УСРР та основні завдання — вивчення питань техніки протезування, виготовлення протезів та ортопедичної апаратури. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 серпня.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видано постанову «Про збільшення розміру пенсій для осіб, що мають особливі заслуги перед республікою». Встановлено розмір пенсії у містах і селищах міського типу — 37 руб., у сільських місцевостях — 20 руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 серпня.*

14 вересня (неділя)

1. Харків. У місті відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя 23-го ім. Харківської міськради гарматного полку: організовано урочисті збори, зустріч червоноармійців з шефами, звітування бійців про успіхи у бойовій підготовці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 вересня.*

2, 5. Львів. Відбулося посвячення Митрополитом А. Шептицьким і Єпископом Бучкою фундаменту Українського шпиталю на вул. П. Скарги. *Свобода. — 1930. — 21 вересня.*

1, 4. Харків. Секретаріат ВУСРП оголосив членів спілки мобілізованими на «ударну роботу з ліквідації проривів та готуванню до третього року п'ятирічки». Кожному поетові, прозаїку і драматургу запропоновано «протягом двох декад виготовити твори, придатні до вміщення у журналах, збірниках та газетах, а також для використання акторськими бригадами». *Література й мистецтво*. — 1930. — 14 вересня.

15 вересня (понеділок)

1, 3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило підняти загальносоюзний план на 117 млн. пуд., довівши його до 1500 млн. пуд.; відповідно затверджені раніше планові завдання збирання хліба для УСРР збільшені на 50 млн. пудів, для Північного Кавказу — на 11 млн., ЦЧО — на 10 млн., Уралу — на 6 млн., Московської області — на 2,5 млн. і т.д. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 633.

1. Київ. Відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя 44-ї стрілецької дивізії. Постановою Президії ЦВК СРСР від 2 липня 1930 р. з'єднання нагороджено орденом Червоного прапора. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 12 вересня.

16 вересня (вівторок)

1, 3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видано постанову «Про хід осіннього засіву і колективізації». Вказувалося на незадовільний стан посівної, містилися вказівки ЦК компартіям республік, обкомам, крайкомам, райкомам «добитися у найближчі дні рішучого перелому» і виконати план засіву у 43 млн. га., посилити залучення одноосібних селян до колгоспів, «рішуче борючись з антибільшовицькими тенденціями відкладання справи колективізації на період після завершення осіннього засіву». *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 638.

1. Галичина (Польща). З 16 вересня до 30 листопада на західноукраїнських землях польською владою здійснювалися «пацифікації» (умиротворення, втихомирення). Під приводом боротьби із «саботажницькими виступами ОУН», військо і поліція вдерлися до майже 500 населених пунктів, де нищили українські культурно-освітні заклади, масово застосовували тілесні покарання різками чи батогами, внаслідок чого загинуло, за українськими джерелами семеро, за польськими — двоє осіб. До кінця року було ув'язнено 970 осіб, з яких 432 постали перед судом (після судового розгляду було звільнено 330 осіб). *Україна: політична історія. XX — поч. XXI ст.* / Редрада: В. М. Литвин (голова) та ін. Редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2007. — С. 590; *Малий словник історії України*. — К.: Либідь, 1997. — С. 297–298; *Магочій П. Р. Історія України*. — К.: Критика. — С. 510.

3, 8. Харків. Харківський паровозобудівельний завод спрямував до Туреччини виготовлений підприємством трактор «Комунар» потужністю 75 кінських сил для участі в конкурсі. 24 листопада представники заводу повідомили про успіх радянського тракторобудівництва. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 2 грудня.

18 вересня (четвер)

1. 3. Харків. Політбюро ЦК КП(б)У видав постанову «Про заходи щодо прискорення будівництва Харківського тракторного заводу». Ухвалено зобов'язати Наркомат праці УСРР «в особо ударному порядку» спрямувати на «Тракторобуд» робітників, довівши їх кількість на 1 жовтня 1930 р. до 16 тис.; посилити боротьбу «з фактами хвостизму» серед нижчого та середнього адміністративно-технічного персоналу, за підвищення дисципліни, «розвиток ударництва та організацію мас навколо виконання робіт по будівництву у встановлений термін». *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы)*. Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 324.

4. Київ. Прошли урочистості з нагоди 66-річчя з дня народження М. Коцюбинського: у Будинку освіти організовано літературний вечір, у бібліотеках розгорнуті виставки про життя і творчість видатного українського письменника. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 19 вересня.

4, 7. с. Шнирів, тепер Львівська обл. Народився Лисик Євген Микитович (помер 4 травня 1991 р. у Львові) — український театральний художник, народний художник УРСР з 1975. З 1961, по закінченню Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, — у Львівському театрі опери та балету (з 1967 — головний художник), де оформив вистави: «Золотий обруч» Б. Лятошинського (1971), «Вій» В. Губаренка (1985), «Лускунчик» П. Чайковського (1986), «Створення світу» А. Петрова, «Спартак» А. Хачатуряна (обидві — 1987), «Дон Жуан» В.-А. Моцарта (Ленінградський театр опери та балету ім. С. М. Кірова, 1987), «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва (1988), а також вистави в музичних театрах Туреччини, Югославії, Польщі, Чехословаччини. Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка, 1971. Видання: Диченко І. Євген Лисик (1978). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького*. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 367.

9. Київ. Відбулася перша Всеукраїнська селянська спартакиада. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 19 вересня.

19 вересня (п'ятниця)

1, 3. Харків. Наркомат юстиції УСРР видав постанову «Про відповідальність за хижацьке нищення коней та кінського молодняка». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 23 вересня.

1, 3. Маріуполь. За приховування і «спекуляцію» срібними монетами у Маріуполі засуджено на три роки позбавлення волі громадянина Міллера (при обшуку виявлено 270 срібних рублів), колишнього завідувача поштово-телеграфним відділенням ст. Маріуполь М. Свастикова (при обшуку виявлено 90 золотих десяток, 55 золотих п'ятірок, 37 срібних рублів, 220 срібних монет вартістю 50 коп. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 20 вересня.

4, 6. Харків. НКО УСРР видав постанову «Про мінімальні ставки авторського гонорару за літературні твори та про норми тиражу». Встановлено розмір виплати гонорару за написання підручників для професійних шкіл, технікумів і вищої школи — 120 руб. за авторський лист, художньої прози — 100 руб., критичних, публіцистичних, бібліографічних творів з питань науки і літератури, театру, кіно — 90 руб., поетичних творів, опублікованих у пресі — 60 коп. за рядок, у неперіодичних виданнях — 30 коп. Встановлено наступні рекомендовані тиражі: для творів прози — 5 тис. примірників, масово-художньої літератури — 20 тис., дитячої — 10 тис., поезії — 3 тис., для підручників шкіл 1-го, 2-го ступенів — 250 тис., 3-го, 4-го ступенів — 125 тис. і т. д. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 19 вересня.

20 вересня (субота)

1. Харків. Наркомат внутрішніх справ УСРР і Наркомат праці УСРР видали постанову «Про притягнення громадян 1903, 1904, 1905, 1906 і 1907 років народження, залічених до запільного рушення (тилового ополчення), до трудового відбутку на роботі в сільському господарстві та промисловому будівництві». Встановлено провести призов у період з 25 вересня 1930 до 1 січня 1931 р. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 20 вересня.

1. Львів. Народна організація українців сформувала виборчі комітети ремісників, міщан, робітників, трудової інтелігенції, українських робітниць і дозорців (спостерігачів). Комітети залучено в один Об'єднаний Український Виборчий Комітет у м. Львові. Головою комітету обрано П. Березовського, секретарем Л. Добрянського. Винесено резолюцію в якій вітається «заключення виборчого блоку УНДО і УСРП та схвалюються дальші дії в напрямі з'єднання усіх українських сил у Львові і в краю». *Свобода*. — 1930. — 5 жовтня.

1. Тернополь. Поліція арештувала колишнього посла сейму з Тернопільського округу А. Кунька — селянина з Чернигова Руського повіту. У Холмі заарештовано колишнього посла П. Васильчука. Заарештовано колишнього посла О. Яворського і І. Максимовича з УНДО. Всього заарештовано 11 колишніх українських послів. *Свобода*. — 1930. — 5 жовтня.

4. Харків. 20–24 вересня у місті відбувся Всеукраїнський політехнічний з'їзд. 400 учасників заслухали доповіді представників ВУРПС, ЦК ЛКСМУ, ВУКу Робос, обговорили ряд питань, стосовних розвитку справи політехнізації. Ухвалено створити новий науково-дослідний інститут, розробити єдиний план політехнізації освіти, вжити заходів для організації вироб-

ничого навчання в школах, протягом року відрядити з виробництва 1 тис. кращих комсомольців на керівну роботу до ФЗУ і 600 до шкіл комсомольської молоді, підготувати надалі 10 тис. комсомольців для роботи у педагогічних ВИШах республіки. *ВУЦВК. — 1930. — 21, 24, 25 вересня.*

3. Харків. РНК УСРР затвердила план розгортання в Україні 166 нових машинно-тракторних станцій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 вересня.*

21 вересня (неділя)

1, 3. Харків. Президія ЦКНС звернулася з відозвою до всіх структурних підрозділів комітетів незаможних селян завершити до 15 жовтня вербування та відрядження 30 тис. колгоспників для роботи у Донбасі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 вересня.*

1. Київ. Відбулися навчання з повітряно-хімічної оборони. Констатовалася незлагодженість дій учасників. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 вересня.*

22 вересня (понеділок)

1. УСРР. 21–27 вересня проводилися маневри військ УВО. Командування округи констатувало високий рівень бойової і політичної підготовки особового складу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 жовтня.*

1. Львів. Поліція провела обшуки в кімнатах канцелярії та вдома у членів ЦК Українського національного демократичного об'єднання (УНДО) Пеленського, Тертаківця, доктора Стахова, Навроцького, редактора Мудрого, Кедрина, Боднаровича, Кохана та ін. Конфісковано передвиборчі матеріали і документи. *Свобода. — 1930. — 5 жовтня.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про організацію районних і міських комісій українізації». Комісії, яким належало опікуватися справою практичного проведення українізації на місцях, створювалися у складі голови районного виконавчого комітету (голова комісії українізації), представника місцевих профспілок, а також інспектор політичної освіти. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 22. — Ст. 216.*

4, 6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про фонди сприяння будівництву та устаткуванню культурно-побутових і політично-освітніх установ у колгоспах». Утворювались центральний фонд — при Всеукраїнській спілці сільськогосподарських колективів, а також місцеві фонди — при районних спілках сільськогосподарських колективів. Джерелами асигнування першого виступали 3% відрахувань від прибутку Українбанку, Вукопспілки, всеукраїнських центральних спілок усіх галузей сільськогосподарської кооперації, всеукраїнського центру промислової кооперації, щорічних надходжень з державного бюджету УСРР. Кошти місцевого фонду склалися з відрахувань 3% від прибутку районних кооперативних організацій (крім колгоспної системи) та щорічних надходжень з місцевих бюджетів. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 22. — Ст. 215.*

8. Одеса. Проїздом до Москви перебував міністр закордонних справ Туреччини п. Тевфік Рушді-бей. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 вересня.*

23 вересня (вівторок)

1. Москва. ОДПУ видано директиву № 13367 органам ДПУ України і Білорусії про перекидання сімей «куркулів-одинаків до їх глав». Містилося розпорядження негайно приступити до підготовки виселення з прикордонних районів України 14,5 тис. осіб: перевірити за списками місцезнаходження сімей висланих «куркулів», «забезпечити висланню сімей куркулів без ексцесів», забезпечити висланців двохмісячним запасом продовольства, теплим одягом і взуттям. Ухвалено провести операцію в жовтні. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 464.*

1. Інформаційний відділ ДПУ повідомив «про шкідницьку діяльність куркульства» у період збиральної кампанії в липні-серпні 1930 р. В різних районах УСРР зафіксовано 314 підпалів, у тому числі хліба — 115, знищено 100 тис. пуд. хліба. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 466.*

1. Станіслав. Поліція закрила 7-ми класну школу Українського педагогічного товариства «Рідна школа» ім. М. Шашкевича. Школі 20 років, в ній навчалося 270 дітей. Дітей розпущено по домах. Проведено обшуки в приміщеннях школи. Міністерство освіти Польщі закрило також українську приватну гімназію «Рідної школи» в Рогатині, в якій навчалося понад 300 учнів. Зачинено також державну гімназію з українською мовою навчання в Тернополі. Учні гімназії звинувачено «у неприхильності до польської держави» і в тому, що вони брали участь в підпаленні польських фільварків. Учні молодших класів наказано перевести до польських гімназій, а учні старших можуть бути прийняті до гімназій лише за дозволом шкільних кураторій і тільки поза Рогатиним і Тернополем. Міністр освіти погрожував закриттям і іншим українським учбовим закладам. *Свобода. — 1930. — 5 жовтня.*

1, 6. Харків. ДПУ УСРР повідомлено про прояви незадоволення студентів Києва, Харкова у зв'язку з поганим харчуванням і затримками виплати стипендій. «Ми голодуємо, — скаржилися студенти, — доведеться кинути ВИШ, для чого тільки нас надсиляли вчитися, приїдемо додому і розповімо як нас зустрів Київ». «Настав справжній голод, неможливо жити...», — бідкалися студенти з Харкова. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3191. — Арк. 163–164зв.*

1, 3. Харків. Всеукраїнський союз металістів підбив підсумки стану соціалістичного змагання і ударництва на харківських підприємствах: на

заводі «Світ шахтаря» включилися в соціалістичне змагання 1302 робітника, створено 217 ударних бригад, 19 комун, організовано батальйон «Червона гвардія п'ятирічки» у складі 300 робітників; на Механічному заводі 200 робітників котельного цеху оголосили себе «червоногвардійцями п'ятирічки», на заводі «Укррадіо» 200 робітників заявили про самозакріплення до кінця п'ятирічки. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 325–326.*

1, 3. Харків. Укрколгоспцентр повідомив про незадовільний стан справ з вербуванням працівників для роботи в Донбасі. Станом на 23 вересня спрямовано на роботу 2 тис. осіб з 30 тис., встановлених планом. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 вересня.*

1, 3. Зі ст. Кантемировка відбув перший «красний ешелон» у складі 1632 комсомольців, колгоспників, батраків, одноосібників, мобілізованих на роботу в Донбас. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 325.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про організацію районних і міських комісій українізації». Ухвалено сформувати комісії при районних виконавчих комітетах і президіях міських рад, виділених в окремі адміністративно-господарські одиниці. Завданням комісії проголошено керівництво практичною роботою по проведенню українізації на місцях. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 жовтня.*

24 вересня (середа)

3. Запоріжжя. Робітники заводу «Комунар» випустили 100-й комбайн. Робота проводилася у надзвичайно високих темпах: протягом доби зібрано 12 машин. Протягом року до 1 вересня підприємство випустило 49 комбайнів, протягом «ударного» вересня — 51. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 26 вересня.*

4, 7. Київ. Народилась Олександра Степанівна Данченко — мистецтвознавець, кандидат мистецтвознавства з 1969. Навчалась 1948–54 у Київському університеті. Праці: «Народна кераміка Наддніпрянщини» (1969), «Народна кераміка Середнього Придніпров'я» (1974), «Народні майстри» (1982); альбоми — «Народне мистецтво України», «Олександр Ганжа» (обидва — 1982). Працює в галузі декоративної кераміки. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 192.*

25 вересня (четвер)

1, 3. Політбюро ЦК ВКП(б) надіслало лист крайкомам, Обкомам і ЦК національних компартій «Про колективізацію». Містилася вимога негайно

досягти «нового могутнього піднесення колгоспного руху» з тим, аби забезпечити рівень колективізації селянських господарств основних зернових районів, у тому числі степової України — до 65–70%. і видало постанову «Про хід осіннього засіву і колективізації». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 646.*

1. Харків. ДПУ УСРР повідомлено про викриття «контрреволюційної шкідницької організації» у системі заготівельних і постачальних організацій, пов'язаних з продовольчим постачанням населення України. «Зловмисників» виявлено у Наркоматі торгівлі УСРР, «Вукоопспілці», «Укрм'ясі», «Рибак спілці» та ін. Чекисти поінформували про «зізнання» заарештованих у скоєних злочинах. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 вересня.*

1, 5. Львів. Відбулася організаційна нарада з приводу створення на основі Української християнської організації Української католицької народної партії. Обрано оргкомітет. *Свобода. — 1930. — 12 жовтня.*

9. Москва. Президія Вищої ради фізкультури СРСР ухвалила проект будівництва в Харкові центрального стадіону ім. Петровського. Вирішено завершити спорудження спортивного комплексу до 1932 р. з тим, аби провести на ньому всесвітню робітничу спартакіаду. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 вересня.*

26 вересня (п'ятниця)

1. Москва. В газетах з'явилися повідомлення про розстріл 48 осіб, зайнятих у системі постачання. Відповідальність за погіршення продовольчої обстановки у країні було перекладено на «цапів-відбувайл». На замовлення Політбюро ОДПУ «розкрило» контрреволюційну організацію «шкідників постачання», які немов би ставили за мету «створити у країні голод і викликати незадоволення серед широких народних мас і цим сприяти падінню диктатури пролетаріату». На чолі організації начебто стояли професор Рязанцев і Є. С. Каратигин, в минулому чиновник міністерства фінансів і головний редактор «Торгово-промышленной газеты». Сталін особисто підганяв ОДПУ і прийняв рішення про розстріл арештованих і публікації «показань». Справа «шкідників постачання» стала частиною великої компанії, яку ОДПУ проводило з кінця 20-х рр. проти науково-технічної інтелігенції, звалюючи на неї невдачі п'ятирічки. *Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. — С. 84; Письма И.В. Сталина В.М. Молотову. 1925–1936. — М., 1995. — С. 185–186, 216–218.*

1. Москва. ОДПУ надіслано по прямому дроту ПП ОДПУ Західного Сибіру і Далекосхідного краю розпорядження № 44777 негайно приступити і завершити до 15 листопада будівництва бараків тимчасового розміщення 14,5 тис. сімей з України. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД.*

1918–1939. Документи и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 470.

1, 3. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про припинення другого-рядного будівництва та скорочення зайвих витрат». Констатувалися значні фінансові труднощі у будівництві, пропонувалося переглянути об'єкти на предмет заморожування ряду об'єктів, скоротити адміністративні витрати, зокрема щодо утримання управлінського апарату. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 26 вересня.

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалою таємну постанову про вислання з прикордонних районів країни до Сибіру і Далекосхідного краю родин висланих раніше «куркулів». *РДАСП*. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 38.

27 вересня (субота)

1. Москва. ОДПУ поінформувало Комісію РНК СРСР по влаштуванню виселених куркулів про їх становище. До Північного краю заселено 46562 сім'ї, 230065 осіб; станом на 1 вересня забезпеченість «куркулів» житлом становила 3%; констатувалася потреба в одязі, взутті, у ряді місцевостей — повна відсутність медикаментів. До 15 вересня з місць вислання у Північному краю утекло 29035 осіб, з них повернуто 16368. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 649–650.

1. Львів. Політична поліція провела 40 обшуків у членів «Пласту» та в його головному адміністративному приміщенні. Конфісковано чимало книг і документів, приміщення опечатане. Обшуки відбулися в дівочому відділі при гімназії сс. Василянко і семінарії. Подібні ревізії відбулися і в інших містах. До 5 жовтня у трьох воєводствах заборонено діяльність українського «Пласту». *Свобода*. — 1930. — 5 жовтня.

1, 6. Харків. ЦКК КП(б)У і колегія НК РСІ УСРР видали відозву до населення з приводу масових зловживань у ХЦРК. Вказувалося, що виявлені зловживання «сприяли викачуванню з кооперативу багатьох тисяч тонн продуктів, призначених для постачання робітників, на приватний спекулятивний ринок». Містився заклик до громадськості «мобілізувати класову чуйність», розгорнути «масовий пролетарський контроль над діяльністю кооперативів». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 27 вересня.

1, 3. Харків. Голова РНК УСРР В. Чубар направив радіотелеграму до районних виконавчих комітетів про реальну загрозу своєчасного збирання врожаю буряків. За недбале ставлення до роботи оголошено догану Брацлавському, Синівському, Камишанському, Оболонянському, Ново-Українському, Знаменському, Буримському, Бахмацькому, Бригадирівському, Бережанському, Ново-Городоківському РВК. Прокуратурі запропоновано

притягнути до судової відповідальності представників РВК, правлінь районних кооперативних спілок і директорів ряду комбінатів. Встановлено граничний термін завершення збирання буряків до 15 жовтня. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 жовтня.*

3, 6. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про перехід управлінського апарату УСРР на п'ятиденний безперервний виробничий тиждень». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 вересня.*

3, 8. Херсон. Зі Швеції прибули 39 колишніх радянських емігрантів з с. Старо-Шведське. Повернутися на батьківщину колоністам допомогли представники Шведської компартії, які також повідомили про наміри виїхати до СРСР іще 250 осіб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 вересня.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про утворення при Укрколгоспцентрі центрального фонду сприяння будівництву та устаткуванню культурно-побутових і політосвітніх установ при колгоспах». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 вересня.*

4. Харків. Колегія Народного комісаріату земельних справ ухвалила організувати в Одесі Інститут сільськогосподарських наочних приладь з метою вивчення та створення нових типів агропромислових інструментів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 вересня.*

6. Харків. Президія ЦКК КП(б)У і колегія НК РСІ УСРР видали постанову «Про зловживання харчовими книжками ХЦРК». Встановлено відсутність у харківському центральному розподільчому кооперативі обліку і безконтрольне друкування забірних книжок, запропоновано протягом трьох провести фронтальну перевірку, щоб «виявити мертві душі, а також неправильно видані забірні книжки». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 вересня.*

28 вересня (неділя)

3. Харків. Народний комісаріат земельних справ УСРР поінформував про хід засівної в Україні: станом на 25 вересня засіяно 4859600 га землі з визначених планом 10439800 га (46,7%). Вказувалося, що причинами незадовільного стану посівної стали «відсутність належної уваги з боку районних організацій», зокрема «панування в значній частині районів настроїв самопливу замість чіткої організації масової роботи». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 вересня.*

3. Харків. РНК УСРР видала постанову «Про комітет промислової кооперації і кустарної промисловості при Українській економічній нараді». Визначено низку заходів у напрямі підтримки та розвитку кустарної промисловості. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 жовтня.*

29 вересня (понеділок)

1. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про реорганізацію місцевих установ юстиції УСРР». З 1 жовтня 1930 р. скасовувалися окружні суди, окружні прокуратури, окружні колегії захисників, посади старших

слідчих при окружних прокуратурах, посади судових виконавців і судових перекладачів при окружних судах. Натомість створювалися нові установи юстиції: міжрайонні суди, міжрайонні, міські і дільничні прокуратури, міжрайонні колегії захисників. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 22. — Ст. 223.*

1, 3. Москва. Наркомат фінансів СРСР підбив підсумки індивідуального обкладання «куркульських господарств» у 1930/31 р.: в Україні завдання «до двору» доведено 4503 господарствам на суму 1940336 руб.; у Кримській АСРР — 200 господарствам. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 654–655.*

1, 3. ст. Яснувата. Прибув ешелон у складі 1450 робітників, мобілізованих з РСФРР на роботу в Донбас. 70% робітників законтракували себе до кінця п'ятирічки, 365 комсомольців Іванівського району оголосили себе ударниками. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 332–333.*

4, 8. Харків. До міста з Кембриджу на запрошення Українського фізико-технічного інституту прибув видатний фізик П. Капіца. Науковець зробив кілька доповідей для колег, взяв участь у відкритті нових лабораторій. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 вересня.*

4, 7. Челябінськ. Народився Василевський Радомир Борисович — український кінооператор, режисер, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1973. Закінчив 1954 Всесоюзний державний інститут кінематографії ім. С. А. Герасимова в Москві. З 1965 — на Одеській кіностудії художніх фільмів. Поставив фільми: «Весна на Зарічній вулиці» (1956, спільно з П. Тодоровським), «Погоня» (1966, у співавторстві), «Дібровка» (1968), «Крок з даху» (1971), «Квіти для Олі» (1977), «4:0 на користь Тетянки» (1982), «Що у Сеньки було» (1984), «Без сина не приходь» (1986), «Рок-н-рол для принцеси» (1990), «Гріх» (1992), «Трень-брень» (1993), «Без нашійника» (1995) та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 99.*

30 вересня (вівторок)

3, 6. Москва. ВРНГ СРСР ухвалила форсувати будівництво донецького водогону і завершити будівництво до 15 жовтня 1930 р. Видано також розпорядження до 1 січня 1931 р. передати у Донецьк потрібні для водогону електромотори. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 жовтня.*

4, 7. Куоккала, тепер смт Репіно Ленінградської обл. Помер Репін Ілля Юхимович (народився 24 липня (5 серпня) 1844 р. у м. Чугуїв, тепер Харківська обл.) — російській живописець. Навчався у 1864–1871 рр. у Петербурзькій Академії мистецтв, 1873–1876 — її пенсіонер в Італії та

Франції; з 1893 — дійсний член, 1894–1907 — професор, 1898–1899 — ректор академії. Член Товариства передвижників з 1878. Твори: «Бурлаки на Волзі» (1870–1873), «Хресний хід у Курській губернії» (1880–1883), «Відмова від сповіді» (1879–1885), «Арешт пропагандиста» (1880–1892), «Не чекали» (1884–1888), «Іван Грозний і син його Іван» (1885). Творча, педагогічна і громадська діяльність Рєпіна були пов'язані з Україною. У 1867, 1876–1877 рр. жив у Чугуєві. 1880 і 1882 р. відвідав Київ. На українську тему написав твори «Українська селянка» (1880), «Портрет Т. Шевченка» (1888), «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» (1878–1891; варіант — у Харківському художньому музеї, 1880–1891), «Вечорниці» (1881), «Чорноморська вольниця» (1908), листівка «Прометей» за мотивами твору Т. Шевченка (1910), створив 4 ескізи до проекту пам'ятника поетові (1912). Дружив з М. Кропивницьким, М. Мурашком, А. Праховим, Д. Яворницьким, М. Ге. Видання: Белічко Ю. Україна в творчості І. Ю. Рєпіна (1963). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 505.*

6. Харків. Наркомат праці УСРР видав роз'яснення «Про пристосування постанови РНК СРСР № 60 від 16.06.1930 про перевід годинникової стрілки вперед на один час». Вказано на переведення відповідним чином стрілки годинника з 24 години 20 червня 1930 р. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 жовтня.*

Вересень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 46 масових і групових виступів на селі, 104 терактів, у тому числі на ґрунті колективізації 63, підпалів — 50, убивств — 7, поранень та побиття активістів — 6. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 722, 803.*

4. УСРР. Преса повідомила про вихід на екрани кінотеатрів фільму «Перекоп» *Література й мистецтво. — 1930. — 14 вересня.*

1 жовтня (середа)

1. Москва. Відділ центральної реєстрації ОДПУ підбив підсумки проведення в СРСР «операції по куркульству 1-ї категорії». З 1 січня по 1 жовтня заарештовано 283717 осіб, у тому числі «куркулів» — 124889 (44,2%), «інший антирадянський елемент» — 158828. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 484.*

1. м. Сколім. Поведена ревізія українських організації і установ, заарештовані кільканадцять осіб — переважно студентів. В повіті проведено обшуки в українських кооперативах у Вишнім, Корчині, Крушельниці, Камінці та ін. *Свобода. — 1930. — 19 жовтня.*

1, 3. УСРР. У республіці проводився «День ударника». На підприємствах, в установах організовані масовий вступ трудящих до ударних бригад, нагородження передовиків, звітування окремих робітників та цілих колективів про виробничі досягнення: у Запоріжжі робітники заводу «Комунар» приурочили до дня ударника випуск 120-го комбайну (протягом вересня зібрано 61 машину); у Києві 3600 робітників паровозоремонтного заводу вийшли на «ліквідацію прориву», виконали виробничий план на 101,3%; на Горлівському машинобудівельному заводі створено ударну бригаду ім. Молотова, 2200 працівників заводу оголосили себе «законтракованими» до кінця п'ятирічки; у Маріуполі протягом трьох днів 3531 робітників подали заяви про вступ до партії; на Полтавському паровозоремонтному заводі встановлено всесоюзний рекорд по швидкості ремонтування паровозу: роботу проведено за 1, 5 замість встановлених 11 діб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2, 3 жовтня.*

1, 4. Луганськ. Почала виходити українською мовою газета «Луганська Правда». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 вересня.*

3. УСРР. У Калініндорфському єврейському національному районі колективізовано 75% усіх селянських господарств, на Одещині відсоток колективізованих серед євреїв-землеробів сягнув 92%, на Криворіжжі — 93%, на Мелітопольщині — 100%. *Нариси з історії та культури євреїв України. — К.: Дух і літера, 2005. — С. 159.*

3. Москва. Комісія під керівництвом В. Молотова і ВРНГ СРСР встановили план видобутку Артемівським вугільним районом 2974 тис. тонн вугілля протягом кварталу, у тому числі в жовтні — 1 млн. тонн, листопаді — 929 тис. тонн, грудні — 1050 тис. тонн. Для досягнення таких результатів запропоновано довести місячну продуктивність одної вирубної машини з 1200 до 2 тис. тонн, молотка — з 5, 5 до 6, 5 тонн і т.д. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 жовтня.*

3, 8. Київ. Прибула велика група робітників з Руру, що зголосилася на роботу у шахтах Донбасу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 жовтня.*

2 жовтня (четвер)

1, 3. Москва. ЦК ВЛКСМ ухвалив мобілізувати 530 комсомольців-ударників на посилення кадрового складу транспортників. Запропоновано Україні виділити 175 добровольців, Москві і Ленінграду — по 150, Нижньому Новгороду — 30, Іванівській області — 25. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 3 жовтня.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видано постанову на доповідь Молотова і Лобова про ситуацію в Донбасі. Ухвалено змінити керівництво об'єднання «Вугіль», яке не справилося з ліквідацією «прориву», затверджено показники видобутку вугілля в Донбасі на поточний квартал у розмірі 16270 тис. тонн. Запропоновано «мобілізувати парторганізацію республіки» для ліквідації «прориву» шляхом створення виробничих бригад, підвищення темпу роботи тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 жовтня.*

3 жовтня (п'ятниця)

1. Польща. У селах Бобрецького повіту — Ляшки Долішні і Горішні, Дрогович, Острів Чорний, Бориничі, Руда, Дулеби, Оттиневичі та ін. — пройшли вже треті військово-каральні експедиції. Їх здійснював 14-й полк уланів язловецьких зі Львова. *Свобода*. — 1930. — 19 жовтня.

3, 8. Москва. А. Мікоян проінформував Й. Сталіна про експорт за кордон протягом вересня 1930 р. 46 млн. пудів хліба замість встановлених планом 90 млн. пудів. Головною причиною «прориву» названо невиконання хлібозаготівельних планів Україною і Північним Кавказом. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 578.

4, 8. Харків. На запрошення Українського фізико-технічного інституту прибув видатний фізик, фундатор квантової механіки професор П. Йорден. Науковець зробив кілька доповідей для колег. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 30 вересня.

6. Москва. Сектор раціоналізації Центросоюзу затвердив проект єдиної забірної книжки. Ухвалено запровадити новий взірєць книжки з 1 січня 1931 р. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 4 жовтня.

4 жовтня (субота)

1. На Самбірщині поліція провела біля 60 ревізій, арештовано 32 особи, яких вивезено до в'язниці у Самборі. *Свобода*. — 1930. — 19 жовтня.

1, 3, 7. УСРР. На відзначення 50-ти річчя з дні народження наркома оборони СРСР К. Ворошилова оголошено збір коштів для будівництва дирижабля «Клим Ворошилов». Станом на 4 жовтня у частинах УВО зібрано 100 тис. руб. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 4 жовтня.

3. Харків. Народний комісаріат земельних справ поінформував про незадовільний хід посівної в Україні. Протягом вересня засіяно 5806,7 тис. га замість встановлених 10439,8 тис. га (55,6% плану). *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 4 жовтня.

4, 7. Пішла з життя Олена Пчілка (псевдонім Ольги Петрівни Косач) письменниця, драматург, публіцистка, громадська і культурна діячка, перекладачка, етнограф член-кореспондент Всеукраїнської Академії наук (1925), мати Лесі Українки, сестра М. Драгоманова. Народилась 29.06.1849 р. у м. Гадяч на Полтавщині у дворянській родині. Закінчила київський пансіон шляхетних дівчат. Її суспільно-естетичні погляди формувалися під впливом М. Драгоманова і київських старогромадівців. Після одруження з П. Косачем виїхала на Волинь, де захопилась етнографією і фольклором. Опублікувала працю «Український народний орнамент. Вишиванки, тканини, писанки» (1876), що витримала кілька перевидань. Дослідження «Українські колядки», «Нариси національних типів в українській народній словесності» друкувалися в журналі «Київська старовина». Разом з Н. Кобилянською за редакцією І. Франка видала перший «Перший вінок. Жіночий

альманах.» (1887), редагувала й видавала «Рідний край» (1908-16) з додатком журналу для дітей. Брала участь у створенні українських жіночих товариств. Пчілці належить чимало перекладів і переспівів світової класики: Овідія, А. Міцкевича, О. Пушкіна, Й. В. Гете, Г. К. Андерсена, В. Гюго. Крім того, вона написала низку публіцистичних, літературно-критичних статей і спогадів: «М. П. Старицький» (1904), «Марко Кропивницький яко артист і автор» (1910), «Євген Гребінка і його час» (1912), «Микола Лисенко» (1913), «Спогади про Михайла Драгоманова» (1926), «Автобіографія» (1930). Великі заслуги П. в ділянці дослідження укр. фольклору та етнографії. Наук. значення мають такі праці: «Українські узори» (1912 і 1927), «Про легенди й пісні», «Українське селянське малювання на стінах» та ін. У 1920 за антибільшовицькі виступи вона була заарештована в Гадячому. Після звільнення з арешту виїхала в Могилів-Подільський, де перебувала до 1924, а відтоді до смерті жила в Києві, працюючи в комісіях УАН, членом кореспондентом якої була з 1925. Друкує етнографічні розвідки «Про легенди й пісні» (1926), «Малювання на стінах» (1926), «Спогади про Михайла Драгоманова» (1926). Восени 1929 р., коли по усій Україні прокотилася страшна руйнівна хвиля масових арештів у зв'язку з процесом так званої Спілки визволення України, до німеччини, розбитої паралічем вісімдесятирічної письменниці прийшли агенти ГПУ з ордером «на право обыска и ареста». Але тяжко хвора жінка не могла вже ні встати, ні «слідовать» за агентами». *Аврахов Г. Олена Пчілка: барви особистості і феномен духу // Дзвін. — 1993. — № 10–12. — С. 140–144; Народжені Україною. Меморіальний альманах у 2-х тт. Т. 2. — К.: ЄВРОІМІДЖ, 2002. — С. 384–385; Енциклопедія українознавства. У 10-х т. / Гол. ред. Володимир Кубійович. — Париж; Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954–1989. Оксана Забужко. “Notre Dame D’Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. К.: Факт, 2007. — 640 с.*

6. Харків. Секретаріат ВУЦВК на подання Центральної комісії соціалістичної перебудови побуту обговорив питання про розподіл коштів фонду «Міжнародного жіночого дня» у 1931 р. Ухвалено виділити 60 тис. руб. на придбання комплектів для ясел і дитячих садків, 40 тис. руб. — на купівлю путівок для відпочинку кращих ударниць у санаторіях і будинках відпочинку. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 жовтня.*

5 жовтня (неділя)

1. Львів. Газета «Слово польське» закликала до єдиного польського фронту на виборах до парламенту. «Патріотизм і державна думка, — писала газета, — наказує всім полякам оборону «кресів», або інакше — клич одного єдиного польського списку на «кресах»». *Свобода. — 1930. — 5 жовтня.*

1. Харків. 5–15 жовтня ДПУ зареєструвало в Україні 26 масових селянських виступів, що відбулися в 22 населених пунктах 20 районів республіки і в яких взяло участь 3400 осіб. У колишніх Лубенській,

Мелітопольській, Херсонській, Дніпропетровській, Шевченківській, Зінов'євській, Волинській, Конотопській, Одеській, Вінницькій округах селяни протестували проти збільшення плану хлібопоставок, висловлювали побоювання можливості голодування. У с. Кабановка Кечичевського району колишньої Полтавської округи хлібороби говорили: «З селян беруть усе... Ми залишимося голодними...» ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3185. — Арк. 118, 122.

1. с. Борисовка, Бердянський р-н. 5–7 жовтня відбулися масові заворушення селян проти вилучення хліба у «злісних нездатчиків». Близько 500 жінок чинили опір вилученню хліба у «куркулів», примусила хлібозаготівельну комісію припинити роботу, а членів сільради рятуватися втечею. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 547.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про дальші заходи щодо ліквідації неписьменності серед дорослої трудящої людності УСРР». Пропонувалося усім неписьменним громадянам у віці від 15 до 35 років опанувати письмо протягом 1930/31 р. Пропонувалося притягати громадські організації до справи ліквідації неписьменності. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 24. — Ст. 226.*

4, 7. с. Вапнярка, тепер смт Вінницької обл. Народився Зелінський Валерій Федорович — українській графік, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1977. Навчалась 1950–57 у Київському художньому інституті. Відтоді художник (з 1976 — головний) журналу «Перець». Оформлення книг. «Вишневі усмішки» О. Вишні (1954), «Ой ти Галю...» С. Олійника (1960); карикатури у журналі «Перець», газетах «Правда України», «Робітничая газета» та ін. Срібна медаль (2-а премія) на Всесвітній виставці карикатури (1996, Кіото, Японія). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 260–261.*

10. Львів, Біля Скнилова упав військовий літак з двома льотчиками. Літак розбився на дрібні частини. Льотчики отримали тяжкі поранення. *Свобода. — 1930. — 5 жовтня.*

6 жовтня (понеділок)

3, 7. Москва. ВРНГ СРСР видано наказ про звільнення Шварца з посади голови об'єднання «Вугілля» та призначення на цю посаду члена президії ВРНГ М. Дейча. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 жовтня.*

1, 5. Прага. Союз українських емігрантських організацій у Чехо-Словацькій республіці надіслав до Ліги націй та ряду інших міжнародних організацій Заяву-протест, в якій висловив величезне обурення пацифікаційною акцією польської влади на теренах Східної Галичини. «Відділи озброєної жандармерії в числі кількох тисяч та кавалерійські полки з

артилерією, — зазначалося у Заяві, — за наказом польської влади пішли хрестовим походом проти беззбройного українського населення Східної Галичини. Шляхи цих карних експедицій позначені актами вбивств, мордування і ганебного насильства над українським населенням; руйнуванням і нищенням бібліотек, будинків просвітніх і економічних організацій та різного приватного майна». *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. — К., 2005.*

7 жовтня (вівторок)

4, 7. Ленінград. Народився Дудкін Сергій Дмитрович — український диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1976. Закінчив 1957 Ленінградську консерваторію. 1958–1962 — диригент симфонічних оркестрів Дніпропетровська, 1962–1971 (з 1965 — головний) — Куйбишевської, 1971–1985 (головний) — Запорізької філармоній. З 1985 — викладач музичного училища у Запоріжжі. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 225.*

6. Харків. Секретаріат ВУЦВК відрядив до великих робітничих центрів членів уряду — робітників з підприємств для перевірки стану робітничого постачання. Сформовані бригади направлені до Луганського, Маріуполя, Дніпропетровська, Києва, Костянтиновки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 жовтня.*

6. Харків. Народний комісаріат праці УСРР видав постанову «Про норми робочого часу для робітників педагогічної праці». Затверджено наступні норми: для вчителів нормальних трудових при 5-денному робочому тижні — 16 год., для викладачів фахових дисциплін у 7-ми річках — 10 год., вихователів дитячих садків — 16 год., дитячих будинків — 21 год., для викладачів технікумів і робаків — 480 год. на рік, шкіл ФЗУ — 600, курсів по підготовці вступу до технікумів — 720 год. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 жовтня.*

8 жовтня (середа)

1, 3. Харків. ДПУ проінформувало про виявлення у Донбасі «злочинної системи» фіктивного збільшення показників виробництва: на шахті «Ілліч» щодоби приписувалося 10–80 тонн вугілля, на шахті «Сокологорівка» Ірменської шахтоуправи — 15–20 тонн. Притягнуті до відповідальності 12 робітників, раніше премійованих за ударну працю. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 жовтня.*

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР видав постанову про загрозовий стан засівної кампанії. Станом на 5 жовтня засіяно 6630 тис. га

замість 10439, 8 тис. га землі. Встановлено виконання планових показників по засіву у Поліссі, на Правобережжі та Лівобережжі — на 70%, у Північному Степу — на 50%, у південному Степу — на 35%. Ухвалено до 14 жовтня повністю завершити посівну в Лісостепу та на Поліссі, і на 75% — у Степу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 жовтня.*

3, 6. Харків. Колегія НК РСІ УСРР видала постанову «Про скорочення адміністративно-управлінських витрат». Ухвалено перевірити структуру апаратів всіх установ і організацій та провести скорочення штатів управлінців. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 жовтня.*

7. Москва. РВР СРСР видав наказ про призначення секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора членом Реввійськради Української військової округи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 жовтня.*

10 жовтня (п'ятниця)

1. Харків. ЦК КП(б)У надіслав телеграму РПК, МПК та Молдавському ОПК про «надзвичайно незадовільний» хід призову молоді на військову службу. Запропоновано негайно вжити заходів для виправлення ситуації. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 жовтня.*

1. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про зняття з роботи секретаря Гайсинського РПК Решетняка «за бездіяльність і не вживання заходів до забезпечення проведення хлібозаготівель». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 жовтня.*

1. с. Ново-Київка. Відбулися масові заворушення: натовп жіноцтва протестував проти описування майна боржників хлібозаготівельного плану. «Бандити, ви знаєте тільки грабувати, не дамо грабувати людей», — кричали вони. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3185. — Арк. 122.*

1, 3. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ констатував «крупні недоліки і прориви» у кампанії збирання хліба в Україні: у 27 південно-степових районах залишилися на колгоспних полях площею 42844 га сформовані копни хліба, частина якого проросла і загинула. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 719.*

1, 3. Луганськ. Слов'яно-сербський окружний суд на Луганщині приговорив до розстрілу з конфіскацією майна колишнього крамаря, закупника м'яса одного з кооперативів громадянина Шишова за приховування і «спекуляцію» срібними монетами. При обшуку у «злочинця» знайдено 350 руб. Найвищий суд УСРР відхилив касаційну скаргу засудженого. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 жовтня.*

1, 4. Харків. На підприємствах, в установах УСРР відбулися мітинги, збори протесту у зв'язку з руйнацією польською владою українського життя в Західній Україні: у Харкові на мітинг заводу «Серп і Молот» зібралось 12 тис. робітників; президія ВУАН у Києві затвердила протест проти тиску уряду Польщі на українську культуру. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 жовтня.*

11 жовтня (субота)

8. Харків. До міста прибула делегація 26 іноземних журналістів. Представники Американського телеграфного агентства «Асошіейтед прес», Єврейського телеграфного агентства «ІТА», відомі письменники і журналісти Альберт Ріс Вільямс з Америки, Гербінт, Гутман з Німеччини, Васіхес з Австрії, Дандрес з Італії та ін. відвідали Держплан, НКО УСРР, ознайомилися з культурним і господарським життям української столиці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 жовтня.*

12 жовтня (неділя)

1. Польська поліція і загони кавалерії проводили ревізії, обшуки, арешти і карні експедиції на Збаражчині: Нове село, Шельпаки, Токи, Добромірка, Лисичинці, Шили, Скорики, Красносільці; на Тернопільщині: Прошова, Мишковичі, Лука, Чортгорія, Чернилів Руський, Ладичин, Шляхтніці, Микулинці, Купчинці, Денисів, Кривки, Покопивна, Іванів Горішний, Людвиківка; на Підгаєччині: Підгайці, Швейків, Глгочі, Застовне та ін; на Рогатинщині: Рогатин, Пуків, Залуже, Вербилівці, Васючин, Мартинів Старий та ін., а також в різних селах Бережанщини. *Свобода. — 1930. — 12 жовтня.*

1, 3. Харків. Народний комісаріат фінансів УСРР повідомив про незадовільний стан мобілізації коштів населення. Станом на 1 вересня зібрано 230163 руб. замість 302500 руб.; з 15 млн. руб. по самооподаткуванню надійшло лише 3693200 руб. (23,9%); по сільськогосподарському податку не надійшло 2200 тис. руб; по сільськогосподарському кредиту — 7 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 жовтня.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про зняття з роботи секретаря Добровеличківського РПК Самойлова «за незадовільний стан хлібозаготівель» у районі. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 жовтня.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про незадовільний стан висвітлення газетами «Вісті ВУЦВК», «Пролетар», «Всеукраїнський пролетар», «Сільськогосподарський пролетар», «Народний учитель» ходу хлібозаготівельної кампанії. Редакційним колективам видань запропоновано посилити роботу у напрямі «мобілізації мас навколо хлібозаготівель». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 жовтня.*

1, 3. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ підбив попередні підсумки виконання хлібозаготівельного плану у 1930/31 р. Для УСРР встановлено план заготівлі усіх зернових культур у 8026000 тис. т., станом на 1 жовтня 1930 р. річний план виконано на 37%; відповідно у Криму — на 67,4% річного плану. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 665–667.*

6. Харків. Наркомат здоров'я УСРР поінформував про доцільність збереження встановленої в СРСР практики дозволу абортів. Аргументами

на користь абортів названо постійний приріст населення, розвиток справи охорони здоров'я жінки. Жорстко критиковано заборону абортів у капіталістичних країнах. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 жовтня.*

13 жовтня (понеділок)

1. сс. Чубановка, Гаврилівка, Рубежанський р-н, Артемівська окр. 13–16 жовтня у відбулися масові заворушення: озброєні палицями, сокирами селяни не дозволили описувати майно боржників хлібозаготівельного плану, влаштували демонстрацію під гаслом «Радянська влада — без комуністів!». *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3185. — Арк. 122.*

1, 5. Владики Греко-католицької церкви єпископи: Станіславський Г. Хомишин, Перемишльський Й. Коциловський, Патарський Н. Будка; єпископи-помічники: Пермишльський Г. Лакота, Львівський І. Бучко, Станіславський І. Лятишевський на чолі з митрополітом А. Шептицьким видали у Львові спільний пасторський лист до всіх вірних Греко-католицької церкви відносно подій на Галицькій землі. Поліція конфіскувала видруковані примірники і заборонила їхній подальший друк. *Свобода. — 1930. — 26 жовтня.*

3. «Союзнафта» ухвалила спорудити трубопровід Грозний–Ростов–Лозова довжиною в 1100 км й початковою пропускною спроможністю 3 млн. тонн. Встановлено вартість будівництва у 56–58 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9, 14 жовтня.*

14 жовтня (вівторок)

1. Харків. Народний комісаріат фінансів УСРР повідомив про недостатній темп мобілізації коштів населення. На селі у справі самооподаткування зібрано 23,9%, реалізації позик — 36,6%, вкладання коштів до ощадкас — 13,6% встановленого плану. Ухвалено звернутися до ВУРПС та Українського колгоспного центру з проханням підтвердити директиви про поголівну участь членів КНС, профспілок і колгоспників у кампанії передплати позики «П'ятирічку в чотири роки». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 жовтня.*

1. Львів. Кільканадцять польських студентів напали на Ринку на українські будинки при вулицях Руській і Чарнецького. Найбільше потерпіли книгарня товариства Т.Г. Шевченка і бібліотека товариства Т. Г. Шевченка, а також єврейські магазини, що мали крім польських ще й українські вивіски. Погром повторився увечері. Кількасот польських студентів громили до пізньої ночі усі українські установи і навіть приватні будинки. Було пошкоджено вивіски і шиби в крамницях Маслосоюзу, Земельного банку, Народної Гостиниці, духовної семінарії, Ревізійного союзу, монастир сестер Василянок. Завдана шкода оцінюється в 20 тис. злотих. Приводом до погромів стала фальшива чутка про підпал українцями польських трибун на Порзенківці за містом. *Свобода. — 1930. — 26 жовтня.*

1, 7. Харків. Постановою ЦК ЛКСМУ оголошено сувору догану завідувачу Відділу освіти і побуту Київського МК ЛКСМУ, секретарям Костянтинівського, Кадіївського РК ЛКСМУ за невиконання директив ЦК про мобілізацію комсомольців на педагогічну роботу в рахунок «3000». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 жовтня.*

1, 7. Харків. Постановою ЦК ЛКСМУ оголошено догану секретареві Конотопського ОК ЛКСМУ Козейкові за невиконання директив ЦК про мобілізацію комсомольців у Донбас. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 жовтня.*

3. УСРР. Колгоспники Юзькуйської сільради повідомили про комплектування 2 тис. пудів хліба «червоних валок». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 жовтня.*

6. Харків. ВУЦВК видав постанову «Про роботу системи споживчої кооперації на Україні». Відзначалося, що за планами до 1 жовтня 1930 р. належало охопити системою споживчої кооперації у містах 66% і в селах 47,3% дорослого населення, проте в дійсності охоплено відповідно 53,6% і 38,6%; розгорнуто 18341 замість запланованих 20500 крамниць у сільських споживчих товариствах; виявлено перевищення встановленого НКТ відсотку націнок по робкоопах на 14,2 замість 12,75%, по окружних союзах — на 3,42 замість 3,25%; констатувався незадовільний стан централізованих заготівель овочів. Накреслено серію заходів по виправленню ситуації, зокрема запропоновано прокуратурі посилити нагляд за дотриманням працівниками кооперації встановленого порядку роботи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 жовтня.*

15 жовтня (середа)

1. с. Чижикове, Львівщина. Польські улани здійснили каральну експедицію. Проведено обшуки в українському кооперативі і читальні. Сметельно поранено 16-річного М. Паранька. *Свобода. — 1930. — 26 жовтня.*

1, 3. Харків. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалив провести додаткову грошову емісію на суму 15 млн. руб. *РДАСП. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 46.*

1. с. Чернеча Слободка, Смелянський р-н. Натовп селян, переважно жінок і молоді, розгромив канцелярію сільради, розшматував ділові папери, звільнив з-під арешту «куркуля», заарештованого за спротив представникам влади при стягненні податку. *Советская деревня глазами ВЧК—ОГПУ—НКВД. 1918—1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930—1934. Книга 1. 1930—1931. — М., 2003. — С. 547.*

3. Харків. Наркомат торгівлі УСРР повідомив про стан хлібозаготівель в республіці. Станом на 11 жовтня річний план збирання хліба виконано на 44,5%, харчових культур — на 48,1%. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 жовтня.*

4, 7. Харків. Відбулося засідання акціонерів видавництва «Українська радянська енциклопедія». Обрано правління УРЕ на чолі з Фалькевичем.

Ухвалено протягом восьми років підготувати до друку і видати 50 томів енциклопедії. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 14 жовтня.*

16 жовтня (субота)

1. с. Топчило, Царичанський р-н. Група жінок напала на місцеву батрачку та побив її за активну участь у проведенні хлібозаготівель. Заарештованих ініціаторів інциденту звільнив натовп із 100 селянок, які також вчинили спротив вивезенню хліба, розігнали труд похід школярів. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 547.*

17 жовтня (п'ятниця)

1, 3. Харків. ВУЦВК на доповідь Наркомату земельних справ УСРР видано постанову про незадовільний стан осінньої посівної кампанії в Україні. Ухвалено завершити посів озимих у Поліссі і Лісостепу — до 25 жовтня, у північному Степу — до 5 грудня, у південному Степу — до 10 січня; період з 15 жовтня до 1 грудня оголошено «ударним двотижневиком». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 жовтня.*

1, 7. Харків. Постановою ЦК КП(б)У «за зривання промфінплану» оголошено догану керівникові Лисичанського шахтоуправління Муразову; керівника Червонодонського шахтоуправління Васька знято з роботи із забороною два роки займати адміністративно-господарські посади. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 жовтня.*

4, 7. с. Горлівка, тепер Сумської обл. Народився Товстуха Леонід Самійлович — український майстер декоративно-ужиткового мистецтва, народний художник України з 1992. Закінчив 1968 Московській Технологічній інститут. Гобелени: «Богдан Хмельницький» (1954), «Квіти Полтавщини» (1980), «Живи, Україно» (1985), «Свято на Івана Купала» (1988), «Т. Г. Шевченко» (1989, диптих), «Квіти землі» (1990), «решетилівські мелодії», «Козацькі мотиви» (обидва — 1991), «Паморозь» (1992), «Кошик квітів» (1993), «Хризантеми» (1994), «Маки» (1995). Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка, 1986. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 585–586.*

18 жовтня (субота)

1. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про «самопливних, хвостистських і куркульських настроях» серед працівників низового партійного і радянського апаратів та сільських комуністів. В УСРР зафіксовано чисельні випадки виступів низових працівників проти прийняття планів хлібозаготівель, протидії з боку окремих керівників колгоспів: голова Яцковської сільради Китайгородського району відмовився доводити план до «куркульського двора»: «Сяду в БУПР, але план до двора доводити не

буду»; голова правління колгоспу ім. Шевченка Попаснянського району при колгоспниках кричав на уповноваженого РВК: «Доки ви знущатиметеся над нами? Хліб зберемо, розділимо серед членів і розійдемося». *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. – М., 2003. – С. 503.*

1, 3. Москва. Колгоспцентр СРСР видав попередні підсумки стану колективізації у зернових районах. В УСРР станом на 10 вересня організовано 20932 колгоспи, котрі об'єднали 1447,9 тис. селянських господарств, 9601,5 тис. га землі. Рівень колективізації сільського господарства в республіці по відношенню до всіх господарств сягнув 28,7%, відносно усієї пашні селянського землекористування – 34,1%. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 674.*

1, 3. Харків. Укрзернотрест ухвалив постанову про розпуск і притягнення до судової відповідальності правління районних спілок – Петропавловської на Дніпропетровщині, Качкарівської на Херсонщині, а також про звільнення з посад голів наступних районних спілок: Очаківської на Миколаївщині, Царекостянтинівської на Маріупольщині, Жовтневої на Одещині, Ставищанської на Білоцерківщині, Бершацької на Уманщині. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 18 жовтня.*

1, 6. Харків. Народний комісаріат земельних справ УСРР повідомив про результати повторної «чистки» апарату: звільнено з роботи 25 осіб. До цього у ході виявлення «шкідницької організації» на чолі з членом НКЗ Резниковим усунуто 50% особового складу наркомату. Ухвалено висунути на керівну роботу в апараті 20 робітників, наймитів. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 18 жовтня.*

1, 6. Харків. Завершено чистку апарату Укрдержплану, у ході якої «певна частина співробітників виявила своє антирадянське обличчя»: звільнено 52 особи, штат установи загалом скорочено з 978 до 853 осіб, фонд заробітної плати – з 122, 4 тис. руб. до 113, 6 тис. руб. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 18 жовтня.*

3. Харків. Народний комісаріат торгівлі УСРР і «Хлібоцентр» ухвалили створити фонд для преміювання колгоспів за дотермінове завершення хлібозаготівельної кампанії та успішне проведення посівної. До фонду передано 189 радіоустановок, 110 телефонних апаратів, 462 велосипеди, 111 годинників, 7 терезів, 494 барометри, 926 кравецьких машин. Крім того, із загальносоюзного резерву передано 100 тракторів, 100 вантажних автомобілів «Форд». *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 18 жовтня.*

19 жовтня (неділя)

4. Товариство «Просвіта» видала книгу Омеляна Тарлецького «Вплив природи на історію України» про вплив географічних умов на минуле і майбутнє України. *Свобода. – 1930. – 19 жовтня.*

4. Харків. НКО УСРР видав постанову про асигнування 3 тис. руб. ансамблеві народних інструментів Харківської робітничої спілки металістів для придбання нових музикальних інструментів. Ухвалено організувати змагання хорових колективів трудових шкіл Харкова, Києва, Дніпропетровська, Одеси, Миколаєва, Сталіна, Артемівського, Луганська на кращу постановку навчання українській пісні з встановленням премії для переможців у 300 руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 жовтня.*

4, 7. с. Зачепилівка, тепер Полтавської обл. Народився Янко Дмитро Григорович — український мистецтвознавець, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1974. Закінчив 1959 Київській університет. Праці: «Пам'ятники Києва» (1974), «Олександр Ковальов» (1977), «Олександр Скобликов» (1979), «Пам'ятники і монументи України» (1982); публікації з питань культури в періодичній пресі (1990–1996). З 1987 — заступник голови правління Українського фонду культури. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 676.*

20 жовтня (понеділок)

1. Харків. Відбулося урочисте засідання секретаріату ВУЦВК з нагоди 10-ти річчя Школи червоних старшин ім. ВУЦВК. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 жовтня.*

1, 3. Визначено «остаточний річний план» хлібозаготівель по СРСР на 1930/31 р. Встановлено загальносоюзний план збирання хліба у 24634, 6 тис. тонн (1503,9 млн. пуд.), для УСРР — 8026, 4 тис. тонн (490,0 млн. пуд), у тому числі: ржи — 1654,4, пшениці — 3767,5, овес — 720,7, ячменя — 1130,3, кукурудзи — 360,4, круп'яних культур — 212,9, бобових — 180,2 тис. тонн. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 678–689.*

1, 3. Харків. ДПУ поінформувало про незадовільний стан надходження хліба з «куркульських господарств»: у 121 районі України план хлібозаготівель доведено «до двору» 22 тис. «куркульських господарств» на суму 6 млн. 500 тис. пуд., проте реально надійшло лише 810 тис. пудів. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3185. — Арк. 120.*

21 жовтня (вівторок)

1, 3. Харків. Президія ВУЦВК на доповідь НКТ УСРР видала постанову про абсолютно неприпустимий темп хлібозаготівель в Україні. Станом на 10 жовтня річний план виконано на 44,7%. Ухвалено вжити заходів для «рішучого перелому» з тим, аби завершити кампанію хлібозаготівель до 1 грудня 1930 р. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 жовтня.*

1, 3. Москва. ВЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про недопущення куркулів і позбавленців до кооперації». *Трагедия советской деревни. Коллек-*

тивизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930. – М., 2000. – С. 690.

4. Харків. Комітет сприяння загальному початковому навчанню при РНК УСРР поінформував про «загрозливий стан справи загального навчання» у ряді районів республіки. Ухвалено провести з 20 жовтня по 21 листопада 1930 р. «Місячник загального початкового навчання», усі районні виконавчі комітети та міські ради зобов'язано до 1 листопада 1930 р. охопити навчанням дітей у віці 8–10 років. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 21 жовтня.*

4, 7. м. Гуляйполе Запорізької обл. Народився Калюта Вілен Олександрович – українській оператор, заслужений діяч мистецтв України з 1995. Закінчив 1960 операторські курси на Київській кіностудії художніх фільмів. Відтоді працює на студії, зняв фільми: «Білий птах з чорною ознакою» (1971), «Наперекір усьому» (1972), «Мріяти і жити» (1974), «Хвилі Чорного моря» (1975, 4 серії), «Дрібниці життя» (1980), «Чекайте на зв'язківця» (1979), «Польоти уві сні та наяву» (1982), «Легенда про княгиню Ольгу» (1983), «Поцілунок» (1983), «Два гусари» (1984), «Оберігай мене, мій талісман» (1986), «Смирненне кладовище» (1989), «Урга» (1987), «Стомлені сонцем» (1988) (два останні – на Московській студії «ТТТ» («Товариство – труд – талант») разом з французькою кіностудією художніх фільмів «Камерон-1»). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 284.*

24 жовтня (п'ятниця)

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ УСРР повідомив про незадовільний стан осінньої засівної кампанії. Станом на 20 жовтня в республіці засіяно 9128300 га озимих (83% встановленого плану). Ухвалено скласти «червоний список» районів, які виконали планові завдання посівної. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 24 жовтня.*

6. Маріуполь. Завершено перевірку забірних книжок: із 118 тис. осіб, що обслуговувалися за книжками, виявлено 26167 «мертвих душ». Ухвалено організувати 193 закритих розподільника, у тому числі 6 на підприємствах, 5 у порту. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 24 жовтня.*

25 жовтня (субота)

1. Інформаційний відділ ОДПУ підбив підсумки посівної кампанії за матеріалами Наркомату земельних справ СРСР, Колгоспцентру і Держплану СРСР. Станом на 20 жовтня в УСРР план посіву озимих виконано на 83%, питома вага радгоспів у плані посіву озимих становила 3,6%, колгоспів – 49,2%, одноосібників – 47,2% при рівні колективізації селянських господарств у 27,8%. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция),*

В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 506–507.

1. Харків. У редакції друкованого органу ЦК КП(б)У «Комуніст» проведено нараду представників центральних газет, періодичних видань господарських об'єднань, профспілок, установ, підприємств і організацій республіки про широке висвітлення у пресі оголошеного газетою «Правда» загальносоюзного конкурсу на краще підприємство і колгосп. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 26 жовтня.

1, 3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видав постанову «Про хід мобілізації грошових засобів». Вказувалося на незадовільний хід кампанії, зокрема невиконання УСРР встановлених завдань по мобілізації коштів за рахунок самообкладання, позиці, внесків в ощадні каси, сільськогосподарської позики, накопиченню паїв і т. ін. Наркоматам фінансів, місцевим партійним організаціям запропоновано до 1 грудня 1930 р. забезпечити надходження усіх коштів по само обкладанню, завершити повне оформлення передплати облігацій як у місті, так і по селах, до 1 листопада розгорнути в районах мережу ощадних кас, посилити вербування вкладників і т. ін. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930*. — М., 2000. — С. 693–694.

26 жовтня (неділя)

1. Москва. Особливий відділ ОДПУ підбив підсумки готування додаткового виселення сімей «куркулів-одинаків» з України і Білорусії. ДПУ УСРР ухвалено вивезти до Західного Сибіру 27 жовтня — 8 листопада 35104 осіб; «куркулям» дозволено у семиденний строк ліквідувати своє майно, тварин; визначено кошторис по прийманню сімей українських «куркулів» у Західному Сибіру у 2262252 руб, у тому числі на оплату продовольства — 584620 руб. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931*. — М., 2003. — С. 510.

1. УСРР. Редакцією «Комсомольської радіогазети» проведено радіомітинг, присвячений проблемам вугільного Донбасу. Виступали заступник голови об'єднання «Вугілля», представники ЦК ЛКСМУ, промислових підприємств «Серп і Молот», «Світло шахтаря», ХМЗ, ХПЗ, ім. Тинякова та ін., звучала музика у виконанні симфонічного оркестру радіоцентру. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 23 жовтня.

1. УСРР. У Києві, Харкові, Одесі, інших містах Радянської України пройшли масові антипольські демонстрації у зв'язку із політикою пацифікації у Західній Україні. В Харкові відбулося віче галицьких іммігрантів, на якому виступив Лесь Курбас. *Свобода*. — 1930. — 26 жовтня.

1. Звенигород, Бібрський повіт. У будинку читальні «Просвіта» вибухнула вночі бомба. *Свобода*. — 1930. — 26 жовтня.

1. Станіславський повіт. Під похованням УСС на Стрілецькій горі за Тяжевом Станіславського повіту вибухнула бомба. Частину могили ушкоджено. *Свобода*. — 1930. — 26 жовтня.

27 жовтня (понеділок)

1. УСРР, БСРР. 27 жовтня — 6 листопада ДПУ проведено в прикордонних районах УСРР і БСРР операцію вилучення членів сімей та приєднання їх до висланих раніше «контрреволюційних елементів»: з українських земель вивезено 10769 сімей, 31504 осіб. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 706.

28 жовтня (вівторок)

1. с. Дзвинячи, Заліщичина. Поліція обшукала приміщення читальні «Просвіти». Знищено половину бібліотеки, конфісковано портрети Т. Шевченка і І. Франка, кілька заборонених польською цензурою книжок. *Свобода*. — 1930. — 23 листопада.

1. м. Бовшові, Рогачинський повіт. Заарештовано С. Стефанишина за зберігання журналу «Сурма». *Свобода*. — 1930. — 23 листопада.

1. Старосамбірський повіт. У м. Лужку Горішнім заарештовано Ю. Фустяка за звинуваченням у розповсюдженні антидержавних листівок. *Свобода*. — 1930. — 23 листопада.

1, 7. Харків. Постановою ЦК КП(б)У звільнено з роботи секретаря Валківського РПК Левандовського, голову РВК Білошапку за незадовільний хід проведення кампаній по мобілізації коштів населення і збирання бруяку. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 1 листопада.

4. Харків. Артисти естради ухвалили організувати в українській столиці та Києві, Одесі, Дніпропетровську серію вечорів під загальним гаслом «Естрада народів». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 28 жовтня.

4, 7. Запоріжжя. Народився Макарчук Геннадій Григорович — українській режисер, театрознавець, педагог, кандидат мистецтвознавства з 1981. Закінчив 1962 Київській театральний інститут (педагог В. Неллі), 1962–1966 і з 1983 — його викладач (1970–82 — викладав у Київському інституті культури). Працював у театрах Києва, Харкова і Львова. Вистави: «Нора» Г. Ібсена (1967), «Сім струн» (за твором Лесі Українки, 1971), «У серці у моїм» (за твором П. Тичини, 1974), «Кайдашева сім'я» за І. Нечуй-Левицьким (1987, інсценівка М.), «Панночка» за М. Гоголем (1989, переклад М.) та ін. Автор п'єс «Замах», «Василько» (обидві — 1968), «Чудовий балаганчик» (1972, у співавторстві) та ін.; театрознавчі статті. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького.* — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 387.

29 жовтня (середа)

1, 3. Горловка. Притягнуто до судової відповідальності завідувача шахти 4-БІС Аденського шахтоуправління Скрипник за звинуваченням у «приписках»: встановлено, що 24 жовтня робітниками видобуто 495 тонн, водночас у звіті вказано на 531 тонн вугілля. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 жовтня.*

1, 3. Харків. Постановою ЦК КП(б)У за «прорив» у роботі знято з посади керівника шахти «Довженка» Свердловського шахтоуправління із забороною протягом року займати відповідальні посади; ДПУ заарештовано головного інженера цієї ж шахти Ільштайна «за злочинну бездіяльність і злісний зрив жовтневого завдання щодо видобутку вугілля». Звинувачуваний був помічений у веденні таких «контрреволюційних розмов»: «Одна справа — вимога партії, друга справа — ми, техніки. Більше, ніж дано в першому завданні щодо вугілля, виконати не можемо і не виконуватимемо». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 жовтня.*

1, 4. УСРР. Завершено проведення «чистки» апарату ВУАН: звільнено з роботи 25 «чужих, бюрократичних, ідеологічно невитриманих елементів». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 жовтня.*

4, 7. Київ. Народилась Котляр Валерія Семенівна — українська артистка балету і балетмейстер, народна артистка УРСР з 1964. Закінчила 1949 Київське хореографічне училище. 1949–1951 — у Львівському театрі опери та балету, 1951–1954 — в ансамблі Північної групи військ, 1954–1975 — солістка Ансамблю танцю УРСР (сольні партії в танцях «Горлиця», «Хміль», «Плескач», «Метелиця», в хореографічних мініатюрах «Про що верба плаче», «Ми пам'ятаємо» тощо). 1977–1980 — головний балетмейстер ансамблю танцю «Дружба» київського заводу «Більшовик». З 1981 викладає в Київському інституті культури. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 326.*

30 жовтня (четвер)

1, 3. Харків. ДПУ УСРР повідомив про хід виселення «куркулів» з прикордонних районів республіки. Станом на 27 жовтня завершено виселення з території Одеського сектора, Тираспольського, Кам'янецького прикордонних загонів, 29 жовтня розпочато операцію у Вінницькому секторі: загалом виселено 4974 осіб, у тому числі 859 чоловіків, 2218 жінок, 1897 дітей. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 700.*

1, 5. Греко-католицький митрополічий ординаріат оголосив розпорядок, яким доручив усім священикам Львівської архієпархії «для спрощення Божого милосердя в тих тяжких часах, як переживає наша церква, додавати при кожній службі Божій по три прощення під час «всенародних скорбі», а також запропонував стриматися 1 листопаду від всяких церковних маніфестацій на честь полеглих за свободу. *Свобода. — 1930. — 9 листопада.*

31 жовтня (п'ятниця)

1, 2, 6. Харків. Президія Всеукраїнської спілки гірників оголосила про підтримку ініціативи гірників шахт Горлівського і Лисичанського районів зробити дні жовтневих свят 7 і 8 листопада робочими для ліквідації «вугільного прориву». Висунуто гасло: «Усі шахтарі Донбасу в дні червоно-жовтневого штурму — до лав і забоїв, до конвеєрів, вирубних машин та перфораторів!» *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 31 жовтня.*

1. Польща. Поліція заарештувала в приватних помешканнях головного редактора газети «Діло» Василя Мудрого і провела обшук в редакції і адміністративних приміщеннях газет «Діло» і «Свобода». *Свобода. — 1930. — 9 листопада.*

1. Львів. Заарештовано голову УНДО доктора Д. Левицького та секретаря доктора Л. Макарушку. *Свобода. — 1930. — 9 листопада.*

1. Львів. Польська влада закрила книгарні Українського педагогічного товариства «Рідна школа» в будинку «Народної Гостиниці». *Свобода. — 1930. — 9 листопада.*

4, 7. Львів. Українська Видавнича Спілка надрукувала у Львові «Спомини» колишнього командира Української Галицької Армії М. Омеляновича-Павленка. *Свобода. — 1930. — 9 листопада.*

Жовтень

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 129 масових і групових виступів на селі, 154 терактів, у тому числі на ґрунті колективізації 85, підпалів — 78, убивств — 2, поранень та побиття активістів — 5. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927—1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 722, 803.*

4. УСРР. Керівництво ВУАН У поінформувало громадськість про підсумки шефства ВУАН над Донбасом. Кафедрами та інститутами ВУАН проведено значний обсяг науково-практичної роботи, зокрема Кафедрою гідрології та інституту водного господарства України збудовані земляні греблі на р. Вовча для Сталінського комбінату та на р. Кринці для Макіївського комбінату; Кафедрою теорії пружності складено «Довідник з технічної механіки для гірничих технікумів»; Кафедрою хімії — винайдено спосіб здобувати під високим тисненням метиловий (деревний) спирт; Кафедрою ботаніки — вироблено план озеленення Сталінщини, відповідно до якого засаджено 205 га зелених рослин; Кафедрою гігієни і санітарії ВУАН — опрацьовані статистичні матеріали про смертність у шахтарських селищах Донбасу та ін. 29 представників ВУАН у складі 6 бригад виступили у підшефних районах з 79 лекціями, 10 доповідями, охопивши 24 тис. осіб. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С. 113—116.*

1 листопада (субота)

1. Г. Петровський відвідав крейсер «Червона Україна». Голова ВУЦВК ознайомився з життям особового складу корабля, виступив перед моряками з доповіддю про досягнення соціалістичного будівництва. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 2 листопада.

1. Львів. Невідомі вибили вночі всі шиби в домівках «Української Бесіди», канцелярії філії «Просвіти», в Українському кооперативному банку. В церкві Св. Миколая стіни обкидали багном. *Свобода.* — 1930. — 16 листопада.

1. Тернополь. Вибито вікна у „іщанському Братстві» та закидано багном скульптура лева над головним входом. На стрілецьких могилах в Тернополі зрізано окований залізом дубовий хрест. В Озірній коло Зборова знищено огорожу та розбито плиту з іменами полеглих на Стрілецькій могилі. В Теревовлі вибухом ушкоджено підставу українського пам'ятника. *Свобода.* — 1930. — 16 листопада.

1, 3. Запоріжжя. Керівництво Дніпрельстану повідомило з Кічкасу про досягнуті робітниками значні успіхи, зокрема замурування 110 тис. кубометрів бетону лише протягом одного місяця. Колектив будівництва проголосив листопад «штурмовим понадударним місяцем». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 2 листопада.

1, 4. УСРР. Сесія ВУАН ухвалила резолюцію з приводу наступу польського уряду на українське політичне і культурне життя в Західній Україні. «Дикунська руйнація культури та терор на Західній Україні, — вказувалося у документі, — тільки прискорить крах буржуазної Польщі й зміцнить революційну боротьбу, яка розгорнулася нині й гегемоном якої є пролетаріат, і яка зросте незабаром у свій Жовтень». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 2 листопада.

2. Харків. Президія Всеукраїнської спілки металістів видала постанову про святкування XIII річниці Великої жовтневої соціалістичної революції «під знаком ліквідації прориву на вугільному фронті». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 1 листопада.

3. УСРР. З Луганських підприємств направлено на постійну роботу в Донбас 40 кваліфікованих слюсарів. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 1 листопада.

2, 6. Харків. У місті відбулася нарада представників Наркомату торгівлі, кооперативів об'єднання «Вугілля». Учасники обговорили стан робітничого постачання в Донбасі. Відзначалися численні негаразди і зловживання у справі постачання і розподілу продуктів харчування. Ухвалено організувати на всіх механізованих шахтах закриті розподільники. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 1 листопада.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про скасування Устави про Всеукраїнську фото-кіноуправу і статут цієї управи». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* — 1930. — № 26. — Ст. 242.

2 листопада (неділя)

1. Харків. ЦК ЛКСМУ видав постанову «Про проведення самоперевірки соціалістичного змагання». Ухвалено розгорнути слухання індивідуальних звітів про участь комсомольців у соціалістичному змаганні і ударництві, провести масовий набір «ударників імені XVIII з'їзду ЛКСМУ та IX з'їзду ВЛКСМ». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 листопада.*

1. Львів. Львівське староство зачинило читальню «Просвіти» на Знесенню під приводом того, що читальня є «гніздом саботажної акції». *Свобода. — 1930. — 2 листопада.*

1. м. Ямниці, Станіславський повіт. Вибито всі вікна читальні «Просвіти». Завдано шкоди на кількесот злотих. *Свобода. — 1930. — 2 листопада.*

1. Польша. Поліцією заарештовано 20 колишніх українських послів та сенаторів Татомира, Кузьміна. Козицького. *Свобода. — 1930. — 2 листопада.*

4. Львів. Видавництво «Просвіта» видала у Львові книгу Омеляна Тарлецького «Україна заборолом культури і цивілізації перед степовиками». *Свобода. — 1930. — 2 листопада.*

3. Прилуки. Трудовий колектив 2-ї державної тютюнової фабрики у Прилуках оголосив про включення до всесоюзного конкурсу на звання кращого підприємства країни; таке ж рішення ухвалив колектив 2-го Держмлина «Союзхліб» у Харкові. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 листопада.*

4, 6. Харків. Секція охорони здоров'я міської ради організувала Санітарний театр. Акторська група під керівництвом Фуксова представила глядачам постановку п'єси «Життя наказує». *Література й мистецтво. — 1930. — 2 листопада.*

6. Харків. Наркомат праці УСРР, «йдучи назустріч бажанням громадськості», видав постанову «Про роботу в дні 7 і 8 листопада 1930 р. в кам'яновугільній промисловості Донбасу». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 листопада.*

3 листопада (понеділок)

3. Горловка. Щербинівська промислова міліція у Горлівці оголосила себе мобілізованою на роботу в шахту; на шахті «Новочайкіно» у Макіївці знято «опортуністичне керівництво», всі працівники оголосили себе само мобілізованими «на боротьбу з вугільним проривом». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 листопада.*

4 листопада (вівторок)

1. УСРР. На шахтах Горлівки, на підприємствах та в установах Харкова, Житомира, Києва, інших міст республіки відбулися багатолюдні мітинги і збори з ухваленням резолюцій засудження Рютіна, Слепцова та ін. на кшталт: «Покінчимо раз і назавжди з опортуністами, викриємо опортуністів, що саботують рішення партії». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 листопада.*

1, 3. Харків. Укראколгоспцентр видав постанову про заборону приймати до колгоспів господарств, яким доведено план хлібозаготівель «до двору» до виконання ними державних завдань. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 листопада.*

6. Харків. Колегія Наркомату торгівлі УСРР затвердила план постачання населенню у листопаді 5340 тонн м'яса, 1 тис. це коров'ячого масла, 1 тис. це маргарину для індивідуального і 1500 це для громадського харчування, 600 це голландського сиру, 600 це бринзи, 1999,5 тонн (6730 ящиків) соняшникової олії, 102993 це оселедців, 20900 це риби. Затверджено індивідуальні норми постачання м'ясом робітників підземних і «гарячих» цехів Донбасу, Криворіжжя, підприємств Дніпропетровська, Маріуполя по 200 гр. 20 разів на місяць. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 листопада.*

6. УСРР. Бригадами «робітничого контролю» встановлено низький рівень громадського харчування працівників «Тракторобуду». Для 14 тис. робітників відкрито усього 5 їдалень з щоденною пропускнуою здатністю 30 тис. обідів, якість страв і санітарний стан харчових установ були вкрай низькими. За оцінками перевіряльників, у 49-й їдальні «приміщення для чистки городини нагадує брудний свинарник, вагонетка для перевозу городини заляпана всякими нечистотами, вони не миються місяцями. Обід у цій їдальні «під водичку» особливо несмачний». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 листопада.*

6. Миколаїв. Робітнича бригада заводу «Андре Марті» у Миколаєві обслідувала стан зберігання овочів на складі міського робкоопу. Встановлено неналежне зберігання і псування овочів, перевіряльниці виступили з пропозицією для запобігання псування частини продуктів проводити їх соління. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4 листопада.*

5 листопада (середа)

3. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) затвердив програму викурювання спирту на січень–вересень 1931 р. у 60 млн. відер. *РДАСПІ. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 65.*

6. Харків. Народний комісаріат праці УСРР видав постанову «Про порядок реєстрації та відрядження на роботу органами праці й боротьбу з неповажними причинами відмови від роботи». Ухвалено у разі відмови робітників чи службовців від запропонованої роботи за спеціальністю не пропонувати протягом шести місяців альтернативних посад, використовуючи таких осіб виключно для виконання некваліфікованих видів робіт. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 16 листопада.*

6 листопада (четвер)

1, 3. Москва. ВРНГ запропонувало керівництву «Дніпрозаводбуду» завершити будівництво комбінату ударними темпами до 1 січня 1931 р. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 листопада.*

1, 6. Харків. Президія Всеукраїнської спілки сільськогосподарських і лісових робітників ухвалила оголосити 7 і 8 листопада робочими, перетворивши їх «на дні більшовицького штурму проривів у сільськогосподарській кампанії». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 6 листопада.

1, 6. Харків. Народний комісаріат праці УСРР, «зваживши на численні бажання трудящих», запропонував усім міським радам «не перешкоджати колгоспникам працювати 7 і 8 листопада». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 6 листопада.

4, 7. Київ. Народилась Ірина Йосифівна Каракіс — український архітектор. Закінчила 1954 Київський інженерно-будівничий інститут. Споруди: ТЕЦ у м. Текелі та Алмати (обидві — 1954–1956), в Чернігові та Бердичеві (обидві — 1958–1962); набори меблів для житлових і громадських споруд (1965); обладнання Будинку торгівлі у Києві (1976), готелів — «Театральний» в Києві (1987), «Житомир» і «Дніпропетровськ» у містах тієї ж назви (1983–1985); ресторанів — «Гостинний двір» (1988) та «Східний» (1994), обидва — в Києві. Автор книг з питань інтер'єрів громадських споруд. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 286.*

4, 8. Харків. 6–15 листопада відбувся пленум Міжнародного бюро революційної літератури. Делегати з 22 зарубіжних країн ухвалили відозву з приводу гноблення українського і білоруського населення в Польщі, заслухали доповіді Б. Леша «Про роботу міжнародного бюро революційної літератури за 1927–1930 рр.», М. Скрипника «Про культурну революцію в СРСР», Й. Бехера «Про воєнну небезпеку і завдання революційних письменників в боротьбі з нею», Профінтерну та ін. Обрано Президію МОПРЛ у складі 25 осіб. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 7, 10, 11, 16 листопада; *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 380.*

6. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заходи по забезпеченню житловою площею робітників інженерно-технічного й адміністративно-господарського персоналу, направлених для роботи на будівництві Магнітогорського, Кузнецького, Петровського (Забайкалля) металургійних заводів». Ухвалено зберігати для вищезазначеної категорії працівників та членів їхніх сімей житлову площу на попередньому місці проживання на весь період відрядження. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 23 листопада.

7 листопада (п'ятниця)

1, 3. УСРР. В республіці пройшли урочистості з нагоди річниці Великої жовтневої соціалістичної революції. У містах і селах, на підприємствах, в установах, колгоспах відбулися зібрання, мітинги, звітування колективів про трудові досягнення: у Костянтинівці завершено будівництво першого в

СРСР заводу «Цинкобуд», більше 100 робітників-ударників подали заяви про вступ до партії; у Києві на заводі «Ленінська кузня» 81,3% робітників оголосили себе ударниками; у Лубнах працівники деревообробної фабрики подали колективну заяву про вступ до партії; у Полтаві прийнято до партії 45 ударників паровозоремонтного заводу. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 листопада.*

1, 3. Харків. Укрколгоспцентр оприлюднив Відозву «До всіх колгоспників і не колгоспників України» з призовом на честь ХІІ річниці Жовтневої революції колективізувати до весни 1931 р. 75% селянських господарств республіки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 7 листопада.*

1. Харків. Відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя з дня заснування Школи Червоних старшин. У рапорті ВУЦВК командування навчального закладу поінформувало про соціально-політичне обличчя підготовлених командирів (65% — вихідці з робітників, 35% — з бідняків і середняків, 90% — члени ВКП і КСМ), запевнивши шефів у готовності і надалі скеровувати роботу школи «на правильне і чітке засвоєння генеральної лінії партії». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 листопада.*

8 листопада (субота)

1, 7. Харків. Політбюро ЦК КП(б)У і президія ЦКК КП(б)У видали постанову про фракційну діяльність Сирцова, Ломінадзе, Чайкіна. Ухвалено негайно виключити опозиціонерів з партії як таких, що «утворили без принципний право-лівий» опортуністичний блок на основі фракційної платформи, яка, в основному збігається з платформою правого ухилу С. Бухарина, Р. Томського, пропаганду якої ХVІ з'їзд ВКП(б) оголосив за несполучну з перебуванням у партії». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 18 листопада.*

9 листопада (неділя)

4. УСРР. Відбулися святкування з нагоди 5-ти річчя створення Українського біохімічного інституту. Скликано урочисті збори, на яких академік Палладін доповів про успіхи керованої ним науково-дослідної установи. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 листопада.*

10 листопада (понеділок)

1. Москва. На Червоній площі відкрито новий мавзолей В. Леніна. У будівлі використано чорний габроналіт і чорний лабрадор з Житомира. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 листопада.*

1. с. Бернадівка, Тереховлянський повіт. Невідомі висадили у повітря український пам'ятник на цвинтарі. У Тереховлі стався повторний замах на пам'ятник коло церкви. *Свобода. — 1930. — 30 листопада.*

1. Львів. Трибунал присяжних суддів звинуватив Ю. Гошовського — студента Торговельної академії уродженця с. Березовець Стрийського повіту у державній зраді і порушенні публічного спокою і засудив на 3 роки

ув'язнення. Згідно обвинувачення останній зберігав і розповсюджував лєтучки УВО. *Свобода*. — 1930. — 23 листопада.

11 листопада (вівторок)

3, 6. Харків. Колегія наркомату земельних справ ухвалила організувати сільськогосподарський комбінат для постачання робітників Дніпрельстану продуктами харчування. Вирішено утримувати в комбінаті 2 тис. молочних корів, 500 свиней, закладення городу на 2100 га, плодово-ягідного саду на 200 га. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 11 листопада.

6. УСРР. У Костянтинівці завершено будівництво великої фабрики-кухні з пропускною спроможністю 3 тис. обідів щодоби. Вартість об'єкту склала 350 тис. руб. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 12 листопада.

6. Харків. Наркомат праці УСРР видав постанову «Про притягнення населення порядком трудової повинності для боротьби з сніговими заметами та розливами на коліях залізниць України протягом осіннього й зимового часу 1930/31 р. та про розцінки оплати праці». Встановлено право органів місцевої влади проводити мобілізацію населення для виконання вищезазначених робіт, встановлено розмір оплати восьмигодинного робочого дня — 1 руб. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 10 грудня.

12 листопада (середа)

1. Харків. Опубліковано звинувачувальний висновок у справі «Промпартії». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 12 листопада.

13 листопада (четвер)

1. Харків. Секретаріат ВУЦВК ухвалив відзначати 10-ти річчя завершення Громадянської війни, приурочивши цю подію до святкування перемоги РСЧА під час Сивасько-перекопських боїв. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 13 листопада.

1. Представник ПП ОДПУ Західного Сибіру Чаковський повідомив по прямому дроту керівництво ОДПУ про перебування спецпереселенців, у тому числі дітей з України «в одязі та взутті, абсолютно не відповідних сибірському клімату». Містилося прохання забезпечити додаткове асигнування 715 тис. руб. та надходження 8750 тулубів, 17,5 тис. пар пімів. *Советская деревня глазами ВЧК-ОГПУ-НКВД. 1918-1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930-1934. Книга 1. 1930-1931. — М., 2003. — С. 513.*

1, 7. Харків. Секретаріат ВУЦВК вніс на розгляд Комісії у справах нагород пропозицію присвоїти звання Героїв праці робітникам, учасникам революційного руху Лук'янову (51 рік трудового стажу), Ширману (55 років стажу) та професорові Полтавської сільськогосподарської станції Зайкевичу (57 років трудового стажу). *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 13 листопада.

2. Харків. Відбулося засідання Всеукраїнського комітету сприяння дирижаблестроїтву при ТДС Авіахімі. Ухвалено організувати в районах, містах і селах республіки мережу структурних підрозділів комітету, розгорнути агітаційну роботу, спрямовану на популяризацією справи будівництва дирижаблів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 листопада.*

3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про передачу Всеросійським і Всеукраїнським кооперативними банками Всесоюзному сільськогосподарському кооперативно-колгоспному банку фондів довготермінового кредитування сільськогосподарської кооперації, а також запасних капіталів та сум пайових внесків сільськогосподарської кооперації». *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза советских социалистических республик. — 1930. — № 57. — Ст. 599.*

3. Харків. РНК УСРР констатував незадовільний стан будівництва Дніпрельстану. Ухвалено негайно звернутися до Наркомату праці СРСР з проханням направити додаткову робочу силу, до ВРНГ СРСР — максимально прискорити роботи організацій — постачальників устаткування для Дніпрельстану. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 листопада.*

4. УСРР. Завершено конкурс на кращий проект пам'ятника Т. Шевченку в Харкові, що його організував Всеукраїнський комітет у сприянні будівництву пам'ятника поетові. Надійшло близько 100 проектів, утому числі майстрів з Німеччини, Польщі, Чехословаччини, Франції. Сформовано журі для визначення переможця. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 листопада.*

4. Харків. ВУЦВК ухвалив надіслати до Казахстану літературу про радянську виборчу систему українською мовою. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 листопада.*

5. Луцьк. Вокружному суду завершено розгляд гучної церковної справи у с. Жабча. Православного священника Сагайдовського і п'ятьох селянами було звинувачено у захопленні силоміць в лютому 1929 р. місцевої церкви, яку уряд наказав віддати католикам, зірванні печаток та побитті супротивників. Священника засуджено на 6 місяців ув'язнення, 3-х селян кожного на 3 місяці позбавлення волі. *Свобода. — 1930. — 23 листопада.*

14 листопада (п'ятниця)

6. Запоріжжя. Велика фабрика-кухня Дніпробуду із щоденною пропускнуою спроможністю 20 тис. обідів перейшла на самообслуговування, що дозволило скоротити видачу їжі кожному відвідувачу з 45 до 15 хв.; з 20 листопада фабрика перетворена на закритий тип їдальні-розподільника із фіксованою вартістю обіду 25 коп. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 грудня.*

15 листопада (субота)

1. УСРР. 15–25 листопада проводилася «Декада оборони»: на підприємствах, в установах республіки відбулися мітинги, збори з виступами доповідачів про міжнародне становище і загрозу війни, тривала кампанія

збирання коштів населення у фонд оборони країни, зокрема й шляхом встановлення 10% націнок на квитку у театр, кіно і т. ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 4, 10 листопада.*

1. хут. Ольшанка, Лебединський р-н, Сумська окр. 15–17 листопада на ґрунті примусових хлібозаготівель почалися заворушення селян. Прибулий до хутора кінний загін був зустрінутий натовпом людей, які вимагали: «Не їздіть до нас, бандити, чого вам треба, наш хліб забирати? Ми його самі вивеземо». Озброєні хлібозаготівельники розсіяли натовп пострілами в повітря, топтали кіньми людей, били їх прикладами, провели арешти ініціаторів виступу. В упокореному селі голова РВК провів загальні збори, встановлений план хлібозаготівель виконано більше ніж на 100%. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 722–723.*

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалив постанову про збільшення чисельності Червоної армії до жовтня 1931 р. на 68 тис., довівши її до 700 тис. осіб. *РДАСПІ. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 71.*

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про становище в Донбасі». Вказувалося на недостатність вжитих заходів для «ліквідації прориву». Містилася категорична вимога до парторганізацій досягти перевиконання виробничого плану у листопаді на 10%, винайти засоби зниження собівартості продукції. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 15 листопада.*

3, 6. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалив таємну постанову про скорочення на 800 тис. тонн у листопаді-грудні 1930 р. плану вивозу хліба з одночасним його доведенням до 1200 тис. тонн зернових; затверджено розмір резерву продовольчих хлібів для внутрішнього постачання у 150 млн. пуд., мобілізаційного фонду — у 50 млн. пуд. *РДАСПІ. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 70.*

16 листопада (неділя)

1. Польща. В Галичині і на Волині відбулися вибори до польського сейму. Український і Білоруський Виборчий блок № 11 одержав по окремих округах у Східній Галичині 17 мандатів, на Волині — 1, загалом 21 мандат. *Свобода. — 1930. — 23 листопада.*

1. Польща. В Сокалі арештовано кільканадцять учнів учительської семінарії й гімназії. Тих, яких було випущено, дирекція відмовилася прийняти назад до учбових закладів. *Свобода. — 1930. — 16 листопада.*

1, 6. Ужгород. Відбувся судовий процес над п. С. Новаківською, яка намовила гімназіста Табунця вчинити замах на греко-католицького священника москвофіла Сабо. Влітку Табунець стріляв у Сабо і легко його поранив. Суд засудив Новаківську до 5 років ув'язнення і Табунця на 1 рік ув'язнення. *Свобода. — 1930. — 16 листопада.*

1. Коломийський повіт. У Добеславцях біля 200 осіб з прапорами Сільробу та вигукуючи антиурядові гасла пішли до сусіднього села Заму-

линець. Війська оточили демонстрантів і арештували 31 особу. *Свобода*. — 1930. — 16 листопада.

17 листопада (понеділок)

1. Представник ПП ОДПУ Західного Сибіру повідомив про прибуття до Новосибірську 17 ешелонів, 10880 сімей, 30543 осіб, у тому числі 5960 чоловіків, 14117 жінок, 10466 дітей. Прибулих розподілено у Томську — 9189, Іркутську — 13938, Яя — 9122. Зазначалося, що у переселенців з України «одяг і взуття у переважній більшості не відповідає Сибіру», вказувалося на велику кількість хворих серед дітей. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. — М., 2003. — С. 513–514.*

3, 8. Запоріжжя. На Дніпрельстан прибула делегація у складі 37 німецьких робітників, відряджена в СРСР Союзом робітників-фотографів з метою збирання матеріалів для видання альбому про життя радянських людей. *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 19 листопада.

4, 7. с. Білявка, тепер місто Одеської обл. Народився Авер'янов Георгій Борисович (помер 4 червня 1991 р. у Харкові) — український віолончеліст, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1981. Закінчив 1955 Одеську консерваторію. З 1959 — викладав в Харківському інституті мистецтв (1975–1991 — ректор, з 1984 — професор). Виступав як соліст. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 7.*

18 листопада (вівторок)

6. Харків. Інспекція Наркомату торгівлі УСРР виявила вагон зіпсованого м'яса, що його було спрямовано у Дніпропетровськ з Дарницького м'ясокомбінату. ЧП оцінене як «прояв шкідництва ворожих елементів». *Вісті ВУЦВК*. — 1930. — 12 грудня.

20 листопада (четвер)

1. Варшава. Верховний суд розглянув справу українців звинувачених у приналежності до УВО і організації 7 вересня 1929 вибухів на Східних Торгах у Львові. Суд присяжних засудив Р. Бібу до смертної кари, М. Терещука, І. Вацика, Й. Наоркевича, В. Махницького, Й. Кирилюка — на 4 роки ув'язнення. *Свобода*. — 1930. — 7 грудня. 23 листопада, неділя

1. Львів. Львівське воєводство закрило читальню «Просвіти» в Соколім (повіт Ліско) та у Вільці Вербицький (повіт Рава Руська). Водночас у Вільці закрито українське товариство «Луг». *Свобода*. — 1930. — 23 листопада.

1. Радехов. Староство в Радехові припинило діяльність місцевих українських товариств, зокрема читальні «Просвіти» і «Сокола». *Свобода*. — 1930. — 23 листопада.

1, 3. Москва. Наркомат торгівлі СРСР констатував незадовільний стан здавання хліба державі: станом на 15 листопада річний план виконано лише на 76%. Республіканським наркоматам запропоновано «домогтися рішучого переламу в перебігу хлібозаготівель». Сформульовано «гасло дня» — «Жодного пуда хліба колгоспників на приватний ринок для спекуляції!» *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 листопада.*

1, 3. Київ. Київський судоремонтний завод ім. Сталіна ухвалив взяти участь у всесоюзному конкурсі на краще підприємство. 75% робітників заводу оголосили себе законтракованими до кінця п'ятирічки. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 листопада.*

1, 4. Харків. Група письменників і поетів ЛОЧАФу Пилипенко, Панч, Ірчан, Щербина, Патяк, Штангей, Ческис, Дубинський, Галушко оприлюднили Заклик до всіх літературних, наукових і громадських організацій спрямувати творчі зусилля для піднесення бойового і політичного готування особового складу РСЧА. Літератури оголосили себе «ударниками на фронті зміцнення обороноздатності країни». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 листопада.*

4. Артемівськ. Відкрито сезон Української музикальної комедії Вседо-нецького театрального об'єднання. Глядачам представлені театральні вистави «Рудокопи» (постановник Бебутов), «Циган-барон» (постановник Козачківський), «Ніч перед Різдом» (текст Карабана і Волкочуєва; музика Йориша), «Князь-кріпак» (музика Стречнева) та ін. *Література й мистецтво. — 1930. — 2 листопада.*

21 листопада (п'ятниця)

1, 3. Харків. РНК УСРР видав постанову про спрямування місцевим органам влади 10% суми від реалізації позики «П'ятирічку в чотири роки» та про цільове спрямування цих коштів на шкільне і лікарняне, комунальне будівництво, у якості капітальних вкладень до місцевої промисловості і сільського господарства. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 грудня.*

1, 5, 7. Єпископ Української Автокефальної Православної церкви Йосип Оксіюк подав до відділу культів НКВС заяву про зречення сану та вихід зі складу церкви. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 грудня.*

22 листопада (субота)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видав таємну постанову щодо організації проведення процесу у справі «Промпартії». Розроблено детальний «сценарій» його проведення та розгортання в країні масштабної агітаційної кампанії під гаслами «На вилазки класових ворогів, іноземних інтервентів, шкідників і куркулів відповімо нещадною розправою з агентами воєнної інтервенції і розгорнутим наступом соціалізму по всьому фронту нашого господарського будівництва», «На загрозу інтервенції відповімо зміцненням обороноздатності країни» та ін. *РДАСП. — Ф. 17. — Оп. 162. — Спр. 9. — Арк. 81–82.*

23 листопада (неділя)

1. Москва. Транспортний відділ ОДПУ повідомив про вивезення сімей «куркулів-одинаків» з України і Білорусії. З України до Іркутська і Томську прибули 17 ешелонів, 31320 «куркулів», у тому числі 5970 чоловіків, 14081 жінок, 11269 дітей, загинули в дорозі 13, у тому числі 1 чоловік, 2 жінки, 10 дітей. *Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). Том 3. 1930–1934. Книга 1. 1930–1931. – М., 2003. – С. 514–515.*

1, 3. Харків. Народний комісаріат торгівлі УСРР, Укрзерноцентр, Союз хліб звернулися з листом до всіх РВК, МВК, районних кооперативних спілок, уповноважених на місцях з призовом «поставити на ноги» усі громадські та профспілкові організації для забезпечення 100% виконання встановленого плану хлібозаготівель до 1 грудня 1930 р. *Вісті ВУЦВК. – 1930. – 23 листопада.*

25 листопада (вівторок)

1. Харків. Відбувся мітинг робітників заводу «Серп і молот», його учасники одностайно засудили діяльність «Промпартії». «Сталева рука вірного стража пролетарської диктатури – ОДПУ вчасно присікла діяльність хижачької зграї, – зазначалося у схваленій резолюції. – Пролетарі, колгоспники, трудящі СРСР виносять одностайну відповідь прислужникам світового капіталу». *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. – С. 355.*

1. Харків. ДПУ зафіксовано негативні настрої бідніших верст селянства Бердичівської Херсонської, Уманської, Конотопської, інших округ до здавання м'яса по контрактації. «Який сенс здавати тварин за ту ціну, котру нам сплачують. Адже за ці гроші нічого не купиш. Держава такими цінами примушує нас забивати всіх тварин...», «Дурні стануть за таку ціну здавати тварин», – говорили селяни. *ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 3192. – Арк. 115.*

1, 3. Москва. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про стан та недоліки при проведенні колективізації сільського господарства в Україні: з 20 вересня по 20 жовтня кількість колгоспів зросла з 4800 до 5000, а рівень колективізації сільських господарств з 26,4 до 27,1%. Встановлені слабке керівництво колгоспами, засміченість їх «чужим елементом», тенденцію виходу з колективних господарств: у Чаплінському районі колишньої Херсонської округи з колгоспів вийшли 588 господарств, такі ж випадки зареєстровані у районах колишніх Полтавської, Київської, Лубенської, Криворізької округ. Констатувалися такі характерні негативні настрої серед колгоспників «Якщо заберуть хлібні надлишки, як в минулому році, то ми заберемо врожай і розійдемося по домах», «Спершу забезпечимо себе, а

потім залишки здамо державі», «Хліб дамо тоді, коли червоним обозом навезуть нам мануфактуру». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 711, 718–720.

1, 3. Харків. Укрзерноцентр констатував незадовільний стан хлібозаготівель: станом на 20 листопада сільськогосподарською кооперацією виконано 82,7% річного плану. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 25 листопада.

1, 3. Харків. Наркомат земельних справ поінформував про хід засівної кампанії у республіці: станом на 20 листопада засіяно 10883 тис. га озимих, площа посівів збільшилася порівняно з 1929/30 господарським роком на 19%. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 25 листопада.

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про аспірантуру». Ухвалено відкрити при науково-дослідних установах аспірантуру з метою підготовки нових кадрів наукових робітників, викладачів вищих навчальних закладів та висококваліфікованих спеціалістів для різних ділянок народного господарства, державного й культурного будівництва. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України.* — 1930. — № 26. — Ст. 244.

26 листопада (середа)

1, 3. Харків. ВУЦВК за доповіддю Наркомату фінансів видав постанову про незадовільний стан мобілізації коштів населення. Відзначалося, що «план ударного кварталу» станом на 10 листопада виконано лише на 37,7%, серед причин названо «недостатній натиск на капіталістичні елементи, зокрема на куркульство, що ухиляється від виконання фінансових завдань». Запропоновано всім районним виконавчим комітетам, органам сільськогосподарського кредитування, споживчої, промислової кооперації виконати до 1 грудня 1930 р. встановлений план мобілізації коштів населення на 90%. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 26 листопада.

1, 4. Харків. 26–28 листопада у Харкові відбулася друга Всеукраїнська нарада по роботі серед національних меншостей. Делегати заслухали доповіді «про перевибори рад серед нацменшостей», «про стан нацмен роботи та її перспективи», «про суцільну колективізацію сільського господарства серед нацменшостей», затвердили Положення про національні комісії при сільських радах і РВК. В УСРР нараховувалося 26 національних районів, 1087 національних рад; станом на 1 листопада колективізовано 31,3% селянських господарств національних меншин; організовано 786 єврейських, 628 німецьких, 381 польських шкіл; протягом 1930 р. Центр видав надрукував 419 назв книг мовами національних меншин загальним накладом 2639 тис. примірників. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 20, 26 листопада.

4. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Попередні підсумки загального обов'язкового навчання». Відзначено чисельні негаразди в освітній справі, оголошено догану керівництву Книгоспілки за «прорив» у виданні підручників. Ухвалено продовжити до 15 грудня «Місячник загального навчання»;

НКО і Наркомату праці завершити до 5 грудня 1930 р. мобілізацію 1500 учителів; ЦК ЛКСМУ — відрядити на педагогічну роботу до шкіл 3 тис. комсомольців і ще 1 тис. на курси по підготовці вчителів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 листопада.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР затвердили Статут про Державний музей Дніпровського будівництва. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 26. — Ст. 247.*

27 листопада (четвер)

1, 4. Харків. Українське управління курсового навчання підбило підсумки підготовки інженерно-технічних кадрів для промисловості України в 1930 р. Охоплено навчанням 2828 осіб, у тому числі молодшого технічного персоналу — 1364, середнього — 701, інженерів — 539, підвищено кваліфікацію 224 інженерів. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 356.*

8. УСРР. Побачила світ одноденна газета ЦК МОДР України «Допоможімо політ'язням Західної України». У готуванні випуску брали участь члени Бюро революційної літератури Б. Ясинський (Польща), Сяо (Китай), Джерманетто (Італія) та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 листопада.*

28 листопада (п'ятниця)

1. Харків. Постановою ЦК КП(б)У знято з роботи секретарів Старо-Кременчуцького, Белозерського, Царичанського районних партійних комітетів «за бездіяльність і незабезпечення виконання хлібозаготівельного плану». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 листопада.*

1. с. Петровське, Таращанський р-н. Бригада хлібозаготівельників знущала над селянами, які відмовлялися виконувати непосильні планові завдання: людей чавили цигарковим димом у закритому приміщенні, примушували носити напис на одязі «Я нездатних хліба, я його сховав і не дам державі»; у сусідньому селі Володимирівка відбулися масові заворушення: селяни чинили опір хлібозаготівлям, побили членів вищезазначеної бригади. *ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 3190. — Арк. 82.*

1, 3. Харків. Укрзерноцентр констатував незадовільний стан хлібозаготівель: станом на 25 листопада річний план виконано на 84,4%. Місцевим організаціям запропоновано «ліквідувати прорив» у 78 відсталих районах, виходячи з директиви про завершення кампанії збирання хліба не пізніше 1 грудня 1930 р. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 25 листопада.*

4, 7. Росія. Народився Максимов Юрій Сергійович (помер 28 серпня 1983 р. у Твері) — російський актор, народний артист УРСР з 1980. З 1951 працював у театрах Дніпропетровська, Севастополя, з 1973 — в Кримському російському драматичному театрі. Ролі: Саратов («Безприданниця» О. Островського), Нагульнов («Піднята цілина» за Шолоховим). На Київській

кіностудії художніх фільмів знявся у фільмах: «Далеке й близьке» (1958), «Киянка» (1959), «Таврія» (1960). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 389.*

29 листопада (субота)

1. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову «Про перевибори низових партійних органів». Запропоновано провести 5–25 грудня кампанію перевиборів, звернути особливу увагу на «викриття правоопортуністичних практик і «лівих» закрутів», забезпечити висування до новообраних партійних бюро робітників-ударників від верстату і наймитів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 29 листопада.*

1. УСРР. У містах і селах республіки відбулися мітинги і збори з ухваленням гнівних резолюції засудження «Промпартії»: У Славянську робітники керамічного заводу ім. Крупської направили лист Верховному суду СРСР з вимогою «суворо покарати зрадників робітничого класу» та повідомленням про рішення організувати спеціальний фонд будівництва ескадрильї імені ОДПУ; загальні збори письменників Києва ухвалили резолюцію з наполяганням «суворого покарання учасників “Промпартії”»; селяни колгоспу «Гірник» на Макеївщині оголосили про створення хлібного обозу імені ОДПУ. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 358–359.*

30 листопада (неділя)

1, 3. Харків. РНК УСРР видав постанову про усунення з посади голови Чаплинського РВК та оголошення догани головам Глинського, Остерського, Шпиківського, Білокуракінського, Покровського, Липецького, Ізлучистого, Ново-Златопольського РВК «за невиконання директив по мобілізації коштів населення». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 30 листопада.*

3, 6. Харків. Наркомат праці УСРР видав постанову «Про продовження терміну перебування мобілізованих рахівників на роботі в колгоспах». Ухвалено затримати працівників, тимчасово відряджених з підприємств та установ до колгоспів, до 15 січня 1931 р. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 2 грудня.*

4, 7. с. Ізки Закарпатської обл. Народився Микола Вікторович Медвецький — заслужений художник УРСР з 1985. Закінчив 1958 Львівській інститут прикладного та декоративного мистецтва (у Р. Сельського). Твори: розпис у Будинку культури с. Петрового Закарпатської обл. (1959), фреска в інтер'єрі кафе «Ужгород» (1964); графіті — «Від колиски до могили» у с. Петровому (1983), «Туризм» — на турбазі «Латориця» (1989), вітраж «Історія залізниці» в Ужгороді (1990), всі — в Закарпатській обл. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 406.*

Листопад

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 23 масових і групових виступів на селі. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 803.

1. УВО. У 223-му стрілецькому полку 75-ї територіальної дивізії було викрито групу молодших командирів і червоноармійців (всього 9 чол.), які «вели контрреволюційну агітацію» серед бійців доводячи, що «Україна стала колонією, її пригнічує Москва», «влада веде селянство до загибелі» (справа «Козацтво»). На допиті керівник групи курсант Сиса визнав, що серед інших завдань, «організація» мала на меті у разі спроби командування використати полк для проведення каральних дій на селі не допустити цього, зокрема роз'яснити їм, що йдуть придушувати повстання своїх батьків та братів...» *Політична історія України. XX століття: У 6 т. / Редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін. — Т. 3.: Утвердження радянського ладу в Україні (1921–1938).* — К.: Генеза, 2003. — С. 249.

3, 6. Харків. Наркомат праці УСРР підбив підсумки набору робочої сили в Донбас: протягом серпня — до середини листопада відряджені 20494 колгоспників (67,9% встановленого плану), 14 тис. комсомольців (93,3% плану), 11 тис. батраків. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы).* Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 378.

1 грудня (понеділок)

2, 4. Харків. 1–6 грудня відбувся Всеукраїнський з'їзд спілки друкарів. Учасники заслухали доповідь про стан і перспективи розвитку спілки: на підприємствах української поліграфії для успішного виконання промфінпланів організовано 373 ударні бригади, 97 ударних цехів, проведено очистку правлінських структур від «опортуністичного керівництва». Ухвалено об'єднати спілки друкарів і папірників у Всеукраїнський комітет об'єднаних профспілок друкарів і папірників (голова Гальперін), ліквідувати секції робітничої преси. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 2, 6 грудня.

4. Харків. Розпочала роботу Комісія міжнародного конкурсу на збудування в українській столиці пам'ятника Т. Шевченку у складі 9 бригад. До Комісії введено експертів з Ленінграду, Москви, Києва, Одеси. На конкурс подано 165 проектів, у тому числі 23 зарубіжних майстрів. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 5 грудня.

2 грудня (вівторок)

3. Харків. Наркомат земельних справ затвердив мережу розгортання 152 нових МТС в Україні, у тому числі в Степу — 81, на Правобережжі — 27, на Лівобережжі — 19, у Поліссі — 8. Протягом 1930 року 140 МТС (7300 одиниць техніки) обробили в республіці 3 млн. га колгоспної землі. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 10 грудня.

4 грудня (четвер)

3. Запоріжжя. Керівництво Дніпрельстану поінформувало про встановлення нового світового рекорду темпів будівництва об'єкту, що стало наслідком «нечуваного ентузіазму трудящих»: достроково завершено виконання річного плану бетонування греблі і гідроелектростанції на 500 тис. кубометрів. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 грудня; Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 379.*

1. Польща. Уряд країни очолив В. Славек, який змінив на цій посаді Ю. Пілсудського. Першочерговим завданням кабінету стало налагодження польсько-українських стосунків, які значно погіршилися внаслідок «пацифікації». *Україна: політична історія. XX — поч. XXI ст. / Редація: В.М. Литвин (голова) та ін. Редкол.: В.А. Смолій, Ю.А. Левенець (співголови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2007. — С. 590.*

5 грудня (п'ятниця)

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про Державне видавничє об'єднання УСРР». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 26. — Ст. 251.*

4. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про зменшення розміру статутного капіталу для газетних видавництв місцевого значення». *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930. — № 26. — Ст. 252.*

4. Київ. Відбулася Всеукраїнська конференція художньо-політичних рад кінотеатрів і кінофабрик, скликана за ініціативою Центрального правління Товариства Друзів радянського фото і кіно (ЦПТДРФК) та «Українфільму». Учасники заслухали доповідь «Політика і практика прокату», обговорили тематичний план «Українфільму» на 1931 рік, а також ряд питань, стосовних удосконалення справи кінопрокату в республіці. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 5 грудня.*

6 грудня (субота)

1, 3. Харків. Народний комісаріат внутрішніх справ УСРР і Наркомат праці УСРР видали постанову «Про притягнення громадян 1904, 1905, 1906, 1907 років народження, закликаних до тилового ополчення до трудового відбутку на роботах у сільському господарстві і промисловому будівництві та поширення його на осіб 1908 року народження». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 грудня.*

1, 3, 5. Харків. Народний комісаріат внутрішніх справ УСРР видав постанову «Про притягнення до трудового відбутку на роботах у сільському господарстві і промисловому будівництві осіб, звільнених від військової служби через релігійні переконання». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 грудня.*

7 грудня (неділя)

1, 3. Харків. Наркомат фінансів УСРР оголосив грудень «ударним місяцем мобілізації коштів населення», для прискорення збору коштів на місця надіслано 15 бригад; Вукоопспілка оголосила 7-17 грудня «ударною декадою мобілізації коштів населення», сформувала і направила на місця 115 бригад зі складу студентів кооперативного інституту, технікуму. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 6 грудня.*

1, 4. Харків. Колегія НКО УСРР обговорила стан культурного обслуговування українського населення Північного Кавказу. Вказувалося, що етнічні українці становлять 44,5% загальної кількості представників національних меншостей регіону РСФРР. Відзначалися успіхи і проблеми у справі українізації: організовано 9 національних технікумів, українське відділення при Кубанському педагогічному інституті, налагоджено видання літератури, газет українською мовою. Вказувалося на нагальну потребу посилення матеріальної допомоги з боку НКО УСРР «українській трудящих людності Північного Кавказу». *Національні процеси в Україні. Історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2-х ч. Частина 2. — К., 1997. — С. 188–191.*

8 грудня (понеділок)

4. Харків. Держвидав України видав «Промови і статті Г. І. Петровського періоду IV Державної Думи, 1912–1914 рр.» *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 8 грудня.*

9 грудня (вівторок)

1. Москва. Видано відозву ЦВК СРСР про чергові вибори до рад. «Поголовною участю в перевиборах рад робітничих, колгоспних і бідняцько-середняцьких мас, — зазначалося в ньому, — дамо радам найкращих класово-витриманих і стійких будівників соціалізму». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 грудня.*

1. Харків. 9–13 грудня відбувся пленум ЦК КП(б)У. Учасники розглянули питання розвитку вугільної промисловості, роботу споживчої кооперації, стан колективізації сільського господарства. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодні. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 381; Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 379–381.*

3. Москва. Держплан СРСР ухвалив план телефонізації Донбасу. Ухвалено протягом 1931 р. устаткувати телефонні мережі Харків–Лозова–Ізюм–Артемівське (тривалістю 500 км), Харків–Лозова–Слов'янське–Артемівське–Маріуполь–Сталіно (тривалістю 470 км) з використанням бронзових ланцюгів, а також мережі з використанням залізних ланцюгів тривалістю в 580 км. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 грудня.*

4. Харків. 9–15 грудня в Будинку ім. Блакитного працювала виставка, присвячена 5-ти річчю з дня смерті поета. Організатори виставки — працівники Інституту Т. Шевченка уперше представили глядачеві колекцію фотографій, документи про літературну творчість і громадську діяльність В. Блакитного. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 9 грудня.*

10 грудня (середа)

1. Москва. ОДПУ підбив попередні підсумки кампанії розкуркулення та вислання «куркулів» у 1930 р.: в УСРР зареєстровано 114518 «куркульських господарств», з них «розкуркулені» 70407, виселено 31593 сім'ї, 146229 осіб, з них до Північного краю виселено 19658 сімей, 93461 особа, у тому числі до Сибірського краю — 11935 сімей, 52425 осіб; у Кримській АСРР розкуркулено 3564 сім'ї, виселено 3179 сімей, 14029 осіб, у тому числі до Північного краю — 407 сімей, 1745 осіб, до Уральської області — 2772 сім'ї, 12284 осіб. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 745, 747.*

1, 3. Харків. Укрзерноцентр поінформував про незадовільний стан хлібозаготівельної кампанії: станом на 6 грудня виконано 88,8% річного плану, у тому числі в Степу — 83,3%, на Лівобережжі — 97,7%, Правобережжі — 97,7%, у Поліссі — 93,9%. Вказувалося, що «глитайсько-заможні господарства» 361 району України виконали 77,2% плану, робився висновок, що місцеві органи «на глитая й досі не натиснули як слід». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 10 грудня.*

1, 4. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову із засудженням підготовлених методичним сектором НКО УСРР програм соціально-економічного циклу як таких, що «містять в собі ряд ідеологічно-шкідливих настанов». ДНМК запропоновано, «мобілізувавши більшовицьку пильність», підготувати нові програми. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 грудня.*

3. Запоріжжя. Керівництво Дніпрельстану повідомило про нові ударні строки будівництва об'єкту: ухвалено подати енергію з 2-ї турбіни 1 березня 1932 р. замість встановленого раніше терміну 1 жовтня 1932 р.; виробити з 1 травня 1932 р. енергії на 105 тис. кВт. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 грудня.*

4, 7. с. Скопіївка, Кіровоградська обл. Народився Добролежа Анатолій Тимофійович — український художник кіно, театру, телебачення. Закінчив 1963 Всесоюзний державний інститут кінематографії ім. С.А. Герасимова в Москві. З 1963 — на Київській кіностудії художніх фільмів. Створив оформлення до кінофільмів: художник — «Відкриття Антарктиди» (1963, сценарій О. Довженка), «Ракети не повинні злетіти» (1964), «Дума про Британку» (1968), «Сеспель» (1970), «Анна і Командор» (1975); телефільми: «Шлях на Софію» (1977, спільно з «Бояна фільм, Болгарія»), «Овід» (1980, режисер М. Машенко), «Вир» (1982), «Вихід № 19» (1990, спільно з «Авала-фільм, Югославія»); науково-популярних: «Тарас Шевченко» (1992), «Чигирин —

столиця гетьмана Богдана Хмельницького», «Батурич — столиця гетьмана Івана Мазепи», «Князь Данило Галицький» (всі — 1993, режисер М. Вінграновський). Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка, 1982. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 211.*

11 грудня (четвер)

1, 3. Харків. Наркомат фінансів повідомив про хід реалізації позики «П'ятирічку в чотири роки»: станом на 1 грудня планові завдання по передплаті позики загалом виконано на 82,1%. Поставлено завдання: до 1 січня 1931 р. шляхом розгортання соціалістичного змагання, ударництва, «рішучого удару по глитайні, по опортуністах» завершити кампанію реалізації позики. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 грудня.*

1, 3. Харків. ВУЦВК видав постанову про завершення до 1 січня 1931 р. кампанії поширення позики «П'ятирічку в чотири роки». Районним, міським виконавчим комітетам, сільрадам запропоновано негайно розгорнути роботу у напрямі повного охоплення населення передплатою. Сформульовано нове «гасло дня» — «Жодного трудящого без облігацій п'ятирічки!» *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 11 грудня.*

12 грудня (п'ятниця)

3. УСРР. «Рибтрест України» ухвалив виловити протягом третього кварталу 1929/30 — першого кварталу 1930/31 рр. 86 тис. це риби і закликав рибалок до виконання встановленого плану «ударними темпами». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 12 грудня.*

4, 7. Харків. Народилась Пархоменко Людмила Олександрівна — український музикознавець, доктор мистецтвознавства з 1985. Закінчив 1954 Київську консерваторію (у П. Козицького та О. Шреєр-Ткаченко). З 1958 — в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського НАН України. Праці: «Кирило Григорович Степенко» (1963, 1973), «Українська хорова п'еса» (1979), «Петро Ніщинський» (1989), розділи в «Історії української музики» (Т. 1–4, 1989–91). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 463.*

7. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанови про вшанування пам'яті президентства ВУАН, члена ВУЦВК і ЦВК СРСР, академіка Д. Заболотного. Ухвалено перейменувати с. Чеботарку Крижопільського району на с. Заболотне, оголосити садибу в с.Чеботарка, де народився академік, заповідником республіканського значення; організувати в с. Заболотне Будинок науки й здоров'я; надати ім'я Д. Заболотного Інституту мікробіології в Києві, Одеським медичному інституту і ботанічному саду. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 13 грудня.*

13 грудня (субота)

1, 3. Харків. Наркомат фінансів УСРР поінформував про незадовільний хід кампанії мобілізації коштів населення: станом на 1 грудня суми заборгованості виплат лише по сільбанках склала 34396 тис. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 13 грудня.

3. Харків. Українська економічна нарада обговорила стан водопостачання Донбасу і визнала його незадовільним. Планувалося у 1929/30 р. зробити капітальні вкладення по 28 об'єктах на суму 18,7 млн. руб., проте зроблено лише на 7,5 млн. руб (40% плану). Причина — «організаційна невідповідність» «водоканал буду», «Укрводобуду», «6-го Будтресту». *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 13 грудня.

3. Запоріжжя. Керівництво Дніпрельстану повідомило про готовність зменшити на рік термін будівництва об'єкту: ухвалено форсувати зимові роботи з тим, аби до 1 березня завершити цементування фундаменту греблі. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 14 грудня.

6. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про порядок забезпечення сімей військовослужбовців, призваних у кадрові Робітничо-селянської червоної армії та у перемінний склад територіальних частин Робітничо-селянської червоної армії». Встановлено порядок перенесення з 1 січня 1931 р. витрат на забезпечення родин військовослужбовців з місцевих на державні бюджети союзних республік, а також щомісячні грошові виплати особам, які мають на це право, відповідно до встановлених норм. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик.* — 1930. — № 60. — Ст. 638.

14 грудня (неділя)

1. Польща. Міністерство освіти заборонило діяльність української приватної гімназії у Яворові. Це найстаріша установа української середньої школи, яка знаходилась під управлінням українського педагогічного товариства «Рідна школа». *Свобода.* — 1930. — 14 грудня.

1. Польща. Зборівське староство припинило діяльність читальні «Прогресу» і українського товариства «Луг» в Розгадові на підставі звинувачення у антидержавній діяльності. *Свобода.* — 1930. — 14 грудня.

1. Польща. На Жуківському полі Бережанського повіту сплюндровано п'ять стрілецьких могил. Зібрані останки перепоховані мешканцями на цвинтарі в с. Жукові. *Свобода.* — 1930. — 14 грудня.

3. Харків. Політбюро ЦК КП(б)У видав постанову про економію металу. Ухвалено «широко розгорнути роботу по мобілізації уваги робітничих мас довкола питань раціонального і економного використання металу», висунуто завдання протягом 1931 р. зекономити щонайменше 10% використовуваного металу. *Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы).* Сборник документов и материалов. К., 1966. — С. 379–381.

5. Львів. Видавництво «Просвіта» видало історичну повість Андрія Чайковського «Сонце заходить» про часи зруйнування Запорізької Січі. *Свобода. — 1930. — 14 грудня.*

15 грудня (понеділок)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видало постанову «Про робітниче постачання». Ухвалено зосередити засоби постачання робітників в основних промислових районів, встановлено пільгову систему постачання ударників виробництва. *Осокина Е. За фасадом «сталинського изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М., 1999. — С. 85.*

1. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про ліквідацію комісаріатів внутрішніх справ союзних і автономних республік». Встановлено порядок передачі функцій ліквідованих комісаріатів створюваним при радах народних комісарів головним управлінням комунального господарства. *Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. — 1930. — № 60. — Ст. 640.*

1, 3. УСРР. 15–25 грудня 1930 р. в Україні проводилася «Всеукраїнська штурмова декада позики», ініційована Наркоматом фінансів УСРР з метою «охоплення позикою 100% трудящих на цілком добровільних засадах». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 17 грудня.*

17 грудня (середа)

1, 3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову «Про обкладання куркульських господарств єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядку». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 761–762.*

1, 3. УСРР. Інформаційний відділ ОДПУ повідомив про значне поширення у ряді регіонів, зокрема у районах колишнього Луганського, Миколаївського, Чернігівського, Київського, Криворізького, Проскурівського, Одеського, Харківського та ін. округ убою та розпродажу корів, коней селянами-одноосібниками: у Нікопольському районі продавали коней за ціною від 10 до 40 руб; за 20 діб листопада Старобільський райзерносоюз виконав план хлібозаготівель на 300%. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 762–764.*

8. Відбувся обмін нотами між СРСР і Латвією з питання про внесення у зв'язку з районуванням Союзу РСР деяких змін у практику застосування угоди про правову допомогу в цивільних справах від 2 червня 1927 р. *Кен О. Н., Рупасов А. И. Политбюро ЦК ВКП(б) и отношения СССР с западными соседними государствами (конец 1920–1930-х гг.). Проблемы. Документы. Опыт комментария. — Санкт-Петербург, 2000. — С. 619.*

19 грудня (п'ятниця)

1, 3. Харків. НКО УСРР інформував ВУЦВК про перебіг загального навчання у республіці. Дітей у віці 3–10 років майже повністю охоплено навчанням, підлітків 11–15 років — лише на 60%. Ухвалено до 1 січня 1931 р. забезпечити навчання усіх дітей 8–10 років та «ліквідувати прорив по підлітках». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 19 грудня.*

2, 3. УСРР. У містах і селах республіки пройшла кампанія масової «добровільної» передплати трудящими позики «П'ятирічку в чотири роки»: робітники заводу ім. Рикова купили облігацій на 100 тис. руб., Шевченківської солерудні — на 5 тис., судоремонтного заводу ім. А. Марті, взуттєвої фабрики ім. Жовтневої революції, кравецької фабрики ім. Воровського в Одесі — на 50 тис. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 грудня.*

7. Подебради, Чехословацька республіка. Покінчила життя самогубством українська письменниця, поетка, перекладачка Валерія О'Коннор-Вілінська, авторка роману про еміграцію. Перед смертю просила поховати її у Києві біля могили М. Лисенка. *Діло. — 1931. — 6 січня.*

20 грудня (субота)

1. УСРР. Відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя ОДПУ: на підприємствах, в установах республіки організовано збори, мітинги, керівництву ДПУ надіслано серію вітальних телеграм від партійних, радянських, профспілкових організацій; війська прикордонної охорони нагороджені орденом Червоного прапора та грамотою ВУЦВК. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 грудня.*

2, 3. Харків. Центральна комісія сприяння поширенню державної позики звернулася з листом до всіх місцевих підрозділів з вимогою виконати до 1 січня 1931 р. контрольні завдання по передплаті облігацій. Станом на 10 грудня в СРСР придбано облігацій позики «П'ятирічку в чотири роки» на суму 740 млн. руб., у тому числі в Україні — на 158 млн. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 грудня.*

4, 7. Київ. Пішла з життя Марія Михайлівна Старицька (народилась 19 (31) травня 1865 п. у Києві) — українська актриса і режисер, заслужена артистка УРСР з 1926. Закінчила Петербурзьке театральне училище. На сцені — з 1885. Працювала в українських і російських трупах (Петербург, Москва, Київ), 1904–27 викладала в Київській музично-драматичній школі М. Лисенка та музично-драматичному інституті ім. С.В. Лисенка. Ролі: Анна Петрівна («Не судилось»), Ганна («Богдан Хмельницький» Старицького), Кабаниха («Гроза» О. Островського). Вистави: Мохаммед і Айва (1913), «Камінний господар» Лесі Українки (1914, Театр М. Садовського в Києві). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 559.*

21 грудня (неділя)

1. Харків. У місті розпочала роботу сесія ВУЦВК. У порядку денному були питання про контрольні цифри народного господарства на 1931 рік; про бюджет; про ліквідацію округ і чергові завдання міських, сільських рад та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 грудня.*

3. Харків. РНК УСРР видав постанову «Про весняну сільськогосподарську виробничу кампанію 1931 р.» Основним завданням проголошено проведення у життя курсу на «суцільну колективізацію України та ліквідацію на цьому ґрунті глитаїства як класу». Ухвалено навесні 1931 р. подвоїти рівень колективізації селянських господарств, збільшити загальну площу радгоспів до 3 млн. га, загальну площу посівів — до 30 млн. га, довести кількість великої рогатої худоби по радгоспах з 198 до 348 тис. голів, свиней — з 43 до 520 тис., овець — з 135 до 238 тис.; спрямувати до колгоспів 2 тис. робітників підприємств для «підсилення пролетарського проводу», зобов'язати Наркомат земельних справ провести дотерміновий випуск з вищих навчальних закладів 1200 спеціалістів, а також до 15 березня 1931 р. забезпечити навчання 200 тис. бригадирів, майстрів сільськогосподарського виробництва. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 21 грудня.*

22 грудня (понеділок)

1. Москва. ОДПУ повідомив про стан спец переселенців у Північному краю: станом на 1 грудня завезено 46 тис. сімей «куркулів», 230891 особа, з них на місця постійного поселення відправлено 32175 сімей, 103970 осіб, з них влаштовано у побудовані бараки 64996 осіб, розміщено у наметах, землянках — 38974 особи. За час перебування у Північному краю померло 21213 осіб, повернуто на батьківщину дітей — 35400 осіб, повернуто неправильно висланих — 580 сімей, 1390 осіб, визнано неправильно розкуркуленими, проте залишено для проживання у Північному краю — 830 сімей, 26500 осіб, утекло — 39743 особи, з них повернуто на місце заслання — 17590, заарештовано — 6695 осіб. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 784–785.*

2, 3. Харків. ВУЦВК і РНК УСРР видали постанову «Про заходи проти хижацького нищення коней». Ухвалено розглядати випадки несанкціонованого нищення або доведення до стану господарської непридатності коней як злочин з встановленням покарання у вигляді штрафу 10-ти кратної вартості тварини. Надано також право конфіскувати усіх тварин «куркулів» у разі порушення ними даної постанови. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 23 грудня.*

8. Відбувся обмін нотами між СРСР і Естонією з питання про внесення у зв'язку з районуванням Союзу РСР деяких змін у практику застосування угоди про правову допомогу в цивільних справах від 20 січня 1930 р. *Кен О. Н., Рупасов А. И. Политбюро ЦК ВКП(б) и отношения СССР с западными соседними государствами (конец 1920–1930-х гг.). Проблемы. Документы. Опыт комментария. — Санкт-Петербург, 2000. — С. 619.*

23 грудня (вівторок)

1, 3. Москва. ЦВК і РНК СРСР видали постанову про обкладання «куркульських» господарств єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядку. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С. 381.

25 грудня (четвер)

1, 7. Харків. РНК СРСР видав постанову про затвердження РПО СРСР у складі В. Молотова (голова), Я. Рудзутака, В. Куйбишева, А. Андрєєва, Й. Сталіна, Г. Орджонікідзе, К. Ворошилова, Я. Яковлева, Г. Гринька, А. Мікояна, М. Калмановича. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 25 грудня.

1. УСРР. У містах і селах республіки пройшли урочистості з нагоди 25-ї річниці революції 1905 р. У Харкові відбувся урочистий пленум міської ради, на якому були також присутні представники ВУЦВК, РНК УСРР, ВУРПС. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 25 грудня.

1, 3. Харків. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило зберегти практику конфіскації майна по суду за невиконання «куркульськими елементами» хлібозаготівельних, інших форм опору соціалістичному будівництві. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 786.

4, 7. Ярославль, Росія. Народився Червов Вадим Сергійович (25.XII.1930, Ярославль, Росія) — український віолончеліст, педагог, заслужений артист УРСР з 1973. Закінчив 1952 Московську консерваторію, 1955 — аспірантуру при ній. Працював 1956–1958 в Центральній консерваторії Китаю (Пекін). З 1958 — в Київській консерваторії (з 1976 — професор). Перший виконавець понад 40 творів українських композиторів. Проводив міжнародні семінари віолончелістів: 1977 у Веймарі, 1990 — Лейпцігу, 1993 — Пекіні та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького.* — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 629.

26 грудня (п'ятниця)

4. Харків. У місті відбулися урочистості з нагоди 5-ти річчя Харківської державної опери: вітальні телеграми на адресу ювіляра надіслали представники партійних, радянських, профспілкових організацій, про досягнення творчого колективу на урочистих зборах доповіли керівник театру Рибак; кращим акторам присвоєно звання заслужених артистів республіки, вручено почесні грамоти і т.д. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 28 грудня.

4, 8. Харків. 26–27 грудня у місті перебувала делегація спілки молдавських письменників спілки «Ресеріту» у складі 9 літераторів — Канна, Пескаля, Мілева, Ліхтіра, Грумана та ін. Відбулася творча зустріч молдавських українських письменників, гості також ознайомилися з культурним життям української столиці. *Вісті ВУЦВК.* — 1930. — 27 грудня.

27 грудня (субота)

1, 3. Харків. ЦК КП(б)У видав постанову про подальшу колективізацію сільського господарства. Проголошено весняну засівну кампанію 1931 р. «вирішальним етапом у проведенні суцільної колективізації України та ліквідації глитає, як класу». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 27 грудня.*

1, 3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про залучення коштів селянського населення до будівництва машинно-тракторних станцій у жовтня–грудні 1930 р. і в 1931 р.» Ухвалено протягом жовтня–грудня 1930 р. і в 1931 р. розмістити серед колгоспників, виробничих сільсько-господарських об'єднань та одноосібних селянських господарств акції Трактороцентру на суму 250 млн. руб. *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 786.*

4, 7. Батумі, Грузія. Народилась Чконія Ламара Григорівна (27.XII.1930, Батумі) — грузинська співачка (лірико-колоратурне сопрано), заслужена артистка УРСР з 1963, народна артистка СРСР з 1976. Закінчила 1956 Тбіліську консерваторію. З 1956 і після 1968 — у Грузинському театрі опери та балету (Тбілісі). 1960–1968 працювала в Київському театрі опери та балету. Партії: Маро, Етері («Даїсі», «Абесалом і Етері» Паліашвілі), Татьяна, Іоланта («Євгеній Онегін», «Іоланта» Чайковського), Чіо-Чіо-сан (однойменна опера Пуччіні). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 635.*

6. Львів. Фірмою «Ірис» у місті засновано першу європейського штибу косметично-парфюмерну крамницю. *Діло. — 1931. — 7 січня.*

28 грудня (неділя)

1, 4. Харків. Бригади «легкої кавалерії» при ВУЦВК завершили обслідування стану розповсюдження літератури про вибори до рад. Встановлено невиконання «Книгоцентром» планових завдань друкування, затоварювання складів «Книгоспілки» такою літературою з виборчої тематики. *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 28 грудня.*

30 грудня (вівторок)

1, 2. Харків. Президія ВУЦВК видала постанову про визнання особливих заслуг учасників революції 1905 р. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 381.*

1, 2, 3. Харків. Відбувся Всеукраїнський зліт 25-ти тисячників. Делегати заслухали і обговорили доповіді Г. Петровського «Міжнародний та внутрішній стан радянських республік», Демченка «Колективізація сільського господарства та весняна засівна кампанія», Мусульбаса «Стан 25-ти тисячників та їх чергові завдання». *Вісті ВУЦВК. — 1930. — 20 грудня.*

4, 7. м. Артемівськ, тепер Донецької обл. Народилась Волкова Аліна Іванівна — українська співачка (сопрано), народна артистка УРСР з 1990. Закінчила 1957 Київську консерваторію. Працювала у театрах Ташкента, Мінська, Одеси (1968–1983). З 1983 — у Київській філармонії. Партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського), Гелена («Богдан Хмельницький» Данькевича), Мар'яна («Арсенал» Г. Майбороди), Тоска (однойменна опера Пучіні). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 125.*

31 грудня (середа)

1, 3. Харків. Відбувся Всеукраїнський зліт двадцятип'ятитисячників. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С. 381.*

4, 7. Київ. Народився Баклан Федір Миколайович (31.XII.1930, Київ — 26.VII.1983, там же) — український артист балету, заслужений артист УРСР з 1960. Закінчила 1948 Київське хореографічне училище, 1968 — Київській театральний інститут, з 1968 — його викладач (з 1977 — професор, з 1982 — ректор). 1948–1972 — соліст Київського театру опери та балету. Партії: Лукаш («Лісова пісня» Скорульського), Базіль («Дон Кіхот» Мінкуса), Ферхад («Легенда про любов» Мелікова). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 36.*

Грудень

1. ОДПУ зафіксовано в Україні 9 масових і групових виступів на селі. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 803.*

1. Надзвичайний Собор УАПЦ зробив спробу відновити діяльність церкви, але в офіційній її назві вже не вживалося слово «автокефальна». *Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХст. Історичні нариси. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 312.*

1930

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в різних регіонах СРСР 13754 масових виступів, у тому числі 456 (3,3%) — на ґрунті м'ясо і хлібозаготівель, 1487 (10,8%) — на релігійному ґрунті, 9721 (70,6%) — на ґрунті колективізації і розкуркулення. *Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000. — С. 787.*

1. Москва. ОДПУ зафіксовано в Україні 4098 масових виступів, в яких за неповними даними взяли участь 956587 осіб; 2779 терактів; 1884 підпалів,

у ході яких, зокрема, знищення 100 тис. пуд. хліба; вилучено 1211 «контр-революційних листівок». *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. Том 2. Ноябрь 1929 – декабрь 1930.* — М., 2000. — С. 789, 791, 803.

1. Польща. Після проведення повторних виборів на Волині у польському сеймі українське представництво збільшилося до 50 послів й 14 сенаторів, проте достроковий розпуск парламенту й подальші репресії суттєво обмежили можливості використання парламенту опозицією і непольськими партіями. *Україна: політична історія. XX — поч. XXI ст. / Редрада: В. М. Литвин (голова) та ін. Редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін.* — К.: Парламентське видавництво, 2007. — С. 602.

1. УРСР. Матеріали ОДПУ СРСР засвідчили про зростання негативних настроїв робітників щодо політики партії у промисловості. Були зафіксовані такі висловлювання щодо першої п'ятирічки: «Дурять наші голови п'ятирічкою. Говорять потерп'ять трошки, за п'ять років все буде. До закінчення п'ятирічки більшість робітників загине від невиносимої експлуатації і голоду». «Вам хочеться побудувати п'ятирічку на злиднях». «Нехай змагаються, хто ситий». «П'ятирічку побудувати за 4 роки неможливо. Будувати її треба не на костях робітників, а так, щоб не було головокружіння від голоду». *Осокина Е. За фасадом «сталинського изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941.* — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. — С. 82.

1, 3, 6. СРСР. Найбільш великі «продовольчі» страйки року відбулися у галузях промисловості, де здебільшого працювали жінки. В цілому у текстильній промисловості, де жінки складали переважну більшість, страйкували частіше, ніж у чоловічих галузях. У першому кварталі 1930 р. в галузі відбулося 92 страйки (у 1929–1966), з них 9 були безпосередньо викликані перебоями у постачанні. Найбільший страйк, в якому взяли участь до 600 осіб, відбувся у квітні на Телегінській ткацькій фабриці у Шуйському районі. Жінки зупинили роботу на півгодини: «Роботою думайте, а хліба нема!». Ще один великий страйк відбувся у липні на джутовій фабриці в Одесі. Страйкуючі робітниці намагалися організувати демонстрацію і піти з агітацією на інші підприємства. Влітку пройшли масові виступи робітниць на торфорозробках Орехово-Зуєвського округу з вимогами видати мануфактуру. Соціальний стан у селі був ще більш гострим ніж у місті. Селяни були ще більш обуреними ніж робітники і виступали активніше. У селі за перше півріччя з 8707 зареєстрованих виступів 2800 були виключно жіночими за складом. У 1930 р. число «продовольчих виступів» виросло до 1220, що становило 9% загальної кількості зареєстрованих виступів (у 1929 продовольча криза викликала 31 виступ біля 2% всіх зареєстрованих виступів). *Осокина Е. За фасадом «сталинського изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустри-*

ализации, 1927–1941. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. — С. 81, 83–84.

1. Літо 1930 р. Західна Україна (Польща) На конференції членів проводу ОУН в Празі Є. Коновалець прийняв рішення усунути З. Пеленського і призначити крайовим провідником і крайовим командантом УВО в Західній Україні Ю. Головінського, у недалекому минулому відомого командира Української галицької армії і провідного члена крайової команди УВО. З призначенням Ю. Головінського Є. Коновалець пов'язував великі надії на упорядкування стосунків проводу ОУН з крайовою націоналістичною організацією. Характеризуючи Ю. Головінського, діяч УВО і ОУН З. Книш писав: «Не було людини в УВО в роках 1922–1927, для якої “Юлько” не був би легендарним героєм, півбогом... З його особою зв'язані були часи, коли романтична слава УВО була на вершинах». Однак невдовзі Ю. Головінський був заарештований польською поліцією і за нез'ясованих остаточно причин вбитий під час перевезення з однієї в'язниці до іншої. *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. — К, 2005. — С. 82.*

1. Видано додаток до часопису УВО «Сурма» для заокеанських українців. У ньому широко пропагувалася діяльність УВО, містився заклик до українських громадян Америки і Канаді творити відділи допомоги УВО, ставати «в ряди для прискорення української національної революції». *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. — К., 2005. — С. 101.*

1. Франція. До Парижу переїхав заступник голови ПУН Микола Сціборський (1897–1941) — діяч ОУН, ідеолог і теоретик українського організованого націоналізму. Разом з М. Капустянським і О. Бойківим він створили Український народний союз (УНС) — громадське об'єднання націоналістичного спрямування. *Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. — К, 2005. — С. 77, 99.*

1, 4. Харків. На базі Всеукраїнського фото кіноуправління створено «Українфільм» — орган по керівництву справою кінематографії в Україні. Відав питаннями виробництва фільмів, кінофікації та розвитку кіно технічної промисловості в республіці. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С. 348–349.*

1, 4. Творче об'єднання радянських майстрів українського образотворчого мистецтва Асоціація художників Червоної армії України (АХЧАУ) перетворене на Всеукраїнську асоціацію пролетарських митців (ВАУПМИТ). *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 – червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* – К., 1986. – С. 346.

3. м. Сянок. Створено музей «Лемківщина». *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* – К., 1995. – С. 422.

3, 6. СРСР. Руйнація у ході колективізації селянського ринку викликала проблему з овочами. Доля приватника у забезпеченні постачання овочами і картофелем впала до 5%, тоді як у 1929 вона складала 50%. За зведеннями ОДПУ картки на основні продукти харчування існували у всіх містах і великих робітничих селища. Хоча офіційно у країні була введена лише всесоюзна карткова система на хліб (лютий 1929) та м'ясо (липень 1930), а також нормування основних продуктів харчування для мешканців Москви, Ленінграду, Донбасу (жовтень 1929) і Кузбасу (липень 1930). Асортимент торгівлі у країні різко звужився і звівся до списку т. зв. нормованих товарів, до якого входили життєво важливі продукти: хліб, м'ясо, риба, крупа, олія, цукор. Ненормовані продукти – сир, ковбаса, творіг, цукерки, сметана та ін. – були відсутні у кооперативах тижнями, а те й місяцями, а коли в'являлися, також продавалися за нормами. *Осокіна Е. За фасадом «сталінського ізобілія». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941.* – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. – С. 76.

4. Львів. Засновано об'єднання західноукраїнських художників – Асоціацію незалежних українських митців (АНУМ). *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* – К., 1995. – С. 422.

4. Львів. Розпочато видання Української загальної енциклопедії в трьох томах. Тривало до 1934 р. *Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* – К., 1995. – С. 422.

4. Харків. Хорова капела «Думка» (створена у Києві на початку 1920 р.) удостоєна звання заслуженої капели Української СРР. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 – червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* – К., 1986. – С. 352.

4. СРСР. У ході освітньої реформи замість Інститутів народної освіти (ІНО) створено кілька типів вузів: фізико-хіміко-математичні інститути, інститути професійної освіти та соціального виховання. *Культурне будівництво в українській РСР, 1928 – червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* – К., 1986. – С. 348.

4, 7. Київ. «Українфільмом» знято драматичну кіно поему «Земля». Сценарій та режисура О. Довженка, асистенти Ю. Солнцева і Л. Бодік;

оператор Д. Демуцький; художник В. В. Кричевський; у ролях: С. Шкурат — Панас, С. Свашенко — його син Василь, Ю. Солнцева — його дочка; О. Максимова — Наталка, П. Масоха — куркуль Хома, І. Франко — його батько, В. Михайлов — священник, П. Петрик — секретар осередку, В. Красенко — дід Петро, М. Недемський — дід Семен, Л. Ляшенко — парубок, П. Уманець — підкуркульник, Є. Болдіна — селянка. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято художній фільм «Криголам «Літке» про експедицію на острів Врангеля. Сценарій П. Радзиховського; режисер Я. Геллер; оператор П. Радзиховський. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято художній фільм «Людина з містечка» («Мрійник», «Давид Горе лик»). Сценарій В. Строеної і С. Рогаль; режисер Г. Рогаль; оператор М. Бельський; художник — Й. Шпінель; у ролях — В. Зускін — Давид Горе лик, С. Петров — Шульбрандт, Є. Тимофієв — оперний співак, Ніна Лі — дружина офіцера, Леске — комісар, Б. Шелестов-Заузе — офіцер, І. Франко — робітник, В. Комарецький — матрос, В. Войшвило — хуліган. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято епопею «Перекоп». Сценарій та режисура І. Кавалерідзе; оператор — М. Топчій; художник — Г. Довженко; у ролях: В. Красенко — куркуль, В. Піддубний, Г. Стаф'єв — його сини, І. Твердо хліб — неможливість, О. Підлісна — його дружина, С. Шагайда — уповноважений центра, С. Васютинський — робітник. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215–216.*

4, 7. Київ. «Українфільмом» знято неігровий художній фільм «Симфонія Донбасу». Сценарій та режисура Д. Вертова; оператор Б. Цей тлін; звукооператори М. Тимарцев і П. Штро. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 216.*

4, 7. Київ. «Українфільмом» знято епічний фільм «Хліб» («Тисяча дев'яносто двадцятий рік»). Сценарій В. Ярошенка; режисер М. Шпиковський; оператор О. Панкрат'єв; художник С. Зарицький; у ролях Л. Ляшенко — демобілізований червоноармієць Лука, С. Смирнова — його дружина, Д. Капка — дід, Ф. Гамалій — куркуль, — З. Корнева — селянка. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 216.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято художньо-документальний фільм «Червінці». Сценарій М. Олійченка (М. Макотинського); режисери П. Чардилін і М. Шор; оператори Я. Раєвський, Г. Дробін і Р. Пташний; художник С. Худяков. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 216.*

4, 7. Київ. «Українфільмом» знято «революційну епопею» «Чорні дні» («Сорочинська трагедія»). Сценарій О. Корнійчука, П. Долини, В. Фаль-

ського; режисер П. Долина; оператори Ю. Вовченко і В. Філіппов; художник — В. Баллюзек; у ролях: В. Сокирко — машиніст; І. Бакаєв — організатор повстання; С. Смирнова — учителька; Б. Шелестов-Заузе — Філімонов; О. Харламов — пристав; В. Комарецький — полковник; С. Паньківський — поміщик; С. Сорочан — Справник; М. Гайворонський — куркуль; І. Скуратов — священник; С. Мелешко — селянин; А. Куц — Микола. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 217.*

4, 7. Київ. «Українфільмом» знято агітаційний фільм «Штурм землі». Сценарій В. Охрименка і Л. Ляшенка; режисер Л. Ляшенко; оператор О. Панкратьєв. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 217.*

4, 7. Одеса. ВУФКУ знято фільм «Дві жінки» («Жінка наших днів» і «Жінка в дзеркалі»). Сценарій В. Стрєної, С. Рогаль; режисер Г. Рогаль; оператор М. Бельський; художник Й. Шпінель; у ролях: О. Каченовський — директор тресту, С. Сващенко — директор біржі, Ю. Солнцева — інспектор РСІ, З. Курдюмова — служниця, М. Дарницька — служниця, Б. Горський — офіцер, С. Петров — лакей, А. Чуверов — Хмельов, І. Маликов-Ельворті — матрос. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 214.*

4, 7. Одеса. «Українфільмом» знято фільм «Болотяні вогні» («Вогняна помста»). Сценарій М. Ятка; режисери Д. Ердман і В. Бязі; оператор М. Топчій; художники С. Худяков, В. Кричевський; у ролях: О. Харламов — куркуль Волинський; В. Войшвило — його син; В. Крицький — голова сільради; А. Чуверов — червоногвардієць, Г. Ростов — селянин Рогулько, І. Франко — лісник, Ларина-Петрова — його донька, І. Сизов — колгоспник, І. Костенко — підкуркульник, Г. Ростов — священник, І. Франко — кобзар. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 214.*

4, 7. УСРР. Знято фільм для дітей «Їх вулиця» («Визволення»). Сценарій К. Полонника; режисер Я. Геллер; оператор Д. Ксендзовський; художник М. Симашкевич; у ролях: Г. Маринчак — Лякун; А. Горичева — тітка; Ю. Чернишов — Власик; Б. Щепановський — Сашко. *Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959. — С. 215.*

7. Пішов з життя С. Навашин — уродженець с. Царєвщина (тепер Саратовська обл., Росія, 1857), видатний ботанік, основоположник вітчизняної школи цитоембріології та кардіосистематики рослин, академік ВУАН (1924), член лондонського Ліннеївського товариства, член-кореспондент Американського ботанічного товариства, віце-президент конгресу ботаніків у Кембриджі, лауреат премії ім. К. Бера. *Золоті імена України. Народжені Україною. Меморіальний альманах у двох томах. — Т. 2. — К., 2002. — С. 210.*

7. Померла Кочубей-Дзбановська Наталія Мефодіївна (справж. — Кочубей; народилася 1880 р. на Полтавщині) — українська співачка (сопрано) та

драматична артистка. Закінчила Петербурзьку консерваторію. У 1990-х рр. працювала в українських музично-драматичних трупах П. К. Саксаганського, Д. А. Гайдамаки, О. Л. Суходольського; 1912 – 13 – у П. В. Прохоровича, з 1913 – у Г. В. Борченка та ін. Партії – Цвіркуна («Чорноморці» Лисенка), Оксана («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського), Катерина («Катерина» Аркаса), Галька («Галька» Монюшка); драматичні ролі – Аза («Циганка Аза» Старицького), Ярина («Невольник» Кропивницького), Софія («Безталанна Карпенка-Карого») та ін. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 329.*

4, 7. Померла О'Коннор-Вілінська Валерія Олександрівна (1866–1930) – українська письменниця і перекладачка. Сестра першої дружини М. В. Лисенка О'Коннор. Автор лібретто лірико-фантастичної опери М. В. Лисенка «Літньої ночі» (композитор устиг написати лише фрагмент 1-ї дії – сцену в саду; лібрето побачило світ 1914), одноактних п'єс «Марусина ялинка» (1908; співавтор О. Пчілка), «Сніговий бал» (1914), «У школі» та «Подруги» (обидві – 1918). Опублікувала «Спогади про Лисенка» (1913; передруковані 1968 в книзі «М. В. Лисенко у спогадах сучасників»), статтю «Ювілей Г. І. Борисоглібської» (1914). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 447.*

4, 7. Помер Григорій Мусійович Пузир (народився близько 1850 р.). Разом з братом працював в майстерні батька. Виготовляли декоративний та ужитковий посуд, розмальований рослинним орнаментом і горизонтальними смугами. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 495.*

4, 7. Помер Густаво Сальвіні (народився 1859 р. у Ліворно) – трагік. 1898 разом зі своєю трупою гастролював на Україні: в Києві (11–13 березня, 6–15 квітня), Одесі (15–26 березня), Катеринославі (8–22 квітня), Миколаєві (4–6 травня), Харкові (19–21 травня), Єлизаветграді та ін. Створив образи шекспірівських героїв. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 523–524.*

4, 7. Помер Влодек Флор Тодосович (1879 – близько 1930) – український співак (тенор) і драматичний актор. Навчався у Петербурзькій консерваторії. Близько 1901 оселився в Києві. Співав у хорах і концертах М. Лисенка та К. Стеценка, грав у виставах трупи М. Старицького. Викладав також співи в сільській школі. *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – За редакцією А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. – С. 121.*

4, 7. Помер Дашкевич Михайло (Митрофан) Родіонович (близько 1863 — близько 1930) — український інженер і архітектор. 1893–1903 — міський архітектор Харкова. Споруди: прибутковий будинок на вул. Полтавський шлях № 52 (1893, тепер готель «Першотравневий»), адміністративний будинок на Московському проспекті № 131 (1899–1900), житлові будинки на розі вулиць Сумської № 84 і Петровського № 2 (1902–03), на вул. Революції № 16 (1903); Будинок письменників України на розі вулиць Культури № 9 і Я. Галана (1927–28). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 195.*

4, 7. м. Бар, тепер Винницької обл. Померла Костів Марія Андріївна (дівоче — Коссаківна; 17.V.1876, м. Чортків, тепер Тернопільській обл. — близько 1930, м. Бар, тепер Винницької обл.) — українська актриса і співачка (сопрано). Сестра М.А. та В.А. Коссаків. Працювала в Руському народному театрі у Львові (1899–1904), в українських трупах на Наддніпрянщині (1908–13), у трупі «Тернопільські театральні вечори» (1915–17). Ролі: Маруся, Мотрона («Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Циганка Аза» Старицького), Варка, Марія («Безталанна», «Бондарівна» Карпенко-Карого), Ганна («Степовий гість» Грінченка), Олеся («Вихованець» Ярчука), Парана («Верховинці» Коженювського). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 324.*

4, 7. Львів. Померла Павликів Марія Теофілівна (1.VI.1865, Львів — близько 1930, там же) — українська співачка (драматичне сопрано). Вокальну освіту здобула приватно у Львові. Виступала на сцені Львівського оперного театру (1889–97, з 1897 до 1906 — епізодично). 1909–10 — викладала у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові. Партії: Одарка («Купало» Вахнянина), Галька, Норма (однойменні опери Монюшка, Белліні), Сантуцці («Сільська честь» Масканьї). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 456.*

4, 7. Помер Костенко Федір Андрійович (1864, с. Краснопілля, тепер Дніпроп. обл. — після 1930 р.) — українській драматург, актор, режисер, Герой Праці (1925). Освіту здобув у духовній семінарії. З 1884 — актор у трупах М. Старицького, М. Кропивницького та П. Саксаганського. 1904–17 виступав як оперний співак і актор у театрах Харбіна (Китай), Харкова, Царицина, Новочеркаська та інших міст. З 1925 — керівник драматичного театру в Краснограді Харківської обл. Автор драматичних творів (писав українською і російською мовами): «Закохані» (1889), «Помилились» (1890), «Хворий колос» (1907), «Батраки» (1910, переробка п'єси «Безробітні» рос. письменниці С. Белої), «Неприкосновенна особа» (1914), п'єси

«Граф Вітте» (1929). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К., «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 324.*

4, 7. Помер Овчинників Василь [1868–1930 (?)] — український актор і бандурист. Працював у трупі М.Кропивницького. З 1900-х рр. — суфлер Великого театру, активіст українського гуртка «Кобзар» (1909–12), у Москві. З 1925 — суфлер Харківської опери. Автор «Самовчителя гри на бандурі. Кобзарі» (1913), спогадів «М. В. Лисенко у Москві» (журнал «Музика». — 1927. — № 5–6). *Мистецтво України. Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997. — С. 445.*

7. Пішов з життя С. Томашівський — уродженець с. Купновичі на Галичині (1875), виконуючий обов'язки голови Наукового товариства імені Шевченка (1913–1918), організатор стрілецького руху в Галичині, представник уряду Західно-Української Народної Республіки у Лондоні (1920), один із засновників державницької школи в історіографії (праця «Українська історія», 1919). *Золоті імена України. Народжені Україною. Меморіальний альманах у двох томах. — Т. 2. — К., 2002. — С. 396.*

7. Народився В. Трефілов — уродженець Баку (Азербайджан, пішов з життя 2001 р.), відомий фізик, автор праць з металофізики, фізики міцності та пластичності металів і тугоплавких матеріалів, заслужений діяч науки і техніки України (1994), лауреат Державної премії СРСР (1988), двічі лауреат Державної премії України, автор більш як 700 публікацій, 7 монографій і 15 патентів. *Золоті імена України. Народжені Україною. Меморіальний альманах у двох томах. — Т. 2. — К., 2002. — С. 632.*

7. Пішов з життя В. Хавкін — уродженець Одеси, видатний бактеріолог, епідеміолог, винахідник вакцин проти холери і чуми, асистент лабораторії технічної мікробіології в Пастерівському інституті в Парижі, державний бактеріолог уряду Індії, директор протичумної лабораторії, народоволець, учасник сіоністського руху за створення єврейської держави. *Золоті імена України. Народжені Україною. Меморіальний альманах у двох томах. — Т. 2. — К., 2002. — С. 690.*

8. Протягом 1930 р. близько 400 співробітників радянських закордонних представництв відмовилися повертатися до СРСР. *Свобода. — 1930. — 27 липня.*

СПИСОК ОСНОВНИХ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ ТА ЇХ СКОРОЧЕНЬ, ВЖИТИХ У ТЕКСТІ

Архівні джерела

ЦДАГО України (Центральний державний архів громадських об'єднань України). — Ф. 1. — Оп. 7; Оп. 20.

РДАСПІ (Російський державний архів соціально-політичної історії). — Ф. 17. — Оп. 162.

Збірники законів та розпоряджень

Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. — 1930.

Комуністична партія України у резолюціях, рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Т. 1. — К., 1976.

Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза советских социалистических республик. — 1930.

Газети

Вісті ВУЦВК. — 1930.

Діло. — 1931

Література й мистецтво. — 1930

Медицина й гігієна. — 1930.

Наука й освіта. — 1930.

Радянське будівництво. — 1930.

Свобода. — 1930.

Журнали

Аврахов Г. Олена Пчілка: барви особистості і феномен духу // Дзвін. — 1993.

Горбачев Д. На карте украинского авангарда / Д. Горбачев; Предисл. М. Колесникова // Наше Наследие. Историко-культурный журнал. 1991. — № 2 (20). — С. 138–143.

Збірники документів та матеріалів

Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК–ОГПУ–НКВД о культурной политике. 1917–1953. — М., 2002.

Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986.

Національні процеси в Україні. Історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2-х ч. — Частина 2. — К., 1997.

Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 годы). Сборник документов и материалов. — К., 1966.

Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918–1939. Документы и материалы в 4 томах. Под редакцией А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия). — Том 3. 1930–1934. — Книга 1. 1930–1931. — М., 2003.

Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939. — Том 2. Ноябрь 1929 — декабрь 1930. — М., 2000.

Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008.

Довідкова та монографічна література

Альбом «Український Авангард 1910–1930 років» / Автор-составитель Д. Горбачов. — Киев, «Мистецтво», 1996.

Васильєв В., Віола Л. Колективізація і селянський опір на Україні (листопад 1929 — березень 1930 рр.) — Вінниця: «Логос», 1997.

Віднянський С., Олашин М. Довганич Омелян Дмитрович // Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник. — Вип. 2. — Частина 1. — Київ; Львів, 2003.

Видатні діячі України минулих століть. — К., 2001.

Видатні постаті України: Біогр. довід. / Г. В. Щокін, М. Ф. Головатий, В. А. Гайченко та ін. — К.: МАУП; Книжкова палата України, 2004.

Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995.

Весна Х., Мельничук Б. Байрок Любослав-Антін Антонович // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч». — Том 1. — 2004.

Гриневич В. А., Даниленко В. М., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Радянський проект для України. — К.: Наукова думка, 2004.

Енциклопедія українознавства. У 10-х т. / Гол. ред. Володимир Кубійович. — Париж; Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954 — 1989.

Енциклопедичний довідник / Автор-упорядник М.Лабінський. — К.: Криниця, 2001.

Дипломатический словарь / Под ред. А. А. Громыко, А. Г. Ковалева, П. П. Севостьянова, С. Л. Тихвинского в 3-х томах. — М., «Наука», 1985–1986. — Т. 2.

Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959.

Жукова А. Є., Журов Г. В. Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959.

«Журавлина» книга. Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. — Тернопіль, 1999. — Ч. 1.

Забужко Оксана. "Notre Dame D'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. — К.: Факт, 2007. — 640 с.

Золоті імена України. Народжені Україною. Меморіальний альманах у двох томах. — Т. 2. — К., 2002.

Історики та журналісту Омеляну Довганичу — 75. — Ужгород: Гражда, 2006.

Кашуба О. Д. Богомазов Олександр Костянтиневич // Енциклопедія сучасної України. — Т. 3. — К., 2004.

Кен О. Н., Рупасов А. И. Политбюро ЦК ВКП(б) и отношения СССР с западными соседними государствами (конец 1920–1930-х гг.). Проблемы. Документы. Опыт комментария. — Санкт-Петербург, 2000.

Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. нариси / Державний комітет архівів України; Центральний держ. архів громадських об'єднань України — Т. 1. Від української військової організації до Організації українських націоналістів 1920–1942. — К, 2005.

Кино: Энциклопедический словарь. — М., 1986.

Кино и время. — Вып. 3-й. Режиссеры советского художественного кино. — М., 1963.

Коваленко М. Дорогою вчителя (В. Т. Денисенко) // Режисери і фільми. — К., 1969.

Корчак-Городиський О. Спогади з життя. Східний фронт. 1941–1943 рр. — Частина 2. — Львів, 2003.

Кравченко О. Г. Бруз Володимир Семенович // Енциклопедія сучасної України. — Т. 3. — К., 2004.

Лабінський М. Г. Алфьоров Ігор Олександрович // Енциклопедія сучасної України. — Т. 1. — К., 2001.

Магочій П. Р. Історія України. — К.: Критика.

Макух А. Енциклопедія сучасної України. — Т. 4. — Київ, 2005.

Малий словник історії України. — К., Либідь, 1997.

Митці України: Енциклопедичний довідник / За редакцією А. В. Кудрицького. — К., 1992.

Мистецтво України. Біографічний довідник. / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. — За редакцією А. В. Кудрицького. — К., «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1997.

Нариси з історії та культури євреїв України. — К., Дух і літера, 2005.

Народжені Україною. Меморіальний альманах у 2-х тт. — Т. 2. — К.: ЄВРОІМІДЖ, 2002.

Осокіна Е. За фасадом «сталінського ізобілія». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1927–1941. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999.

Олашин М. Його покликання — служити народу і знаходити істину // Довганич О. Д. Коли історія, як незагойна рана... — Ужгород, 2000.

Осокіна Е. А. Золото для індустріалізації: Торгсин. — М.: РОССПЭН, 2009.

Письма И. В. Сталина В. М. Молотову. 1925–1936. — М., 1995.

Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. / Редкол.: І. Ф. Курас (голова) та ін. — Т. 3. Утвердження радянського ладу в Україні (1921–1938). — К.: Генеза, 2003.

Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХ ст. Історичні нариси. — К.: Наукова думка, 2002.

Соловьев А. А. Съезды и конференции КПСС. Справочник. — М., 1986.

Сценаристы советского художественного кино. — М., 1972.

Таланов. А. Нансен. Серия: ЖЗЛ. — М.: Молодая гвардия, 1960.

Ткачов С., Ханас В. Єловіцький Євстахій // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч». — Том 1. — 2004.

Україна: політична історія. ХХ — поч. ХХІ ст. / Редрада: В. М. Литвин (голова) та ін. Редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін. — К., Парламентське видавництво, 2007.

Українська радянська енциклопедія. — 2-е видання. — Т. 1. — Київ, 1977.

Українське радянське кіномистецтво. 1930–1941. — К., 1959.

Украинские авангардисты как теоретики и публицисты. — Киев, 2005. — 384 с.

УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія. — К., 1999.

Хланта І. Все життя в наукових пошуках // Довганич О. Д. Роки лихоліття: невідомі сторінки і трагічні долі. — Ужгород, 1995.

Хланта І. Омелян Довганич: Бібліографічний покажчик. — Ужгород, 1995. — 73 с.

Хланта І. Омелян Довганич. Бібліографічний довідник. — Ужгород: Гражда, 2005

Хто є хто в Україні. — К., 1997.

Хто є хто в Україні. — К., 2000.

Шаповал Л. І. Україна 20–50-х років: сторінки ненаписаної історії. — К., 1993.

Шевченківські лауреати. 1962–2001: Енциклопедичний довідник / Автор-упорядник Микола Лабінський. — К.: Криниця, 2001.

Шепель Л. Бруз Володимир Семенович // Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник / Серія «Українські історики». — Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. — Випуск 2, частина 2.

Шудря Микола. Філософія точки на площині // Рукопис. — Т. 1. — К., 2004.

Науково-довідкове видання

БИКОВА Т. Б., ГРИНЕВИЧ Л. В.

**УКРАЇНА:
ХРОНІКА ХХ СТОЛІТТЯ**

**Довідкове видання
Рік 1930**

Комп'ютерна верстка *Л. А. Зубець*

Оригінал-макет *Л. А. Зубець*

Підписано до друку 21.11.2011 р. Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 19,18. Обл. вид. арк. 15,4.
Наклад 300 прим. Зам. 45. 2011.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ-1, вул. Грушевського, 4.